

พระไตรปิฎกภาษาไทย

ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระอภิธรรมปิฎก เล่มที่ ๔๒

ปรับปรุงใหม่

พระอภิธรรมปิฎก เล่มที่ ๔๒
ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้น

๑. เหตุโคจรกะ

๑. เหตุทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยानุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลภะเกิดขึ้น อโลภะ อโมหะอาศัยอโทสะเกิดขึ้น อโลภะ

อโทสะอาศัยอโมหะเกิดขึ้น โมหะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โลภะอาศัยโมหะเกิดขึ้น โมหะอาศัยโทสะเกิดขึ้น โทสะอาศัยโมหะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิ-ขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อโทสะ อโมหะ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอโลภะ เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณัย) โมหะ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโลภะ เกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๒] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย ขันธ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๒ เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัย ขันธ เกิดขึ้น ขันธอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุอาศัยขันธที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ เหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ เหตุและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ ๒ เหตุ

และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ เหตุและสัมปยุตตขั้นอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

[๓] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลกะและสัมปยุตตขั้นเกิดขึ้น (พึง ผูกเป็นจักกณัย) โมหะอาศัยอโลกะและสัมปยุตตขั้นเกิดขึ้น โมหะอาศัยโทสะและสัมปยุตตขั้นเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลกะและหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้น ๑ ที่ไม่เป็นเหตุ และอาศัยเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ขั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้น ๒ และเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขั้นอาศัยหทัยวัตถุและเหตุเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ อโทสะ อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอาศัยอโลกะเกิดขึ้น ฯลฯ ขั้น ๒ อโทสะ อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้น ๒ และอโลกะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณัย) ขั้น ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้น ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอาศัยอโลกะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อโทสะ อโมหะ และสัมปยุตตขั้นอาศัยหทัยวัตถุและอโลกะเกิดขึ้น (๓)

อาร์มมณปัจจัยเป็นต้น

[๔] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณ-ปัจจัย (เว้นรูปเสียแล้ว อรูปเท่านั้น มี ๙ วาระ) เพราะอธิปติปัจจัย (ไม่มีปฏิสนธิ บริบูรณ์แล้ว) ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัย มหาภูตรูปเกิดขึ้น (นี่เป็นข้อแตกต่างกัน) เพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมันตรปัจจัย เพราะสหชาติปัจจัย (พึงเพิ่มมหาภูตรูปทั้งหมดจนถึงอสังขยสัตตพรหม) เพราะอัญญมัญญปัจจัย เพราะนิสสยปัจจัย เพราะอุปนิสสยปัจจัย เพราะปุเรชาติปัจจัย เพราะอาเสวนปัจจัย (ทั้ง ๒ วาระ ไม่

มีปฏิสนธิ) เพราะกัมมปัจจัย เพราะวิปาก- ปัจจัย (ย่อ) เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยानุโลม ๒. สังขยวาร์

[๕] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ (ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจัยนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๖] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนเหตุ-ปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุซึ่งไม่มีเหตุ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยขันธเกิดขึ้น ชันธอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอตุเป็นสมุฏฐาน ... สำหรับเหล่าอสังญญัตต-พรหม ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

นอาร์มมณปัจจัยเป็นต้น

[๗] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนอาร์มมณ-ปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนอาร์มมณ-ปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูปทั้งหมด ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะ นอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

เพราะนอติปัตติปัจจัย (บริบูรณ์แล้ว) เพราะนอนันตรปัจจัย เพราะนสมันตรปัจจัย เพราะนอัญญมัญญปัจจัย เพราะนอุปนิสสยปัจจัย
นปุเรชาตปัจจัย

[๘] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ อโทสะ อโมหะอาศัย อโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) โมหะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โลภะอาศัยโมหะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ สัมปยุตตขันธอาศัย เหตุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะ นปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ อโทสะ อโมหะ และสัมปยุตตขันธ อาศัยอโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) โมหะและสัมปยุตตขันธอาศัยโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๙] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเร-ชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ ขันธ ๓ อาศัย ขันธ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ ๒ อาศัยขันธ ๒ เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ เหตุอาศัยขันธที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ ขันธ ๓ และเหตุอาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ เป็นเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๐] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลภะและ สัมปยุตตขันธเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) ในอรุปาวจรภูมิ โมหะอาศัยโลภะและสัมปยุตตขันธเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะ นปฺเรชาตปัจจย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอาศัยเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่ไม่เป็นเหตุและอาศัยเหตุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยเหตุและมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนปฺเรชาตปัจจย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ ชั้น ๓ อโหสและอโมหะ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอาศัยอโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกณัย) ชั้น ๓ และโมหะอาศัยชั้น ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอาศัยโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณัย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

นปัจจาชาตปัจจยเป็นต้น

[๑๑] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนปัจจาชาต-ปัจจย เพราะนอาเสวนปัจจย

นกัมมปัจจยเป็นต้น

[๑๒] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนกัมม-ปัจจย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยเหตุเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยชั้นที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะ นกัมมปัจจย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยเหตุและสัมปยุตตชั้นเกิดขึ้น

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะ นวิปากปัจจย มี ๙ วาระ (๑)

นอาหารปัจจยเป็นต้น

[๑๓] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะ

นอาหารปัจฉัย ได้แก่ ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอุตุเป็น
 สมภูฐาน ... สำหรับเหล่า อสังฺกตพรหม ฯลฯ มหาภูตรูป ๓
 อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ กฐัตตารูปที่เป็นอุปาทयरูปอาศัย
 มหาภูตรูปเกิดขึ้น ... เพราะนอินทริยปัจฉัย ได้แก่ ... ที่เป็น
 ภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมภูฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมภูฐาน ฯลฯ
 มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ อุปาทयरูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น สำหรับ
 เหล่าอสังฺกต-พรหม รูปชีวิตินทริยอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น
 เพราะนฌานปัจฉัย ได้แก่ ปัญจวิญญาน ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มี
 อาหารเป็นสมภูฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมภูฐาน ... สำหรับเหล่า
 อสังฺกตพรหม ฯลฯ เพราะนมัคคปัจฉัย ได้แก่ ... อาศัย

ชั้น ๑ ที่ไม่เป็นเหตุ ซึ่งไม่มีเหตุ ฯลฯ ที่เป็นภายนอก ... ที่มี
 อาหารเป็นสมภูฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมภูฐาน ... สำหรับเหล่า
 อสังฺกตพรหม ฯลฯ เพราะนสัมปยุตต-ปัจฉัย เพราะนวิปยุตต
 ปัจฉัย (ปัจฉัยนี้เหมือนกับนปุเรชาตปัจฉัย มีวาระในอรุบทเท่านั้น)
 เพราะโนนัตถิปัจฉัย เพราะโนวิคตปัจฉัย

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๑๔] นเหตุปัจฉัย	มี	๒	วาระ
นอารัมมณปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นอธิปติปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นอนันตรปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นสมนันตรปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นอัญญมัญญปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นอุปนิสสยปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นปุเรชาตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นปัจฉาชาตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นอาเสวนปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นกัมมปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นวิปากปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นอาหารปัจฉัย	มี	๑	วาระ
นอินทริยปัจฉัย	มี	๑	วาระ
นฌานปัจฉัย	มี	๑	วาระ
นมัคคปัจฉัย	มี	๑	วาระ

นสัมปยุตตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นวิปยุตตปัจฉัย	มี	๑	วาระ
โนนัตถิปัจฉัย	มี	๓	วาระ
โนวิคตปัจฉัย	มี	๓	วาระ

(พึงนับอย่างนี้)

ปัจฉนียะ จบ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๕] นอรัมมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นอธิปติปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นอนันตรปัจฉัย	มี	๓	วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจฉัย		มี	๓ วาระ
นปุเรชาตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นปัจฉาชาตปัจฉัย		มี	๙ วาระ
นอาเสวนปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นกัมมปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นวิปากปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นสัมปยุตตปัจฉัย		มี	๓ วาระ
นวิปยุตตปัจฉัย		มี	๙ วาระ
โนนัตถิปัจฉัย	มี	๓	วาระ
โนวิคตปัจฉัย	มี	๓	วาระ

อนุโลมปัจฉนียะ จบ

๔. ปัจฉยปัจฉนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๖] อารัมมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย	มี	๒	วาระ
อนันตรปัจฉัย	มี	๒	วาระ ฯลฯ
กัมมปัจฉัย	มี	๒	วาระ
วิปากปัจฉัย	มี	๑	วาระ
อาหารปัจฉัย	มี	๒	วาระ
อินทริยปัจฉัย	มี	๒	วาระ
ฌานปัจฉัย	มี	๒	วาระ
มัคคปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย	มี	๑	วาระ
สัมปยุตตปัจฉัย	มี	๒	วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจย

มี ๒ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

(สหชาตวาระ ปัจจยวาระ และนิสสยวาระ มีวาระเหมือนกับปฏิจจวาระนั้นเอง เมื่อจบมหาภูตรูปแล้ว ฟังเพิ่มคำว่า “ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจย ฟังเพิ่มให้เหมือน กับอายตนะ ๕ ที่ได้ทั้งในอนุโลม และปัจจนียะ สังสังฆวาระและสัมปยุตตวาระ บริบูรณ์แล้ว รูปไม่มี มีแต่อรูปอย่างเดียว)

๑. เหตุทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจนียานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจย

[๑๗] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ โดยเหตุปัจจย ได้แก่ อโลกะเป็นปัจจยแก่อโทสะ อโมหะโดยเหตุปัจจย (ฟังผูกเป็นจักกณัย) โลกะ เป็นปัจจยแก่อโมหะโดยเหตุปัจจย โทสะเป็นปัจจยแก่อโมหะโดยเหตุปัจจย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ โดยเหตุปัจจย ได้แก่ เหตุเป็นปัจจยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยเหตุปัจจย ได้แก่ อโลกะเป็นปัจจยแก่อโทสะ อโมหะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจย (ฟังผูกเป็นจักกณัย) โลกะเป็นปัจจยแก่อโมหะ ฯลฯ ใน ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อาร์มมณปัจจย

[๑๘] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุโดยอาร์มมณปัจจย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุ เหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ โดยอาร์มมณปัจจย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอาร์มมณปัจจย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุ เหตุและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๙] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอาร์มมณ-ปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผลและอวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย พระอริยะพิจารณา กิเลสที่ไม่เป็นเหตุซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคล เห็นแจ้ง จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธที่ไม่เป็นเหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพ-โสตราต รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรึงพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นเหตุด้วยเจโตปริยญาณ อากาสาัญญา ยตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญูญาณัญญาตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็น ปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญูญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัย แก่กายวิญญูญาณโดยอาร์มมณปัจจัย ขันธที่ไม่เป็นเหตุเป็น ปัจจัย แก่อภิวินิญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ อนาคตังสญาณ และอวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ... (มีเฉพาะข้อความตอนต้นเท่านั้น ไม่มีอวัชชนจิต ไม่มีข้อความนี้ว่า รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญูญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญูญาณ) (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ และที่ไม่เป็นเหตุโดย อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศล นั้น เพราะปรารภกุศล นั้น เหตุและสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น (พึงจัดข้อความนี้เข้ากับ บทที่มีในวาระนั้น ๆ เหมือนกับข้อความตอนที่ ๒) (๓)

[๒๐] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุ และสัมปยุตตขันธ เหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย อารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุและสัมปยุตตขันธ ขันธที่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุและสัมปยุตตขันธ เหตุและ สัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๒๑] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณอธิปติและสหชาตอธิปติ

อารัมมณอธิปติ ได้แก่ เพราะทำเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุจึงเกิดขึ้น

สหชาตอธิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณอธิปติและสหชาตอธิปติ

อารัมมณอธิปติ ได้แก่ เพราะทำเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธที่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น

สหชาตอธิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและ จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณอธิปติและสหชาตอธิปติ

อารัมมณอธิปติ ได้แก่ เพราะทำเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุและสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น

สหชาตอธิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ เหตุและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๒๒] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปติ-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณอธิปติและสหชาตอธิปติ

อารัมมณอธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ... (พึงขยายให้พิสดารจนถึงขันธที่ไม่ เป็นเหตุ)

สหชาตานิบัติ ได้แก่ อธิปัตติกรรมที่ไม่เป็นเหตุ เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปัตติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ
โดยอธิปัตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณานิบัติและสหชาตานิบัติ

อารัมมณานิบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ... (ย่อ ฟังเพิ่มข้อความ
จนถึงหทัยวัตถุ และขันธที่ไม่เป็นเหตุ)

สหชาตานิบัติ ได้แก่ อธิปัตติกรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตเหตุโดย อธิปัตติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ
และที่ไม่เป็นเหตุโดย อธิปัตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณานิบัติ
และสหชาตานิบัติ

อารัมมณานิบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา
อุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะ
ทำกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธที่ไม่เป็นเหตุและ
เหตุจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคย

สั่งสมไว้ดีแล้ว (ฟังเพิ่มข้อความจนถึงหทัยวัตถุและขันธที่ไม่
เป็นเหตุ)

สหชาตานิบัติ ได้แก่ อธิปัตติกรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธ

เหตุ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปัตติปัจจัย (๓)

[๒๓] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ โดยอธิปัตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อา
รัมมณานิบัติ ได้แก่ เพราะทำเหตุและ สัมปยุตตขันธให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น เหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย อธิปัตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อา
รัมมณานิบัติ ได้แก่ เพราะทำเหตุและสัมปยุตต-ขันธให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น ขันธที่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปัตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ
อารัมมณานิบัติ ได้แก่ เพราะทำเหตุ และสัมปยุตตขันธให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุและสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น (๓)

อนันตรปัจจัย

[๒๔] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นที่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขั้นซึ่งเกิด หลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๕] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตร- ปัจจัย ได้แก่ ขั้นที่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นที่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู (ย่อ) เนวสัญญานาสัญญา-ยตนะเป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย

ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดย อนันตรปัจจัย (บทที่มีนเหตุปัจจัยเป็นมูลเหมือนกันทั้ง ๓ วาระ) (๓)

[๒๖] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขั้นที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุที่

เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย อนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขั้นที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นที่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่ เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขั้นที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขั้นที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

สมันนตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๗] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ โดยสมนันตรปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับอนันตรปัจจัย) เป็นปัจจัย โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย (แม้ทั้ง ๒ ปัจจัยนี้เหมือนกับปฏิจจวาร นิสสยปัจจัยเหมือนกับ นิสสยปัจจัยใน ปฏิจจวาร)

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๘] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมणูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่เหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมणูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสสย-

ปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดย

อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมणูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์ โดยอุปนิสสย-

ปัจจัย (๓)

[๒๙] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสสย-ปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมणูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วจึงให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฯลฯ มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะ แล้วจึงให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดย

อุปนิสัยยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ
โดยอุปนิสัยยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสัยยะ อนันตรูปนิสัยยะ และปกตูปนิสัยยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสัยยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะแล้ว
จึงให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่
ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา มรรค และผลสมบัติโดยอุปนิสัย
ยปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ
และที่ไม่เป็นเหตุโดย อุปนิสัยยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิ
สสัยะ อนันตรูปนิสัยยะ และ ปกตูปนิสัยยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสัยยะ ... (ปัจจัยนี้เหมือนกับอุปนิสัยยปัจจัยข้อที่ ๒)
(๓)

[๓๐] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัย
แก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ โดยอุปนิสัยยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อา
รัมมณูปนิสัยยะ อนันตรูปนิสัยยะ และปกตูปนิสัยยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสัยยะ ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่เหตุ
โดยอุปนิสัย-ปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย อุปนิสัยยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิ
สสัยะ อนันตรูปนิสัยยะ และ ปกตูปนิสัยยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสัยยะ ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่
ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสัยยปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสัยยปัจจัย มี ๓ อย่าง
คือ อารัมมณูปนิสัยยะ อนันตรูปนิสัยยะ และปกตูปนิสัยยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสัยยะ ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่เหตุ
และสัมปยุตต-ขันธ์โดยอุปนิสัยยปัจจัย (๓)

ปุเรชาตปัจจัย

[๓๑] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
ไม่เป็นเหตุโดยปุเรชาต-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ
และวัตถุปุเรชาตะ

อาร์มมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปร่างตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพา-ยตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่ไม่เป็นเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อาร์มมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ และที่ไม่เป็นเหตุโดย ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อาร์มมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธโดยปุเร-ชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยเป็นต้น

[๓๒] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยปัจฉาชาต-ปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธที่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาต-ปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย ปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ เหตุและสัมปยุตต

ขั้นซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุโดยอาเสวนปัจจัย (ปัจจัย นี้เหมือนกับอนันตรปัจจัย)

กัมมปัจจัย

[๓๓] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยกัมม-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นและจิตต-

สมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ขั้นที่เป็นวิบากและกฐัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่เหตุที่เป็นวิบากโดยกัมม-ปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดย กัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น เหตุ และ

จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ขั้นที่เป็นวิบาก เหตุและกฐัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัย

[๓๔] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ อโลกะที่เป็นวิบากเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะโดยวิปากปัจจัย (เหมือนกับปฏิจวาร ในวิปากวิภังค์ มี ๙ วาระ)

อาหารปัจจัย

[๓๕] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอาหาร-ปัจจัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดย อาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอาหาร-ปัจจัย (๑)
สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุโดยอาหารปัจจัย

ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิ-ขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ เหตุ และ จิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อินทริยปัจจัย

[๓๖] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุโดยอินทริยปัจจัย ฯลฯ (บทที่มีเหตุเป็นมูล มี ๓ วาระ)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอินทริยปัจจัย ได้แก่ อินทริยที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดย อินทริยปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จักขุนทริยเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทริยเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ รูปชีวิตินทริยเป็นปัจจัยแก่กภูตตารูปโดยอินทริยปัจจัย (พึงขยายอินทริยปัจจัยให้พิสดารอย่างนี้ มี ๙ วาระ)

ฌานปัจจัยเป็นต้น

[๓๗] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยฌาน-ปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุโดยมัคคปัจจัย เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย (สองปัจจัยเหล่านี้ มี ๙ วาระ)

วิปยุตตปัจจัย

[๓๘] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยวิปยุตต-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิป-
ยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ เหตุเป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปโดยวิป-
ยุตตปัจจัย เหตุเป็นปัจจัยแก่ หทัยวัตถุโดยวิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิป-
ยุตตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ
โดยวิปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉา-
ชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน
รูปโดยวิปยุตต-ปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ไม่เป็นเหตุเป็น
ปัจจัยแก่กฐัตตารูปโดยวิปยุตตปัจจัย ชั้นเป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ
ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นโดยวิปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ
กายายตนะเป็น ปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้น
ที่ไม่เป็นเหตุโดยวิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่
เกิดก่อนโดยวิป-ยุตตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ
โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุ
โดยวิปยุตต-ปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุโดยวิปยุตต
ปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ
และที่ไม่เป็นเหตุโดย วิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและ
ปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุ
และสัมปยุตตชั้น โดยวิปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตต
ชั้นโดยวิปยุตต-ปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย วิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดย วิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่ภวตารูปโดยวิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปยุตตปัจจัย (๑)

อตฺถิปัจจัย

[๓๙] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุโดยอตฺถิปัจจัย ได้แก่ อโลกะเป็นปัจจัยแก่อโหสะ อโมหะโดยอตฺถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจกกันย) โลกะ เป็นปัจจัยแก่อโมหะโดยอตฺถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจกกันย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอตฺถิปัจจัย มี

๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอตฺถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอตฺถิปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอตฺถิ-ปัจจัย ได้แก่ อโลกะเป็นปัจจัยแก่อโหสะ อโมหะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป โดยอตฺถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจกกันย) โลกะเป็นปัจจัยแก่อโมหะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอตฺถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจกกันย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๔๐] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอตฺถิ-ปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตต-

สมุฏฐานรูปโดยอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และภวตารูป ฯลฯ ขันธ์

เป็นปัจจัยแก้หทัยวัตถุโดยอรรถปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก้ชั้น
โดยอรรถปัจจัย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหาร
เป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอตุเป็นสมุฏฐาน ... สำหรับเหล่าอสังขยัตต
พรหม ฯลฯ

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ
เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็น
ปัจจัยแก้จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก้กาย
วิญญาณ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก้จักขุวิญญาณ

ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก้กายวิญญาณ หทัยวัตถุเป็น
ปัจจัยแก้ชั้นที่ไม่เป็นเหตุโดยอรรถปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก้กายนี้ที่
เกิดก่อนโดยอรรถ-ปัจจัย กวฬิงการอาหารเป็นปัจจัยแก้กายนี้โดย
อรรถปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัย

แก้กภูตตารูปโดยอรรถปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก้สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ
โดยอรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก้สัมปยุตตเหตุ
โดยอรรถปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก้เหตุ
โดยอรรถปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็น
สภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ
ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก้เหตุโดย
อรรถปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก้สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ
และที่ไม่เป็นเหตุโดย อรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและ
ปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก้ชั้น ๓
เหตุและจิตต-สมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก้เหตุและสัมปยุตตชั้นโดยอรรถปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็น
สภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ
ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก้เหตุและสัมปยุต
ตชั้นโดยอรรถปัจจัย (๓)

[๔๑] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปฺเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ อโลกะและสัมปยุตตขันธเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะโดย อัติปัจจัย (พึงผูกเป็นจกกันย) โลกะและสัมปยุตตขันธเป็นปัจจัยแก่อโมหะโดย อัติปัจจัย (พึงผูกเป็นจกกันย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อโลกะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะโดยอัติปัจจัย (พึงผูกเป็นจกกันย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย อัติปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจจชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ใน ปฏิสนธิขณะ เหตุและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่ไม่เป็นเหตุโดยอัติปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ เหตุและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติ- ปัจจัย

ปัจจชาตะ ได้แก่ เหตุและกาวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัติปัจจัย

ปัจจชาตะ ได้แก่ เหตุและรูปชีวิตินทริย์เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปโดยอัติ- ปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปฺเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอโลกะเป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ อโทสะ อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย (พึงผูกเป็นจกกันย) ขันธ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและโลกะเป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย (พึงผูกเป็นจกกันย) ในปฏิสนธิขณะ ขันธ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอโลกะ ... (พึงผูกเป็นจกกันย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อโลกะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อโทสะ

อโมหะ และสัมปยุตตขันธโดยอัติปัจจัย โลกะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อโมหะ

และสัมปยุตตชั้นธโดยอัติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยนัตติปัจฉัย
เป็นปัจฉัยโดยวิคต-ปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอวิคตปัจฉัย (๓)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๔๒]	เหตุปัจฉัย	มี	๓	วาระ
อาร์มมณปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
อติปติปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
อนันตรปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
สมนันตรปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
สหชาติปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
อัญญมัญญปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
นิสสยปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
อุปนิสสยปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
ปุเรชาติปัจฉัย	มี	๓	วาระ	
ปัจฉาชาติปัจฉัย	มี	๓	วาระ	
อาเสวนปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
กัมมปัจฉัย	มี	๓	วาระ	
วิปากปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
อาหารปัจฉัย	มี	๓	วาระ	
อินทริยปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
ฌานปัจฉัย	มี	๓	วาระ	
มัคคปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
สัมปยุตตปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
วิปยุตตปัจฉัย	มี	๕	วาระ	
อัติปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
นัตติปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
วิคตปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
อวิคตปัจฉัย	มี	๙	วาระ (ผู้รู้พึงนับอย่างนี้)	
อนุโลม จบ				

๒. ปัจฉนียุทธาร

[๔๓] สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่
เป็นเหตุโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาติปัจฉัย และอุปนิสสยปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ
โดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย
และปัจฉาชาติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่
ไม่เป็นเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย
(๓)

[๔๔] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่
เป็นเหตุโดย

อาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย
ปัจฉาชาติปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทริยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ
โดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย
และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ
และที่ไม่เป็นเหตุโดย อาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสส
ยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

[๔๕] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัย
แก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุป
นิสสยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสส
ยปัจจัย และปัจฉาชาติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย
และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจัยปัจจัยนียะ ๒. สังขยาวาร

[๔๖] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจัยนียะ จบ

๓. ปัจจัยานโลมปัจจัยนียะ

เหตุทุกนัย

[๔๗]	นอาร์มมณปัจจัจ	กับเหตุปัจจัจ	มี	๓	วาระ
	นอธิปติปัจจัจ		มี	๓	วาระ
	นอนันตรปัจจัจ	กับเหตุปัจจัจ	มี	๓	วาระ
	นสมนันตรปัจจัจ		มี	๓	วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัจ		มี	๑	วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัจ		มี	๓	วาระ ฯ
	นมัคคปัจจัจ		มี	๓	วาระ
	นสัมปยุตตปัจจัจ		มี	๑	วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัจ		มี	๓	วาระ
	โนนัตถิปัจจัจ		มี	๓	วาระ
	โนวิคตปัจจัจ		มี	๓	วาระ (พึงนับอย่าง

นี้)

นี้)

อนุลอมปัจจณียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจณียานุลอม

นเหตุทุกนัย

[๔๘] อาร์มมณปัจจัจ	กับนเหตุปัจจัจ	มี	๙	วาระ
อธิปติปัจจัจ	มี	๙	วาระ	
อนันตรปัจจัจ	มี	๙	วาระ	
สมนันตรปัจจัจ	มี	๙	วาระ	
สหชาตปัจจัจ	มี	๓	วาระ	
อัญญมัญญปัจจัจ	มี	๓	วาระ	
นิสสยปัจจัจ	มี	๓	วาระ	
อุปนิสสยปัจจัจ	มี	๙	วาระ	
ปุเรชาตปัจจัจ	มี	๓	วาระ	
ปัจฉาชาตปัจจัจ	มี	๓	วาระ	
อาเสวนปัจจัจ	มี	๙	วาระ	
กัมมปัจจัจ	มี	๓	วาระ	
วิปากปัจจัจ	กับนเหตุปัจจัจ	มี	๓	วาระ
อาหารปัจจัจ	มี	๓	วาระ	
อินทริยปัจจัจ	มี	๓	วาระ	
ฌานปัจจัจ	มี	๓	วาระ	

มัคคปัจฉัย	มี	๓	วาระ	
สัมปยุตตปัจฉัย		มี	๓	วาระ
วิปยุตตปัจฉัย		มี	๓	วาระ
อรรถปัจฉัย	มี	๓	วาระ	
นัตถิปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
วิคตปัจฉัย	มี	๙	วาระ	
อวิคตปัจฉัย		มี	๓	วาระ (พึงนับอย่าง

นี้)

ปัจฉนิยานุโลม จบ
เหตุทุกะ จบ

๒. สเหตุทุกะ ๑. ปฏิจวาร
๑. ปัจฉนิยานุโลม ๑. วิกังควาร
เหตุปัจฉัย

[๔๙] สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย

ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๕๐] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกัมมัตถารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ สัมปยุตตชั้นอาศัยโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธที่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น กภูตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๕๑] สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ อาศัยขันธ ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ ๓ อาศัยขันธ ๑ ที่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจจุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธที่มีเหตุและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ ๓ อาศัยขันธ ๑ ที่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ กภูตตารูปอาศัยขันธที่มีเหตุและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

อาร์มมณปัจจุปัจจัย

[๕๒] สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ อาศัยขันธ ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะ อาร์มมณปัจจุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณ- ปัจจุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ และโมหะอาศัยขันธ

๑ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคต ด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๓] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณ- ปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ไม่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตชั้นอาศัยโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณ- ปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคต ด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัย

ชั้น ๑ ที่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

อธิปติปัจจัย

[๕๔] สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่มีเหตุเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอธิปติ-ปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๕] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูป เกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอธิปติ-ปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่มีเหตุและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๕๖] สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมันตรปัจจัย เพราะสหชาติปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะ สหชาติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่มีเหตุเกิดขึ้น โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะสหชาติ-ปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่ ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ... อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ ชั้นที่ ๓ โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่ ๑ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๕๗] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะสหชาติปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย

ชั้นที่ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยชั้นที่ ๑ ชั้นที่ ๒

หทัยวัตถุเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตเป็นสมุฏฐาน ... สำหรับเหล่าอสังขยสัตตพรหม ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะ สหชาติปัจจัย (ทั้ง ๕ วาระนี้เหมือนกับเหตุปัจจัย ไม่มีข้อแตกต่าง) (๒)

อัญญมัญญปัจจัย

[๕๘] สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญ-ปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะ
อัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคต
ด้วยอุทธัจจะอาศัยชั้นที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วย
อุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุอาศัยชั้น ที่มีเหตุเกิด
ขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุ
เกิดขึ้นเพราะอัญญ-มัญญปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และโมหะอาศัย
ชั้น ๑ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น
ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และหทัยวัตถุ
อาศัยชั้น ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๙] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิด
ขึ้นเพราะอัญญมัญญ-ปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่มี
เหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และ
หทัยวัตถุอาศัยชั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ
(ย่อ เพียงเพิ่มความจนถึงอสังขยสัตตพรหม) (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะ
อัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตชั้นอาศัยโมหะที่สหระคตด้วย
วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ

เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น
(๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุ
เกิดขึ้นเพราะอัญญ-มัญญปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ และ
โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่ สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น
ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่มี
เหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

นิสสยปัจจัยเป็นต้น

[๖๐] สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิด
ขึ้นเพราะนิสสยปัจจัย เพราะอุปนิสสยปัจจัย เพราะปุเรชาตปัจจัย
เพราะอาเสวนปัจจัย เพราะกัมมปัจจัย เพราะวิปากปัจจัย เพราะ
อาหารปัจจัย เพราะอินทริยปัจจัย เพราะฌานปัจจัย เพราะ
มัคคปัจจัย (ฌานปัจจัยและมัคคปัจจัยเหมือนกับสหชาตปัจจัย ไม่
มี

มหาภูตรูปที่เป็นภายนอก) เพราะสัมปยุตตปัจฉัย เพราะวิป
ยุตตปัจฉัย เพราะอัติปัจฉัย เพราะนัตติปัจฉัย เพราะวิคตปัจฉัย
เพราะอวิคตปัจฉัย

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยวาท

สุทถนัย

[๖๑] เหตุปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อาร์มมณปัจฉัย	มี	๖	วาระ
อธิปติปัจฉัย	มี	๕	วาระ
อนันตรปัจฉัย	มี	๖	วาระ
สมนันตรปัจฉัย	มี	๖	วาระ
สหชาติปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อัญญมัญญปัจฉัย	มี	๖	วาระ
นิสสยปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อุปนิสสยปัจฉัย	มี	๖	วาระ
ปุเรชาติปัจฉัย	มี	๖	วาระ
อาเสวนปัจฉัย	มี	๖	วาระ
กัมมปัจฉัย	มี	๙	วาระ
วิปากปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อาหารปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อินทริยปัจฉัย	มี	๙	วาระ
ฌานปัจฉัย	มี	๙	วาระ
มัคคปัจฉัย	มี	๙	วาระ
สัมปยุตตปัจฉัย	มี	๖	วาระ
วิปยุตตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อัติปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นัตติปัจฉัย	มี	๖	วาระ
วิคตปัจฉัย	มี	๖	วาระ
อวิคตปัจฉัย	มี	๙	วาระ (พึงนับอย่างนี้)
อนุโลม จบ			

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจฉัย

[๖๒] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหระคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วย อุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)
(พึงเพิ่มทุกบทจนถึงอสังขญสัตตพรหม)

นอารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๖๓] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะนอารัมมณ-ปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ สำหรับเหล่าอสังขญสัตตพรหม ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะ

นอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย (ปัจจัย นี้เหมือนกับสหชาติปัจจัยในอนุโลม) เพราะนอนันตรปัจจัย เพราะนสมนันตรปัจจัย เพราะนอัญญมัญญปัจจัย เพราะนอุปนิสสยปัจจัย เพราะนปุเรชาติปัจจัย ได้แก่ ใน อรูปาวจรภูมิ ... อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

[๖๔] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหระคตด้วย

วิจิกิจจาและที่สหรคตด้วยอุทถจจะเกิตขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัย
ขันธที่มีเหตุเกิตขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุ
เกิตขึ้นเพราะนปเรชาติ- บัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ ขันธ ๓ และ
โมหะอาศัยขันธ ๑ ที่สหรคตด้วย วิจิกิจจาและที่สหรคตด้วยอุทถจ
จะเกิตขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิตขึ้น
เพราะนปเรชาติบัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ ... อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่มี
เหตุ ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธที่ไม่มี
เหตุเกิตขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจจาและ
ที่สหรคตด้วยอุทถจจะเกิตขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงขยายให้
พิสดารจนถึงอสังญสัตตพรม) (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิตขึ้นเพราะน
ปเรชาติบัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ สัมปยุตตขันธอาศัยโมหะที่ส
หรคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหรคตด้วยอุทถจจะเกิตขึ้น ในปฏิสนธิ
ขณะ ขันธที่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิตขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุ
เกิตขึ้นเพราะนปเร-ชาติบัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธที่มีเหตุ
อาศัยหทัยวัตถุเกิตขึ้น กภูตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิตขึ้น (๓)

[๖๕] สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มี
เหตุเกิตขึ้นเพราะนปเรชาติบัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ ขันธ ๓
อาศัยขันธ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหรคตด้วย
อุทถจจะเกิตขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ ๓
อาศัยขันธ ๑ ที่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิตขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒
ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุ
เกิตขึ้นเพราะนปเร-ชาติบัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธที่มี
เหตุและอาศัยมหาภูตรูปเกิตขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธและ
โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหรคตด้วยอุทถจจะ เกิตขึ้น ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุ
และที่ไม่มีเหตุเกิตขึ้น เพราะนปเรชาติบัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิ
ขณะ ขันธ ๓ อาศัยขันธ ๑ ที่มีเหตุและ อาศัยหทัยวัตถุเกิตขึ้น ฯลฯ

อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ กฐัตตารูปอาศัยชั้นที่มีเหตุและ อาศัยมหาภูต
รูปเกิดขึ้น (๓)

นปัจจัยชาติปัจจัยเป็นต้น

[๖๖] สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้น
เพราะนปัจจัยชาติปัจจัย เพราะนอาเสวนปัจจัย เพราะนกำมมปัจจัย
ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุอาศัยชั้นที่มีเหตุเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น
เพราะนกำมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่มีเหตุอาศัยชั้นที่ไม่มีเหตุ
เกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตเป็น
สมุฏฐาน ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะน
กำมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยโมหะที่สหคตด้วย
วิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุ
เกิดขึ้นเพราะนกำมม-ปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยชั้นและ
โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น
เพราะนวิปากปัจจัย (ไม่มีปฏิสนธิ)

นอาหารปัจจัยเป็นต้น

[๖๗] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิด
ขึ้นเพราะนอาหาร-ปัจจัย เพราะนอินทริยปัจจัย ฯลฯ เพราะนฉาน
ปัจจัย ฯลฯ เพราะนมัคคปัจจัย ฯลฯ เพราะนสัมปยุตตปัจจัย ฯลฯ

นวิปยุตตปัจจัยเป็นต้น

[๖๘] สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้น
เพราะนวิปยุตตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ ... อาศัยชั้น ๑ ที่มี
เหตุ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะน
วิปยุตตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา
และที่สหคตด้วยอุทธัจจะอาศัย ชั้นที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่
สหคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุ
เกิดขึ้นเพราะ

วิปยุตตปัจจย ได้แก่ ในรูปาวจรภูมิ ชั้น ๓ และโมหะ
อาศัยชั้น ๑ ที่สหคต ด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะ
เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น
เพราะวิปยุตตปัจจย ได้แก่ ในรูปาวจรภูมิ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑
ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ... อาศัย

ชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะ
วิปยุตตปัจจย ได้แก่ ในรูปาวจรภูมิ สัมปยุตตชั้นอาศัยโมหะที่
สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคต ด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุ
เกิดขึ้นเพราะ

วิปยุตตปัจจย ได้แก่ ในรูปาวจรภูมิ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑
และโมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น
 ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ เพราะโนนัตถิปัจจย ฯลฯ เพราะโนวิคต
ปัจจย ฯลฯ (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๖๙] นเหตุปัจจย	มี	๒	วาระ
นอารัมมณปัจจย	มี	๓	วาระ
นอธิปติปัจจย	มี	๙	วาระ
นอนันตรปัจจย	มี	๓	วาระ
นสมันนตรปัจจย	มี	๓	วาระ
นอัณญมัญญปัจจย	มี	๓	วาระ
นอุปนิสสยปัจจย	มี	๓	วาระ
นปุเรชาตปัจจย	มี	๙	วาระ
นปัจจชาตปัจจย	มี	๙	วาระ
นอาเสวนปัจจย	มี	๙	วาระ
นกัมมปัจจย	มี	๔	วาระ
นวิปากปัจจย	มี	๙	วาระ
นอาหารปัจจย	มี	๑	วาระ
นอินทริยปัจจย	มี	๑	วาระ
นฌานปัจจย	มี	๑	วาระ

นมัคคปัจฉัย	มี	๑	วาระ
นสัมปยุตตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นวิปยุตตปัจฉัย	มี	๖	วาระ
โนนัตถิปัจฉัย	มี	๓	วาระ
โนวิคตปัจฉัย	มี	๓	วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจฉนียะ จบ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๗๐] นอาร์มมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๓
วาระ

นอธิปติปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นอนันตรปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นสมนันตรปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นอัญญมัญญปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นอุปนิสสยปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นปุเรชาตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นปัจฉาชาตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นอาเสวนปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นกัมมปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นวิปากปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นสัมปยุตตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นวิปยุตตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
โนนัตถิปัจฉัย	มี	๓	วาระ
โนวิคตปัจฉัย	มี	๓	วาระ (พึงนับอย่าง

นี้)

อนุโลมปัจฉนียะ จบ

๔. ปัจฉยปัจฉนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๗๑] อาร์มมณปัจฉัย	กับนเหตุปัจฉัย	มี	๒	วาระ
อนันตรปัจฉัย		มี	๒	วาระ
สมนันตรปัจฉัย		มี	๒	วาระ
(ทุกปัจฉัยมีปัจฉัยละ ๒ วาระ)				
วิปากปัจฉัย		มี	๑	วาระ

อาหารปัจจัย	มี	๒	วาระ
อินทรีปัจจัย	มี	๒	วาระ
ฌานปัจจัย	มี	๒	วาระ
มัคคปัจจัย	มี	๑	วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี	๒	วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	มี	๒	วาระ (พึงนับอย่าง

นี้)

ปัจจัยยานุโลม จบ
(สหชาตวาระเหมือนกับปฏิจจวาร)

๒. สเหตุกทุกะ ๓. ปัจจยวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร
เหตุปัจจัย

[๗๒] สภาวะธรรมที่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้นเพราะเหตุ-ปัจจัย (บทที่มีสภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นมูล
เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุ
(เหมือนกับปฏิจจวาร

นั่นเอง) (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิด
ขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธที่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้น ฯลฯ สัมปยุตตขันธทำโมหะ

ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะให้เป็น
ปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชันธที่มีเหตุทำหทัยวัตถุ
ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุให้
เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธที่มีเหตุทำหทัยวัตถุ
ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ จิตต-สมุฏฐานรูปท่ามหาภูตรูปให้เป็น
ปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ สัมปยุตตขันธและจิตต-

สมุฏฐานรูปท่าโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วย
อุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ... ทำหทัยวัตถุ
ฯลฯ (๓)

[๗๓] สภาวะธรรมที่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑ ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑ และโมหะที่สหระคตด้วย

วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่มีเหตุและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑ ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่มีเหตุและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่ ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำ

ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑ ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ กภัตตารูปทำชั้นที่มีเหตุและทำมหาภูตรูป ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๗๔] สภาวะธรรมที่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะ

อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑ ที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณ-ปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะทำชั้นที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะ อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และโมหะ

ทำขั้น ๑ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่ สหระคตด้วยอุทถัจจะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๗๕] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะ อารัมมณปัจฉัย ได้แก่ ... ทำขั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุ ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขั้นทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น จักขวิญญานทำจักขายตนะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญานทำกายายตนะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขั้นที่ไม่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณ-ปัจฉัย ได้แก่ ขั้นที่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ สัมปยุตตขั้นทำโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจฉัย ได้แก่ ขั้นและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๓)

[๗๖] สภาวธรรมที่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจฉัย ได้แก่ ขั้น ๓ ทำขั้น ๑ ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้เป็น ปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขั้น ๓ ทำขั้น ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคต ด้วยอุทถัจจะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจฉัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ ทำขั้นที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจฉัย เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจฉัย ได้แก่ ขั้น ๓ และโมหะทำขั้น ๑ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ

ขั้น ๒ และโมหะทำขั้น ๒ ให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๓)

อธิปัตติปัจจัย

[๗๗] สภาวะธรรมที่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้นเพราะ

อธิปัตติปัจจัย (อธิปัตติปัจจัย มี ๙ วาระ เฉพาะปวัตติกาล
เท่านั้น)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๗๘] สภาวะธรรมที่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้นเพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมนันตรปัจจัย เพราะสหชาติ
ปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับ ปฏิจจวาร)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้นเพราะสหชาติ-ปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำ
ชั้นที่ ๑ ที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังขญสตัด-พรหม)
จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กาย
วิญญาณทำ กายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชั้นที่ไม่มีเหตุทำ
หทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิด
ขึ้นเพราะสหชาติ-ปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็น
ปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตชั้นที่ห้าโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่ส
หระคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิ-

ขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุให้
เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะสหชาติปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่มีเหตุทำหทัย
วัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็น
ปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตชั้นที่สี่และจิตตสมุฏฐาน-รูปทำโมหะที่สหระค
ตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ใน
ปฏิสนธิขณะ ... ทำหทัยวัตถุ ฯลฯ (๓)

[๗๙] สภาวะธรรมที่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุ
ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะสหชาติปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑
ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ
ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑ และโมหะที่สหระคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหระค
ตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ ใน ปฏิสนธิ
ขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะสหชาติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขั้นที่มีเหตุและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำขั้นและโมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจาและที่สหคตด้วยอุทัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจาและที่สหคตด้วยอุทัจจะทำขั้นที่สหคตด้วยวิจิกิจาและที่สหคตด้วยอุทัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะสหชาติปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ ทำขั้น ๑ ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขั้นที่มีเหตุและ

มหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขั้น ๓ ทำขั้น ๑ ที่สหคตด้วยวิจิกิจาและที่สหคตด้วยอุทัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขั้นที่มีเหตุและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขั้น ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูปทำขั้น ๑ และโมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจาและที่สหคตด้วยอุทัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ ขั้น ๓ และโมหะทำขั้น ๑ ที่สหคตด้วยวิจิกิจาและที่สหคตด้วยอุทัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขั้น ๓ ทำขั้น ๑ ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปทำขั้นที่มีเหตุและ มหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

อัญญมัญญปัจจัยเป็นต้น

[๘๐] สภาวะธรรมที่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยानุโลม ๒. สังขยาวาร

[๘๑] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปัตติปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจัยปัจจัยนี้ยะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๘๒] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะ นเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วย วิจิกิจจาและที่สหระคตด้วยอุทถ์จะทำขันธที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และที่สหระคตด้วยอุทถ์จะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุ-ปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังขยสัตตพรหม) จักขวิญญานทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญานทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธที่ไม่มีเหตุและโมหะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วย วิจิกิจจาและที่สหระคตด้วยอุทถ์จะทำขันธที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และที่สหระคตด้วยอุทถ์จะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจัยปัจจัยนี้ยะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๘๓]	นเหตุปัจจัย	มี	๓	วาระ
นอาร์มมณปัจจัย	มี	๓	วาระ	
นอธิปติปัจจัย	มี	๙	วาระ	
นอนันตรปัจจัย	มี	๓	วาระ	
นสมนันตรปัจจัย	มี	๓	วาระ	
นอัญญมัญญปัจจัย	มี	๓	วาระ	
นนิสสยปัจจัย	มี	๓	วาระ	
นอุปนิสสยปัจจัย	มี	๓	วาระ	
นปุเรชาตปัจจัย	มี	๙	วาระ	
นปัจจุชาตปัจจัย	มี	๙	วาระ	
นอาเสวนปัจจัย	มี	๙	วาระ	
นกัมมปัจจัย	มี	๔	วาระ	
นวิปากปัจจัย	มี	๙	วาระ	
นอาหารปัจจัย	มี	๑	วาระ	

นอินทริยปัจฉัย	มี	๑	วาระ
นฌานปัจฉัย	มี	๑	วาระ
นมัคคปัจฉัย	มี	๑	วาระ
นสัมปยุตตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นวิปยุตตปัจฉัย	มี	๖	วาระ
โนนัตถิปัจฉัย	มี	๓	วาระ
โนวิคตปัจฉัย	มี	๓	วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจฉนียะ จบ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๘๔] นอาร์มมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๓
วาระ

นอธิปติปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นอนันตรปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นสมนันตรปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นอัญญมัญญปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นอุปนิสสยปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นปุเรชาตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นปัจฉาชาตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นอาเสวนปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นกัมมปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นวิปากปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นสัมปยุตตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นวิปยุตตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
โนนัตถิปัจฉัย	มี	๓	วาระ
โนวิคตปัจฉัย	มี	๓	วาระ (พึงนับอย่าง

นี้)

อนุโลมปัจฉนียะ จบ

๔. ปัจฉยปัจฉนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๘๕] อาร์มมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๓
วาระ

อนันตรปัจจัย	มี	๓	วาระ ๗๗
มคคปัจจัย	มี	๓	วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี	๓	วาระ ๗๗
อวิคตปัจจัย	มี	๓	วาระ (พึงนับอย่าง

นี้)

ปัจจนียานุโลม จบ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจัยวาร)

๒. สเหตุกทุกะ ๕. สังสัณฐวาร

๑. ปัจจนยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๘๖] สภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวะธรรมที่มีเหตุ เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันท์ ๓ เกิดระคนกับชันท์ ๑ ที่มีเหตุ ๗๗ เกิดระคนกับชันท์ ๒ ๗๗ ในปฏิสนธิขณะ ๗๗ (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันท์ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทัจจะเกิดระคนกับโมหะที่สหระคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทัจจะ (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันท์ ๓ เกิดระคนกับชันท์ ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทัจจะ ๗๗ เกิดระคนกับชันท์ ๒ ๗๗ (๑)

อาร์มมณปัจจัย

[๘๗] สภาวะธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวะธรรมที่มีเหตุ เพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชันท์ ๓ เกิดระคนกับชันท์ ๑ ที่มีเหตุ ๗๗ เกิดระคนกับชันท์ ๒ ๗๗ ในปฏิสนธิขณะ ๗๗ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวะธรรมที่มีเหตุเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทัจจะเกิดระคนกับชันท์ที่สหระคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทัจจะ (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวะธรรมที่มีเหตุเพราะอาร์มมณ- ปัจจัย ได้แก่ ชันท์ ๓ และโมหะเกิดระคนกับ

ชั้น ๑ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ ฯลฯ เกิดระคนกับชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๘๘] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุ เพราะอาร์มมณ- ปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ เกิดระคนกับชั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุ ฯลฯ เกิดระคนกับชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเพราะ อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดระคนกับโมหะที่สหระคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเพราะอาร์มมณ- ปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ เกิดระคนกับชั้น ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ ฯลฯ เกิดระคนกับชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

อธิปติปัจจัย

[๘๙] สภาวธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุ เพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ เกิดระคนกับชั้น ๑ ที่มีเหตุ ฯลฯ เกิดระคนกับชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๙๐] สภาวธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุ เพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมนันตรปัจจัย เพราะสหชาติปัจจัย ฯลฯ เพราะวิปากปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ เกิดระคนกับชั้น ๑ ที่เป็นวิปากซึ่งมีเหตุ ฯลฯ เกิดระคนกับชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุ เพราะวิปากปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ เกิดระคนกับชั้น ๑ ที่เป็นวิปากซึ่งไม่มีเหตุ ฯลฯ เกิดระคนกับชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ เพราะฌานปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาवार

สุทถนัย

[๙๑] เหตุปัจจัย	มี	๓	วาระ
อาร์มมณปัจจัย	มี	๖	วาระ
อธิปติปัจจัย	มี	๑	วาระ
อนันตรปัจจัย	มี	๖	วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี	๖	วาระ

สหชาติปัจฉัย	มี	๖	วาระ
อัญญมัญญปัจฉัย	มี	๖	วาระ
นิสสยปัจฉัย	มี	๖	วาระ
อุปนิสสยปัจฉัย	มี	๖	วาระ
ปุเรชาติปัจฉัย	มี	๖	วาระ ฯลฯ
วิปากปัจฉัย	มี	๒	วาระ
อาหารปัจฉัย	มี	๖	วาระ
อินทริยปัจฉัย	มี	๖	วาระ
ฌานปัจฉัย	มี	๖	วาระ
มัคคปัจฉัย	มี	๕	วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจฉัย	มี	๖	วาระ (พึงนับอย่างนี้)
อนุลอม จบ			

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจฉัย

[๙๒] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุ เพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดระคนกับขันธที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุ เพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ ขันธ ๓ เกิดระคนกับขันธ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยวาร

สุทธนัย

[๙๓]	นเหตุปัจฉัย	มี	๒	วาระ
นอธิปติปัจฉัย	มี	๖	วาระ	
นปุเรชาติปัจฉัย	มี	๖	วาระ	
นปัจฉาชาติปัจฉัย	มี	๖	วาระ	
นอาเสวนปัจฉัย	มี	๖	วาระ	
นกัมมปัจฉัย	มี	๔	วาระ	
นวิปากปัจฉัย	มี	๖	วาระ	
นฌานปัจฉัย	มี	๑	วาระ	
นมัคคปัจฉัย	มี	๑	วาระ	

นวิปยุตตปัจจย มี ๖ วาระ (พึงนับอย่างนี้)
ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจนยานุโลมปัจจนียะ
เหตุทุกนัย

[๙๔] นอธิปติปัจจย กับเหตุปัจจย มี ๓
วาระ

นปุเรชาตปัจจย	มี	๓	วาระ
นปัจจาชาตปัจจย		มี ๓	วาระ
นอาเสวนปัจจย	มี	๓	วาระ
นกัมมปัจจย	มี	๓	วาระ
นวิปากปัจจย	มี	๓	วาระ
นวิปยุตตปัจจย	มี	๓	วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ
๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม
นเหตุทุกนัย

[๙๕] อารัมมณปัจจย กับนเหตุปัจจย มี ๒
วาระ

อนันตรปัจจย	มี	๒	วาระ ฯลฯ
กัมมปัจจย	มี	๒	วาระ
วิปากปัจจย		มี ๑	วาระ
อาหารปัจจย		มี ๒	วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจย	มี	๑	วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจย	มี	๒	วาระ (พึงนับอย่าง

นี้)

ปัจจนียานุโลม จบ
(สัมปยุตตวาระเหมือนกับสังสัฏฐวาระ)

๒. สเหตุทุกกะ ๗. ปัญหาวาร
๑. ปัจจนยานุโลม ๑. วิกังควาร
เหตุปัจจย

[๙๖] สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นธโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุ ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ใน ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๙๗] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหระคตด้วยอุทัจจะจะเป็นปัจจัยแก่จิตต-

สมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหระคตด้วยอุทัจจะจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นธโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหระคตด้วยอุทัจจะจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ชั้นธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๙๘] สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณาภิเลสที่ละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณา กิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งชั้นธที่มีเหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ... โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตูปบาทที่เป็น วิชากซึ่งมีเหตุจึงเกิดขึ้น โดยเป็นตทารมณ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพร้อมด้วย จิตที่มีเหตุด้วยเจโตปริยญาณ อากาसानัญญาตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ ฯลฯ อากิณฺญัญญาตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ ฯลฯ ชั้นธที่มีเหตุ เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธ

ญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปค-ญาณ และอนาคตังสญาณโดยอาร์มมณปัจฉัย เพราะปรารภขันธที่มีเหตุ ขันธที่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจฉัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งขันธที่มีเหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่ออกุศล และอกุศลดับแล้ว จิตตูปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ

เพราะปรารภขันธที่มีเหตุ ขันธที่ไม่มีเหตุและโมหะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอาร์มมณ-ปัจฉัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธที่มีเหตุ ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๙๙] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจฉัย ได้แก่ นิพพานเป็นปัจฉัยแก่อวิชชขณจิต โดยอาร์มมณปัจฉัย บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธที่ไม่มีเหตุและโมหะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่ออกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตูปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ รูปายตนะเป็นปัจฉัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจฉัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ เพราะปรารภขันธที่ไม่มีเหตุและโมหะ ขันธที่ไม่มีเหตุและโมหะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจฉัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจฉัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอาร์มมณปัจฉัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ละได้แล้วซึ่งไม่มีเหตุ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธที่ไม่มีเหตุและโมหะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่ออกุศลและอกุศลดับแล้วจิตตูปบาทที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพร้อมด้วยจิตที่ไม่มีเหตุด้วยเจโตปริยญาณ ขันธที่ไม่มีเหตุเป็นปัจฉัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ และอ

นาคตั้งสญฺญาณโดยอาร์มมณปัจจย เพราะปรารภขันธที่ไม่มีเหตุและโมหะ ขันธที่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอาร์มมณ- ปัจจย ได้แก่ เพราะปรารภจักขุ ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะจึงเกิดขึ้น เพราะปรารภโสตะ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ ๑ และโมหะที่ไม่มีเหตุ ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๐๐] สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจจย ได้แก่ เพราะปรารภขันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ ขันธที่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอาร์มมณ- ปัจจย ได้แก่ เพราะปรารภขันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ ขันธและโมหะที่ไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจจย ได้แก่ เพราะปรารภขันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจย

[๑๐๑] สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยอธิปติปัจจย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อาร์มมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ออกจากฌาน ... พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ... พิจารณาผล ... ยินดีเพิลิตเพลินขันธที่มีเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิตเพลินขันธนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจยแก่สัมปยุตตขันธโดย

อธิปัตติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอธิปัตติปัจจัย มีอย่าง เดียว คือ สหชาตาทิปัตติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป โดยอธิปัตติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอธิปัตติปัจจัย มีอย่าง เดียว คือ สหชาตาทิปัตติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต- ชันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปัตติปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยอธิปัตติปัจจัย มีอย่าง เดียว คือ อารัมมณาทิปัตติ ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปัตติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลีนจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชันธที่ไม่มีเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลีนจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๑)

อนันตรปัจจัย

[๑๐๒] สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ชันธที่มีเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชันธที่มีเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดย

อนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน

ฯลฯ โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค ฯลฯ โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรค ฯลฯ มรรคเป็นปัจจัยแก่ผล ฯลฯ ผลเป็นปัจจัยแก่ผล ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ชันธที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จตฺติจิตที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย

ภวังคจิตที่มีเหตุ เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิตโดยอนันตรปัจจัย
ภวังคจิตที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ภวังคจิต ที่ไม่มีเหตุโดย
อนันตรปัจจัย ชั้นที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่ไม่มีเหตุโดย
อนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มี
เหตุโดยอนันตร- ปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่สหระคตด้วยวิจิกจนาและที่ส
หระคตด้วยอุทถัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นและโมหะที่ส
หระคตด้วยวิจิกจนาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะซึ่ง
เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๐๓] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอนันตร- ปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วย
วิจิกจนาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่
โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกจนาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะซึ่งเกิดหลัง
ๆ โดย อนันตรปัจจัย ชั้นที่ไม่มีเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่
ชั้นที่ไม่มีเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็น
ปัจจัยแก่วิญญาน ๕ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดย
อนันตรปัจจัย ได้แก่โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกจนาและที่สหระคตด้วย
อุทถัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่สหระคตด้วยวิจิกจนา
และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จตฺติจิต
ที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อุปปัตตจิตที่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย

ภวังคจิตที่ไม่มีเหตุ เป็นปัจจัยแก่ภวังคจิตที่มีเหตุโดย
อนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่มีเหตุ โดย
อนันตรปัจจัย ชั้นที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่มีเหตุโดย
อนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่
ไม่มีเหตุโดยอนันตร- ปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกจนา
และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นและ
โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกจนาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะซึ่ง

เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ชั้น
และโมหะที่สหระคตด้วย

วิจิกจนาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะโดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๐๔] สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัย แก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอนันตร-ปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะซึ่ง

เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วย อุทถัจจะเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่ไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุ โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

สหชาตปัจจัยเป็นต้น

[๑๐๕] สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยสหชาตปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับสหชาตปัจจัยในปฏิจจวาร ในที่นี้ไม่มีขณนา) เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับนิสสยปัจจัยในปฏิจจวาร ในที่นี้ไม่มีขณนา)

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๐๖] สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุโดยอุปนิสสย-ปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ชันธที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ชันธและโมหะ
ที่ไม่มีเหตุโดย อุปนิสสยะปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มี
เหตุโดยอุปนิสสยะ-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูป
นิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ชันธที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ชันธและโมหะ
ที่สหระคตด้วย

วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทัจจะโดยอุปนิสสยะปัจจัย (๓)

[๑๐๗] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอุปนิสสยะ-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสส
ยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สุขทางกายเป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย
ทุกข์ทางกาย และโมหะโดยอุปนิสสยะปัจจัย ทุกข์ทางกาย ... อุด
... โภชนะ ... เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย
และโมหะโดยอุปนิสสยะปัจจัย โมหะเป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ทุกข์
ทางกาย และโมหะโดยอุปนิสสยะปัจจัย สุขทางกาย ... ทุกข์ทาง
กาย ... อุด ... โภชนะ ... เสนาสนะ และโมหะเป็นปัจจัยแก่สุขทาง
กาย ทุกข์ทางกาย และโมหะโดยอุปนิสสยะปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยอุป
นิสสยะปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ
และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยสุขทางกายแล้ว ให้ทาน
ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อาศัยทุกข์ทางกาย ... อุด ... โภชนะ ...
เสนาสนะ ... โมหะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ สุขทางกาย ฯลฯ
โมหะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ฯลฯ ความ
ปรารถนา ... มรรค และผลสมบัติโดยอุปนิสสยะปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่
ไม่มีเหตุโดยอุป-นิสสยะปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและ
ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สุขทางกายและโมหะเป็นปัจจัยแก่ชันธ
และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทัจจะโดยอุป
นิสสยะปัจจัย (๓)

[๑๐๘] สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัย แก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ชันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกจณา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะปัจจัยแก่ชันธที่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอุป-นิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ชันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกจณา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะปัจจัยแก่ชันธและโมหะที่ไม่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ชันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกจณา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะปัจจัยแก่ชันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกจณาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ โดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

ปุเรชาตปัจจัย

[๑๐๙] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยปุเรชาต-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตูปบาทที่เป็น วิวาหซึ่งไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ รุปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ

ฯลฯ โผฏฐัพพะายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชันธและโมหะที่ไม่มีเหตุโดยปุเรชาต-ปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดย
ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ
อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศล
ดับแล้ว จิตตูปบาทที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นต
ทารมณฺ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ
วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่มีเหตุโดย
ปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่
ไม่มีเหตุโดยปุเรชาต-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและ
วัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะจึง
เกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธและโมหะที่
สหระคตด้วย

วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะโดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยเป็นต้น

[๑๑๐] สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่ไม่มีเหตุโดยปัจฉา-

ชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธที่มีเหตุซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่
กายนี้ที่เกิดก่อนโดย

ปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดย
ปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธและโมหะที่ไม่มีเหตุซึ่งเกิดภายหลัง
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาต-ปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมไม่
มีเหตุโดยปัจฉาชาต-ปัจจัย ได้แก่ ขันธและโมหะที่สหระคตด้วย
วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิด ภายหลังเป็นปัจจัยแก่
กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยอาเส
วนปัจจัย (ปัจจัยนี้ เหมือนกับอนันตรปัจจัย ไม่มีอาวัชชนจิตและ
ภวังคจิต ในอาเสวนปัจจัยพึงเว้นทั้ง ๙ วาระ)

กัมมปัจจัย

[๑๑๑] สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่เป็นวิบากซึ่งไม่มีเหตุและกฐัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูป โดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุและกฐัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

วิปากปัจจัย

[๑๑๒] สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปากปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดย
วิปากปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๑ ที่เป็นวิปากซึ่งไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่
ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชั้นเป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ
โดยวิปากปัจจัย (๑)

อาหารปัจจัย

[๑๑๓] สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่มีเหตุโดยอาหารปัจจัย

มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดย
อาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิง
การอาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจจัย (๑)

อินทรีปัจจัยเป็นต้น

[๑๑๔] สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่มีเหตุโดยอินทรีปัจจัย

มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดย
อินทรีปัจจัย ได้แก่ อินทรีที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอินทรีปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จักขุ
นทรีเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีเป็นปัจจัยแก่กาย
วิญญาณโดยอินทรีปัจจัย รูปชีวิตินทรีเป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูป
โดยอินทรีปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยฌาน
ปัจจัย มี ๓

วาระ

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดย
ฌานปัจจัย ได้แก่ องค์ฌานที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปโดยฌานปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดย
มัคคปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดย
สัมปยุตตปัจจัย (ในปฏิจวาร มี ๖ วาระ เหมือนกับสัมปยุตตปัจจัย)

วิปยุตตปัจจัย

[๑๑๕]

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่กภูตตารูปโดยวิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปยุตต-ปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปยุตต-ปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่กภูตตารูปโดยวิปยุตตปัจจัย ชั้นเป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นโดย

วิปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ไม่มีเหตุและโมหะโดย

วิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่มีเหตุและโมหะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยวิปยุตตปัจจัย มี

๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่มีเหตุโดย วิปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่มีเหตุโดยวิปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยวิปยุตต-ปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะโดยวิปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยวิปปยุตต-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

อรรถปัจจัย

[๑๑๖] สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยอรรถปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย ขันธ์ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเป็นปัจจัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐาน-รูปโดยอรรถปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอรรถปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอรรถปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย

ขันธ์ ๑ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีเหตุ ฯลฯ (๓)

[๑๑๗] สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอรรถปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน

รูปโดยอัติปัติปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึง
อัสัญญัตตพรหม)

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็น
สภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว
จิตตูปบาทที่เป็นวิบากซึ่ง

ไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่
จักขุวิญญาณ ฯลฯ

โณฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ จักขายตนะ
เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กาย
วิญญาณโดยอัติปัติปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุ
และโมหะโดยอัติปัติปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุและโมหะเป็นปัจจัยแก่
กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัติปัติปัจจัย กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้
โดยอัติปัติปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปโดย
อัติปัติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดย
อัติปัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคต
ด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอัติปัติปัจจัย ในปฏิสนธิ
ขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุโดยอัติปัติปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็น
สภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว
จิตตูปบาทที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุ จึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ บุคคล
เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราต หทัยวัตถุเป็น
ปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุโดยอัติปัติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่
ไม่มีเหตุโดยอัติปัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคต
ด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมภูฐานรูปโดย
อัติปัติปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์และ
โมหะที่สหระคต ด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น

หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่
สหระคตด้วยอุทธัจจะโดยอัติปัจจัย (๓)

[๑๑๘] สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัย
แก่สภาวะธรรมที่มีเหตุโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและ
ปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและ
ที่สหระคตด้วย อุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ โดยอัติปัจจัย ฯลฯ
ขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ ๑ ที่มีเหตุและหทัยวัตถุเป็น
ปัจจัยแก่ขันธ ๓ โดยอัติปัจจัย ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่มีเหตุและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่
ขันธ ๓ โดย

อัติปัจจัย ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
ไม่มีเหตุโดยอัติ- ปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉา
ชาตะ อาหาระ และอินทริยะะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธที่มีเหตุและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตต
สมภูฐานรูปโดยอัติปัจจัย ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา
และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัย แก่จิตตสมภูฐานรูปโดย
อัติปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ขันธที่มีเหตุและมหาภูตรูป เป็นปัจจัย
แก่กฐัตตารูปโดยอัติปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ ขันธที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วย
อุทธัจจะ และ

หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่โมหะโดยอัติปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและ
ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัติปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธที่มีเหตุและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัย
แก่กายนี้โดยอัติปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธที่มีเหตุและรูปชีวิตินทริยเป็นปัจจัย
แก่กฐัตตารูปโดยอัติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มี
เหตุและที่ไม่มีเหตุ โดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและ
ปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ และโมหะที่สหครตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหครตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่สหครตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหครตด้วยอุทธัจจะ และ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และโมหะโดยอัติปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ (๓)

๑. ปัจจัยานุกรม ๒. สังขยาवार

สุทนต์

[๑๑๙]	เหตุปัจจัย	มี	๖	วาระ
อาร์มมณปัจจัย	มี	๙	วาระ	
อธิปติปัจจัย	มี	๔	วาระ	
อนันตรปัจจัย	มี	๙	วาระ	
สมนันตรปัจจัย	มี	๙	วาระ	
สหชาตปัจจัย	มี	๙	วาระ	
อัญญมัญญปัจจัย	มี	๖	วาระ	
นิสสยปัจจัย	มี	๙	วาระ	
อุปนิสสยปัจจัย	มี	๙	วาระ	
ปุเรชาตปัจจัย	มี	๓	วาระ	
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี	๓	วาระ	
อาเสวนปัจจัย	มี	๙	วาระ	
กัมมปัจจัย	มี	๔	วาระ	
วิปากปัจจัย	มี	๔	วาระ	
อาหารปัจจัย	มี	๔	วาระ	
อินทริยปัจจัย	มี	๔	วาระ	
ฌานปัจจัย	มี	๔	วาระ	
มัคคปัจจัย	มี	๓	วาระ	
สัมปยุตตปัจจัย	มี	๖	วาระ	
วิปยุตตปัจจัย	มี	๕	วาระ	
อัติปัจจัย	มี	๙	วาระ	
นัตติปัจจัย	มี	๙	วาระ	
วิคตปัจจัย	มี	๙	วาระ	
อวิคตปัจจัย	มี	๙	วาระ (พึงนับอย่างนี้)	
อนุกรม จบ				

๒. ปัจฉินิยทธาร

[๑๒๐] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย สห-ชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาติปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอาร์มมณ-ปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

[๑๒๑] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอาร์มมณ-ปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย ปัจฉาชาติปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทริยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย สห-ชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอาร์มมณ-ปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาติปัจจัย (๓)

[๑๒๒] สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดย

อาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุ โดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๒๓] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

โนววิคตปัจจัจย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจัจนียะ จบ

๓. ปัจจัจยานุโลมปัจจัจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๒๔] นอาร์มมณปัจจัจย กับเหตุปัจจัจย มี ๖ วาระ

 นอธิปติปัจจัจย มี ๖ วาระ

 นอนันตรปัจจัจย มี ๖ วาระ

 นสมนันตรปัจจัจย มี ๖ วาระ

 นอัณญมัญญปัจจัจย มี ๒ วาระ

 นอุปนิสสยปัจจัจย มี ๖ วาระ ฯลฯ

 นมัคคปัจจัจย มี ๖ วาระ

 นสัมปยุตตปัจจัจย มี ๒ วาระ

 นวิปยุตตปัจจัจย มี ๒ วาระ

 โนนัตถิปัจจัจย มี ๖ วาระ

 โนววิคตปัจจัจย มี ๖ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลมปัจจัจนียะ จบ

๔. ปัจจัจยปัจจัจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๒๕] ออาร์มมณปัจจัจย กับนเหตุปัจจัจย มี ๙ วาระ

 อธิปติปัจจัจย มี ๔ วาระ

 อนันตรปัจจัจย มี ๙ วาระ

 สมนันตรปัจจัจย มี ๙ วาระ

 สหชาตปัจจัจย มี ๙ วาระ

 อัณญมัญญปัจจัจย มี ๖ วาระ

 นิสสยปัจจัจย มี ๙ วาระ

 อุปนิสสยปัจจัจย มี ๙ วาระ

 ปุเรชาตปัจจัจย มี ๓ วาระ

 ปัจจัจชาตปัจจัจย กับนเหตุปัจจัจย มี ๓ วาระ

 อาเสวนปัจจัจย มี ๙ วาระ

 กัมมปัจจัจย มี ๔ วาระ

 วิปากปัจจัจย มี ๔ วาระ

 อาหารปัจจัจย มี ๔ วาระ

 อินทริยปัจจัจย มี ๔ วาระ

ฌานปัจฉัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจฉัย	มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจฉัย	มี ๖ วาระ
วิปยุตตปัจฉัย	มี ๕ วาระ
อรรถปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นัตถปัจฉัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจฉัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจฉัย	มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียานุโลม จบ

สเหตุกทุกะ จบ

๓. เหตุสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

เหตุปัจฉัย

[๑๒๖] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุอาศัยสภาวะ

ธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุ

เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุเกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่สัมปยุตด้วยเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

(ด้วยเหตุนี้ พึงขยายให้พิสดารเหมือนสเหตุกทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

เหตุสัมปยุตตทุกะ จบ

๔. เหตุสเหตุกทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจนยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจฉัย

[๑๒๗] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและมีเหตุอาศัยสภาวะธรรม

ที่เป็นเหตุและมีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณัย) โมหะอาศัยโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณัย) ในปฏิสนธิขณะ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณัย) (๑)

(ย่อ พึงขยายให้พิสดารอย่างนี้)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยาवार
สุทธานัย

[๑๓๐] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร

นอธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๑๓๑] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุอาศัยสภา
วธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุ เกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ อ
โทสะ อโมหะอาศัยอโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) ในปฏิสนธิ
ขณะ ฯลฯ (บริบูรณ์แล้ว มี ๙ วาระ)

นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัยเป็นต้น

[๑๓๒] สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภา
วธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุ เกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่
สัมปยุตตเจตนาอาศัยเหตุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุแต่
ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัย
ขันธที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุมี
เหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่
สัมปยุตตเจตนาอาศัยเหตุและ สัมปยุตตขันธเกิดขึ้นเพราะนวิปาก
ปัจจัย เพราะนวิปยุตตปัจจัย

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยาवार

สุทนต์

[๑๓๓] นอติปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นปฺเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นปฺจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

นวิปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๓๔] นอติปติปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

นปฺเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นปฺจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

นวิปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

(พึงนับอย่างนี้)

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นอติปติทุกนัย

[๑๓๕] เหตุปัจจัย กับนอติปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์म्मณปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

(พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียานุโลม จบ

(สหชาตวาระ ปัจจยวาระ นิสสยวาระ สังสญฺญวาระ และสัมปยุตตวาระ เหมือน กับปฏิจจวาระ)

๔. เหตุสเหตุทุกุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาระ

เหตุปัจจัย

[๑๓๖] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัย แก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ อโลกะเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะโดยเหตุปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ อโลกะเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ และสัมปยุตตขันธโดยเหตุปัจจัย (พึงขยายให้พิสดาร) (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๑๓๗] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัย แก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและ ที่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุ เหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุ ขันธที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุ เหตุและสัมปยุตต-ขันธจึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดย อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน

พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณาภิเลสทีละได้แล้ว พิจารณาภิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งขันธที่มีเหตุแต่ไม่เป็น เหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความพร้อมพร้อมด้วยจิตที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุด้วยเจโตปริยญาณ อาภาสอันญายตนะเป็น ปัจจัยแก่วิญญาณัญญายตนะ ฯลฯ อาภิญัจญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานา-สัญญายตนะโดยอา

รัมมณปัจจัย ชันธที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ และอนาคตังสญาณโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (บทนี้เหมือนข้อความข้างต้น ไม่มีข้อแตกต่างกัน) (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (บทนี้

เหมือนข้อความข้างต้น ไม่มีข้อแตกต่างกัน) (๓)

[๑๓๘] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุและสัมปยุตตขันธ เหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุและสัมปยุตตขันธ ชันธที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุและสัมปยุตตขันธ เหตุและสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปัตติปัจจัย

[๑๓๙] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและ ที่มีเหตุโดยอธิปัตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาธิปัตติและสหชาตาธิปัตติ

อาร์มมณาธิปัตติ ได้แก่ เพราะทำเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปัตติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-เหตุโดยอธิปัตติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยอธิปัตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาธิปัตติและสหชาตาธิปัตติ

อาร์มมณานิบัติ ได้แก่ เพราะทำเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น

สหชาตานิบัติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธ์โดยอานิบัติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอานิบัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณานิบัติและ

สหชาตานิบัติ

อาร์มมณานิบัติ ได้แก่ เพราะทำเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

สหชาตานิบัติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธ์และเหตุโดยอานิบัติปัจจัย (๓)

[๑๔๐] สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่ เป็นเหตุโดยอานิบัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณานิบัติและสหชาตานิบัติ

อาร์มมณานิบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น บุคคลยินดีเพิลิดเพลินขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตานิบัติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธ์โดยอานิบัติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุ โดยอานิบัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณานิบัติและสหชาตานิบัติ

อาร์มมณานิบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (บทนี้เหมือนข้อความข้างต้นนั่นเอง)

สหชาตานิบัติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-เหตุโดยอานิบัติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปัติและ

สหชาตาธิปัติ

อารัมมณาธิปัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (บทนี้เหมือนข้อความข้างต้นนั่นเอง)

สหชาตาธิปัติ ได้แก่ อธิปัติธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ชั้นและเหตุโดยอธิปัติปัจจัย (๓)

[๑๔๑] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะ- ธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอธิปัติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปัติ ได้แก่ เพราะทำเหตุและสัมปยุตตชั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปัติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปัติ ได้แก่ เพราะทำเหตุและสัมปยุตตชั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ชั้นที่มีเหตุแต่ไม่เป็น เหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปัติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณา-ธิปัติ ได้แก่ เพราะทำเหตุและสัมปยุตตชั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุและสัมปยุตตชั้นจึงเกิดขึ้น (๓)

อนันตรปัจจัย

[๑๔๒] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและ ที่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุที่เกิดขึ้นหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดย อนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุซึ่ง

เกิดขึ้นหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่

เหตุที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตชั้นที่ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๔๓] สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัย แก่สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่ เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัย แก่ชั้นที่มีเหตุแต่ ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ โคตรภู ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน ฯลฯ เนวสัญญานา สัญญาตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติโดย อนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ เป็นเหตุและมีเหตุ โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่มีเหตุแต่ไม่ เป็นเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุ ที่เกิดหลัง ๆ โดย อนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ (ย่อ) (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ เป็นเหตุมีเหตุและมีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุและ สัมปยุตตชั้นที่ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัย แก่โคตรภู ฯลฯ (๓)

(บทที่มีสภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นมูล มี ๓ วาระ เหมือนกัน)

[๑๔๔] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและมีเหตุแต่ไม่เป็น เหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและมีเหตุโดย อนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตชั้นที่ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัย แก่เหตุที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและมีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็น ปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตชั้นที่ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่มีเหตุแต่ไม่ เป็นเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและมีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็น ปัจจัยแก่สภาวะธรรม

ที่เป็นเหตุมีเหตุและมีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุและ

สัมปยุตตขันธที่เกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตต
ขันธที่เกิดขึ้นหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

สหชาตปัจจัยเป็นต้น

[๑๔๕] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่
สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
อัญญมัญญปัจจัย เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย (ปัจจัยทั้ง ๓
เหมือนกับเหตุปัจจัยในปฏิจจวาร)

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๔๖] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัย
แก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง
คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่เหตุโดยอุปนิสส
ยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่มีเหตุแต่ไม่
เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุเป็นปัจจัย
แก่เหตุและสัมปยุตตขันธโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงอ้างถึงบทที่เป็น
มูลแห่งวาระทั้ง ๒ อย่างนี้)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มี
เหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิ
สสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ
ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ความ
ปรารถนาแล้วจึงให้ทาน ฯลฯ ทำลายสังข์ ศรัทธา ฯลฯ ความ
ปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา มรรค และผล
สมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

(บทที่มีสภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นมูล พึงขยายให้
พิสดารด้วยเหตุนี้ ที่เหลือจากนั้น มี ๒ วาระ)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็น
ปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓
อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธเป็นปัจจัยแก่เหตุ
โดยอุปนิสสย-ปัจจัย (พึงอ้างถึงมูล ๒) เหตุและสัมปยุตตขันธเป็น
ปัจจัยแก่ขันธที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่ม

บทที่เป็นมูล) เหตุและสัมปยุตตชั้นนี้เป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตชั้นโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๑๔๗] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอาเสวนปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับอนันตรปัจจัย)

กัมมปัจจัย

[๑๔๘] สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่เหตุที่เป็นวิบากโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นและเหตุโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ชั้นและเหตุที่เป็นวิบากโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัย

[๑๔๙] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ อโลกะที่เป็นวิบากเป็นปัจจัยแก่อโทสะและอโมหะโดยวิปากปัจจัย (พึงผูก

เป็นจักกณัย) ในปฏิสนธิขณะ อโลกะ ... (พึงขยายให้พิสดาร
เหมือนเหตุปัจจัย พึงกำหนดว่า เป็นวิบากแม่ทั้ง ๙ วาระ)

อาหารปัจจัยเป็นต้น

[๑๕๐] สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัย
แก่สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่ เป็นเหตุโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
เป็นเหตุและที่มีเหตุ โดยอินทรีย์ปัจจัย (พึงกำหนดว่า เป็นอินทรีย์
ทั้ง ๙ วาระ บริบูรณ์แล้ว)

สภาวะธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มี
เหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
เป็นเหตุและที่มีเหตุ โดยมัคคปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยอตฺถิปัจจัย เป็นปัจจัยโดยนตฺถิปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
วิคตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาवार

สุทธานัย

[๑๕๑] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สหชาติปัจจัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

อินทรีย์ปัจจัย มี ๙ วาระ

ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็น
ปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดย
อาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย และ อปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนีเย ๒. สังขยาवार

[๑๕๕] นเหตุปัจจย มี ๙ วาระ (ย่อ ทุกปัจจยมีปัจจยละ ๙ วาระ ฟังนับอย่างนี้)

ปัจจนีเย จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนีเย

เหตุทุกนัย

[๑๕๖] นอาร์มมณปัจจย กับเหตุปัจจย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจย มี ๓ วาระ

อนันตรปัจจย กับเหตุปัจจย มี ๓ วาระ

นสมันตรปัจจย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ

(ย่อ ทุกปัจจยมีปัจจยละ ๓ วาระ)

นมัคคปัจจย มี ๓ วาระ

โนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ (ฟังนับอย่างนี้)

อนุโลมปัจจนีเย จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๕๗] อาร์มมณปัจจย กับนเหตุปัจจย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจย มี ๙ วาระ

สมันตรปัจจย มี ๙ วาระ

สหชาตปัจจย มี ๓ วาระ

อัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ

นิสสยปัจจย มี ๓ วาระ

อุปนิสสยปัจจย มี ๙ วาระ

อาเสวนปัจจย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจย มี ๓ วาระ

วิปากปัจจย มี ๓ วาระ

อาหารปัจจย มี ๓ วาระ

อินทริยปัจจย มี ๓ วาระ

ฌานปัจจย มี ๓ วาระ

มัคคปัจจัจ	มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัจ	กับนเหตุปัจจัจ มี ๓ วาระ
อัติปัจจัจ	มี ๓ วาระ
นัตติปัจจัจ	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัจ	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัจ	มี ๓ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียานุโลม จบ

เหตุสเหตุกทุกะ จบ

๕. เหตุเหตุสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

[๑๕๘] สภาวะธรรมที่เป็นเหตุและที่สัมปยุตด้วยเหตุอาศัย สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ และที่สัมปยุตด้วยเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุ ปัจจัจ ได้แก่ อโหสะ อโมหะอาศัยอโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกก นัย) โมหะอาศัยโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกนัย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงขยายให้พิสดารเหมือนเหตุสเหตุกทุกะ ไม่มีข้อแตกต่าง กัน)

เหตุเหตุสัมปยุตตทุกะ จบ

๖. นเหตุสเหตุกทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัจ

[๑๕๙] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรม ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัจ ได้แก่ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่ เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัจ ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุ อาศัยสภาวะธรรมที่ไม่ เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัจ ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย ชันธ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มี เหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๖๐] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัย สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและ ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัจ ฯลฯ

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูปและ
กฐัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็น
เหตุและไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ
ขั้นที่ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุ
อาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย
ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขั้นที่ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุ
เกิดขึ้น กฐัตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๑๖๑] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยสภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ และที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุเกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่
เป็นเหตุแต่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น ๒
ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่
เป็นเหตุแต่มีเหตุและ ที่ที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุ
ปัจจัย ได้แก่ จิตตสมภูฐานรูปอาศัยขั้นที่ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและ
อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุ
อาศัยสภาวะธรรมที่ไม่ เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุ
เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิ-ขณะ ขั้น ๓ อาศัยขั้น
๑ ที่ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย
ขั้น ๒ ฯลฯ กฐัตตารูปอาศัยขั้นที่ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและอาศัย
มหาภูตรูป เกิดขึ้น (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๑๖๒] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยสภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ เกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่
ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย
ขั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่
เป็นเหตุและไม่มีเหตุ เกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓
อาศัยขั้น ๑ ที่ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มี เหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิ
ขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (ย่อ ฟังจำแนกอย่างนี้)

๑. ปัจจัยานโลม ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๑๖๓] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ

อธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สหชาติปัจจัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ

ปุเรชาติปัจจัย มี ๒ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ

(ย่อ ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

สัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ

วิปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

อตถิปัจจัย มี ๙ วาระ

นัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ

วิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ (ฟังนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจัยปัจจนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๖๔] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัย
สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและ ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย
ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและ
ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ... (พึง
เพิ่มข้อความจนถึงอสังขยสัตตพรหม ไม่มีโมหะ) (๑)

นอาร์มมณปัจจัย

[๑๖๕] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัย
สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนอาร์มมณปัจจัย
ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดขึ้น ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่
เป็นเหตุและไม่มีเหตุ เกิดขึ้นเพราะนอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ จิตต
สมุฏฐานรูปอาศัยขันธที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเกิดขึ้น ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังขยสัตตพรหม) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่
เป็นเหตุแต่มีเหตุและ ที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนอา
ร์มมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธที่ไม่เป็นเหตุแต่มี
เหตุและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ)

๒. ปัจจัยปัจจัยนี้ยะ ๒. สังขยาวาร

สุทธานัย

[๑๖๖] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

นอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นสมันนตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นปัจจุชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกำมมปัจจัย มี ๒ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ

นอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ
 นอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ
 นฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ
 นมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ
 นสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ
 นวิปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ
 โนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ
 โนวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ
 (พึงนับอย่างนี้)

ปัจฉนียะ จบ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๖๗] นอาร์มมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๓

วาระ

นอธิปติปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นสมนันตรปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นอัญญมัญญปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นอุปนิสสยปัจฉัย	มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นกัมมปัจฉัย	มี ๑ วาระ
นวิปากปัจฉัย	มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจฉัย	มี ๓ วาระ
นวิปยุตตปัจฉัย	มี ๑ วาระ
โนนนัตถิปัจฉัย	มี ๓ วาระ
โนนวิคตปัจฉัย	มี ๓ วาระ

(พึงนับอย่างนี้)

อนุโลมปัจฉนียะ จบ

๔. ปัจฉยปัจฉนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๖๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
 อาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
 ฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
 มัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
 สัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ
 วิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
 วิคตปัจจัย มี ๑ วาระ
 อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ (พึงนับอย่างนี้)
 ปัจจนียานุโลม จบ
 (แม้ในสหชาตวาทก็พึงนับอย่างนี้)

๖. นเหตุสเหตุกทุกะ ๓. ปัจจยวาท

๑. ปัจจยยานุโลมเป็นต้น

[๑๖๙] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
 สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๓ ทามหาภูตรูป ๑ ให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฐิตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทามหาภูตรูปให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทามหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุทำสภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็น เหตุไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย (ขภูนา มี ๓ วาระ ปวัตติกาล และปฏิสนธิกาลบริบูรณ์แล้ว ย่อ)

(นิสสัยวารเหมือนกับปัจฉยวาร)

นปเรชาตปัจฉิม มี ๒ วาระ

นัจฉาชาตปัจฉัย มี ๒ วาระ

นอาเสวนปัจฉัย มี ๒ วาระ

นกัมมปัจฉัย มี ๒ วาระ

นวิปากปัจฉัย มี ๒ วาระ

นฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ

นวิปปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ

ปัจฉนียะ จบ

(การนับทั้ง ๒ อย่างที่เหลือพึงนับอย่างนี้)

(สัมปยุตตวารเหมือนกับสังสังฆวาร)

๖. นเหตุสเหตุกทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร

อาร์มมณปัจฉัย

[๑๗๖] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจฉัย

แก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจฉัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว พิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น เห็นแจ้ง ขั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศล และอกุศลดับแล้ว จิตตูปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็น ตทารมณ บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสาณัญญาตนะเป็นปัจฉัยแก่วิญญูญายตนะ ฯลฯ อากิณฺณญายตนะเป็นปัจฉัยแก่เนวสัณญานาสนัญญาตนะ ฯลฯ ขั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจฉัยแก่อภิวินิญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ และอนาคตังสญาณโดยอาร์มมณปัจฉัย เพราะปรารภขั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ ขั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจฉัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้ง ขั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึง

เกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตูปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่
เป็นเหตุและไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตถารมณ เพราะปรารภ
ขั้นที่ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ ขั้นที่ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุจึงเกิด
ขึ้น (๒)

[๑๗๗] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัย
แก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่
นิพพานเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิตโดย อาร์มมณปัจจัย บุคคลเห็น
แจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขั้นที่ที่ไม่เป็นเหตุและ ไม่มีเหตุโดย
เป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับ
แล้ว จิตตูปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่เกิดเป็นเหตุและไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้น
โดยเป็นตถารมณ รูปา-

ยตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โภกฐัพพายตนะเป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอาร์มมณปัจจัย เพราะปรารภขั้นที่ที่ไม่
เป็นเหตุและไม่มีเหตุ ขั้นที่ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะ
พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และ
ผลโดยอาร์มมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ
ขั้นที่ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ
โทมนัส จึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตูปบาทที่เป็น
วิบากซึ่งไม่เกิดเป็นเหตุแต่มีเหตุ จึงเกิดขึ้นโดยเป็นตถารมณ บุคคล
เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้
มีความพร้อมพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุด้วยเจโต
ปริยญาณ ขั้นที่ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิ
ญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพ- นิवासานุสสติญาณ และอนาคตังส
ญาณโดยอาร์มมณปัจจัย เพราะปรารภขั้นที่ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มี
เหตุ ขั้นที่ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

อธิปัตติปัจจัย

[๑๗๘] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยอธิปัตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ
อาร์มมณาธิปัตติและสหชาตาธิปัตติ

อาร์มมณาธิปัตติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา
อุโบสถแล้ว พิจารณาคุณนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น

พิจารณาทุกสิ่งที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้วให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พระ
อริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น บุคคลยินดี
เพลิดเพลินชั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินชั้นนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น รากะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาติปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตต-ชั้นโดยอธิปัตติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุ โดยอธิปัตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ
สหชาติปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัย
แก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปัตติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ และที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุโดยอธิปัตติปัจจัย มี
อย่างเดียว คือ สหชาติปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มี
เหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปัตติ
ปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ โดยอธิปัตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อาร
ัมมณาธิปัตติ ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดย
อธิปัตติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้น
ที่ไม่ เป็นเหตุและไม่มีเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะ
ทำความยินดีเพลิดเพลิน จักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น รากะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๑)

อนันตรปัจจัย

[๑๗๙] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ไม่
เป็นเหตุแต่มีเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ไม่เป็นเหตุ
แต่มีเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่
โคตรภู ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติ
โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จตฺติจิตฺตํที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตฺตํที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ภวังคจิตฺตํที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ภวังคจิตฺตํที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุ ชนฺธํที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ภุจฺจณานะที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ชนฺธํที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชนฺธํที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตฺตํเป็นปัจจัยแก่วิญญาน ๕ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จตฺติจิตฺตํที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตฺตํที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตฺตํเป็นปัจจัยแก่ชนฺธํที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ชนฺธํที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ภุจฺจณานะที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๘๐] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย (ในปัจจัยนี้ไม่มีขณนา มี

๗ วาระ) เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย (ปวัตติกาลและปฏิสนธีกาล มี ๗ วาระ ในปัจจัยนี้ไม่มีขณนา)

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๘๑] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณุปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ความปรารถนาแล้วให้ทาน ฯลฯ

ทำลายสังข์ ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ
ความปรารถนา มรรค และผลสมบัติ โดยอุปนิสัยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอุปนิสัยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ
อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ศรัทธาเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายและ
ทุกข์ทางกายโดย อุปนิสัยปัจจัย คือ ฯลฯ ความปรารถนาเป็น
ปัจจัยแก่สุขทางกายและทุกข์ทางกาย โดยอุปนิสัยปัจจัย
ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายและทุกข์
ทางกายโดยอุปนิสัยปัจจัย (๒)

[๑๘๒] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัย
แก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอุปนิสัยปัจจัย มี ๒
อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูป-นิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สุขทางกายเป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย
และทุกข์ทางกายโดยอุปนิสัยปัจจัย ทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุต ฯลฯ
โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายและทุกข์ทางกาย
โดยอุปนิสัยปัจจัย สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุต ฯลฯ
โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกายและทุกข์ทางกาย
โดยอุปนิสัยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอุปนิสัยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อา
รัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยสุขทางกายแล้วให้ทาน
ฯลฯ ทำลายสังข์ อาศัยทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุต ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ
เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสังข์ สุขทางกาย ฯลฯ
เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ มรรคและ
ผลสมบัติโดยอุปนิสัยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๑๘๓] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็น
ปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ และไม่มีเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตและวัตถุปุเรชาต

อารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
โดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและ

อกุศลดับแล้ว จิตตูปบาทที่เป็นวิบาก ซึ่งไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุ
จึงเกิดขึ้นโดยเป็นตถารมณฺ ํ รุปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุ-วิญญาณ
โดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กาย
วิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็น
ปัจจัยแก่ขันธที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อา
รัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่ออกุศลและอกุศล
ดับแล้ว จิตตูปบาทที่เป็น วิบากซึ่งไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุจึงเกิดขึ้น
โดยเป็นตถารมณฺ ํ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพ
โสตธาตุ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่ไม่เป็นเหตุ
แต่มีเหตุโดย ปุเรชาตปัจจัย (๒)

ปัจจัยชาตปัจจัย

[๑๘๔] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยปัจจัยชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธที่ไม่
เป็นเหตุแต่มีเหตุซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน
โดยปัจจัยชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยปัจจัยชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธที่ไม่
เป็นเหตุและไม่มีเหตุซึ่งเกิดภายหลังเป็น ปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิด
ก่อนโดยปัจจัยชาตปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๑๘๕] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยอาเสวนปัจจัย ได้แก่ ขันธที่ไม่
เป็นเหตุแต่มีเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่ไม่เป็นเหตุ
แต่มีเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอาเสวนปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่
โคตรภู ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน ฯลฯ โคตรภูเป็นปัจจัยแก่
มรรค ฯลฯ วอทานเป็นปัจจัยแก่มรรคโดยอาเสวนปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอาเสวนปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอาเสวนปัจจัย (๑)

กัมมปัจจัย

[๑๘๖] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุและกฐิตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ และที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและกฐิตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ

เจตนาที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและ
กฐัตตารูปโดยกัมม-ปัจจัย (๑)

วิปากปัจจัย

[๑๘๗] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย

[๑๘๘] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัย
แก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็น
เหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูป
โดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

กฬิการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจจัย (๑)

อินทริยปัจจัย

[๑๘๙] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอินทริยปัจจัย ได้แก่ อินทริยที่ไม่
เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐาน
รูปโดยอินทริยปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

รูปชีวิตินทริยเป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปโดยอินทริยปัจจัย

ฌานปัจจัยเป็นต้น

[๑๙๐] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัย
แก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยฌานปัจจัย ฯลฯ (พึงเพิ่ม
แม้ทั้ง ๔ วาระ) เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย

[๑๙๑] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยสัมปยุตตปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๑ ที่ไม่
เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่

ชั้น ๓ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยสัมปยุตตปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

วิปยุตตปัจจัย

[๑๙๒] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุ และไม่มีเหตุโดยวิปยุตตปัจจัยมี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ภพนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชั้นนี้เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปยุตต-ปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นโดยวิปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยกายวิญญาน ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยวิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ภพนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ โดยวิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยวิปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยวิป-

ยุดตปัจจัย (๒)

อัติปัจจัย

[๑๙๓] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอัติปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุโดยอัติปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ

ฯลฯ (๓)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอัติปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังขยสัตตพรหม)

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตูปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็น เหตุและไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตถารมณ รุปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอัติปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ฯลฯ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ ฯลฯ รูปชีวิตินทริย์เป็นปัจจัยแก่กฐิตตารูป โดยอัติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้น
ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอัติปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็น
สภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว
จิตตูปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็น เหตุแต่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นด
ทารมณ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ไม่เป็นเหตุ
แต่มีเหตุโดยอัติปัจจัย (๒)

[๑๙๔] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็น
เหตุไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดย
อัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและหทัยวัตถุ
เป็นปัจจัยแก่

ชั้น ๓ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชั้น ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มี
เหตุและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุ
เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอัติปัจจัย
มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจจชาตะ อาหาระ และอินทริยะะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและมหาภูตรูป
เป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจจชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและกวจิณ
หารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัติปัจจัย

ปัจจชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและรูป
ชีวิตินทริย์เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปโดยอัติปัจจัย ฯลฯ (๒)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยวาระ

สุทถนัย

[๑๙๕] อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจฉัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจฉัย มี ๒ วาระ
ปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจฉัย มี ๒ วาระ
กัมมปัจฉัย มี ๔ วาระ
วิปากปัจฉัย มี ๔ วาระ
อาหารปัจฉัย มี ๔ วาระ
อินทริยปัจฉัย มี ๔ วาระ
ฌานปัจฉัย มี ๔ วาระ
มัคคปัจฉัย มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ
วิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ
อรรถปัจฉัย มี ๗ วาระ
นัตถิปัจฉัย มี ๔ วาระ
วิคตปัจฉัย มี ๔ วาระ
อวิคตปัจฉัย มี ๗ วาระ (พึงนับอย่างนี้)
อนุลอม จบ

๒. ปัจฉนียุทธา

[๑๙๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย และกัมมปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย ปัจฉาชาตปัจฉัย และกัมมปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ และที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุโดยสหชาตปัจฉัย และกัมมปัจฉัย (๓)

[๑๙๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย ปุเรชาตปัจฉัย ปัจฉาชาตปัจฉัย อาหารปัจฉัย และอินทริยปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ โดยอาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิส
ยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

[๑๙๘] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็น
เหตุไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดย
สหชาตปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุ
เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยสหชา
ตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทริยปัจจัย (๒)

๒. ปัจจัยปัจจัยนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๑๙๙] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ

นอาร์มมณปัจจัย มี ๗ วาระ

(ย่อ ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๗ วาระ)

นสหชาตปัจจัย มี ๖ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ

นนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๗ วาระ)

นสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

โนอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ

โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ

โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ

โนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจัยนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจัยนียะ

อาร์มมณทุกนัย

[๒๐๐] นเหตุปัจจัย กับอาร์มมณปัจจัย มี ๔
วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ

นอนันตรปัจจัย กับอาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๔ วาระ)

โนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ

โนวิคตปัจจัจย มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัจย มี ๔ วาระ (พึงนับอย่างนี้)
อนุโลมปัจจัจนียะ จบ
๔. ปัจจัจยปัจจัจนียานุโลม
นเหตุทุกนัย
[๒๐๑] อารัมมณปัจจัจย กับนเหตุปัจจัจย มี ๔ วาระ
 อธิปติปัจจัจย มี ๔ วาระ ฯลฯ
 อวิคตปัจจัจย มี ๗ วาระ
ปัจจัจยานุโลม จบ นเหตุสเหตุทุกทุกะ จบ
เหตุโคจจกะ จบ

๒. จุพันตรทุกะ
๗. สัปปัจจัจยทุกะ ๑. ปฏิจจวาร
๑-๔. ปัจจัจยานุโลมเป็นต้น

[๑] สภาวธรรมที่มีปัจจัจยปรุ้งแต่งอาศัยสภาวธรรมที่มีปัจจัจย
ปรุ้งแต่งเกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจจัจย ได้แก่ ชั้นท์ ๓ และจิตตสมุฏฐาน
รูปอาศัยชั้นท์ ๑ ที่มีปัจจัจยปรุ้งแต่งเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นท์ ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยชั้นท์เกิดขึ้น ชั้นท์อาศัยหทัย
วัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฐัต
ตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่มีปัจจัจยปรุ้งแต่งอาศัยสภาวธรรมที่มีปัจจัจยปรุ้ง
แต่งเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัจย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัจย

[๒] เหตุปัจจัจย มี ๑ วาระ
 อารัมมณปัจจัจย มี ๑ วาระ ฯลฯ
 อวิคตปัจจัจย มี ๑ วาระ
อนุโลม จบ

[๓] สภาวธรรมที่มีปัจจัจยปรุ้งแต่งอาศัยสภาวธรรมที่มีปัจจัจย
ปรุ้งแต่งเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัจย ได้แก่ ชั้นท์ ๓ และจิตตสมุฏฐาน
รูปอาศัยชั้นท์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่ง มีปัจจัจยปรุ้งแต่งเกิดขึ้น ... อาศัย
ชั้นท์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นนเหตุทุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความ
จนถึงอสังกตสัตตพรหม) โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระค
ต ด้วยอุทถัจจะอาศัยชั้นท์ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วย
อุทถัจจะเกิดขึ้น (ย่อ)

[๔] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอาร์มมณปัจจัย มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
โนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ
ปัจจนียะ จบ

[๕] นอาร์มมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
โนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ
อนุโลมปัจจนียะ จบ

[๖] อาร์มมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ
ปัจจนียานุโลม จบ

(สหชาตวาทเหมือนกับปฏิจจวาร)

๗. สัปปัจจัยทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

[๗] สภาวะธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งทำสภาวะธรรมที่มีปัจจัย
ปรุงแต่งให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ และ
จิตตสมภูฐานรูปทำชันธ ๑ ที่มีปัจจัย ปรุงแต่งให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น
ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำชันธให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น
ชันธทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทามหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ชันธ
ที่มีปัจจัยปรุงแต่งทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

สภาวะธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งทำสภาวะธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่ง
ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย (ย่อ)

(พึงขยายปัจจัยวาร นิสสยวาร สังสัจจวาร และสัมปยุตตวาร
ให้พิสดารอย่างนี้ ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๑ วาระเท่านั้น)

๗. สัปปัจจัยทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๘] สภาวะธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
มีปัจจัยปรุงแต่งโดย เหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตชันธและจิตต-

สมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
อาร์มมณปัจจัย

[๙] สภาวะธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากมานแล้ว ฯลฯ พระอริยะะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณาภิเลสทีละได้

แล้ว พิจารณาภิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขั้นที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิด

ขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความ พรั่งพร้อมด้วยจิตที่มีปัจจัยปรุงแต่งด้วยเจโตปริยญาณ อากาสนัญญาตนะเป็น ปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ ฯลฯ อากิญจัญญาตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขั้นที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาसानุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดย

อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะะพิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

อธิปติปัจจัย

[๑๐] สภาวะธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อาร์มมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากมาน ฯลฯ พระอริยะะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น

พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ บุคคลยินดี
เพิลิตเพลิน

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นที่มีปัจจัยปรุงแต่งให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่นเพราะทำความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้น
นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมภูฐานรูปโดยอธิปัตติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่มี
ปัจจัยปรุงแต่งโดยอธิปัตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาติปติ
ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรคและผลโดยอธิปัตติปัจจัย
(๑)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๑] สภาวะธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดย อนันตรปัจจัย ฯลฯ เป็นปัจจัยโดยอุปนิ
สสยปัจจัย ฯลฯ (บทที่มีอุปนิสสยปัจจัยเป็นมูล มี ๒ วาระ) เป็น
ปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย (ทุก
ปัจจัย มีปัจจัยละ ๑ วาระเท่านั้น)

๑. ปัจจัยานุลอม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๒] เหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

อารัมมณปัจจัย	มี	๒	วาระ
อธิปัตติปัจจัย	มี	๒	วาระ
อนันตรปัจจัย	มี	๑	วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี	๑	วาระ
สหชาตปัจจัย	มี	๑	วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี	๑	วาระ
นิสสยปัจจัย	มี	๑	วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี	๒	วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี	๑	วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๑ วาระ)			
อวิคตปัจจัย	มี	๑	วาระ (พึงนับอย่าง

นี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธสาร

[๑๓] สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย ปัจฉาชาติปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทริยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดยอาร์มมณปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาवार

[๑๔] นเหตุปัจจัย	มี	๒	วาระ
นอาร์มมณปัจจัย	มี	๑	วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี	๒	วาระ
นอนันตรปัจจัย	มี	๒	วาระ
นสมนันตรปัจจัย	มี	๒	วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี	๒	วาระ
นปุเรชาติปัจจัย	มี	๒	วาระ ฯลฯ
โนวิคตปัจจัย	มี	๒	วาระ
โนอวิคตปัจจัย	มี	๒	วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๕] นอาร์มมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย	มี	๑	วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี	๑	วาระ
นอนันตรปัจจัย	มี	๑	วาระ
นสมนันตรปัจจัย	มี	๑	วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย	มี	๑	วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย กับเหตุปัจจัย	มี	๑	วาระ

ฯลฯ

นสัมปยุตตปัจจัย	มี	๑	วาระ
นวิปยุตตปัจจัย	มี	๑	วาระ
โนนัตถิปัจจัย	มี	๑	วาระ
โนวิคตปัจจัย	มี	๑	วาระ (พึงนับอย่าง

นี้)

อนุโลมปัจจัยนี้ะ จบ
๔. ปัจจัยปัจจัยยานุโลม
นเหตุทุกนัย

[๑๖] อารัมมณปัจจัย	กัมมเหตุปัจจัย	มี	๒	วาระ
อธิปตปัจจัย		มี	๒	วาระ
อนันตรปัจจัย		มี	๑	วาระ ฯลฯ
อุปนิสสยปัจจัย		มี	๒	วาระ
ปุเรชาตปัจจัย		มี	๑	วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย		มี	๑	วาระ (พึงนับอย่าง

นี้)

ปัจจัยยานุโลม จบ สัมปัจจัยทุกะ จบ

๘. สังขตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร
เหตุปัจจัย

[๑๗] สภาวะธรรมที่ปัจจัยปรุงแต่งอาศัยสภาวะธรรมที่ปัจจัย
ปรุงแต่งเกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐาน
รูปอาศัยชั้นที่ ๑ ที่ปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
หทัยวัตถุอาศัยชั้นที่ ๑ ชั้นที่ ๒ อาศัยชั้นที่ ๓ ... อาศัย
มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฐิตตารูปที่เป็นอุปาทาย
รูปอาศัย มหาภูตรูปเกิดขึ้น (พึงนับทุกะนี้ให้เหมือนกับสัมปัจจัย
ทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

สังขตทุกะ จบ

๙. สนิทสนทนทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจัยยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๘] สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่เห็นไม่
ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่
เห็นไม่ได้อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ และกฐิตตารูปที่เห็นไม่ได้อาศัย

ชั้นที่ ๑ ที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุ
อาศัยชั้นที่ ๑ ชั้นที่ ๒ อาศัยชั้นที่ ๓ ... อาศัยมหาภูตรูป
๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฐิตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นไม่
ได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เห็นได้อาศัยสภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้อาศัยขั้นที่เห็น
ไม่ได้เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จิตต-สมุฏฐานรูปและกฐิตารูป
ที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่เห็น
ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุ-ปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป
ที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้อาศัยขั้น ๑ ที่ เห็นไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ
อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป และกฐิต
ตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้และเห็นไม่ได้อาศัยมหาภูตรูปเกิด
ขึ้น (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๑๙] สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เกิด
ขึ้นเพราะอาร์มมณ- ปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เห็นไม่ได้
เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขั้นอาศัย
หทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

อธิปติปัจจัย

[๒๐] สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เกิด
ขึ้นเพราะอธิปติ-ปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็น
ไม่ได้อาศัยขั้น ๑ ที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ
มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๒
 ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นไม่ได้อาศัยมหาภูต
รูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เห็นได้อาศัยสภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น
เพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้อาศัยขั้นที่
เห็นไม่ได้เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็น

อุปาทายรูปซึ่งเห็นได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่เห็น
ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐาน
รูปที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้อาศัยขั้น ๑ ที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ
อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูป ซึ่งเห็นได้
และเห็นไม่ได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓) (ย่อ ฟังเพิ่มทุกปัจจัย)

๑. ปัจจัยานโลม ๒. สังขยวาว

สุทนต์

[๒๑] เหตุปัจจัย	มี	๓	วาระ
อาร์มมณปัจจัย	มี	๑	วาระ
อธิปตปัจจัย	มี	๓	วาระ
อนันตรปัจจัย	มี	๑	วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี	๑	วาระ
สหชาติปัจจัย	มี	๓	วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี	๑	วาระ
นิสสยปัจจัย	มี	๓	วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี	๑	วาระ
ปุเรชาติปัจจัย	มี	๑	วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี	๑	วาระ
กัมมปัจจัย	มี	๓	วาระ
วิปากปัจจัย	มี	๓	วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๓ วาระ)

มัคคปัจจัย มี ๓ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

วิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

อตถิปัจจัย มี ๓ วาระ

นัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ

วิคตปัจจัย มี ๑ วาระ

อวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจัยปัจจัยนี้ยะ ๑. วิกังขวาร

นเหตุปัจจัย

[๒๒] สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเห็นไม่ได้ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยชันธเกิดขึ้น ชันธอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกภูตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นไม่ได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มีอุตเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ สำหรับเหล่าอสังขสัจจธรรม ฯลฯ

โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วย อุทัจจะอาศัยชั้น
ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เห็นได้อาศัยสภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น
เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้อาศัยชั้นที่ไม่
มีเหตุซึ่งเห็นไม่ได้เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ

ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกภูตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็น
ได้อาศัยมหาภูตรูป

เกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ
ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ สำหรับเหล่าอสังขญสัตตพรหม กภูตตารูป
ที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้อาศัย

มหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่เห็น
ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะ

นเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้และ
ที่เห็นไม่ได้อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเห็นไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ
อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ฯลฯ ที่
เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มี อุตุเป็น
สมุฏฐาน ฯลฯ สำหรับเหล่าอสังขญสัตตพรหม กภูตตารูปที่เป็นอุ
ปาทายรูป ซึ่งเห็นได้และเห็นไม่ได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)
(พึงเพิ่มทุกปัจจัยอย่างนี้)

๒. ปัจจัยปัจจัยนี้ยะ ๒. สังขยาवार

สุทธนัย

[๒๓] นเหตุปัจจัย	มี	๓	วาระ
นอาร์มมณปัจจัย	มี	๓	วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี	๓	วาระ
นอนันตรปัจจัย	มี	๓	วาระ
นสมนันตรปัจจัย	มี	๓	วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย	มี	๓	วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี	๓	วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี	๓	วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี	๓	วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี	๓	วาระ
นกัมมปัจจัย	มี	๓	วาระ

นวิปากปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นอาหารปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นอินทรีปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นฌานปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นมัคคปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นสัมปยุตตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นวิปยุตตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
โนนัตถิปัจฉัย	มี	๓	วาระ
โนวิคตปัจฉัย	มี	๓	วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจฉนียะ จบ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๒๔] นอาร์มมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๓

วาระ

นอธิปติปัจฉัย	มี	๓	วาระ
(ทุกปัจฉัย มีปัจฉัยละ ๓ วาระ)			
นกัมมปัจฉัย	มี	๑	วาระ
นวิปากปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นสัมปยุตตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
นวิปยุตตปัจฉัย	มี	๑	วาระ
โนนัตถิปัจฉัย	มี	๓	วาระ
โนวิคตปัจฉัย	มี	๓	วาระ

อนุโลมปัจฉนียะ จบ

๔. ปัจฉยปัจฉนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๒๕] ออาร์มมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๑

วาระ

อนันตรปัจฉัย	มี	๑	วาระ
สมนันตรปัจฉัย	มี	๑	วาระ
สหชาตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
อัญญมัญญปัจฉัย	มี	๑	วาระ
นิสสยปัจฉัย	กับนเหตุปัจฉัย	มี	๓ วาระ
อุปนิสสยปัจฉัย	มี	๑	วาระ

ปุเรชาตปัจจัจย	มี	๑	วาระ
อาเสวนปัจจัจย	มี	๑	วาระ
กัมมปัจจัจย	มี	๓	วาระ ฯลฯ
ฌานปัจจัจย	มี	๓	วาระ
มัคคปัจจัจย	มี	๑	วาระ
สัมปยุตตปัจจัจย	มี	๑	วาระ
วิปยุตตปัจจัจย	มี	๓	วาระ
อตถิปัจจัจย	มี	๓	วาระ
นัตถิปัจจัจย	มี	๑	วาระ
วิคตปัจจัจย	มี	๑	วาระ
อวิคตปัจจัจย	มี	๓	วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

(สหชาตวาระเหมือนกับปฏิจจวาร)

๙. สนิทสนทนทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยยานุโลม

เหตุปัจจัจย

[๒๖] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้ทำสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้ให้เป็นปัจจัจยเกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจจัจย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้อาศัยชันธ ๑ ที่เห็นไม่ได้ให้เป็นปัจจัจยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำ ชันธให้เป็นปัจจัจยเกิดขึ้น ชันธทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัจยเกิดขึ้น ... ทามหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกภูตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นไม่ได้ทามหาภูตรูปให้เป็นปัจจัจยเกิดขึ้น ชันธที่เห็นไม่ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัจยเกิดขึ้น (พึงเพิ่ม ๒ วาระ แม้นอกนี้)

อาร์มมณปัจจัจย

[๒๗] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้ทำสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้ให้เป็นปัจจัจยเกิดขึ้นเพราะ อาร์มมณปัจจัจย ได้แก่ ... ทำชันธ ๑ ที่เห็นไม่ได้ ฯลฯ ทำชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชันธทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัจยเกิดขึ้น จักขวิญญาณทำ

จักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญานทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชันท์ที่เห็นไม่ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ)

[๒๘]	เหตุปัจจัย	มี	๓	วาระ
	อาร์มมณปัจจัย	มี	๑	วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี	๓	วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	มี	๓	วาระ

อนุลอม จบ

๒. ปัจจัยปัจจัยนียะ

นเหตุปัจจัย

[๒๙] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้ทำสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะ นเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันท์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้ทำชันท์ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ซึ่งเห็นไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชันท์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็น อเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังยุตตพรหม) จักขวิญญานทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญานทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชันท์ที่ไม่มีเหตุซึ่งเห็นไม่ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหระคตด้วย

วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะทำชันท์ที่สหระคตด้วย วิจิกิจฉาที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงเพิ่ม ๒ วาระนอกนี้ ย่อ)

[๓๐]	นเหตุปัจจัย	มี	๓	วาระ
	นอาร์มมณปัจจัย	มี	๓	วาระ ฯลฯ
	โนวิคตปัจจัย	มี	๓	วาระ

ปัจจัยนียะ จบ

๓. ปัจจัยานุลอมปัจจัยนียะ

[๓๑]	นอาร์มมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี	๓

วาระ ฯลฯ

นกำมมปัจจัย	มี	๑	วาระ ฯลฯ
นวิปยุตตปัจจัย		มี	๑
โนนัตถิปัจจัย	มี	๓	วาระ
โนวิคตปัจจัย	มี	๓	วาระ

อนุลอมปัจจัยนียะ จบ

๔. ปัจจัยปัจจนียานุโลม

[๒๒] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

ฯลฯ

มัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

(พึงเพิ่มนิสสยวารอย่างนี้)

๙. สนิทสสนทุกะ ๕. สังสัณฐวาร

๑. ปัจจนยานุโลม

[๓๓] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดระคนกับสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ เกิดระคนกับชันธ ๑ ที่เห็นไม่ได้ ฯลฯ เกิดระคนกับชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดระคนกับสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เพราะอารัมมณปัจจัย (พึงเพิ่มบททั้งหมดกับการนับสภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งอย่างนี้)

(สัมปยุตตวารเหมือนกับสังสัณฐวาร)

๙. สนิทสสนทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจนยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๔] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชันธและจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้โดย เหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุ ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ

ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยเหตุ-ปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชันธและจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้ และที่เห็นไม่ได้โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๓๕] สภาวธรรมที่เห็นได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งรูปที่เห็นได้โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมน์สจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยอาร์มมณปัจจัย ขั้นที่เห็นได้เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณและอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้วออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย พระอริยะพิจารณา กิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ กาย ฯลฯ เสียง ฯลฯ หทัยวัตถุและขั้นที่เห็นไม่ได้โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมน์สจึงเกิดขึ้น บุคคลฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพร้อมด้วยจิตที่เห็นไม่ได้ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสาัญญาตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ ฯลฯ อากิญจัญญาตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญา-

ตนะ ฯลฯ สัททายตนะเป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ

เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขั้นที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ

เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

อธิปติปัจจัย

[๓๖] สภาวธรรมที่เห็นได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณอธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพิลิตเพลินรูปที่เห็นได้ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิตเพลินรูปนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณา กุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออก จากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภูโวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธที่เห็นไม่ได้ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิปติธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและ จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นได้โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิปติธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปที่เห็นได้โดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยอธิปติ-ปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิปติธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัย แก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย (๓)

อนันตรปัจจัย

[๓๗] สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดย อนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๓๘] สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้โดยสมันตร-ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย

มี ๑ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๓๙] สภาวะธรรมที่เห็นได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเมื่อปรารณาวรรณสมบัติจึงให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ วรณสมบัติเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ความปรารณา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย มรรค และผลสมบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันนตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมบัติ

ให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ ... อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมบัติโดย

อุปนิสสยปัจจัย (๑)

ปุเรชาติปัจจัย

[๔๐] สภาวะธรรมที่เห็นได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้โดยปุเรชาติปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งรูปที่เห็นได้โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคล เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยปุเรชาติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้โดยปุเรชาติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตยะและวัตถุปุเรชาตยะ

อารัมมณปุเรชาตยะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ สัททายตนะเป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาติปัจจัย

วัตถุปุรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายา-

ยตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่
ขันธที่เห็นไม่ได้โดยปุรชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่เห็นไม่ได้โดย

ปุรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุรชาตะและวัตถุ
ปุรชาตะ

วัตถุปุรชาตะ ได้แก่ รูปายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่
ขันธที่เห็นไม่ได้โดย ปุรชาตปัจจัย รูปายตนะและจักขายตนะเป็น
ปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยปุรชาต-

ปัจจัย (๑)

ปัจจัยชาตปัจจัย

[๔๑] สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็น
ไม่ได้โดยปัจจัยชาต-ปัจจัย ได้แก่ ขันธที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิด
ภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเห็นไม่ได้โดยปัจจัยชาต
ปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นได้โดย
ปัจจัยชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัย
แก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเห็นได้โดยปัจจัยชาต-ปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นได้และ
ที่เห็นไม่ได้โดยปัจจัยชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิด
ภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเห็นได้และเห็นไม่
ได้โดยปัจจัยชาตปัจจัย (๓)

อาเสวนปัจจัย

[๔๒] สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็น
ไม่ได้โดยอาเสวน-ปัจจัย ได้แก่ ขันธที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิดก่อน ๆ
เป็นปัจจัยแก่ขันธที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิด

หลัง ๆ ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนุโลมเป็นปัจจัย
แก่โวทาน โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรค
โดยอาเสวนปัจจัย (๑)

กัมมปัจจัย

[๔๓] สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ
สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต
ชั้นและจิตต-

สมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่
เป็นวิปากและ

กภูตदारูปที่เห็นไม่ได้โดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นได้โดย
กัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ (พึงขยายให้
พิสดาร) (๒)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นได้และ
ที่เห็นไม่ได้โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานา
ขณิกะ (พึงขยายให้พิสดาร) (๓)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๔๔] สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็น
ไม่ได้โดยวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๓
วาระ (พึงเพิ่มกวพึงการอาหารทั้ง ๓ วาระ) เป็นปัจจัยโดย
อินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มรูปชีวิตินทริยทั้ง ๓ วาระ) เป็น
ปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓
วาระ

เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

วิปยุตตปัจจัย

[๔๕] สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็น
ไม่ได้โดยวิปยุตต-ปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และ
ปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน
รูปที่เห็นไม่ได้โดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่เห็นไม่
ได้เป็นปัจจัยแก่กภูตदारูปที่เห็นไม่ได้โดยวิปยุตตปัจจัย ชั้นที่เป็น
ปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้น
โดยวิปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่
ขันธที่เห็นไม่ได้โดย

วิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิด
ก่อนซึ่งเห็นไม่ได้โดยวิปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นได้โดยวิ
ปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน
รูปที่เห็นได้โดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิด
ก่อนซึ่งเห็นได้โดยวิปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นได้และ
ที่เห็นไม่ได้โดยวิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉา
ชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน
รูปที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ
ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิด
ก่อนซึ่งเห็นได้และเห็นไม่ได้โดยวิปยุตตปัจจัย (๓)

อตฺถิปัจจัยเป็นต้น

[๔๖] สภาวะธรรมที่เห็นได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นไม่
ได้โดยอตฺถิปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งรูปที่เห็นได้โดยเป็นสภาวะ
ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ รูปา
ยตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยอตฺถิปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นไม่
ได้โดยอตฺถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ
อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และ
จิตตสมุฏฐาน-รูปที่เห็นไม่ได้โดยอตฺถิปัจจัย ฯลฯ อาศัยขันธ ๒
ฯลฯ (ย่อ พึงเพิ่มความจนถึงอสังขยัตตพรหม)

ปุระชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็น
สภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลฟังเสียงด้วยทิพพ
โสธธาตุ สัททายตนะเป็นปัจจัยแก่ โสตวิญญาณ ฯลฯ
โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ จักขายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ
ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เห็นไม่ได้โดยอตฺถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิด
ก่อนซึ่งเห็นไม่ได้โดยอตฺถิปัจจัย

กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เห็นไม่ได้โดยอตฺถิปัจจัย
รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปที่เห็นไม่ได้โดยอตฺถิปัจจัย

(๑)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นได้โดย
อตฺถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และ
อินทรีย์ะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน
รูปที่เห็นได้โดยอตฺถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูปเป็น
ปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปและ กฐิตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็น
ได้โดยอตฺถิปัจจัย ... ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มี อาหารเป็นสมุฏฐาน
ฯลฯ ที่มีอุดเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ สำหรับเหล่าอสังขยสัตต-พรหม
มหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้โดย
อตฺถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิด
ก่อนซึ่งเห็นได้โดยอตฺถิปัจจัย

กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เห็นได้โดยอตฺถิปัจจัย
รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปที่เห็นได้โดยอตฺถิปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เห็นได้และ
ที่เห็นไม่ได้โดยอตฺถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ
อาหาระ และอินทรีย์ะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และ
จิตต-

สมุฏฐานรูปที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยอตฺถิปัจจัย ฯลฯ
ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตต
สมุฏฐานรูปและกฐิตารูปที่เป็น

อุปาทายรูปซึ่งเห็นได้และเห็นไม่ได้โดยอตฺถิปัจจัจย ... ที่เป็น
 ภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน
 ฯลฯ สำหรับเหล่าอสังฺกฺยสัตต-พรหม มหาภูตรูปเป็นปัจจัจยแก่กฐิต
 ธารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้และเห็นไม่ได้โดยอตฺถิปัจจัจย (๓)

[๔๗] สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัจยแก่สภาว
 ธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอตฺถิปัจจัจย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่
 รูปายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัจยแก่ขันธที่เห็นไม่ได้โดย
 อตฺถิปัจจัจย รูปายตนะและจักขายตนะเป็นปัจจัจยแก่

จักขวิญญานโดยอตฺถิปัจจัจย เป็นปัจจัจยโดยนตฺถิปัจจัจย เป็น
 ปัจจัจยโดยวิคตปัจจัจย เป็นปัจจัจยโดยอวิคตปัจจัจย

๑. ปัจจยानุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทฺถนัย

[๔๘] เหตุปัจจัจย	มี	๓	วาระ
อาร์มมณปัจจัจย	มี	๒	วาระ
อธิปติปัจจัจย	มี	๔	วาระ
อนันตรปัจจัจย	มี	๑	วาระ
สมนันตรปัจจัจย	มี	๑	วาระ
สหชาตปัจจัจย	มี	๓	วาระ
อัญญมัญญปัจจัจย	มี	๑	วาระ
นิสสยปัจจัจย	มี	๓	วาระ
อุปนิสสยปัจจัจย	มี	๒	วาระ
ปุเรชาตปัจจัจย	มี	๓	วาระ
ปัจจฉาชาตปัจจัจย	มี	๓	วาระ
อาเสวนปัจจัจย	มี	๑	วาระ
กัมมปัจจัจย	มี	๓	วาระ
วิปากปัจจัจย	มี	๓	วาระ
อาหารปัจจัจย	มี	๓	วาระ
อินทริยปัจจัจย	มี	๓	วาระ
ฌานปัจจัจย	มี	๓	วาระ
มัคคปัจจัจย	มี	๓	วาระ
สัมปยุตตปัจจัจย	มี	๑	วาระ
วิปยุตตปัจจัจย	มี	๓	วาระ

อัฐิปัจจลย มี	๕	วาระ
นัตถิปัจจลย มี	๑	วาระ
วิคตปัจจลย มี	๑	วาระ
อวิคตปัจจลย	มี	๕ วาระ (พึงนับอย่างนี้)
อนุโลม จบ		

๒. ปัจจนียุทธาร

[๔๙] สภาวธรรมที่เห็นได้เป็นปัจจลยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอาร์มมณปัจจลย และอุปนิสสยปัจจลย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจลยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอาร์มมณปัจจลย สหชาตปัจจลย อุปนิสสยปัจจลย ปุเรชาตปัจจลย ปัจฉาชาตปัจจลย กัมมปัจจลย อาหารปัจจลย และอินทริยปัจจลย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจลยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้โดย สหชาตปัจจลย ปัจฉาชาตปัจจลย กัมมปัจจลย อาหารปัจจลย และอินทริยปัจจลย (๒)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจลยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดย

สหชาตปัจจลย ปัจฉาชาตปัจจลย กัมมปัจจลย อาหารปัจจลย และอินทริยปัจจลย (๓)

สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจลยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยปุเร-ชาตปัจจลย (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยวาวาร

สุทธนัย

[๕๐] นเหตุปัจจลย	มี	๕	วาระ
นอาร์มมณปัจจลย มี	๔	วาระ	
นอธิปติปัจจลย มี	๕	วาระ	
นอนันตรปัจจลย มี	๕	วาระ	
นสมนันตรปัจจลย มี	๕	วาระ	
นสหชาตปัจจลย มี	๕	วาระ	
นอัญญมัญญปัจจลย	มี	๕	วาระ
นนิสสยปัจจลย มี	๔	วาระ	
นอุปนิสสยปัจจลย มี	๕	วาระ	

นปฺเรชาตปัจจย มี ๔ วาระ
 นปฺจฉาชาตปัจจย มี ๕ วาระ
 (ทุกปัจจย มีปัจจยละ ๕ วาระ)
 นสํมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ
 นวิปยุตตปัจจย มี ๔ วาระ
 โนธตฺถิปัจจย มี ๔ วาระ
 โนนตฺถิปัจจย มี ๕ วาระ
 โนวิคตปัจจย มี ๕ วาระ
 โนอวิคตปัจจย มี ๔ วาระ
 ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๕๑] นอารัมมณปัจจย กับเหตุปัจจย มี ๓ วาระ
 นอธิปติปัจจย มี ๓ วาระ
 นอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ
 นสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ
 นอัณฺณมัญญปัจจย มี ๓ วาระ
 นอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ
 นสํมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ
 นวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ
 โนนนตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ
 โนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๕๒] อารัมมณปัจจย กับนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ
 อธิปติปัจจย มี ๔ วาระ
 อนันตรปัจจย มี ๑ วาระ
 สมนันตรปัจจย กับนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ
 สหชาตปัจจย มี ๓ วาระ
 อัณฺณมัญญปัจจย มี ๑ วาระ
 นิสสยปัจจย มี ๓ วาระ
 อุปนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ

ปุเรชาตปัจจัจย	มี	๓	วาระ
ปัจจชาตปัจจัจย	มี	๓	วาระ
อาเสวนปัจจัจย	มี	๑	วาระ
กัมมปัจจัจย	มี	๓	วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัจย	มี	๓	วาระ
สัมปยุตตปัจจัจย	มี	๑	วาระ
วิปยุตตปัจจัจย	มี	๓	วาระ
อัสติปัจจัจย	มี	๕	วาระ
นัตติปัจจัจย	มี	๑	วาระ
วิคตปัจจัจย	มี	๑	วาระ
อวิคตปัจจัจย	มี	๕	วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ สนิทสนทนทุกะ จบ

๑๐. สัปปฏิขมทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัจย

[๕๓] สภาวธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้
เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัจย ได้แก่ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่
กระทบได้เกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น จิตต
สมภูฐานรูปและกฐัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบได้อาศัย
มหาภูตรูปที่กระทบได้เกิดขึ้น จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะอาศัย
โผฏฐัพพะายตนะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้เกิด
ขึ้นเพราะเหตุปัจจัจย ได้แก่ อาโปธาดอาศัยมหาภูตรูปที่กระทบได้
เกิดขึ้น จิตตสมภูฐานรูปและกฐัตตารูป ที่เป็นอุปาทายรูปซึ่ง
กระทบไม่ได้อาศัยมหาภูตรูปที่กระทบได้เกิดขึ้น อาโปธาด
อิตถินทริย ฯลฯ กวฬิงการาหารอาศัยโผฏฐัพพะายตนะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่
กระทบได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัจย ได้แก่ มหาภูตรูป ๒ และ
อาโปธาดอาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่กระทบ ได้เกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูต
รูป ๒ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูปและกฐัตตารูปที่เป็น

อุปาทายรูปซึ่งกระทบได้และกระทบไม่ได้อาศัยมหาภูตรูปที่
กระทบได้เกิดขึ้น จักขา-ยตนะ ฯลฯ รสายตนะ อาโปธาด อิตถินท
ริย ฯลฯ กวฬิงการาหารอาศัย

โผฏฐัพพายตนะเกิดขึ้น (๓)

[๕๔] สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้อาศัยชั้น ๑ ที่กระทบ ไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยชั้นเกิดขึ้น ชั้นอาศัย หทัยวัตถุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฐิตตารูปที่เป็น

อุปาทายรูปซึ่งกระทบไม่ได้อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น อิตถินทรีย ฯลฯ กวฬิงการารอาหาร อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้อาศัยชั้นที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูปที่กระทบได้ อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฐิตตารูป ที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบได้อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพา-ยตนะอาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้อาศัยชั้น ๑ ที่กระทบ ไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฐิตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบได้และกระทบไม่ได้ อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ อิตถินทรีย ฯลฯ กวฬิงการารอาหารอาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น (๓)

[๕๕] สภาวะธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้อาศัยชั้นที่กระทบไม่ได้และ อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่กระทบได้และอาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฐิตตารูปที่

เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบได้อาศัยมหาภูตรูปที่กระทบได้และอาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น

จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะอาศัยโผฏฐัพพายตนะและอาโปธาตุเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้อาศัยขั้นที่กระทบได้และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฐิตตารูปที่กระทบไม่ได้อาศัยขั้นที่กระทบไม่ได้และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฐิตตารูปที่เป็น

อุปาทายรูปซึ่งกระทบไม่ได้อาศัยโณฏฐัพพายตนะและอาโปธาตุเกิดขึ้น อิตถินทรีย์

ฯลฯ กวฬิงการอาหารอาศัยโณฏฐัพพายตนะและอาโปธาตุเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้และที่กระทบ ไม่ได้อาศัยขั้นที่กระทบไม่ได้ และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กฐิตตารูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้อาศัยขั้นที่กระทบไม่ได้ และอาศัยมหา-

ภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฐิตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบได้และกระทบไม่ได้อาศัย โณฏฐัพพายตนะและอาโปธาตุเกิดขึ้น จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬิงการอาหารอาศัยโณฏฐัพพายตนะและอาโปธาตุเกิดขึ้น (๓)

อาร์มมณปัจจัยเป็นต้น

[๕๖] สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย

ขั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขั้นอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น อธิปัตติปัจจัยเป็นต้น

[๕๗] สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่กระทบได้เกิดขึ้นเพราะอธิปัตติปัจจัย (พึงเว้นปฏิสนธิและกฐิตตารูป) เพราะอนันตรปัจจัย ฯลฯ เพราะสมนันตรปัจจัย ฯลฯ เพราะสหชาตปัจจัย ฯลฯ (พึงเพิ่มมหาภูตรูปทั้งหมด) เพราะอัญญมัญญปัจจัย ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่กระทบได้

เกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่กระทบได้เกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญ-ปัจจัย ได้แก่ อาโปธาตุ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูปที่กระทบได้เกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่กระทบได้เกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๒ และ อาโปธาตุอาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่กระทบได้เกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๘] สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยชันธเกิดขึ้น ชันธอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญ-ปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูปที่กระทบได้อาศัย อาโปธาตุเกิดขึ้น (พึงเพิ่มมหาภูตรูปที่เป็นภายในและภายนอก เหล่านี้เข้าด้วย) (๒)

สภาวะธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่กระทบได้ และอาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะนิสสยปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจัยานุลอม ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๕๙]	เหตุปัจจัย	มี	๙	วาระ
อาร์มมณปัจจัย	มี	๑	วาระ	
อธิปติปัจจัย	มี	๙	วาระ	
อนันตรปัจจัย	มี	๑	วาระ	
สมนันตรปัจจัย	มี	๑	วาระ	
สหชาติปัจจัย	มี	๙	วาระ	
อัญญมัญญปัจจัย	มี	๖	วาระ	
นิสสยปัจจัย	มี	๙	วาระ	
อุปนิสสยปัจจัย	มี	๑	วาระ	
ปุเรชาติปัจจัย	มี	๑	วาระ	
อาเสวนปัจจัย	มี	๑	วาระ	
กัมมปัจจัย	มี	๙	วาระ	

วิปากปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อาหารปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อินทรีปัจฉัย	มี	๙	วาระ
ฌานปัจฉัย	มี	๙	วาระ
มัคคปัจฉัย	มี	๙	วาระ
สัมปยุตตปัจฉัย	มี	๑	วาระ
วิปยุตตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อรรถปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นัตถิปัจฉัย	มี	๑	วาระ
วิคตปัจฉัย	มี	๑	วาระ
อวิคตปัจฉัย	มี	๙	วาระ

อนุลอม จบ

๒. ปัจฉัยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจฉัย

[๖๐] สภาวธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบ
ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้
เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่
กระทบไม่ได้อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นนเหตุกะซึ่งกระทบไม่ได้เกิดขึ้น
ฯลฯ อาศัยชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นนเหตุกะ

ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยชันธเกิดขึ้น ชันธอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น
จิตตสมุฏฐานรูปและกภูตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบไม่ได้
อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น อิตถินทรีฯลฯ กวฬิงการอาหารอาศัย
อาโปธาตุเกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหาร เป็นสมุฏฐาน
ฯลฯ ที่มีอุตเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ สำหรับเหล่าอสังญสัตตพรหม ฯลฯ
กภูตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบไม่ได้อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น
โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะอาศัยชันธ
ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคต ด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น (๑)

(สำหรับบทที่มีสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นมูล ฟังเพิ่ม ๒
วาระนอกนี้ แม้ ในขณิกาก็ฟังเพิ่ม ๓ วาระ ทราบแล้วฟังเพิ่ม
มหาภูตรูปที่เป็นภายในและภายนอก ทั้งหมด)

นอารัมมณปัจฉัยเป็นต้น

[๖๑] สภาวธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบ
ได้เกิดขึ้นเพราะ

นอาร์มมณปัจจย (ย่อไว้ทั้งหมด) เพราะโนวิคตปัจจย

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๖๒] นเหตุปัจจย มี ๙ วาระ

นอาร์มมณปัจจย มี ๙ วาระ

นอธิปติปัจจย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจย มี ๙ วาระ

นสมนันตรปัจจย มี ๙ วาระ

นอัญญมัญญปัจจย มี ๙ วาระ

นอุปนิสสยปัจจย มี ๙ วาระ

นปุเรชาตปัจจย มี ๙ วาระ

นปัจจชาตปัจจย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจย มี ๙ วาระ

นวิปากปัจจย มี ๙ วาระ

นอาหารปัจจย มี ๙ วาระ

นอิณทริยปัจจย มี ๙ วาระ

นฌานปัจจย มี ๙ วาระ

นมัคคปัจจย มี ๙ วาระ

นสัมปยุตตปัจจย มี ๙ วาระ

นวิปยุตตปัจจย มี ๙ วาระ

โนนัตถิปัจจย มี ๙ วาระ

โนวิคตปัจจย มี ๙ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๖๓] นอาร์มมณปัจจย กับเหตุปัจจย มี ๙

วาระ

นอธิปติปัจจย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจย มี ๙ วาระ

นสมนันตรปัจจย มี ๙ วาระ

นัฏญญัฏญญัจจ	มี	๙	วาระ
นุปนีสสยัจจ	มี	๙	วาระ
นปฺเรชาตัจจ	มี	๙	วาระ
นัจจชาตัจจ	มี	๙	วาระ
นอาเสวนัจจ	มี	๙	วาระ
นกัมมัจจ	มี	๑	วาระ
นวิปากัจจ	มี	๙	วาระ
นสัมปยุตตัจจ	มี	๙	วาระ
นวิปยุตตัจจ	มี	๑	วาระ
โนนัตถิัจจ	มี	๙	วาระ
โนวิคตัจจ	มี	๙	วาระ

อนุโลมัจจนิยะ จป

๔. ปัจจยัจจนิยานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๖๔] อารัมมณัจจ	กับนเหตุัจจ	มี	๑	วาระ
อนันตรัจจ	มี	๑	วาระ	
สมนันตรัจจ	มี	๑	วาระ	
สหชาตัจจ	มี	๙	วาระ	
ัฏญญัฏญญัจจ	มี	๖	วาระ	
นิสสยัจจ	มี	๙	วาระ	
อุปนีสสยัจจ	มี	๑	วาระ	
ปฺเรชาตัจจ	มี	๑	วาระ	
อาเสวนัจจ	มี	๑	วาระ	
กัมมัจจ	มี	๙	วาระ	๔๗
มัคคัจจ	มี	๑	วาระ	
สัมปยุตตัจจ	มี	๑	วาระ	
วิปยุตตัจจ	มี	๙	วาระ	
ัตถิัจจ	มี	๙	วาระ	
นัตถิัจจ	มี	๑	วาระ	
วิคตัจจ	มี	๑	วาระ	
อวิคตัจจ	มี	๙	วาระ	

ปัจจนิยานุโลม จป

(สหชาตวาระเหมือนกับปฏิจจวาระ)

๑๐. สัปปฏิขมทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยानุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๕] สภาวธรรมที่กระทบได้ทำสภาวธรรมที่กระทบได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ทำสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้ทำชั้นที่ ๑ ที่กระทบไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฐัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบไม่ได้ทำอาโปธาตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬิงการาหารทำอาโปธาตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชั้นที่กระทบไม่ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

(ห้าวาระที่เหลือเหมือนกับปฏิจจวาร)

อาร์มมณปัจจัยเป็นต้น

[๖๖] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ทำสภาวธรรมที่กระทบได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ทำสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะ อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑ ที่กระทบไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชั้นที่กระทบไม่ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ทำสภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุ-วิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑ ที่สหรคต ด้วยกายวิญญาณและทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอธิปัตติปัจจัย (ย่อ) เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยानุโลม ๒. สังขยวาร

สุทธนัย

[๖๗] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจฉัย	มี	๓	วาระ
อธิปติปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อนันตรปัจฉัย	มี	๓	วาระ
สมนันตรปัจฉัย	มี	๓	วาระ
สหชาติปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อัญญมัญญปัจฉัย	มี	๖	วาระ
นิสสยปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อุปนิสสยปัจฉัย	มี	๓	วาระ
ปุเรชาติปัจฉัย	มี	๓	วาระ
อาเสวนปัจฉัย	มี	๑	วาระ
กัมมปัจฉัย	มี	๙	วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจฉัย	มี	๙	วาระ

(พึงทำการนับปัจฉนียะอย่างนี้ นิสสยวารเหมือนกับ
ปัจฉยวาร)

(แม้ในสังสังฆวาระ ทุกปัจฉัย มีปัจฉัยละ ๑ วาระ ย่อ เพราะอวิ
คตปัจฉัย มีเพียง ๑ วาระ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ)

๑๐. สัปปฏิขมทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจฉัย

[๖๘] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่
กระทบไม่ได้โดยเหตุปัจฉัย ได้แก่ เหตุที่กระทบไม่ได้เป็นปัจฉัย
แก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป ที่กระทบไม่ได้โดยเหตุ
ปัจฉัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่กระทบ
ได้โดยเหตุปัจฉัย ได้แก่ เหตุที่กระทบไม่ได้เป็นปัจฉัยแก่จิตต
สมุฏฐานรูปที่กระทบได้โดยเหตุปัจฉัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่กระทบ
ได้และที่กระทบไม่ได้ โดยเหตุปัจฉัย ได้แก่ เหตุที่กระทบไม่ได้
เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตต-

สมุฏฐานรูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยเหตุปัจฉัย ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อาร์มมณปัจฉัย

[๖๙] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดย

อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ โผฏฐัพพะ ฯลฯ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วย ทิพพโสตธาตุ รูปลายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัย แก่กายวิญญาณ ฯลฯ ชั้นที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ ปุพเพนิวาสา- นุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอาร์มมณ-ปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารนามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัย แก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น เห็นแจ้ง หทัยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทริย ฯลฯ ปุริสินทริย ฯลฯ ขีวิตินทริย ฯลฯ อาโปธาตุ และกวมังการาหารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลรู้จักจิตของบุคคลผู้มีความพร้อมพร้อมด้วยจิตที่กระทบไม่ได้ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสนัญญา-ยตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่ เนวส์ญญานาสัญญาายตนะ ฯลฯ ชั้นที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ

เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาसानุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ อนาคตังสญาณ และ อาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

อธิปติปัจจัย

[๗๐] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอธิปติ-ปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ โผฏฐัพพะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้น นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบ
ไม่ได้โดยอธิปัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาทิปติและ
สหชาตาทิปติ

อารัมมณาทิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา
อุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้วให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พระ
อริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณา
นิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรฏ
โวทาน มรรค และผลโดยอธิปัติปัจจัย บุคคลยินดีเพิลิตเพลินหทัย
วัตถุ ฯลฯ อิตถินทริย์ ฯลฯ ปุริสินทริย์ ฯลฯ ชีวิตินทริย์ ฯลฯ
อาโปธาดู และกวฬิงการาหารให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะ
ทำความ ยินดีเพิลิตเพลิน หทัยวัตถุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้โดยอธิปัติปัจจัย
(๑)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบ
ได้โดยอธิปัติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตาทิปติ ได้แก่ อธิปัตติ
ธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่

จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้โดยอธิปัติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบ
ได้และที่กระทบไม่ได้ โดยอธิปัติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ
สหชาตาทิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่กระทบไม่ได้ เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่
ได้โดยอธิปัติปัจจัย (๓)

อนันตรปัจจัย

[๗๑] สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
กระทบไม่ได้โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้ซึ่งเกิด
ก่อน ๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติ โดยอนันตรปัจจัย

สมนันตรปัจจัย

[๗๒] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดย

สมันนตรปัจจัย ฯลฯ

สหชาติปัจจัยเป็นต้น

[๗๓] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้โดยสหชาติ-ปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๗๔] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอุป-นิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยอดุและเสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลาย

สงฆ์ อดุและเสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอุปนิสสย-ปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ถือทิฏฐิ อาศัย

ศีล ฯลฯ สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และโภชนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ โภชนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

ปุเรชาติปัจจัย

[๗๕] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยปุเรชาติ-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ โผฏฐัพพะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปลายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพะตายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาติปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายา-

ยตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งหทัยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทริย

ปุริสินทริย ชีวิตินทริย อาโปธาดุ และกวัฬงการาหารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่กระทบไม่ได้โดยปุเรชาต- ปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้ โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะและหทัยวัตถุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่กระทบไม่ได้โดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

ปัจฉาชาตปัจจัย

[๗๖] สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่กระทบไม่ได้ซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิด ก่อนซึ่งกระทบไม่ได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ชั้นที่กระทบไม่ได้ซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกระทบได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ชั้นที่กระทบไม่ได้ซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่ง กระทบได้และกระทบไม่ได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย (สำหรับปัจจัยทั้ง ๒ พึงเพิ่มบท ที่เป็นมูล) (๓)

อาเสวนปัจจัย

[๗๗] สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้โดย

อาเสวนปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่กระทบไม่ได้ซึ่งเกิดก่อน ๆ ฯลฯ โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรคโดยอาเสวนปัจจัย (๑)

กัมมปัจจัย

[๗๘] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตต-

สมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฐัตตารูปที่กระทบไม่ได้โดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปที่กระทบได้โดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้ โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตต-สมุฏฐานรูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฐัตตารูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัย

[๗๙] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยวิปากปัจจัย ได้แก่ สภาวธรรมที่เป็นวิบากซึ่งกระทบไม่ได้ ฯลฯ มี ๓ วาระ

อาหารปัจจัย

[๘๐] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตต-

สมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้โดยอาหารปัจฉัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิงการาหาร เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ที่กระทบไม่ได้โดยอาหารปัจฉัย (พึงเพิ่ม ๒ วาระที่เหลือ แม้ในวาระทั้ง ๒ ก็พึงเพิ่มปฏิสนธิและกวฬิงการาหาร ไว้ในตอนท้ายด้วย) (๓)

อินทริยปัจฉัยเป็นต้น

[๘๑] สภาวะธรรมที่กระทบได้เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอินทริย-ปัจฉัย ได้แก่ จักขุนทริยเป็นปัจฉัยแก่จักขวิญญาณ ฯลฯ กายินทริยเป็นปัจฉัยแก่ กายวิญญาณโดยอินทริยปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ (แม้ในวาระทั้ง ๓ ก็พึงเพิ่มชีวิตินทริยไว้ในตอนท้ายด้วย) (๓)

สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้ โดยอินทริยปัจฉัย ได้แก่ จักขุนทริยและจักขวิญญาณเป็นปัจฉัยแก่ขันธที่สหคตด้วยจักขวิญญาณโดยอินทริยปัจฉัย ฯลฯ กายินทริยและกายวิญญาณเป็นปัจฉัยแก่ขันธที่สหคตด้วยกายวิญญาณโดยอินทริยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยฉานปัจฉัย มี

๓ วาระ เป็นปัจฉัยโดยมัคคปัจฉัย มี ๓ วาระ เป็นปัจฉัยโดยสัมปยุตตปัจฉัย มี

๑ วาระ

วิปยุตตปัจฉัย

[๘๒] สภาวะธรรมที่กระทบได้เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้โดย

วิปยุตตปัจฉัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจฉัยแก่

จักขวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจฉัยแก่กายวิญญาณโดยวิปยุตตปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้โดยวิปยุตต-ปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้โดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชั้นที่เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นโดยวิปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่กระทบไม่ได้โดยวิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกระทบไม่ได้โดยวิปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบได้โดยวิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้โดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกระทบได้โดยวิปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยวิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกระทบได้และกระทบไม่ได้โดยวิปยุตตปัจจัย (๓)

อัตถิปัจจัย

[๘๓] สภาวะธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (วาระที่ ๑ เหมือนกับปฏิจลาร) (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ มหาภูตรูปที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่อาโปธาตุโดยอัตถิปัจจัย มหาภูตรูปที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปและกฐัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูป ซึ่งกระทบไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬิงกา

ราหารโดยอัติปัจจัย ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมภูฐาน ... ที่มี อุตเป็นสมภูฐาน ... สำหรับเหล่าอสังฺญสัตตพรหม ฯลฯ

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ โผฏฐัพพะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ

รูปายตนะและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพะายตนะและ

กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอัติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบได้ และที่กระทบไม่ได้โดยอัติปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๑ ที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ และ อาโปธาตุโดยอัติปัจจัย ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร ฟังเพิ่มข้อความจนถึงอสังฺญสัตตพรหม) (๓)

[๘๔] สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอัติปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจจชาตะ อาหาระ และอินทริยะะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นท์ ๑ ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่ชั้นท์ ๓ ฯลฯ (ฟังเพิ่มข้อความจนถึงอสังฺญสัตตพรหม)

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งหทัยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทริย ปุริสินทริย ขีวิตินทริย อาโปธาตุ และกวกฟังการาหารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นท์ที่กระทบไม่ได้โดยอัติปัจจัย

ปัจจชาตะ ได้แก่ ชั้นท์ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิตก่อนซึ่งกระทบไม่ได้โดยอัติปัจจัย

กวกฟังการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กระทบไม่ได้โดยอัติปัจจัย รูปขีวิตินทริย เป็นปัจจัยแก่กภูตตารูปที่กระทบไม่ได้โดยอัติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบได้โดยอัติปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจจชาตะ อาหาระ และอินทริยะะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นท์ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมภูฐานรูปที่กระทบได้โดยอัติปัจจัย ในปฐิสนธิขณะ ฯลฯ อาโปธาตุเป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูปที่กระทบได้โดยอัติปัจจัย อาโปธาตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมภูฐานรูปและกภูตตารูปที่เป็น

อุปาทายรูปซึ่งกระทบได้โดยอัติปัตัจจัย อาโปธาตุเป็นปัตัจจัย แก่จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะโดยอัติปัตัจจัย ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ... สำหรับเหล่าอสังขญสัตตพรหม ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่กระทบไม่ได้เป็นปัตัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดขึ้นก่อนซึ่งกระทบได้โดยอัติปัตัจจัย กวฬิงการาหารเป็นปัตัจจัยแก่กายนี้ที่กระทบได้โดยอัติปัตัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัตัจจัยแก่กฐัตตารูปที่กระทบได้โดยอัติปัตัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัตัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้ โดยอัติปัตัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรีย์ะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่กระทบไม่ได้เป็นปัตัจจัยแก่ชั้น ๓ และกฐัตตารูป ที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้ ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มความจนถึงอสังขญสัตตพรหม)

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่กระทบไม่ได้เป็นปัตัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดขึ้นก่อนซึ่งกระทบได้และกระทบไม่ได้โดยอัติปัตัจจัย

กวฬิงการาหารเป็นปัตัจจัยแก่กายนี้ที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยอัติปัตัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัตัจจัยแก่กฐัตตารูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยอัติปัตัจจัย (๓)

[๘๕] สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัตัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบ ได้โดยอัติปัตัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มความจนถึงอสังขญสัตตพรหม) (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัตัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอัติปัตัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่กระทบไม่ได้และมหาภูตรูปเป็นปัตัจจัยแก่จิตต-

สมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้ ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มความจนถึงอสังขญสัตตพรหม)

สหชาตะ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัตัจจัยแก่ชั้น ๓ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ ชั้น ๑ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณและกายายตนะเป็นปัตัจจัยแก่ชั้น ๓ โดยอัติปัตัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยอัติปัจจัย (เหมือนกับ
ปฏิจจวาร) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๘๖]	เหตุปัจจัย	มี	๓	วาระ
อาร์มมณปัจจัย	มี	๒	วาระ	
อธิปติปัจจัย	มี	๔	วาระ	
อนันตรปัจจัย	มี	๑	วาระ	
สมนันตรปัจจัย	มี	๑	วาระ	
สหชาติปัจจัย	มี	๙	วาระ	
อัญญมัญญปัจจัย	มี	๖	วาระ	
นิสสยปัจจัย	มี	๙	วาระ	
อุปนิสสยปัจจัย	มี	๒	วาระ	
ปุเรชาติปัจจัย	มี	๓	วาระ	
ปัจฉาชาติปัจจัย	มี	๓	วาระ	
อาเสวนปัจจัย	มี	๑	วาระ	
กัมมปัจจัย	มี	๓	วาระ	
วิปากปัจจัย	มี	๓	วาระ	
อาหารปัจจัย	มี	๓	วาระ	
อินทริยปัจจัย	มี	๕	วาระ	
ฌานปัจจัย	มี	๓	วาระ	
มัคคปัจจัย	มี	๓	วาระ	
สัมปยุตตปัจจัย	มี	๑	วาระ	
วิปยุตตปัจจัย	มี	๔	วาระ	
อัติปัจจัย	มี	๙	วาระ	
นัตติปัจจัย	มี	๑	วาระ	
วิคตปัจจัย	มี	๑	วาระ	
อวิคตปัจจัย	มี	๙	วาระ (พึงนับอย่างนี้)	
อนุโลม จบ				

๒. ปัจจนียุทธาร

[๘๗] สภาวะธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
กระทบได้โดยสหชาติ-ปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยสหชาตปัจจัย (๓)

[๘๘] สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้โดย อาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทริยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบได้โดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทริยปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้ โดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทริยปัจจัย (๓)

[๘๙] สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบได้โดยสหชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบไม่ได้โดยสหชาตปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยสหชาตปัจจัย (๓)

๒. ปัจจัยปัจจัยนิยะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๙๐] นเหตุปัจจัย	มี	๙	วาระ ๗๗
นอนันตรปัจจัย	มี	๙	วาระ
นสมันนตรปัจจัย	มี	๙	วาระ
นสหชาตปัจจัย	มี	๔	วาระ
นอัณณมัญญปัจจัย	มี	๙	วาระ
นนิสสยปัจจัย	มี	๔	วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี	๙	วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี	๙	วาระ ๗๗
นสัมปยุตตปัจจัย	มี	๙	วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี	๙	วาระ

โนอัถถิปัจจัจ	มี	๔	วาระ
โนนัตถิปัจจัจ	มี	๙	วาระ
โนวิคตปัจจัจ	มี	๙	วาระ
โนอวิคตปัจจัจ	มี	๔	วาระ

ปัจจนีเยะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนีเยะ
เหตุทุกนัย

[๙๑] นอรัมมณปัจจัจ กับเหตุปัจจัจ มี ๓ วาระ

ฯลฯ

นอนันตรปัจจัจ	มี	๓	วาระ
นสมันนตรปัจจัจ	มี	๓	วาระ
นอัญญมัญญปัจจัจ	มี	๓	วาระ
นอุปนิสสยปัจจัจ	มี	๓	วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัจ	มี	๓	วาระ
นวิปยุตตปัจจัจ	มี	๑	วาระ
โนนัตถิปัจจัจ	มี	๓	วาระ
โนวิคตปัจจัจ	มี	๓	วาระ

อนุโลมปัจจนีเยะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๙๒] อารัมมณปัจจัจ กับนเหตุปัจจัจ มี ๒ วาระ

อธิปติปัจจัจ มี ๔ วาระ

(พึงนับอนุโลมมาติกา)

อวิคตปัจจัจ มี ๙ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

สัปปกัฏฐทูกะ จบ

๑๑. รุปีทูกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัจ

[๙๓] สภาวธรรมที่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปเกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัจ ได้แก่ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฐิตตารูปที่เป็น
อุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะ
เหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ชันธที่ไม่เป็นรูปอาศัยหทัยวัตถุ
เกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นรูป
เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ชันธที่ไม่เป็นรูป
อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น กฐิตตารูป อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๙๔] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเกิด
ขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้น
ฯลฯ อาศัยชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นรูปอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะ
เหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชันธที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้น ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็น
รูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้น

ฯลฯ อาศัยชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๙๕] สภาวะธรรมที่เป็นรูปอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่
เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชันธที่
ไม่เป็นรูปและอาศัยมหาภูตรูป เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็น
รูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ อาศัย
ชันธ ๑ ที่ไม่เป็นรูปและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชันธ ๒
ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นรูป
และที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ
ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่เป็นรูป และอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ
อาศัยชันธ ๒ ฯลฯ กฐิตตารูปอาศัยชันธที่ไม่เป็นรูปและอาศัย
มหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทนต์

[๙๖] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจฉัย	มี	๓	วาระ
อธิปัตติปัจฉัย	มี	๕	วาระ
อนันตรปัจฉัย	มี	๓	วาระ
สมนันตรปัจฉัย	มี	๓	วาระ
สหชาติปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อัญญมัญญปัจฉัย	มี	๖	วาระ
นิสสยปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อุปนิสสยปัจฉัย	มี	๓	วาระ
ปุเรชาติปัจฉัย	มี	๑	วาระ
อาเสวนปัจฉัย	มี	๑	วาระ
กัมมปัจฉัย	มี	๙	วาระ
วิปากปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อาหารปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อินทริยปัจฉัย	มี	๙	วาระ
ฌานปัจฉัย	มี	๙	วาระ
มัคคปัจฉัย	มี	๙	วาระ
สัมปยุตตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
วิปยุตตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อตถิปัจฉัย	มี	๙	วาระ
นัตถิปัจฉัย	มี	๓	วาระ
วิคตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
อวิคตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
อนุโลม จบ			

๒. ปัจฉัยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจฉัย

[๙๗] สภาวธรรมที่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปเกิดขึ้น
เพราะนเหตุปัจฉัย

มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้น
เพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่
เป็นรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุ
กะ ฯลฯ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ

อาศัยชั้นที่สหระคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหระคตด้วยอุทถ์จะเกิดขึ้น
(เพราะนเหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ ฟังกำหนดว่า ไม่มีเหตุ)

๒. ปัจฉัยปัจฉนียะ ๒. สังขยวาว

สุทธนัย

[๙๘] นเหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอารัมมณปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ

นสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจฉัย มี ๙ วาระ

นปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจฉัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจฉัย มี ๒ วาระ

นวิปากปัจฉัย มี ๕ วาระ

นอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ

นอิทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ

นฌานปัจฉัย มี ๒ วาระ

นมัคคปัจฉัย มี ๙ วาระ

นสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ

โนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ

ปัจฉนียะ จบ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๙๙] นอารัมมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๓

วาระ

นอธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ

นสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ

วาระ	นอุปนิสสยปัจฉัย	มี	๓	วาระ
	นปุเรชาตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
	นปัจฉาชาตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
	นอาเสวนปัจฉัย	มี	๙	วาระ
	นกัมมปัจฉัย	มี	๑	วาระ
	นวิปากปัจฉัย	มี	๕	วาระ
	นสัมปยุตตปัจฉัย	กับนเหตุปัจฉัย	มี	๓
วาระ	นวิปยุตตปัจฉัย	มี	๑	วาระ
	โนนัตถิปัจฉัย	มี	๓	วาระ
	โนวิคตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
	อนุโลมปัจฉนียะ จบ			
	๔. ปัจฉยปัจฉนียานุโลม			
	นเหตุทุกนัย			
	[๑๐๐] อารัมมณปัจฉัย	กับนเหตุปัจฉัย	มี	๓
วาระ	อนันตรปัจฉัย	มี	๓	วาระ
	สมนันตรปัจฉัย	มี	๓	วาระ
	สหชาตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
	อัญญมัญญปัจฉัย	มี	๖	วาระ
	นิสสยปัจฉัย	มี	๙	วาระ
	อุปนิสสยปัจฉัย	มี	๓	วาระ
	ปุเรชาตปัจฉัย	มี	๑	วาระ
	อาเสวนปัจฉัย	มี	๑	วาระ
	กัมมปัจฉัย	มี	๙	วาระ
	วิปากปัจฉัย	มี	๙	วาระ
	อาหารปัจฉัย	มี	๙	วาระ
	อินทริยปัจฉัย	มี	๙	วาระ
	ฌานปัจฉัย	มี	๙	วาระ
	มัคคปัจฉัย	มี	๑	วาระ
	สัมปยุตตปัจฉัย	มี	๓	วาระ
	วิปยุตตปัจฉัย	มี	๙	วาระ
	อัตถิปัจฉัย	มี	๙	วาระ

นัตถิปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ
วิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ
อวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

ปัจฉนิยานุโลม จบ
(สหชาตวาระเหมือนกับปฏิจจวาร)

๑๑. รูปีทุกะ ๓. ปัจฉยวาร
๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร
เหตุปัจฉัย

[๑๐๑] สภาวธรรมที่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจฉัย ได้แก่ ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชันธที่ไม่เป็นรูปทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ในปฏิสันธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชันธที่ไม่เป็นรูปทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น จิตต-สมมูฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ในปฏิสันธิขณะ ฯลฯ (วาระที่เหลือ ก็อย่างนี้ พึงจำแนกปวัตติกาลและปฏิสันติกาล) (๓)

อาร์มมณปัจฉัย

[๑๐๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะ อาร์มมณปัจฉัย ได้แก่ จักขุวิญญานทำจักขายตนะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญานทำกายายตนะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ชันธที่ไม่เป็นรูปทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ในปฏิสันธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะ

อาร์มมณปัจฉัย ได้แก่ ... ทำชันธ ๑ ที่ไม่เป็นรูป ฯลฯ ทำชันธ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจฉัย ได้แก่ ชันธ ๓ ทำชันธ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญานและ ทำจักขายตนะให้เป็นปัจฉัยเกิด

ขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกาย-วิญญาณ ฯลฯ ชั้น ๓
ทำชั้น ๑ ที่ไม่เป็นรูปและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ
ทำชั้น ๒ ฯลฯ (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยानุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๑๐๓] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

สหชาติปัจจัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

ปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

วิปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

อตถิปัจจัย มี ๙ วาระ

นัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ

วิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจัยนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๐๔] สภาวะธรรมที่เป็นรูปทำสภาวะธรรมที่เป็นรูป

ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะ นเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำมหาภูตรูป ๑
ฯลฯ สำหรับเหล่าอสังขยสัตตพรหม ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวะธรรมที่เป็นรูปให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้นเพราะนเหตุ-ปัจจัย ได้แก่ จักขวิญญาณทำจักขายตนะให้
เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณ ทำกายายตนะให้เป็นปัจจัย

เกิดขึ้น ชั้นที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูปทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปทำสภาวะธรรมที่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มปวัตติกาลและปฏิสนธิกาล) (๓)

[๑๐๕] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำชั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูป ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะทำชั้นที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นรูปทำสภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุ-ปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปทำสภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำชั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่ง ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๐๖] สภาวะธรรมที่เป็นรูปทำสภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูปและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ ทำชั้น ๑ ที่สหคตด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ ที่สหคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ชั้น ๓ ทำชั้น ๑ ที่ไม่เป็นรูปและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคต ด้วยอุทธัจจะทำชั้นที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และทำ

หทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปทำสภาวะธรรมที่เป็นรูป
และที่ไม่เป็นรูปให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น
๓ ทำชั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูป และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่ไม่เป็นรูป
และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาवार

สุทถนัย

[๑๐๗] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ

นอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ

นฌานปัจจัย มี ๔ วาระ

นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๐๘] นอาร์มมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓

วาระ

(ย่อ ฟังเพิ่มทุกวาระ)

นักษัตรปัจฉิม	มี	๓	วาระ
นวิปากปัจฉิม	มี	๙	วาระ
นสัมปยุตตปัจฉิม		มี ๓	วาระ
นวิปยุตตปัจฉิม		มี ๑	วาระ
โนนัตถิปัจฉิม	มี	๓	วาระ
โนวิคตปัจฉิม	มี	๓	วาระ

อนุลอมปัจฉิมยะ จบ

๔. ปัจฉิมปัจฉิมยานุลอม

นเหตุทุกนัย

[๑๐๙] อารัมมณปัจฉิม กับนเหตุปัจฉิม มี ๓

วาระ

(พึงเพิ่มทุกวาระ) ฯลฯ

ณานปัจฉิม มี ๙ วาระ

มคคปัจฉิม มี ๓ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจฉิม มี ๙ วาระ

ปัจฉิมยานุลอม จบ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจฉิมวาร)

๑๑. รูปิกะ ๕. สังสัณฐวาร

๑. ปัจฉิมยานุลอมเป็นต้น

[๑๑๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเกิดระคนกับสภาว

ธรรมที่ไม่เป็นรูปเพราะเหตุ-ปัจฉิม ได้แก่ ชั้น ๓ เกิดระคนกับชั้น

๑ ที่ไม่เป็นรูป ฯลฯ เกิดระคนกับ

ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

เหตุปัจฉิม มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจฉิม มี ๑ วาระ

(การนับปัจฉิมยะเป็นต้นและสัมปยุตตวารพึงเพิ่มไว้ทั้งหมด
อย่างนี้ มีเพียงวาระเดียวเท่านั้น)

๑๑. รูปิกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจฉิมยานุลอม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจฉิม

[๑๑๑] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นรูปโดย

เหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นรูปโดย
เหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่
ไม่เป็นรูปโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ
ฯลฯ (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๑๑๒] สภาวะธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่ไม่เป็นรูปโดยอาร์มมณ-ปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ
หทัยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทรีย์ ฯลฯ ปุริสินทรีย์ ฯลฯ ขีวิตินทรีย์ ฯลฯ
อาโปธาตุ ฯลฯ กวฬิงการาหารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง

ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียง
ด้วยทิพพโสตธาตุ

รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยอาร์มมณปัจจัย ฯลฯ
โผฏฐัพพายตนะเป็น ปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอาร์มมณปัจจัย
ชั้นที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ
อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

[๑๑๓] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นรูปโดย

อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา
อุโบสถแล้วพิจารณากุศล

นั่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน
ฯลฯ พระอริยะออกจาก มรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล
พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล
และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย พระอริยะพิจารณา กิเลสทีละ
ได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่เคย
เกิด

ขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งขั้นที่ไม่เป็นรูปโดยเป็นสภาวะไม่
เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิด ขึ้น บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความ
พร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นรูปด้วยเจโตปริยญาณ อากาสนัญจา
ยตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญานัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะเป็น
ปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ ขั้นที่ไม่เป็นรูปเป็น
ปัจจัยแก่อภิวินิญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ
ยถากัมมุปคญาณ อนาคตังสญาณ และ อาวัชชนจิตโดยอา
รัมมณปัจจัย (๑)

อธิปตติปัจจัย

[๑๑๔] สภาวะธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่ไม่เป็นรูปโดยอธิปตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ
ได้แก่ บุคคลยินดีเพิลิดเพิลินจักขุ ฯลฯ กวพิง-การาหารให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิดเพิลินจักขุเป็นต้น
นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น
(๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูป
โดยอธิปตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (ย่อ) นิพพานเป็น
ปัจจัยแก่มรรค และผลโดยอธิปตติปัจจัย บุคคลยินดีเพิลิดเพิลิน
ขั้นที่ไม่เป็นรูปให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ ราคะจึงเกิดขึ้น
ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้นโดยอธิปตติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นรูปโดย
อธิปตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่ไม่
เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปโดยอธิปตติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่
ไม่เป็นรูปโดยอธิปตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตาธิปติ ได้แก่
อธิปัตติธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นและจิตต
สมุฏฐานรูปโดยอธิปตติปัจจัย (๓)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๑๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นรูปซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ไม่เป็นรูปซึ่ง เกิดหลัง ๆ ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสมันตรปัจจัย

(สหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในที่นี้ ไม่มีขณนา อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในที่นี้ ไม่มีขณนา)

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๑๖] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอุป-นิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยอุตุ โภชนะ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสังข์ อุตุ โภชนะ และเสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดย

อุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน อาศัยศีล ฯลฯ ทุกข์ทางกายแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสังข์ ศรัทธา ฯลฯ ทุกข์ทางกายเป็นปัจจัยแก่ ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

ปุเรชาติปัจจัย

[๑๑๗] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยปุเรชาติ-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตยะ และวัตถุปุเรชาตยะ

อารัมมณปุเรชาตยะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ

กวฬิงการาหารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปลายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพะตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายา-

ยตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่
ขันธที่ไม่เป็นรูปโดยปรชาตปัจจัย (๑)

ปัจจัยชาตปัจจัย

[๑๑๘] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นรูปโดยปัจจัยชาต- ปัจจัย ได้แก่ ขันธที่ไม่เป็นรูปซึ่งเกิด
ภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจจัยชาตปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๑๑๙] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอาเสวน- ปัจจัย ได้แก่ ขันธที่ไม่เป็นรูปซึ่ง
เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่ไม่เป็นรูปซึ่งเกิด

หลัง ๆ โดยอาเสวนปัจจัย (๑)

กัมมปัจจัย

[๑๒๐] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยกัมม-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนানা
ขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต
ขันธโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นানাขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่ขันธที่
เป็นวิบากโดยกัมม- ปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นรูปโดย
กัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนানাขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่จิตต
สมุฏฐานรูปโดยกัมม-ปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นানাขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่กภูตตารูป
โดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่
ไม่เป็นรูปโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนানাขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต
ขันธและจิตต-

สมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่ขันธที่เป็นวิบากและ

กฐัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยและอาหารปัจจัย

[๑๒๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยวิปาก-ปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอาหารปัจจัย

มี ๓ วาระ

อินทริยปัจจัย

[๑๒๒] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยอินทริยปัจจัย ได้แก่ รูปชีวิตินทริยเป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปโดยอินทริยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอินทริยปัจจัย ได้แก่ จักขุนทริยเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทริยเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอินทริยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอินทริยปัจจัย

มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอินทริยปัจจัย ได้แก่ จักขุนทริยและจักขุวิญญาณเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สหระคตด้วย จักขุวิญญาณโดยอินทริยปัจจัย ฯลฯ กายินทริย ฯลฯ

ฌานปัจจัยเป็นต้น

[๑๒๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดย

ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

วิปยุตตปัจจัย

[๑๒๔] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยวิปยุตต-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ
สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่
ที่ไม่เป็นรูปโดยวิปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ
กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่
ชั้นที่ไม่เป็นรูปโดย

วิปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยวิ
ปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน
รูปโดยวิปยุตต-ปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัย
แก่กฐัตตารูปโดยวิปยุตตปัจจัย ชั้นที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่
หทัยวัตถุโดยวิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิด
ก่อนโดย

วิปยุตตปัจจัย (๑)

อตฺถิปัจจัยเป็นต้น

[๑๒๕] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น
รูปโดยอตฺถิปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึง
อสังขญสัตต-พหุ)

กวจิณการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอตฺถิปัจจัย รูป
ชีวิตินทริย์เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปโดยอตฺถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดย
อตฺถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้น
ที่ไม่เป็นรูปโดยอตฺถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ กวจิณการาหาร
โดยเป็นสภาวะ

ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพ-โสตธาตุ รูปลายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โภกฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปโดย

อตฺถิปัจจัย (๒)

[๑๒๖] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอตฺถิ-ปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นรูปโดยอตฺถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอตฺถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอตฺถิ-ปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปโดยอตฺถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป โดยอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๒๗] สภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นรูปโดยอตฺถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอตฺถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอตฺถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปและรูปชีวิตินทริย์เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปโดยอตฺถิปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอตฺถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหระคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหระคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปและหทัยวัตถุเป็น

ปัจจัยแก่ชั้น ๓ โดยอรรถปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ
ชั้น ๑ ที่ไม่เป็นรูปและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่

ชั้น ๓ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ (๒)

... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย เป็น
ปัจจัยโดยอวิคต-ปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาवार

สุทถนัย

[๑๒๘] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ

อธิปัตติปัจจัย มี ๔ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ

สหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ

ปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ

ปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๓ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ

อินทริยปัจจัย มี ๖ วาระ

ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

มัคคปัจจัย มี ๓ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

วิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

อรรถปัจจัย มี ๗ วาระ

นัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ

วิคตปัจจัย มี ๑ วาระ

อวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียยุทธาร

[๑๒๙] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยสหชาติปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทริยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยสหชาติปัจจัย ปัจจชาติปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปโดยสหชาติปัจจัยและกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูป มี ๔ อย่าง คือสหชาตะ ปัจจชาตะ อาหาระ และอินทริยะ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูป มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๑๓๐] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ

นอาร์มมณปัจจัย มี ๗ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ

นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ

นสหชาติปัจจัย มี ๖ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ

นนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

นปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ

นมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

โนัตถปัจจัย มี ๔ วาระ

โนนัตถิปัจจย มี ๗ วาระ

โนวิคตปัจจย มี ๗ วาระ

โนอวิคตปัจจย มี ๔ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๓๑] นอาร์มมณปัจจย กับเหตุปัจจย มี ๓

วาระ

นอธิปติปัจจย มี ๓ วาระ

นอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ

นสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ

นอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ

(ทุกปัจจย มีปัจจยละ ๓ วาระ)

นสัมปยุตตปัจจย กับเหตุปัจจย มี ๑ วาระ

นวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ

โนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๓๒] อาร์มมณปัจจย กับนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ

อธิปติปัจจย มี ๔ วาระ

(พึงเพิ่มอนุโลมมาติกา)

อวิคตปัจจย มี ๗ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

ฐีทุกะ จบ

๑๒. โลกียทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจย

[๑๓๓] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่เป็นโลกียะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยชั้นเกิดขึ้น ชั้นอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฐัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น

[๑๓๔] สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตระเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่เป็นโลกุตตระเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะและที่เป็นโลกุตตระอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่เป็น โลกุตตระเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นโลกียะและที่เป็นโลกุตตระเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่เป็นโลกุตตระและอาศัย

มหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๑. ปัจจัยานโลม ๒. สังขยวาร
สุทถนัย

[๑๓๕] เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ

สมันตรปัจจัย มี ๒ วาระ

สหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ

ปุเรชาติปัจจัย มี ๒ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๕ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๕ วาระ
อินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๕ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
วิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัติปัจจัย มี ๕ วาระ
นัตติปัจจัย มี ๒ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๒ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ
อนุโลม จบ

๒. ปัจจัยปัจจัยนี้ยะ ๑. วิกังควาร
นเหตุปัจจัย

[๑๓๖] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเกิดขึ้นเพราะ นเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็น โลกียะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังกตัตตพหุ) โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคต ด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (ย่อ)

๒. ปัจจัยปัจจัยนี้ยะ ๒. สังขยวาร
สุทธนัย

[๑๓๗] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ

นอาเสวนปัจฉัย มี ๕ วาระ
(ในสุทธนัยที่เป็นโลกุตตระซึ่งมีนอาเสวนปัจฉัยเป็นมูล ฟัง
กำหนดว่า เป็นวิบาก ที่เหลือเป็นไปตามปกตินั่นเอง)

นกัมมปัจฉัย มี ๒ วาระ

นวิปากปัจฉัย มี ๕ วาระ

นอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ

นอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ

นฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ

นสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ

นวิปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ

โนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ

ปัจฉนียะ จบ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๓๘] นอาร์มมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๓
วาระ

นอธิปติปัจฉัย มี ๒ วาระ

(บทที่มีนอนันตรปัจฉัยเป็นต้นเหมือนกับปัจฉนียะ) ฯลฯ

นวิปากปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๕ วาระ

นสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ

นวิปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ

โนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจฉนียะ จบ

๔. ปัจฉยปัจฉนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๓๙] อาร์มมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๑ วาระ

อนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ

ปัจฉนียานุโลม จบ

(สหชาตวารเหมือนกับปฐิจจวาร)

๑๒. โลกียทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๔๐] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะทำสภาวะธรรมที่เป็นโลกียะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำชั้น ๑ ที่เป็นโลกียะ ฯลฯ ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและภักตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชั้นที่เป็นโลกียะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระทำสภาวะธรรมที่เป็นโลกียะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่เป็นโลกุตตระทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะและที่เป็นโลกุตตระทำสภาวะธรรมที่เป็นโลกียะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่เป็นโลกุตตระทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๑๔๑] สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระทำสภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะทำสภาวะธรรมที่เป็นโลกียะและที่เป็นโลกุตตระให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่เป็นโลกุตตระและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระทำสภาวะธรรมที่เป็นโลกียะและที่เป็นโลกุตตระให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ ทำชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตระและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะและที่เป็นโลกุตตระทำสภาวะธรรมที่เป็นโลกียะและที่เป็นโลกุตตระให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ ทำชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตระและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ จิตต-

สมุฏฐานรูปทำชั้นที่เป็นโลกุตตระและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยวาร

สุทธนัย

[๑๔๒] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สหชาติปัจจัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ

ปุเรชาติปัจจัย มี ๔ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ

วิปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

อตถิปัจจัย มี ๙ วาระ

นัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ

วิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจัยปัจจัยนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๔๓] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะทำสภาวะธรรมที่เป็น

โลกียะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำชั้น ๑
ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นโลกียะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังขยสัตต
พรหม) จักขวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กาย
วิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชั้นที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็น
โลกียะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหระคตด้วย
วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วย

อุทัจจะทำชั้นที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหระคตด้วยอุทัจจะ
จะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนีเย ๒. สังขยวาว

สัทนัย

[๑๔๔] นเหตุปัจจย มี ๑ วาระ

นอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจย มี ๔ วาระ

นอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ

นอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจย มี ๔ วาระ

นปัจจชาตปัจจย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจย มี ๙ วาระ

(โลกุตตระและอรุฬ พึงกำหนดว่าเป็นวิบาก)

นกัมมปัจจย มี ๔ วาระ

นวิปากปัจจย มี ๙ วาระ

นอาหารปัจจย มี ๑ วาระ

นอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ

นฌานปัจจย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจจย มี ๑ วาระ

นสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ

โนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ

ปัจจนีเย จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนีเย

เหตุทุกนัย

[๑๔๕] นอารัมมณปัจจย กับเหตุปัจจย มี ๓

วาระ

นอธิปติปัจจย มี ๔ วาระ

นอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ

(บทที่มีนสมนันตรบทเป็นต้นเหมือนกับปัจจนีเย)

นวิปากปัจจย กับเหตุปัจจย มี ๙ วาระ

นสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ

โนนัตถิปัจจย

มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจย

มี ๓ วาระ

อนุลอมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุลอม

นเหตุทุกนัย

[๑๔๖] อารัมมณปัจจย กับนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ

อนันตรปัจจย

มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจย

มี ๑ วาระ

ปัจจนียานุลอม จบ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๑๒. โลกียทุกะ ๕. สังสัณฐวาร

๑. ปัจจยานุลอม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจย

[๑๔๗] สภาวธรรมที่เป็นโลกียะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นโลกียะเพราะ เหตุปัจจย ได้แก่ ชั้น ๓ เกิดระคนกับชั้น ๑ ที่เป็นโลกียะ ฯลฯ เกิดระคนกับ

ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเพราะเหตุปัจจย ได้แก่ ชั้น ๓ เกิดระคนกับชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตระ ฯลฯ เกิดระคนกับชั้น ๒ ฯลฯ (๑) (พึงขยายสังสัณฐวารให้พิสดารอย่างนี้ พร้อมทั้งการนับ มี ๒ วาระ)

(สัมปยุตตวารเหมือนกับสังสัณฐวาร)

๑๒. โลกียทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุลอม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจย

[๑๔๘] สภาวธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกียะโดยเหตุ-ปัจจย ได้แก่ เหตุที่เป็นโลกียะเป็นปัจจยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยเหตุปัจจย มี ๓ วาระ

อารัมมณปัจฉัย

[๑๔๙] สภาวธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกียะโดย

อารัมมณปัจฉัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศล

นั่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากมาน ฯลฯ พระอริยะพิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน พิจารณากิเลสทีละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขั้นที่เป็นโลกียะ

โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพร้อมพร้อมด้วยจิตที่เป็นโลกียะด้วย

เจโตปริยญาณ อากาสนัญญาตนะเป็นปัจฉัยแก่วิญญาณัญญาตนะ ฯลฯ

อากัญญาตนะเป็นปัจฉัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ ฯลฯ รূปายตนะเป็นปัจฉัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจฉัยแก่กายวิญญาณ ขั้นที่เป็นโลกียะเป็นปัจฉัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ

ยถากัมมุปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจฉัย (๑)

[๑๕๐] สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอารัมมณปัจฉัย ได้แก่ นิพพานเป็นปัจฉัยแก่มรรคและผลโดยอารัมมณปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกียะโดยอารัมมณ-ปัจฉัย ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจฉัยแก่โคตรภู โวทานและอาวัชชนจิตโดย

อารัมมณปัจฉัย พระอริยะรู้จิตของบุคคลผู้มีความพร้อมพร้อมด้วยจิตที่เป็นโลกุตตระ ด้วยเจโตปริยญาณ ขั้นที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจฉัยแก่เจโตปริยญาณ ปุพเพ-

นิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจฉัย (๒)

อธิปัตติปัจจัย

[๑๕๑] สภาวธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกียะโดยอธิปัตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปัตติ และสหชาตาธิปัตติ

อารัมมณาธิปัตติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ พระเสขะพิจารณาโคตรภูให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาโวทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น บุคคลยินดีเพิลิดเพลิ้นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นที่เป็นโลกียะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิดเพลิ้นจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปัตติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปัตติปัจจัย (๑)

[๑๕๒] สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอธิปัตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปัตติและสหชาตาธิปัตติ

อารัมมณาธิปัตติ ได้แก่ นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรคและผลโดยอธิปัตติปัจจัย

สหชาตาธิปัตติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปัตติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกียะโดยอธิปัตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปัตติและสหชาตาธิปัตติ

อารัมมณาธิปัตติ ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณา มรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภูและโวทานโดย

อธิปัตติปัจจัย

สหชาตาธิปัตติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปัตติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกียะและที่เป็น

โลกุตตระโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตาทิปตติ
ได้แก่ อธิปตัตถธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นธและ
จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

อนันตรปัจจัย

[๑๕๓] สภาวธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาว
ธรรมที่เป็นโลกียะโดย

อนันตรปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่เป็นโลกียะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็น
ปัจจัยแก่ชั้นที่เป็น

โลกียะซึ่งเกิดหลัง ๆ ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู
อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทานโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น
โลกุตตระโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค
โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรค อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติ
เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่
ผล-

สมบัติโดยอนันตรปัจจัย (๒)

[๑๕๔] สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาว
ธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่เป็นโลกุตตระ
ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่เป็นโลกุตตระซึ่งเกิดหลัง ๆ โดย
อนันตรปัจจัย มรรคเป็นปัจจัยแก่ผล ผลเป็นปัจจัยแก่ผลโดย
อนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น
โลกียะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ผลเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะโดย
อนันตรปัจจัย (๒)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๕๕] สภาวธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม
ที่เป็นโลกียะโดย

สมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย (มี ๕ วาระ ไม่มี
ขณนา) เป็นปัจจัย โดยอัณณมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ เป็นปัจจัยโดย
นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๕๖] สภาวธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกียะโดย

อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูป-นิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่เป็นโลกียะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ทำอภิญญาให้เกิดขึ้น ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฐฐิ อาศัยศีลที่เป็นโลกียะ ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสังข ๑ ศรัทธาที่เป็นโลกียะ ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นโลกียะ ฯลฯ ทุกข์ทางกายโดยอุปนิสสยปัจจัย กรรมที่เป็นกุศลและอกุศลเป็นปัจจัยแก่วิบากโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอุปนิสสย-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บริกรรมปลุมนมรรคเป็นปัจจัยแก่ปลุมนมรรคโดยอุปนิสสย-ปัจจัย ฯลฯ บริกรรมจตุตถมรรคเป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๑๕๗] สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ปลุมนมรรคเป็นปัจจัยแก่ทุกขนิมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ ตติยมรรคเป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกียะโดยอุปนิสสย-ปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ พระอริยะอาศัยมรรคแล้วทำสมาบัติที่ยังไม่เกิดให้

เกิดขึ้น เข้าสมาบัติที่เกิดขึ้นแล้ว เห็นแจ้งสังขารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์

เป็นอนัตตา มรรคของพระอริยะ ฯลฯ มรรคของพระอริยะเหล่านั้น ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ความเป็นผู้ฉลาดในฐานะและมีใช้ฐานะ

โดยอุปนิสัยปัจจัย ผลสมบัติเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายโดยอุปนิสัยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๑๕๘] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะโดยปุเร-ชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ และวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปร่างตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โภฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายา-

ยตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นโลกียะโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยปุเรชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

ปัจฉาชาตปัจจัย

[๑๕๙] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกียะซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะโดยปัจฉาชาต-ปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๑๖๐] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะโดย

อาเสวนปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกียะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นโลกียะ ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอาเสวนปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทานโดยอาเสวนปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
โลกุตตระโดยอาเสวน-ปัจจัย ได้แก่ โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค
ฯลฯ โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรคโดย

อาเสวนปัจจัย (๒)

กัมมปัจจัย

[๑๖๑] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นโลกียะโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและ
นानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต
ชั้นและจิตต-

สมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่เป็น
วิบากและ กฐิตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
โลกุตตระโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต
ชั้นโดยกัมม- ปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่ชั้น
ที่เป็นวิบากโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
โลกียะโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
โลกียะและที่เป็น โลกุตตระโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่เป็น
โลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปโดย
กัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัย

[๑๖๒] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นโลกียะโดย

วิปากปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นโลกียะเป็น
ปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปากปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒
ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
โลกุตตระโดยวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ

อาหารปัจฉัย

[๑๖๓] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นโลกียะโดยอาหารปัจฉัย ได้แก่ อาหารที่เป็นโลกียะเป็น
ปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตต-

สมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจฉัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิงกา
ราหารเป็นปัจฉัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
โลกุตตระโดยอาหาร-ปัจฉัย มี ๓ วาระ

อินทรีย์ปัจฉัย

[๑๖๔] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นโลกียะโดย

อินทรีย์ปัจฉัย (พึงเพิ่มปฏิสนธิ) จักขุนทรีย์เป็นปัจฉัยแก่
จักขวิญญาณ ฯลฯ

กายอินทรีย์เป็นปัจฉัยแก่กายวิญญาณโดยอินทรีย์ปัจฉัย รูป
ชีวิตินทรีย์เป็นปัจฉัยแก่กฐัตตารูปโดยอินทรีย์ปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
โลกุตตระโดยอินทรีย์-ปัจฉัย มี ๓ วาระ

ฌานปัจฉัยเป็นต้น

[๑๖๕] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นโลกียะโดยฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระ ฯลฯ มี ๓ วาระ เป็นปัจฉัยโดย
มัคคปัจฉัย สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะ มี ๑ วาระ สภาวะธรรมที่เป็น
โลกุตตระ มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะ
โดยสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระ ฯลฯ มี ๑ วาระ

วิปยุตตปัจฉัย

[๑๖๖] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นโลกียะโดยวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ
ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน
รูปโดยวิปยุตต-ปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชั้นเป็นปัจจัยแก่
หทัยวัตถุโดยวิปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นโดยวิป
ยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ
กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่
ชั้นที่เป็นโลกียะโดย

วิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่
เกิดก่อนโดย

วิปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
โลกุตตระโดยวิปยุตต-ปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่
หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่เป็นโลกุตตระโดยวิปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
โลกียะโดยวิปยุตต-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉา
ชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่จิตต
สมุฏฐานรูปโดย

วิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่
เกิดก่อนโดย

วิปยุตตปัจจัย (๑)

อรรถปัจจัยเป็นต้น

[๑๖๗] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นโลกียะโดยอรรถ-ปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ
ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓
และจิตต-

สมุฏฐานรูป ฯลฯ (พึงเพิ่มความจนถึงอสังขยสัตตพรหม)

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ
(ปัจจัยนี้เหมือน กับปุเรชาตปัจจัย) หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่
เป็นโลกียะโดยอรรถปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่
เกิดก่อนโดยอัติ-ปัจจัย กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดย
อัติปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปโดยอัติปัจจัย
(๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
โลกุตตระโดยอัติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัย
วัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่เป็นโลกุตตระโดยอัติปัจจัย (๒)

[๑๖๘] สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอัติปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๑ ที่เป็น
โลกุตตระเป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ โดยอัติปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ
(๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
โลกียะโดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่จิตต
สมภูฐานรูปโดยอัติ-ปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่
เกิดก่อนโดย

อัติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
โลกียะและที่เป็น โลกุตตระโดยอัติปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๑ ที่เป็น
โลกุตตระเป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และ จิตตสมภูฐานรูปโดย
อัติปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๑๖๙] สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะและที่เป็นโลกุตตระเป็น
ปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะโดยอัติปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ
สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรีย์ะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่เป็นโลกุตตระและมหาภูตรูปเป็น
ปัจจัยแก่จิตต-

สมภูฐานรูปโดยอัติปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่เป็นโลกุตตระและกวฬิงการาหาร
เป็นปัจจัยแก่กาย

นี้โดยอัติปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ เป็นโลกุตตระและรูปชีวิตินทรีย์เป็น
ปัจจัยแก่

กฐัตตารูปโดยอัติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นโลกียะและที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่เป็น โลkutตระโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ
สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตระและหทัยวัตถุเป็น
ปัจจัยแก่ชั้น ๓ โดยอัติปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ เป็นปัจจัยโดย
นัตติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย
(๒)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๑๗๐] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๔ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ

อินทรีย์ปัจจัย มี ๔ วาระ

ฌานปัจจัย มี ๔ วาระ

มัคคปัจจัย มี ๔ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

วิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

อัติปัจจัย มี ๗ วาระ

นัตถิปัจจย มี ๔ วาระ
วิคตปัจจย มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจย มี ๗ วาระ
อนุลอม จบ

๒. ปัจจนียพทธาร

[๑๗๑] สภาวธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจยแกสภาว
ธรรมที่เป็นโลกียะโดย

อาร์มมณปัจจย สหชาตปัจจย อุปนิสสยปัจจย ปุเรชาตปัจจย
ปัจจชาตปัจจย กัมมปัจจย อาหารปัจจย และอินทริยปัจจย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกียะเป็นปัจจยแกสภาวธรรมที่เป็น
โลกุตตระโดยอุปนิสสย-ปัจจยและปุเรชาตปัจจย (๒)

[๑๗๒] สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจยแกสภาว
ธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอาร์มมณปัจจย สหชาตปัจจย และอุปนิ
สสยปัจจย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจยแกสภาวธรรมที่เป็น
โลกียะโดยอาร์มมณ-ปัจจย สหชาตปัจจย อุปนิสสยปัจจย และ
ปัจจชาตปัจจย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจยแกสภาวธรรมที่เป็น
โลกียะและที่เป็น โลกุตตระโดยสหชาตปัจจย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นโลกียะและที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจยแก
สภาวธรรมที่เป็น โลกียะโดยสหชาตปัจจย ปัจจชาตปัจจย
อาหารปัจจย และอินทริยปัจจย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกียะและที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจยแก
สภาวธรรมที่เป็น โลกุตตระโดยสหชาตปัจจยและปุเรชาตปัจจย
(๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๑๗๓] นเหตุปัจจย มี ๗ วาระ ฯลฯ

นสมนันตรปัจจย มี ๗ วาระ

นสหชาตปัจจย มี ๕ วาระ

นอัณญมัญญปัจจย มี ๕ วาระ

นนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัจย มี ๗ วาระ
นปุเรชาตปัจจัจย มี ๖ วาระ
นปัจจาชาตปัจจัจย มี ๗ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัจย มี ๗ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัจย มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัจย มี ๔ วาระ
โนอัตถิปัจจัจย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัจย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัจย มี ๗ วาระ
โนอวิคตปัจจัจย มี ๔ วาระ
ปัจจนีเย จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนีเย

เหตุทุกนัย

[๑๗๔] นอาร์มมณปัจจัจย กับเหตุปัจจัจย มี ๔ วาระ ฯลฯ

นสมนันตรปัจจัจย	มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัจย	มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัจย	มี ๔ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัจย	มี ๔ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัจย	มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัจย	มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัจย	มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัจย	มี ๔ วาระ

อนุโลมปัจจนีเย จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๗๕] อาร์มมณปัจจัจย กับนเหตุปัจจัจย มี ๓ วาระ

อธิปติปัจจัจย มี ๔ วาระ

(พึงเพิ่มอนุโลมมาติกา)

อวิคตปัจจัจย มี ๗ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

โลกียทุกะ จบ

๑๓. เกณจิวิญญูญายทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจัยานโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๗๖] สภาวะธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้อาศัยสภาวะ

ธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่จิตบางดวงรู้ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยชั้น เกิดขึ้น ชั้น อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฐิตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัย มหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่จิตบางดวง รู้ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่ จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยชั้น ๑ ที่ จิตบางดวงรู้ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยชั้นเกิดขึ้น ชั้นอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูปและกฐิตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัย มหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้และที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัย สภาวะธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่จิตบางดวงรู้ได้และที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้ อาศัยชั้น ๑ ที่จิตบางดวงรู้ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย

ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยชั้นเกิดขึ้น ชั้นอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตต สมุฏฐานรูปและกฐิตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิด ขึ้น (๓)

[๑๗๗] สภาวะธรรมที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยสภาวะธรรมที่ จิตบางดวงรู้ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตต สมุฏฐานรูปที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยชั้น ๑ ที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยชั้นเกิดขึ้น ชั้นอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฐิตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัย มหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้อาศัยสภาวะธรรมที่จิตบางดวงรู้ ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่

อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมภูฏฐานรูปและกภูฏตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ) (๓)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๗๙] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๘๐] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

โนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

(การนับวาระทั้ง ๔ อย่าง บริบูรณ์แล้วอย่างนี้)

(พึงขยายสหชาตวาระ ปัจฉยวาระ นิสสยวาระ สังสัฏฐวาระ และสัมปยุตตวาระให้พิสดารอย่างนี้ ในปัจฉยวาระพึงแสดงหทัยวัตถุและอายตนะ ๕ พึงเพิมนัยนั้น ๆ ตามที่จะหาได้)

๑๓. เกณจิวิญญูทยทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจฉยานุโลมเป็นต้น

[๑๘๑] สภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้เป็นปัจจัยแก่

สภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่จิตบางดวงรู้ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตต-

สมภูฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ)

เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

โนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

(การนับวาระทั้ง ๔ อย่างบริบูรณ์แล้วอย่างนี้)

ปัจฉนียะ จบ

เกณจิวิญญูทยทุกะ จบ

จุพันตรทุกะ จบ

๓. อาสวโคจจกะ

๑๔. อาสวทูกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะอาศัยกามาสวะเกิดขึ้น กามาสวะและอวิชชาสวะอาศัยทิฏฐาสวะเกิดขึ้น กามาสวะและทิฏฐาสวะอาศัยอวิชชาสวะเกิดขึ้น อวิชชาสวะอาศัยภวาสวะเกิดขึ้น อวิชชาสวะอาศัยทิฏฐาสวะเกิดขึ้น (พึงทำเป็นจกกันยายนัยแม้แต่ ละอย่าง ๆ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตชันธ และจิตต-

สมุฏฐานรูปอาศัยกามาสวะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันยายนัย) (๓)

[๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชันธ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยชันธเกิดขึ้น

ชันธอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกภูตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อาสวะ ๔ อาศัยชันธที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ อาสวะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชันธ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชันธ ๒ ฯลฯ (๓)

[๓] สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอาสวะ และที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิณฺณาสวะและ อวิชชาสวะอาศัยกามาสวะและ

สัมปยุตตฉนฺตํเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกนัย) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและ ที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ฉนฺตํ ๓ และจิตต สมุทฺธานรูปอาศัยฉนฺตํ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะและอาศัยอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยฉนฺตํ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวะธรรม ที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ฉนฺตํ ๓ ทิณฺณาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุทฺธานรูปอาศัยฉนฺตํ ๑ ที่ ไม่เป็นอาสวะและอาศัยกามาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยฉนฺตํ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจกกนัย ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยानุโลม ๒. สังขยวาร

[๔] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ฉนฺตํ ๓ และจิตตสมุทฺธานรูป อาศัยฉนฺตํ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็น อาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยฉนฺตํ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยฉนฺตํเกิดขึ้น ฉนฺตํอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึง เพิ่มข้อความจนถึงอสังฺกตัตถะ) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทฺถัจจะอาศัยฉนฺตํที่สหระคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทฺถัจจะเกิดขึ้น (๒)

นารัมมณปัจจัย

[๖] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะ

นารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอาสวะเกิดขึ้น
(๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะ

นารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้นที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขั้นที่เกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มความจนถึงอสังขยัตถะทั้งหมด)
(๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะนารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอาสวะและสัมปยุตต-ขั้นที่เกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจัยปัจเจก ๒. สังขยาวาร

สุทนต์

[๗] นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ

นารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นสมันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกำมมปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ

นอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ

นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ

นสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ

นวิปยุตตปัจฉัย มี ๙ วาระ

โนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ

ปัจฉนียะ จบ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๘] นอาร์มมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ

 นอธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

 นอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ

 นสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ

 นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ

 นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ

 นปุเรชาตปัจฉัย มี ๙ วาระ

 นปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๙ วาระ

 นอาเสวนปัจฉัย มี ๙ วาระ

 นกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ

 นวิปากปัจฉัย มี ๙ วาระ

 นสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ

 นวิปยุตตปัจฉัย มี ๙ วาระ

 โนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ

 โนวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจฉนียะ จบ

๔. ปัจฉยปัจฉนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๙] อาร์มมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๒ วาระ

 อนันตรปัจฉัย มี ๒ วาระ ฯลฯ

 วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

 มัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

 อวิคตปัจฉัย มี ๒ วาระ

ปัจฉนียานุโลม จบ

(สหชาตวาทเหมือนกับปฏิจจวาท)

๑๔. อาสวทูกะ ๓. ปัจฉยวาท

๑. ปัจจัยานโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย (บทที่มีอาสวะเป็นมูล มี ๓ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตตุทำชั้นให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชั้นที่ห้าหทัยวัตตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชั้นที่ไม่เป็น

อาสวะทำหทัยวัตตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อาสวะทำชั้นที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น อาสวะทำหทัยวัตตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะ

ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ อาสวะและจิตตสมุฏฐานรูปทำ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ อาสวะและ สัมปยุตตชั้นที่ห้าหทัยวัตตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๑๑] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะทำกามาสวะและสัมปยุตตชั้นให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะทำกามาสวะและหทัยวัตตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะและทำอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ ชั้นที่ไม่เป็นอาสวะทำอาสวะและหทัยวัตตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะทำสภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและ

ที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้นที่ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะและทำกามาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้นที่ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกณัย) ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และสัมปยุตตขั้นที่ ทำกามาสวะและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณัย ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยानุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๒] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจัยนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๓] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะทำสภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขั้นที่ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังขญัตตพรหม) จักขวิญญาณ

ทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขั้นที่ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอาสวะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะทำสภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะ นเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะทำขั้นที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหระคตด้วยอุทถัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

๒. ปัจจยปัจจัยนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๔] นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ

นอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นวิปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนนัตถปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(พึงนับจำนวนทั้งหมดอย่างนี้)
(นิสสยวารเหมือนกับปัจจัยวาร)

๑๔. อาสวทุกะ ๕. สังสัณฺฐวาร

๑-๔. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๑๕] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็น
อาสวะเพราะเหตุ-ปัจจัย ได้แก่ ทิณฺณาสวะและอวิชชาสวะเกิดระคน
กับกามาสวะ (พึงผูกเป็นจักกณีย ย่อ)

เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ

นวิปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

(การนับและสัมปยุตตวารเหมือนกับสังสัณฺฐวาร)

๑๔. อาสวทุกะ ๗. ปัญฺหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๖] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ กามาสวะเป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ และอวิชชาสวะโดยเหตุปัจจัย ภวาสวะ เป็น ปัจจัยแก่อวิชชาสวะโดยเหตุปัจจัย (พึงผูกเป็นจกกันย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยเหตุ-

ปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะ และที่ไม่เป็นอาสวะ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ กามาสวะเป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๑๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอาสวะโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์

อาสวะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่

สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๑)

อาร์มมณปัจจัย

[๑๘] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดย

อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอาสวะ อาสวะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณ-ปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอาสวะ ชั้นที่ไม่เป็นอาสวะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็น อาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอาสวะ อาสวะและสัมปยุตตชั้นจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๙] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณา กุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู

โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลส

ที่ไม่เป็นอาสวะซึ่งละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิด

ขึ้น เห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นที่ไม่เป็นอาสวะโดยเป็นสภาวะไม่

เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพ-โสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นอาสวะด้วยเจโตปริยญาณ อากาสนัญญาตนะเป็นปัจจัย แก่วิญญาตนะ ญาณตนะ ฯลฯ อากิญจัญญาตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาตนะ ฯลฯ ชั้นที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาตนะ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณ-ปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลีนกุศลนั้น เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลีนกุศลนั้น อาสวะจึงเกิดขึ้น บุคคลสมาทานศีล ฯลฯ รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณา กุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลีนจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุและชั้นที่ไม่เป็นอาสวะ เพราะปรารภความ

ยินดีเพิลิตเพิลินจักษเป็นต้นนั้น อาสวะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (เหมือนกับข้อความตอน

ที่ ๒) บุคคลยินดีเพิลิตเพิลินขั้นที่ไม่เป็นอาสวะ เพราะปรารภความยินดีเพิลิตเพิลิน

ขั้นนั้น อาสวะและสัมปยุตตขั้นจึงเกิดขึ้น (๓)

[๒๐] สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม

ที่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอาสวะและสัมปยุตตขั้น

อาสวะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอาสวะและสัมปยุตตขั้น ขั้นที่ไม่เป็นอาสวะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น

อาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอาสวะและ

สัมปยุตตขั้น อาสวะและสัมปยุตตขั้นจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๒๑] สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะโดยอธิปติ-ปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำอาสวะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น อาสวะจึงเกิดขึ้น (มี ๓ วาระ เหมือนกับอาร์มมณปัจจัย พึงทำ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอธิปติ-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อาร์มมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณา

นิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ นิพพานเป็นปัจจัยแก่
โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปัตติปัจจัย บุคคลยินดี
เพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็น
อารมณ์อย่าง

หนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้นให้
เป็นอารมณ์อย่าง

หนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปัตติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปัตติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอา
สวะโดยอธิปัตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาติปัตติและ
สหชาตาทิปัตติ

อารัมมณาติปัตติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน
ขันธที่ไม่เป็น อาสวะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความ
ยินดีเพลิดเพลินขันธนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น อาสวะจึง
เกิดขึ้น

สหชาตาทิปัตติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตอาสวะโดยอธิปัตติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอา
สวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอธิปัตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อา
รัมมณาติปัตติและสหชาตาทิปัตติ

อารัมมณาติปัตติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน
ขันธที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความ
ยินดีเพลิดเพลินขันธนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิด
ขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปัตติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธ อาสวะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปัตติปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นอาสวะ โดยอธิปัตติปัจจัย มีอย่างเดียวกัน คือ อา
รัมมณาติปัตติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินอาสวะและสัมปยุตต
ขันธให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ อาสวะจึงเกิดขึ้น (มี

๓ วาระ พึงทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น)

อนันตรปัจจัย

[๒๒] สภาวะธรรมที่เป็นอสังขเป็นปัจจัยแก่อสังขธรรมที่เป็นอสังขโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อสังขที่เกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อสังขที่เกิดขึ้นหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอสังขเป็นปัจจัยแก่อสังขธรรมที่ไม่เป็นอสังขโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อสังขที่เกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นที่ไม่เป็นอสังขซึ่งเกิดขึ้นหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อสังขเป็นปัจจัยแก่วชชนจิตโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอสังขเป็นปัจจัยแก่อสังขธรรมที่เป็นอสังขและที่ไม่เป็น

อสังขโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อสังขที่เกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อสังขและ

สัมปยุตตขั้นที่ไม่เกิดขึ้นหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๓] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอสังขเป็นปัจจัยแก่อสังขธรรมที่ไม่เป็นอสังขโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขั้นที่ไม่เป็นอสังขซึ่งเกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นที่ไม่

เป็นอสังขซึ่งเกิดขึ้นหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ

ผลสมบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอสังขเป็นปัจจัยแก่อสังขธรรมที่เป็นอสังขโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขั้นที่ไม่เป็นอสังขซึ่งเกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นที่เป็นอสังขซึ่งเกิดขึ้นหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อวชชนจิตเป็นปัจจัยแก่อสังขโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอสังขเป็นปัจจัยแก่อสังขธรรมที่เป็นอสังขและที่ไม่เป็นอสังขโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขั้นที่ไม่เป็นอสังขซึ่งเกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อสังขและสัมปยุตตขั้นที่เกิดขึ้นหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๔] สภาวะธรรมที่เป็นอสังขและที่ไม่เป็นอสังขเป็นปัจจัยแก่อสังขธรรมที่เป็น อสังขโดยอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

สมันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๕] สภาวะธรรมที่เป็นอสังขเป็นปัจจัยแก่อสังขธรรมที่เป็นอสังขโดย

สมันตรปัจจย เป็นปัจจยโดยสหชาตปัจจย มี ๙ วาระ เป็น
ปัจจยโดยอัญญมัญญ-ปัจจย มี ๙ วาระ เป็นปัจจยโดยนิสสยปัจจย
มี ๙ วาระ (พึงแสดงหทัยวัตถุด้วย)

อุปนิสสยปัจจย

[๒๖] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจยแก่สภาวธรรมที่เป็น
อาสวะโดย

อุปนิสสยปัจจย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิ
สสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตุนิสสยะ ได้แก่ อาสวะเป็นปัจจยแก่อาสวะโดยอุปนิสส
ยปัจจย (มี ๓ วาระ)

[๒๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจยแก่สภาวธรรมที่ไม่
เป็นอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ
อนันตรูปนิสสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ
ทำสมาบัติให้

เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน
ฯลฯ ทำลาย

สงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผล
สมาบัติโดย

อุปนิสสยปัจจย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจยแก่สภาวธรรมที่เป็นอา
สวะโดยอุปนิสสย-ปัจจย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ
อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ
อาศัยศีล ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจยแก่
ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจยแก่สภาวธรรมที่เป็นอา
สวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจย มี ๓ อย่าง คือ อา
รัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ
อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา

ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสส
ยปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็น

อาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ
อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๒๘] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่
เป็นอาสวะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตยะ
และวัตถุปุเรชาตยะ

อารัมมณปุเรชาตยะ ได้แก่ บุคคลพิจารณาจักขุ ฯลฯ หทัย
วัตถุ (พึงขยายให้พิสดารอย่างนี้) โผฏฐัพพะพายตนะเป็นปัจจัยแก่
กายวิญญานโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตยะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาน
ฯลฯ กายา-

ยตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ
ที่ไม่เป็นอาสวะโดย

ปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอา
สวะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตยะและวัตถุ
ปุเรชาตยะ

อารัมมณปุเรชาตยะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เพราะปรารถนาคามยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น อา
สวะจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตยะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อาสวะโดย
ปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอา
สวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อา
รัมมณปุเรชาตยะและวัตถุปุเรชาตยะ

อารัมมณปุเรชาตยะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เพราะ ปรารถนาคามยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น อา
สวะและสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น

วัตถุปรุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อาสวะและขันธที่
สัมปยุตด้วย

อาสวะโดยปรุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจจัยชาตปัจจัย

[๒๙] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่
เป็นอาสวะโดยปัจจัยชาตปัจจัย ได้แก่ อาสวะที่เกิดภายหลังเป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจจัยชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็น
อาสวะโดยปัจจัย-ชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธที่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิด
ภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจจัยชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภา
วธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยปัจจัยชาตปัจจัย ได้แก่ อาสวะและ
สัมปยุตตขันธที่เกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดย
ปัจจัยชาตปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๓๐] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่
เป็นอาสวะโดย

อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย

[๓๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภา
วธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและ
นानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต
ขันธและจิตต-สมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่ขันธ
ที่เป็นวิบากและกฐัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอา
สวะโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตอาสวะโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอา
สวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอา
สวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ

อาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจฉัยและอาหารปัจฉัย

[๓๒] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดย

วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาหาร-ปัจฉัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยอาหารปัจฉัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิงการาหารเป็นปัจฉัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะโดยอาหารปัจฉัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตอาสวะโดยอาหารปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาหารปัจฉัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ์ อาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจฉัย (๓)

อินทริยปัจฉัยเป็นต้น

[๓๓] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอินทริยปัจฉัย ได้แก่ อินทริยที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ์และ

จิตตสมุฏฐานรูปโดยอินทริยปัจฉัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จักขุนทริยเป็นปัจฉัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทริยเป็นปัจฉัยแก่กายวิญญาณโดยอินทริยปัจฉัย

รูปชีวิตินทริยเป็นปัจฉัยแก่กฐัตตารูปโดยอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ เป็นปัจฉัยโดยฌานปัจฉัย มี ๓ วาระ เป็นปัจฉัยโดยมัคคปัจฉัย มี ๙ วาระ เป็นปัจฉัยโดยสัมปยุตตปัจฉัย มี ๙ วาระ

วิปยุตตปัจฉัย

[๓๔] สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยวิปยุตตปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ อาสวะเป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปยุตตปัจฉัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อาสวะเป็นปัจฉัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปยุตตปัจฉัย (๑)

[๓๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชันท์ที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปป-ยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชันท์เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชันท์โดยวิปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชันท์ที่ไม่เป็นอาสวะโดยวิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชันท์ที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดขึ้นก่อนโดยวิปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยวิปยุตต-ปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อาสวะโดย

วิปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยวิปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อาสวะและสัมปยุตตชันท์โดยวิปยุตตปัจจัย (๓)

[๓๖] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ อาสวะและสัมปยุตตชันท์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อาสวะและสัมปยุตตชันท์เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดขึ้นก่อนโดยวิปยุตตปัจจัย (๑)

อัตถิปัจจัย

[๓๗] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอัตถิ-ปัจจัย ได้แก่ กามาสวะเป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะโดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจกกันย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ อาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อาสวะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอรรถปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะ และที่ไม่เป็นอาสวะ โดยอรรถปัจจัย ได้แก่ กามาสวะเป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกณีย) (๓)

[๓๘] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอรรถปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังขญีสัตตพรหม)

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ พังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ

ฯลฯ

โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กาย-

วิญญาณ ฯลฯ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัย แก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่ไม่เป็นอาสวะโดยอรรถปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดย

อรรถปัจจัย กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอรรถปัจจัย รูปชีวิตินทริย์เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปโดยอรรถปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะโดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่อาสวะโดยอรรถปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น อาสวะจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อาสวะโดยอัติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ อาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกณีย) (๓)

[๓๙] สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ กามาสวะและสัมปยุตตชั้นเป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะและ

อวิชชาสวะโดยอัติปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกณีย) กามาสวะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะโดยอัติปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกณีย) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอัติปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะและอาสวะเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ อาสวะและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดย

อัติปัจจัย อาสวะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ไม่เป็นอาสวะโดยอัติปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อาสวะและกวมังการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดย

อัติปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อาสวะและรูปชีวิตินทริย์เป็นปัจจัยแก่กภูตตารูปโดย

อัติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น อาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะและกามาสวะเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกณีย)

สหชาตะ ได้แก่ กามาสวะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และสัมปยุตตชั้นที่โดยอัติปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกณีย) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๐] เหตุปัจจัย มี ๗ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สมันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ

มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

วิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

อัติปัจจัย มี ๙ วาระ

นัตติปัจจัย มี ๙ วาระ

วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธสาร

[๔๑] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดย

อาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณ-ปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะ โดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๔๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย ปัจฉาชาติปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรีย์ปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณ-ปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาติปัจจัย (๓)

[๔๓] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะ และที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๔๔] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)

โนวีกตปัจจัย มี ๙ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๔๕] นอาร์มมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ

นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๗ วาระ)

นมัคคปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ

โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ

โนวีกตปัจจัย มี ๗ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๔๖] อาร์มมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

(บทอนุโลมบริบูรณ์แล้ว)

อวิกตปัจจัย มี ๙ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

อาสวะทุกะ จบ

๑๕. สาสวทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

เหตุปัจจัย

[๔๗] สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่ เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้น

ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยชั้น
เกิดขึ้น ชั้นอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิต
ตสมภูฏฐานรูปและกฐิตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิด
ขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่
เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓
อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่เป็นอารมณ์ของ อาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น
๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็น
อารมณ์ของ

อาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมภูฏฐานรูปอาศัย
ชั้นที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะและที่ไม่เป็นอารมณ์ของ
อาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย
ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมภูฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่ไม่เป็นอารมณ์
ของอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็น
อารมณ์ของอาสวะและที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะ
เหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมภูฏฐานรูปอาศัยชั้นที่ไม่เป็นอารมณ์ของ
อาสวะและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

(พึงทำสาสวทุกะให้เหมือนโลกียทุกะในจุฬันตรทุกะ ไม่มีข้อ
แตกต่างกัน)

สาสวทุกะ จบ

๑๖. อาสวสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๘] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัย
ชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุต
ด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมภูฏฐานรูปอาศัย

ขั้นที่สามปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย
ขั้นที่สี่หระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกจจา

และที่สหระคตด้วยอุทถจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สามปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะ
อาศัยสภาวะธรรมที่สามปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจย
ได้แก่ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้น ๑ ที่สามปยุตด้วยอา
สวะเกิดขึ้น ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ ขั้น ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยขั้น ๑ ที่สหระคตด้วยโทมนัสที่สหระคตด้วยวิจิกจจาและที่ส
หระคตด้วยอุทถจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๙] สภาวะธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่วิป
ยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจย ได้แก่ ขั้น ๓ และจิตต
สมุฏฐานรูปอาศัยขั้น ๑ ที่วิปปยุต จากอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย
ขั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหระคต ด้วยโทมนัส ที่
สหระคตด้วยวิจิกจจา และที่สหระคตด้วยอุทถจจะเกิดขึ้น ใน
ปฏิสนธิ-ขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขั้นที่เกิดขึ้น ขั้นอาศัยหทัยวัตถุ
เกิดขึ้น มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑
อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิด
ขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกภูตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัย มหาภูต
รูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่สามปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่วิปปยุต
จากอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจย ได้แก่ สามปยุตตขั้นอาศัย
โมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกจจา และที่สหระคต
ด้วยอุทถจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สามปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะ
อาศัยสภาวะธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจย
ได้แก่ สามปยุตตขั้นและจิตตสมุฏฐาน-รูปอาศัยโมหะที่สหระคต
ด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกจจา และที่สหระคตด้วยอุทถจจะเกิด
ขึ้น (๓)

[๕๐] สภาวะธรรมที่สามปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่
สามปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุ
ปัจจย ได้แก่ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส
ที่สหระคตด้วยวิจิกจจา และที่สหระคตด้วยอุทถจจะเกิดขึ้น ฯลฯ
อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุต
ด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่
จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้นที่สัมปยุต ด้วยอาสวะและอาศัยมหาภูต
รูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้นและโมหะที่สหระคตด้วย
โทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุททัจจะเกิดขึ้น
(๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะ
อาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเกิด
ขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้น
๑ และโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วย

วิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุททัจจะเกิดขึ้น ... อาศัยขั้น ๒
ฯลฯ (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๕๑] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓
อาศัยขั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ
(๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุต
ด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ โมหะอาศัยขั้นที่ส
หระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วย วิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุททัจ
จะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะ
อาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย
ได้แก่ ขั้น ๓ และโมหะอาศัย

ขั้น ๑ ที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่ส
หระคตด้วยอุททัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๒] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่วิป
ยุตจากอาสวะ เกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ อาศัย
ขั้น ๑ ที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขั้นอาศัยหทัยวัตถุ

เกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุต
จากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขั้นอาศัย

โมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ และ โมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและ ที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น

ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

อธิปัตติปัจจัย

[๕๓] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอธิปัตติปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่วิปยุตจาก อาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหระคตด้วย โทมนัสเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอธิปัตติปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตชั้น อาศัยโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอธิปัตติปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตชั้นและจิตต-

สมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น (๓)

[๕๔] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอธิปัตติปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอธิปัตติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะ
อาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเกิด
ขึ้นเพราะอธิปัตติปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย
ชั้นที่ ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย

ชั้นที่ ๒ ฯลฯ (๓)

(พึงขยายปัจจัยทั้งหมดให้พิสดารอย่างนี้ ย่อ)

๑. ปัจจยानุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๕] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๖ วาระ

อธิปัตติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ

สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ

อินทริยปัจจัย มี ๙ วาระ

ฌานปัจจัย มี ๙ วาระ

มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

วิปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

อตถิปัจจัย มี ๙ วาระ

นัตถิปัจจัย มี ๖ วาระ

วิคตปัจจัย มี ๖ วาระ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจัยปัจจัย ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕๖] สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ อาศัยขั้นที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่ง วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มความจนถึงอสังยุตตพรม) (๑)

นอาร์มมณปัจจัย

[๕๗] สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะ

เกิดขึ้นเพราะนอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้นที่สัมปยุตด้วย

อาสวะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้นที่วิปยุตจากอาสวะ

เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขั้นที่เกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มความจนถึงอสังยุตตพรม) (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและ

ที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัย

ขั้นและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น (๑)

นอธิปติปัจจัย

[๕๘] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนอติปติปัจจัย (ย่อ)

นปฺเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๕๙] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนปฺเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่

สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนปฺเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ โมหะที่สหระตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระตด้วยอุทธัจจะอาศัยชั้นที่สหระตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนปฺเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ ชั้นที่ ๓ และโมหะอาศัยชั้นที่ ๑ ที่สหระตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ (๓)

[๖๐] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะ

เกิดขึ้นเพราะนปฺเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่

วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหระตด้วยโทมนัส ที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังขญสัตตพรหม) (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนปฺเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ สัมปยุตตชั้นที่อาศัยโมหะที่สหระตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

[๖๑] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนปฺเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ และ

โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ
อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุต
ด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนปฺเรชาตปัจจย
ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธที่ สัมปยุตด้วยอาสวะและอาศัย
มหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธและโมหะ ที่สหระคต
ด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิด
ขึ้น (๒)

(เพราะนปฺจฉาชาตปัจจย มี ๙ วาระ เพราะนอาเสวนปัจจย มี
๙ วาระ)

นกัมมปัจจยเป็นต้น

[๖๒] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจย ได้แก่ สัมปยุตต
เจตนาอาศัยขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะ เกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุต
จากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจย ได้แก่ วิปยุตตเจตนาอาศัย
ขันธที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุต
จากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัย
โมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคต
ด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุต
ด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจย
ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส
ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น เพราะนวิ
ปากปัจจย เพราะนอาหารปัจจย เพราะนอินทริยปัจจย เพราะ

นฌานปัจจย เพราะนมัคคปัจจย เพราะนสัมปยุตตปัจจย
เพราะนวิปยุตตปัจจย เพราะโนนัตถิปัจจย เพราะโนวิคตปัจจย

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๖๓] นเหตุปัจจย มี ๒ วาระ

นอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ
 นอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ
 นสมันนตรปัจฉัย มี ๓ วาระ
 นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ
 นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ
 นปุเรชาตปัจฉัย มี ๗ วาระ
 นปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๙ วาระ
 นอาเสวนปัจฉัย มี ๙ วาระ
 นกัมมปัจฉัย มี ๔ วาระ
 นวิปากปัจฉัย มี ๙ วาระ
 นอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ
 นอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ
 นฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ
 นมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ
 นสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ
 นวิปยุตตปัจฉัย มี ๖ วาระ
 โนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ
 โนวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ
 ปัจฉนียะ จบ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๖๔] นอาร์มมณปัจฉัย	กับเหตุปัจฉัย	มี ๓ วาระ ฯลฯ
นปุเรชาตปัจฉัย	มี ๖ วาระ ฯลฯ	
นวิปากปัจฉัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ	
นสัมปยุตตปัจฉัย	มี ๓ วาระ	
นวิปยุตตปัจฉัย	มี ๔ วาระ	
โนนนัตถิปัจฉัย	มี ๓ วาระ	
โนวิคตปัจฉัย	มี ๓ วาระ	

อนุโลมปัจฉนียะ จบ

๔. ปัจฉยปัจฉนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๖๕] อาร์มมณปัจฉัย	กับนเหตุปัจฉัย	มี ๒ วาระ
อนันตรปัจฉัย	มี ๒ วาระ	

สมนันตรปัจฉัย	มี ๒ วาระ ฯลฯ
กัมมปัจฉัย	มี ๒ วาระ
วิปากปัจฉัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจฉัย	มี ๒ วาระ ฯลฯ
มคคปัจฉัย	มี ๑ วาระ
สัมปยุตตปัจฉัย	มี ๒ วาระ
วิปยุตตปัจฉัย	มี ๒ วาระ ฯลฯ
วิคตปัจฉัย	มี ๒ วาระ
อวิคตปัจฉัย	มี ๒ วาระ

(สหชาตวาระเหมือนกับปฏิจจวาร)

๑๖. อาสวสัมปยุตตทุกะ ๓. ปัจฉยวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจฉัย

[๖๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะให้เป็น ปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจฉัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่ ๑ ที่วิปยุต จากอาสวะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำโมหะที่ สหระคตด้วย โทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตตทำชั้นให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ชั้นที่ทำหทัยวัตตให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ... ทามหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกภูตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทามหาภูตรูปให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ชั้นที่วิปยุตจากอาสวะทำหทัยวัตตให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น โมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตตให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำสภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจฉัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำหทัยวัตตให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น สัมปยุตตชั้นที่ทามหาภูตที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะทำ
สภาวะธรรมที่วิปยุต จากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุ
ปัจจัย ได้แก่ ขั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำ หทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุต
ตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปทำโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระ
คตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น
ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิด
ขึ้น (๓)

[๖๗] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำสภาวะธรรมที่สัมปยุต
ด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุ
ปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ ทำขันธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและทำหทัย
วัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ ๒ ฯลฯ ขั้น ๓ ทำขันธ ๑
และโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สห
ระคตด้วยอุทถัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะทำสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วย
อาสวะและที่วิปยุต จากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุ
ปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะและทำ
มหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธและโมหะ
ที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วย
อุทถัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสทำขันธที่
สหระคตด้วยโทมนัสและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะทำ
สภาวะธรรมที่สัมปยุต ด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะให้เป็น
ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่

ขันธ ๓ ทำขันธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและทำหทัยวัตถุให้
เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธที่
สัมปยุตด้วยอาสวะและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขั้น ๓
และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่
สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะให้เป็นปัจจัยเกิด
ขึ้น ฯลฯ ทำขันธ ๒ ฯลฯ ขั้น ๓ และโมหะทำขันธ ๑ ที่สหระค
ตด้วยโทมนัสและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ ๒
ฯลฯ (๓)

อาร์มมณปัจจัยเป็นต้น

[๖๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้นธ ๓ ทำชั้นธ ๑ ที่วิปปยุตจากอาสวะและ ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชั้นธ ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชั้นธที่วิปปยุตจากอาสวะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหระคตด้วยโหมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้นธที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตชั้นธ ทำโมหะที่สหระคตด้วยโหมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่วิปปยุต จากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้นธและโมหะที่สหระคตด้วยโหมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๖๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้นธ ๓ ทำชั้นธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นธ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุต จากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วย

โหมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ ทำชั้นธที่สหระคตด้วย

โหมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะทำ
สภาวะธรรมที่สัมปยุต ด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะให้เป็น
ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และโมหะทำ
ชั้นที่ ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหคต
ด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒
 ฯลฯ เพราะอธิปตติปัจจัย เพราะอนันตรปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคต
ปัจจัย (๓)

๑. ปัจจยानุโลม ๒. สังขยวาร์

[๗๐] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)

กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจัยนียะ ๑. วิกังควาร์

นเหตุปัจจัย

[๗๑] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะทำสภาวะธรรมที่สัมปยุต
ด้วยอาสวะให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่ส
หคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะทำชั้นที่สหคต
ด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะทำสภาวะธรรมที่วิปยุตจาก
อาสวะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ซึ่งวิปยุตจากอาสวะให้เป็น
ปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ
 ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังขยสัตตพรหม) จักขวิญญาณทำ
จักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะ
ให้เป็นปัจจัยเกิด

ขึ้น ชั้นที่ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปยุตจากอาสวะทำหทัยวัตถุให้เป็น
ปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจ
จะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะทำสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วย
อาสวะและที่วิปยุต จากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุ

ปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ
จะทำขันธ์ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะและทำ
หทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑) (ย่อ)

๒. ปัจจัยปัจจัยนี้ยะ ๒. สังขยาवार

สุทถนัย

[๗๒] นเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปตติปัจจัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นสมันนตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ

นอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ

นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

โนนัตถปัจจัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

(พึงทำการนับ ๒ อย่างแม่นอกนี้ อย่างนี้)

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจัยวาร)

๑๖. อาสวสัมปยุตตทุกะ ๕. สังสัณฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๗๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดระคนกับสภาวธรรม
ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเพราะเหตุปัจจัย (ย่อ)

เหตุปัจจัย มี ๖ วาระ

อาร์มมณปัจฉัย มี ๖ วาระ
อธิปัตติปัจฉัย มี ๖ วาระ
(ทุกปัจฉัย มีปัจฉัยละ ๖ วาระ)
วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจฉัย มี ๖ วาระ

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเกิดระคนกับสภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วย
วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ

เกิดระคนกับขันธที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วย
อุทถัจจะ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเกิดระคนกับสภาวะธรรมที่วิป
ยุตจากอาสวะเพราะนเหตุปัจฉัย ฯลฯ

นเหตุปัจฉัย มี ๒ วาระ

นอธิปัตติปัจฉัย มี ๖ วาระ
นปุเรชาตปัจฉัย มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๖ วาระ
นอาเสวนปัจฉัย มี ๖ วาระ
นกัมมปัจฉัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจฉัย มี ๖ วาระ
นฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ
นวิปยุตตปัจฉัย มี ๖ วาระ

(พึงทำการนับ ๒ อย่างแม่นนอกนี้ อย่างนี้)

(สัมปยุตตวารเหมือนกับสังสังฆวาร)

๑๖. อาสวสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจฉัย

[๗๔] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะ
ธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยเหตุปัจฉัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วย
อาสวะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธโดยเหตุปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่วิป
ยุตจากอาสวะโดยเหตุปัจฉัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็น

ปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย โทสะเป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย โทสะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๗๕] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและ จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย โมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดย เหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและ จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๗๖] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โทสะและโมหะเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่วิปยุตจากอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โทสะและโมหะเป็นปัจจัยแก่จิตต-

สมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะ

โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โทสะและโมหะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมภูฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๗๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะ ขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะ ขันธและโมหะที่

วิปยุตจากอาสวะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะ ขันธและโมหะที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจจา และที่สหคตด้วยอุทถัจจะ จึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๘] สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระ อริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่วิปยุตจากอาสวะซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว พิจารณากิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ ที่วิปยุตจากอาสวะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา (ในที่นี้ไม่มีความยินดี) บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพร้อมด้วยจิตที่วิปยุตจากอาสวะด้วยเจโตปริยญาณ อากาसानัญญา-

ยตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ ฯลฯ อา
กิญจัญญาตนะเป็นปัจจัยแก่

เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่
จักขุวิญญาณ ฯลฯ

โผฏฐัพพะพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน ฯลฯ ชั้นที่วิปยุตจากอัสวะเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาน เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ อนาคตังสญาณ อาวัชชนจิต และโมหะโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอัสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอัสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว ยินดีเพลิตเพลินกุศลนั้น เพราะปรารถนาคความยินดีเพลิตเพลินกุศลนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมณัสจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิตเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นที่วิปยุตจากอัสวะ เพราะปรารถนาคความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ โทมณัส ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอัสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอัสวะและที่วิปยุตจากอัสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารถนาคจักขุ ฯลฯ

หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นที่วิปยุตจากอัสวะ ชั้นและโมหะที่สหระคตด้วยโทมณัส

ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๙] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอัสวะและที่วิปยุตจากอัสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอัสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารถนาคชั้นและโมหะที่สหระคตด้วยโทมณัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ ชั้นที่สัมปยุตด้วยอัสวะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอัสวะและที่วิปยุตจากอัสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่วิปยุตจากอัสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารถนาคชั้นและโมหะที่สหระคต ด้วยโทมณัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ ชั้นที่วิปยุตจากอัสวะและโมหะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอัสวะและที่วิปยุตจากอัสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่สัมปยุตด้วยอัสวะและที่วิปยุตจากอัสวะ

โดยอาร์มมณปัจฉัย ได้แก่ เพราะปรารภชั้นและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และที่สหระคตด้วย อุทัจจะชั้นและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และที่สหระคตด้วยอุทัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจฉัย

[๘๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอธิปติปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณัฏฐิปปติและสหชาตัฏฐิปปติ

อาร์มมณัฏฐิปปติ ได้แก่ เพราะทำชั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะให้เป็นอารมณ้อย่าง หนักแน่น ชั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะจึงเกิดขึ้น

สหชาตัฏฐิปปติ ได้แก่ อธิปติธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตต-ชั้นโดยอธิปติปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดย อธิปติปัจฉัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตัฏฐิปปติ ได้แก่ อธิปติธรรมที่สัมปยุตด้วย

อาสวะเป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจฉัย อธิปติธรรมที่สหระคตด้วย

โทมนัสเป็นปัจฉัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะโดยอธิปติปัจฉัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตัฏฐิปปติ ได้แก่ อธิปติธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจฉัย อธิปติธรรมที่สหระคตด้วยโทมนัสเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชั้นโมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจฉัย (๓)

[๘๑] สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดยอธิปติปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณัฏฐิปปติและสหชาตัฏฐิปปติ

อาร์มมณัฏฐิปปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ้อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว

ฯลฯ ออกจากฉานแล้วพิจารณาฉาน ฯลฯ พระอริยะออก
จากมรรคแล้วพิจารณา มรรค ฯลฯ พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณา
นิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น

นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปัตติ
ปัจจัย

สหชาตาทิปัตติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปัตติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอธิปัตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปัตติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทาน

ศีล รักษาอุโบสถแล้วยินดีเพิลิตเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิตเพลินกุศลนั้นให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดี
เพิลิตเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฉาน ฯลฯ ยินดี
เพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธที่วิปยุตจากอาสวะให้
เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิตเพลินจักขุ
เป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึง
เกิดขึ้น (๒)

อนันตรปัจจัย

[๘๒] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธที่สัมปยุต
ด้วยอาสวะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะซึ่ง
เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิป
ยุตจากอาสวะโดย อนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธที่สหระคตด้วย
โทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิด
ก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วย
วิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดย
อนันตรปัจจัย ขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่ภูฏานะโดย
อนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะและ ที่วิปยุตจากอาสวะโดยอนันตรปัจจัย

ดด้วยโหมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ
ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเป็น
ปัจจยแก่สภาวะธรรม ที่วิปยุตจากอาสวะโดยอนันตรปัจจย ได้แก่
ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยโหมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และที่
สหระคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจยแก่โมหะที่สหระคต
ด้วยโหมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะซึ่ง
เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจย ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยโหมนัส
ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจยแก่
ภูฏานะโดยอนันตรปัจจย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเป็น
ปัจจยแก่สภาวะธรรม ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะ
โดยอนันตรปัจจย ได้แก่ ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยโหมนัส ที่ส
หระคตด้วยวิจิกิจจา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิด

ก่อน ๆ เป็นปัจจยแก่ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยโหมนัส ที่ส
หระคตด้วยวิจิกิจจา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดย
อนันตรปัจจย (๓)

สมนันตรปัจจยเป็นต้น

[๘๕] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจยแก่สภาวะ
ธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยสมนันตรปัจจย เป็นปัจจยโดย
สหชาตปัจจย มี ๙ วาระ เป็นปัจจยโดยอัญญมัญญปัจจย มี ๖ วาระ
เป็นปัจจยโดยนิสสยปัจจย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจย

[๘๖] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจยแก่สภาวะ
ธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจย มี ๓ อย่าง คือ อา
รัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจยแก่
ขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจยแก่สภาวะธรรมที่วิป
ยุตจากอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสส
ยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจยแก่
ขันธและโมหะที่วิปยุตจากอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี
๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่
ขั้นและโมหะ

ที่สหระคตด้วยโทมนัสที่สหระคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหระคต
ด้วยอุทฺธัจจะโดยอุปนิสสย-ปัจจัย (๓)

[๘๗] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่วิปยุตจากอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูป
นิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ
อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ โมหะ
แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา สุข
ทางกาย ทุกข์ทางกาย และโมหะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ โมหะ
โดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูป
นิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ
อาศัยศีล

ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อดุ โภชนะ เสนาสนะ
และโมหะ

แล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ โมหะเป็นปัจจัย
แก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี
๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ศรัทธา ฯลฯ ศีล ฯลฯ โมหะเป็นปัจจัย
แก่ขั้นและ โมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา
และที่สหระคตด้วยอุทฺธัจจะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๘๘] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอา
สวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอุปนิส
สยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูป-นิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ชันธและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วย

วิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจฉัยแก่ชันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดย

อุปนิสสยะปัจฉัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ชันธและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจฉัยแก่ชันธที่สัมปยุตด้วย

อาสวะโดยอุปนิสสยะปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรม ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะ โดยอุปนิสสยะปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ชันธและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วย

วิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจฉัยแก่ชันธและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ โดยอุปนิสสยะปัจฉัย (๒)

ปุเรชาตปัจฉัย

[๘๙] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดยปุเรชาตปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วย

ทิพพโสตธาตุ รูปลายตนะเป็นปัจฉัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพะพายตนะเป็นปัจฉัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจฉัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจฉัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายา-ยตนะเป็นปัจฉัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่ชันธและโมหะที่

วิปยุตจากอาสวะโดยปุเรชาตปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะโดยปุเรชาตปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ อา
รัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้น รากะ
จึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่ขันธที่สัมปยุต
ด้วยอาสวะโดยปุเรชาตปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะโดยปุเรชาตปัจฉัย มี ๒
อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
ขันธ และโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่ส
หระคตด้วยอุทถัจจะจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่ขันธและโมหะที่
สหระคตด้วย

โทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ
โดยปุเรชาตปัจฉัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจฉัย

[๙๐] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะ
ธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดยปัจฉาชาตปัจฉัย มีอย่างเดียว คือ
ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่กายนี้ที่
เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่วิป
ยุตจากอาสวะโดย ปัจฉาชาตปัจฉัย มีอย่างเดียว คือ ปัจฉาชาตะ
ได้แก่ ขันธและโมหะที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่กายนี้ที่เกิด
ก่อนโดยปัจฉาชาตปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเป็น
ปัจฉัยแก่สภาวะธรรม ที่วิปยุตจากอาสวะโดยปัจฉาชาตปัจฉัย มี
อย่างเดียว คือ ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา
และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดย
ปัจฉาชาตปัจฉัย (๑)

อาเสวนปัจฉัย

[๙๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอาเสวนปัจฉัย มี ๙ วาระ (อาวัชชนจิตและวฏฐานะไม่มี)

กัมมปัจฉัย

[๙๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยกัมมปัจฉัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ โดยกัมมปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดยกัมมปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนানাขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย เจตนาที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ เป็นปัจฉัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย

นানাขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่ขันธที่เป็นวิบากและกภูตตารูปโดยกัมมปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและ ที่วิปยุตจากอาสวะโดยกัมมปัจฉัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย เจตนาที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย (๓)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดย กัมมปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนানাขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นানাขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่ขันธที่เป็นวิบากและกภูตตารูปโดยกัมมปัจฉัย (๑)

วิปากปัจฉัย

[๙๓] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดยวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจฉัย

[๙๔] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอาหารปัจฉัย ได้แก่ อาหารที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุต-ชั้นท์โดยอาหารปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดยอาหารปัจฉัย ได้แก่ อาหารที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจฉัย อาหารที่สหระคตด้วยโทมนัสที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ เป็นปัจฉัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะโดยอาหารปัจฉัย ได้แก่ อาหารที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตต-ชั้นท์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจฉัย อาหารที่สหระคตด้วยโทมนัสที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตต-ชั้นท์ โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจฉัย (๓)

[๙๕] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดยอาหารปัจฉัย ได้แก่ อาหารที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตต-ชั้นท์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจฉัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวพิงการาหารเป็นปัจฉัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจฉัย (๑)

อินทริยปัจฉัยเป็นต้น

[๙๖] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอินทริยปัจฉัย มี ๔ วาระ เป็นปัจฉัยโดยฉานปัจฉัย มี ๔ วาระ เป็น ปัจฉัยโดยมคคปัจฉัย มี ๔ วาระ เป็นปัจฉัยโดยสัมปยุตตปัจฉัย มี ๖ วาระ

วิปยุตตปัจฉัย

[๙๗] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดยวิปยุตตปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ พึงขยายให้พิสดาร) (๑)

[๙๘] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยวิปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยวิปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะโดยวิปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขั้นและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะโดยวิปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่วิปยุตจากอาสวะโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขั้นและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขั้นและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปยุตตปัจจัย (๑)

อัติถิปัจจัย

[๙๙] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วย อาสวะโดยอัติถิปัจจัย มี ๑ วาระ (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดยอัติถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย ขั้นที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกจนา และที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ เป็นปัจจัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย

ปัจจชาตะ ได้แก่ ขั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะโดยอัติปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับสหชาตปัจจัย) (๓)

[๑๐๐] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจาก อาสวะโดยอัติปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจจชาตะ อาหาระ และอินทริยะะ (ย่อ พึงขยายให้พิสดาร) (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสที่สหระคตด้วยวิจิกจนาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นโดยอัติปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภ ความยินดีเพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น วิจิกจนาจึงเกิดขึ้น อุทถัจจะจึงเกิดขึ้น โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอัติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสที่สหระคตด้วยวิจิกจนาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขั้นและโมหะที่สหระคตด้วยโทมนัสที่สหระคตด้วยวิจิกจนาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๐๑] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและทีวิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่ สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและ ปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่

ชั้นที่ ๓ โดยอัติปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ชั้นที่ ๑ และโมหะที่สหคตด้วยโทมนัสที่สหคตด้วยวิจิกิจาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ โดยอัติปัจจัย ชั้นที่ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและทีวิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม ทีวิปปยุตจากอาสวะโดยอัติปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจจชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย ชั้นที่และโมหะที่สหคตด้วยโทมนัสที่สหคตด้วยวิจิกิจา และที่สหคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย

ชั้นที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจา และที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่โมหะโดยอัติปัจจัย

ปัจจชาตะ ได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะและกวัฬงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัติปัจจัย

ปัจจชาตะ ได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะและรูปชีวิตินทริย์เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปโดยอัติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและทีวิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและทีวิปปยุตจากอาสวะโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ และโมหะที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วย

วิจิกิจา และที่สหคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดย อัติปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัสที่สหคตด้วยวิจิกิจา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และโมหะ ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยวาร

สุทนต์

[๑๐๒] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สมันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สหชาติปัจจัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

ปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ

อินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ

ฌานปัจจัย มี ๔ วาระ

มัคคปัจจัย มี ๔ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

วิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

อตฺถิปัจจัย มี ๙ วาระ

นตฺถิปัจจัย มี ๙ วาระ

วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจนียุทธธาร

[๑๐๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัย

แก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากอาสวะโดย อาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาติปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะโดยอาร์มมณปัจฉัย
สหชาตปัจฉัย และอุปนิสสยปัจฉัย (๓)

[๑๐๔] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัย
แก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจาก อาสวะโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาต
ปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย ปุเรชาตปัจฉัย ปัจฉา-ชาตปัจฉัย กัมมปัจฉัย
อาหารปัจฉัย และอินทริยปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิส
สยปัจฉัย และปุเรชาตปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะโดยอาร์มมณปัจฉัย
สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย และปุเรชาตปัจฉัย (๓)

[๑๐๕] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิป
ยุตจากอาสวะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอาร์
มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย และอุป-นิสสยปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเป็น
ปัจฉัยแก่สภาวะธรรม ที่วิปยุตจากอาสวะโดยอาร์มมณปัจฉัย
สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย และปัจฉาชาตปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะเป็น
ปัจฉัยแก่สภาวะธรรม ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปยุตจากอาสวะ
โดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย และอุปนิสสยปัจฉัย (๓)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๑๐๖] นเหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอาร์มมณปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจฉัย มีปัจฉัยละ ๙ วาระ)

โนอวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๐๗] นอาร์มมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๙

วาระ

นอธิปัตติปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๔. ปัจจัยปัจจัยนิยานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๐๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

ปัจจัยนิยานุโลม จบ

อาสวสัมปยุตตทุกะ จบ

๑๗. อาสวสาสวทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจัยนิยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐๙] สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์

ของอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะและ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) อวิชชาสวะอาศัยกามาสวะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) อวิชชาสวะอาศัยทิฏฐาสวะเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็น

อาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่

ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย
กามาสวะเกิดขึ้น ... อาศัยกามาสวะ ... (พึงผูกเป็นจกกันย) (๓)

[๑๑๐] สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของอัสวะแต่ไม่เป็น
เป็นอัสวะอาศัยสภาวะธรรม ที่เป็นอารมณ์ของอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะ
เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะเกิดขึ้น
ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ
เกิดขึ้น ขันธอาศัย หทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอัสวะและเป็นอารมณ์ของอัสวะอาศัยสภาวะ
ธรรมที่เป็นอารมณ์ ของอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุ
ปัจจัย ได้แก่ อัสวะอาศัยขันธที่เป็นอารมณ์ของอัสวะแต่ไม่เป็น
อัสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอัสวะเป็นอารมณ์ของอัสวะและที่เป็น
อารมณ์ของอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์
ของอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓
อัสวะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของอัสวะ
แต่ไม่เป็นอัสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ (๓)

[๑๑๑] สภาวะธรรมที่เป็นอัสวะและเป็นอารมณ์
ของอัสวะอาศัยสภาวะธรรมที่ เป็นอัสวะเป็นอารมณ์ของอัสวะ
และที่เป็นอารมณ์ของอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะเกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะอาศัยกามาสวะและสัมปยุต
ตขันธ เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันยอย่างนี้) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะอาศัย
สภาวะธรรมที่เป็น

อัสวะเป็นอารมณ์ของอัสวะและที่เป็นอารมณ์ของอัสวะ
แต่ไม่เป็นอัสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ และจิตต
สมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่เป็นอารมณ์ ของอัสวะแต่ไม่เป็นอัส
วะและอาศัยอัสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอัสวะเป็นอารมณ์ของอัสวะและที่เป็น
อารมณ์ของอัสวะแต่ ไม่เป็นอัสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอัสวะ
เป็นอารมณ์ของอัสวะและที่เป็นอารมณ์ของ อัสวะแต่ไม่เป็นอัส
วะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ
และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของอัสวะ แต่ไม่

เป็นอาสวะและ อาศัยกามาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (พึง
ผูกเป็นจักกณีย ย่อ) (๓)

(ปฏิจจวาร สหชาตวาร ปัจจวาร นิสสยวาร สังสัญญวาร และ
สัมปยุตตวาร ก็มีอย่างนี้ พึงทำเหมือนอาสวทุกะ ไม่มีข้อแตกต่าง
กัน)

๑๗. อาสวสาสวทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

(เหตุปัจจัย และอาร์มมณปัจจัย ในปัญหาวาร ไม่พึงเพิ่ม
โลกุตตระ แต่พึงเพิ่มคำว่า พระเสขะพิจารณาโคตรภู พิจารณา
โวทาน แม้อธิปัตติปัจจัย ผู้รู้ทราบเนื้อความทั้งหมดแล้วพึงเพิ่ม)

อนันตรปัจจัย

[๑๑๒] สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอาร์มมณ
ของอาสวะเป็นปัจจัยแก่

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอาร์มมณของอาสวะโดย
อนันตรปัจจัย ได้แก่ อาสวะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวะที่
เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอาร์มมณของอาสวะเป็นปัจจัย
แก่ชั้นที่เป็นอาร์มมณของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย
ได้แก่ อาสวะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่เป็นอาร์มมณของอา
สวะแต่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาสวะเป็น
ปัจจัยแก่ภูฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอาร์มมณของอาสวะเป็นปัจจัย
แก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอาร์มมณของอาสวะและที่เป็น
อาร์มมณของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อา
สวะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวะและสัมปยุตตชั้นซึ่งเกิดหลัง
ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๑๓] สภาวะธรรมที่เป็นอาร์มมณของอาสวะแต่ไม่
เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาร์มมณของอาสวะแต่ไม่
เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่เป็นอาร์มมณของอาสวะ
แต่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่เป็นอาร์มมณของ
อาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลม
เป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน อาวัชชนจิตเป็น

ปัจจัยแก่ชั้นที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดย
อนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็น
ปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะโดย
อนันตรปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่เป็นอารมณ์ ของอาสวะแต่ไม่เป็นอา
สวะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวะที่เกิดหลัง ๆ โดย
อนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่อาสวะโดยอนันตรปัจจัย
(๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็น
ปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะ เป็นอารมณ์ของอาสวะ และที่
เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่
ชั้นที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็น
ปัจจัยแก่อาสวะและสัมปยุตตชั้นที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย
อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่อาสวะและสัมปยุตตชั้นโดย
อนันตรปัจจัย (๓)

[๑๑๔] สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอา
สวะและที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของ

อาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาสวะและสัมปยุตตชั้นที่
เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็น
อารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
อารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อา
สวะและสัมปยุตตชั้นที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่เป็นอารมณ์
ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อา
สวะและสัมปยุตตชั้นเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็น
อารมณ์ของอาสวะแต่ ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
อาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่
เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาสวะและสัมปยุตตชั้น ที่
เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวะและสัมปยุตตชั้นที่เกิดหลัง ๆ โดย
อนันตรปัจจัย (พึงขยายให้พิสดารทั้งหมดอย่างนี้) (๓)

(แม้ในอาสวทกะก็พึงทำอนันตรปัจจัยให้เหมือนกับทูกะนี้ อาริขชนจิตและ วฏฐานะท่านยกขึ้นแสดงไว้แล้วอย่างนี้ ย่อ ทุกอย่างบริบูรณ์แล้ว พึงทำให้เหมือน กับอาสวทกะ ไม่มีข้อที่แตกต่างกัน)
อาสวสาสวทกะ จบ

๑๘. อาสวอาสวสัมปยุตตทูกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๑๕] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะและ อวิชชาสวะอาศัยกามาสวะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณีย) อวิชชาสวะอาศัยภวาสวะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณีย) อวิชชาสวะอาศัยทิฏฐาสวะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะ และสัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธอาศัยอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะ อาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะอวิชชาสวะและสัมปยุตตขันธอาศัยกามาสวะที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณียทั้งหมด) (๓)

[๑๑๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ อาศัยขันธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย อาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อาสวะอาศัยขันธที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ และอาสวะ

อาศัยชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ
อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๑๑๗] สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็น อาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิณฺณาสวะและอวิชชาสวะอาศัยกามาสวะและสัมปยุตตชั้นเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันยทั้งหมด) (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอาสวะ สัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะและอาศัยอาสวะ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ ทิณฺณาสวะและอวิชชาสวะอาศัย ชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะและอาศัยกามาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย

ชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

(พึงผูกเป็นจกกันย พึงเพิ่มปัจจัยทั้งหมดอย่างนี้)

๑. ปัจจยानุโลม ๒. สังขยวาร

สุทถนัย

[๑๑๘] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ ย่อ)

กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ (ไม่มีวิบาก)

อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจัยนียะ ๑. วิกังควาร

นอธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๑๑๙] สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็น อาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น เพราะนอติปติปัจจัย (บทที่มีนเหตุปัจจัยเป็นมูลไม่มี) เพราะนปฺเรชาตปัจจัย เพราะนปฺัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ)

๒. ปัจจัยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๑๒๐] นอติปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นปฺเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นปฺัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

นวิปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้ สหชาตวาร ปัจจยวาร นิสสยวาร และสังสังฆฐวาร บริบูรณ์แล้วอย่างนี้ เหมือนกับปฏิจจวาร)

๑๘. อาสวอาสวสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๒๑] สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะโดยเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยเหตุปัจจัยได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๑)

อาร์มมณปัจจัยเป็นต้น

[๑๒๒] สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่

เป็นอาสวะ ชั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะจึง เกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัย แก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะโดยอา รัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภชั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่ เป็นอาสวะ อาสวะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัย แก่สภาวะธรรมที่เป็น อาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วย อาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภ ชั้นที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะ อาสวะและชั้นที่ สัมปยุตด้วยอาสวะจึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วย อาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอาสวะและ สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ

... เพราะอธิปัตติปัจจัย (พึงทำให้เป็นอารมณ์อย่าง หนักแน่น เหมือนกับ อาร์มมณปัจจัย)

... เพราะอนันตรปัจจัย (เหมือนกับอาร์มมณปัจจัยนั่นเอง พึงเพิ่มคำว่า ที่ เกิดก่อน ๆ ไว้)

... เพราะสมนันตรปัจจัย เพราะสหชาติปัจจัย เพราะ อัญญมัญญปัจจัย เพราะนิสสยปัจจัย

... เพราะอุปนิสสยปัจจัย (เหมือนกับอาร์มมณปัจจัยนั่นเอง ไม่มีการจำแนกไว้ มี ๓ วาระ พึงเพิ่มอุปนิสสยปัจจัยทั้งหมด)

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๑๒๓] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็น อาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวะ-ธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอา สวะโดยกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัย โดยฌาน ปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอตัลลปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยนัตถปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาवार

สุทถนัย

[๑๒๔] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สหชาติปัจจัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

อินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ

ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

อตฺถิปัจจัย มี ๙ วาระ

นตฺถิปัจจัย มี ๙ วาระ

วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจนิยฺยทธาร

[๑๒๕] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะ

เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะโดย
อาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย และ

อุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่
สภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสย-

ปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่
สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอา

สวะแต่ไม่เป็นอัสวะโดยอาร์มณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๑๒๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะเป็นปัจจัยแก่สภาว-ธรรมที่สัมปยุตด้วยอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะโดยอาร์มณปัจจัย สหชาติปัจจัย และ อุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น อัสวะและสัมปยุตด้วยอัสวะโดยอาร์มณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสย-ปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอัสวะสัมปยุตด้วยอัสวะและที่สัมปยุตด้วยอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะโดย

อาร์มณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๑๒๗] สภาวธรรมที่เป็นอัสวะสัมปยุตด้วยอัสวะและที่สัมปยุตด้วยอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอัสวะและสัมปยุตด้วยอัสวะโดย

อาร์มณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอัสวะสัมปยุตด้วยอัสวะและที่สัมปยุตด้วยอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะโดยอาร์มณ- ปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอัสวะสัมปยุตด้วยอัสวะและที่สัมปยุตด้วยอัสวะแต่ไม่เป็นอัสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอัสวะสัมปยุตด้วยอัสวะและที่สัมปยุตด้วยอัสวะ แต่ไม่เป็นอัสวะโดยอาร์มณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจัยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๑๒๘] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาร์มณปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)

โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจัยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๒๙] นอาร์มมณปัจจัจย กับเหตุปัจจัจย มี ๔
วาระ ฯลฯ

นสมนันตรปัจจัจย มี ๔ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัจย มี ๔ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัจย กับเหตุปัจจัจย มี ๔ วาระ ฯลฯ
นวิปปยุตตปัจจัจย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัจย มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัจย มี ๔ วาระ

๔. ปัจจัจยปัจจัจนิยานุโลม

[๑๓๐] อาร์มมณปัจจัจย กับเหตุปัจจัจย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัจย มี ๙ วาระ
(พึงนับบทที่เป็นอนุโลม) ฯลฯ
อวิคตปัจจัจย มี ๙ วาระ

อาสวอาสวสัมปยุตตทุกะ จบ

๑๙. อาสววิปปยุตตสาสวทุกะ ๑. ปฏิจจวาร
เหตุปัจจัจย

[๑๓๑] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะแต่เป็น
อารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาว- ธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะแต่เป็น
อารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัจย ได้แก่

ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้น ๑ ที่วิปปยุตจากอา
สวะแต่เป็นอารมณ์ของ อาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัย ขั้นเกิดขึ้น ขั้นอาศัยหทัยวัตถุ
เกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะและที่ไม่เป็นอารมณ์ของอา
สวะอาศัยสภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอาสวะและที่ไม่เป็นอารมณ์ของ
อาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัจย มี ๓ วาระ

(พึงขยายให้พิสดารเหมือนโลกียทุกะในจุฬันตรทุกะ ไม่มีข้อ
แตกต่างกัน ย่อ)

อาสววิปปยุตตสาสวทุกะ จบ

อาสวโคจจกะ จบ

๔. สัญโญชนโคจจกะ

๒๐. สัญโญชนทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจัยานโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชนและอวิชชาสังโยชนอาศัยกามราคสังโยชนเกิดขึ้น

สี่ลัพพตปรามาสสังโยชนและอวิชชาสังโยชนอาศัยกามราคสังโยชนเกิดขึ้น มาน-

สังโยชนและอวิชชาสังโยชนอาศัยกามราคสังโยชนเกิดขึ้น
อวิชชาสังโยชนอาศัย

กามราคสังโยชนเกิดขึ้น อีสสาสังโยชนและอวิชชาสังโยชนอาศัยปฏิมสังโยชนเกิดขึ้น มัจฉริยสังโยชนและอวิชชาสังโยชนอาศัยปฏิมสังโยชนเกิดขึ้น อวิชชาสังโยชนอาศัยปฏิมสังโยชนเกิดขึ้น กวาราคสังโยชนและอวิชชาสังโยชนอาศัยมานสังโยชนเกิดขึ้น อวิชชาสังโยชนอาศัยกวาราคสังโยชนเกิดขึ้น อวิชชาสังโยชนอาศัยวิจิกิจฉาสังโยชน เกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยสังโยชนเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชนอวิชชาสังโยชน สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกามราคสังโยชนเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) (๓)

[๒] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนเกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชน

เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ

เกิดขึ้น ขันธอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตต-

สมุฏฐานรูป และกฐัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนเกิดขึ้นเพราะ

เหตุปัจจัย ได้แก่ สังโยชนอาศัยชั้นที่ไม่เป็นสังโยชนเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ สังโยชนและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชนเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๓] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชนและอวิชชาสังโยชนอาศัย กามราคสังโยชนและสัมปยุตตชั้นเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณีย) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชน เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชนและอาศัยสังโยชนเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ ทิฏฐิสังโยชนอวิชชาสังโยชน และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชนและอาศัยกามราคสังโยชนเกิดขึ้น ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกณีย) (๓)

(ในอาร์มมณปัจจัย รูปไม่มี อธิปติปัจจัยเหมือนกับเหตุปัจจัย วิจิกิจฉาสังโยชน ไม่มี)

... เพราะอนันตรปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจัยปัจจัยนี้ยะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะ

นเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชาสังโยชน์อาศัยวิภิจจาสังโยชน์เกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะนเหตุ-ปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นสังโยชน์ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังฺกตพรหม) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะนเหตุ-ปัจจัย ได้แก่ อวิชชาสังโยชน์อาศัยขันธที่สหคตด้วยวิภิจจจาและที่สหคตด้วยอุทถ์จะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์

เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชาสังโยชน์อาศัยวิภิจจาสังโยชน์และสัมปยุตต-ขันธเกิดขึ้น (๓)

(ย่อ เหมือนกับอาสวโคจจกะ พึงยกนอาร์มมณปัจจัยทั้งหมดขึ้นแสดง)

๒. ปัจจัยปัจจัยนี้ยะ ๒. สังขยวาร

สุทถ์นัย

[๖] นเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ

นอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นสมันนตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

๒๐. สัญโญชนทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยानุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๑๐] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชนทำสภาวธรรมที่เป็นสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำชันธ ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชน ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำ ชันธให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชันธทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกภูตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชันธที่ไม่เป็นสังโยชนทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชนทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจจัย ได้แก่ สังโยชนทำชันธที่ไม่เป็นสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สังโยชน ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ สังโยชนและจิตตสมุฏฐานรูปทำชันธ ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชน ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชันธ ๒ ฯลฯ สังโยชน ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สังโยชนและสัมปยุตตชันธทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๑๑] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชนทำสภาวธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชน ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชนและอวิชชาสังโยชนทำกามราคสังโยชนและสัมปยุตตชันธให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ทิฏฐิสังโยชนและอวิชชา-

สังโยชนทำกามราคสังโยชนและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนทำสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน และที่ไม่เป็นสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำชันธ ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชนและทำสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชันธ ๒ ฯลฯ (พึงผูก เป็นจกกนัย) ชันธที่ไม่เป็นสังโยชนทำสังโยชนและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนทำสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ ทิฏฐิสังโยชนอวิชชาสังโยชนและจิตตสมุฏฐานรูปทำชันธ ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชนและทำกามราคสังโยชน ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำชันธ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจกกนัย) ทิฏฐิสังโยชน อวิชชาสังโยชน และสัมปยุตตชันธทำกามราคสังโยชนและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิด

ขึ้น (พึงผูกเป็นจกกนัย ย่อ) (๓)

[๑๒] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

[๑๓] นเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ

(ในที่ที่มีหทัยวัตถุได้พึงทำให้ไม่แตกต่างกัน)

นอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ

โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

(พึงเพิ่มการนับ ๒ อย่างนอกนี้ และนิสสยวารอย่างนี้)

๒๐. สัญโญชนทุกะ ๕. สังสัณฐวาร

๑. ปัจจยานุโลม

เหตุปัจจัย

[๑๔] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนเกิดระคนกับสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชนและอวิชชาสังโยชนเกิดระคนกับกามราคสังโยชน (มี ๙ วาระอย่างนี้ พึงเพิ่มเฉพาะที่เป็นอรูป)

(สังสัณฐวารและสัมปยุตตวารพึงทำอย่างนี้)

๒๐. สัญโญชนทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๕] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ

สังโยชน์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๑๖] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตต-

สมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อาร์มมณปัจจัย

[๑๗] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์โดย

อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภสังโยชน์ สังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภสังโยชน์ ขันธที่ไม่เป็นสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็น

มูล) เพราะปรารภสังโยชน์ สังโยชน์และสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๘] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณา

ฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่เป็นสังโยชน์ซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว

ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
ฯลฯ ชันธที่ไม่เป็น สังโยชนโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส
จึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ
รู้จิตของผู้มีความพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นสังโยชน

ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสนัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่
วิญญานัญญายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่
เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่
จักขุวิญญาน ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน
ฯลฯ ชันธ ที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโต
ปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังส
ญาณ และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
สังโยชนโดย

อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา
อุโบสถ ฯลฯ พิจารณา กุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจาก
ฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชันธที่ไม่เป็น
สังโยชน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักขุ

เป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
สังโยชนและที่ไม่เป็น สังโยชนโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคล
ให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณา กุศลที่เคยสั่งสม
ไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ หทัย
วัตถุ ฯลฯ ชันธที่ไม่เป็นสังโยชน เพราะปรารภความยินดี
เพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้น สังโยชนและชันธที่สัมปยุตด้วย
สังโยชนจึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนโดยอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่ม
เฉพาะที่ปรารภไว้)

อธิปติปัจจัย

[๑๙] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
เป็นสังโยชนโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาธิปติ
ได้แก่ บุคคลทำสังโยชนให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ มี ๓
วาระ (มีอารมณ์อย่างหนักแน่น)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดย

อธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ
อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ มี ๓
วาระ (พึง เพิ่มอารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติแม้ทั้ง ๓ วาระ พึง
จำแนกแม้ทั้ง ๓ วาระ)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ
ได้แก่ บุคคลทำ

สังโยชน์และสัมปยุตตขันธให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
 ฯลฯ มี ๓ วาระ

อนันตรปัจจัย

[๒๐] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
เป็นสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ สังโยชน์ที่เกิดก่อน ๆ เป็น
ปัจจัยแก่สังโยชน์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็น
สังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธที่ไม่เป็นสังโยชน์ซึ่งเกิด
ก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่ไม่เป็นสังโยชน์ซึ่งเกิดหลัง ๆ ฯลฯ ผล
สมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
สังโยชน์โดยอนันตร-ปัจจัย ได้แก่ ขันธที่ไม่เป็นสังโยชน์ซึ่งเกิด
ก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่สังโยชน์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัช
ชนจิตเป็นปัจจัยแก่สังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มแม้

ทั้ง ๒ วาระอย่างนี้) (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๑] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
เป็นสังโยชน์โดย

สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙
วาระ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิ
สสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๒] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดย

อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย (แม้ทั้ง ๓ วาระก็พึงแสดงอย่างนี้)

[๒๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้

เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความ

ปรารภนา ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอุปนิสสย-ปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล

ฯลฯ เสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารภนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็น สังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล

ฯลฯ เสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่สังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๒๔] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
ไม่เป็นสังโยชน์โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อา
รัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
โดยเป็น

สภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพ
พจักขุ ฟังเสียงด้วย

ทิพพโสตราต รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ
โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
ฯลฯ กายา-

ยตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่
ขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์ โดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
สังโยชน์โดยปุเรชาต-ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและ
วัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะ
จึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่สังโยชน์โดย
ปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
สังโยชน์และที่ไม่เป็น สังโยชน์โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ
อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เพราะ ปรารภความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น
สังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่สังโยชน์และ
สัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัจ

[๒๕] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัจแกสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนโดยปัจฉาชาตปัจจัจ มี ๑ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัจแกสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนโดยปัจฉาชาตปัจจัจ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัจแกสภาวธรรมที่ไม่ใช่ สังโยชนโดยปัจฉาชาตปัจจัจ ฯลฯ (๑)

อาเสวนปัจจัจ

[๒๖] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัจแกสภาวธรรมที่เป็นสังโยชนโดย

อาเสวนปัจจัจ มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัจเป็นต้น

[๒๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัจแกสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนโดยกัมมปัจจัจ มี ๓ วาระ เป็นปัจจัจโดยวิปากปัจจัจ มี ๑ วาระ เป็นปัจจัจโดยอาหารปัจจัจ มี ๓ วาระ เป็นปัจจัจโดยอินทริยปัจจัจ มี ๓ วาระ เป็นปัจจัจโดยฉานปัจจัจ มี ๓ วาระ เป็นปัจจัจโดยมัคคปัจจัจ มี ๙ วาระ เป็นปัจจัจโดยสัมปยุตตปัจจัจ มี ๙ วาระ

วิปยุตตปัจจัจ

[๒๘] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัจแกสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนโดยวิปยุตตปัจจัจ มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (พึงจำแนกไว้) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัจแกสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนโดย

วิปยุตตปัจจัจ มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (พึงจำแนกไว้) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัจแกสภาวธรรมที่เป็นสังโยชนโดยวิปยุตต-ปัจจัจ มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แกหทัยวัตถุเป็นปัจจัจแกสังโยชนโดย

วิปยุตตปัจจัจ (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัจแกสภาวธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็น สังโยชนโดยวิปยุตตปัจจัจ มีอย่างเดียว

คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่สังโยชนและสัมปยุตต
ชั้นโดยวิปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัยแก่
สภาวธรรมที่ไม่เป็น สังโยชนโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ
สหชาตะและปัจฉาชาตะ (พึง

จำแนกไว้) (๑)

อรรถปัจจัย

[๒๙] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่
เป็นสังโยชนโดยอรรถปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็น
สังโยชนโดยอรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ
(ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น
สังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนโดยอรรถปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจ
วาร) (๓)

[๓๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภา
วธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนโดยอรรถปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ
ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น
สังโยชนโดยอรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต
สังโยชนโดย

อรรถปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
เพราะปรารถนาคามยินดีเพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น
 ฯลฯ โทมนัสจึง

เกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่สังโยชนโดยอรรถปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น
สังโยชนและที่ไม่เป็น สังโยชนโดยอรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ
สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน ฯลฯ (ย่อ
เหมือนกับอัสว-ทูกะ) (๓)

[๓๑] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (เหมือนกับอาสวทุกะ) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอัติปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะะ (พึงจำแนก เหมือนกับอาสวทุกะ) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (พึงจำแนกเหมือนกับอาสวทุกะ) (๓)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๒] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

อินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ

ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

วิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

อัฐิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อนุลอม จบ

๒. ปัจจนียुทธาร

[๓๓] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดย

อาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดย

อาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๓๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทริยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดย

อาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๓๕] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่

ไม่เป็นสังโยชนโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสส
ยปัจฉัย และปัจฉาชาต-ปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่
สภาวะธรรมที่

เป็นสังโยชนและที่ไม่เป็นสังโยชนโดยอาร์มมณปัจฉัย
สหชาตปัจฉัย และอุปนิสสย-ปัจฉัย (๓)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยาวาร

[๓๖] นเหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอาร์มมณปัจฉัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจฉัย มีปัจฉัยละ ๙ วาระ)

โนอวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๓๗] นอาร์มมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๔ วาระ ฯลฯ

นสมนันตรปัจฉัย มี ๔ วาระ

นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๒ วาระ

นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๔ วาระ ฯลฯ

นมัคคปัจฉัย มี ๔ วาระ

นสัมปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ

นวิปยุตตปัจฉัย มี ๔ วาระ

โนนัตถิปัจฉัย มี ๔ วาระ

โนวิคตปัจฉัย มี ๔ วาระ

๔. ปัจฉยปัจฉนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๓๘] อาร์มมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

(พึงแจกอนุโลมมาติกา)

อวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

สัณฺญาณชนทุกะ จบ

๒๑. สัณฺญาณชนียทุกะ ๑. ปฏิจจวารเป็นต้น

[๓๙] สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของ สังโยชนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอารมณ์ของสังโยชนเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยชั้นเกิดขึ้น ชั้นอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (เหมือนกับโลกียทุกะในจุฬินตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

สัญญาโยชนียทุกะ จบ

๒๒. สัญญาโยชนสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๐] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่ สัมปยุตด้วยสังโยชนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๑] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่วิปยุต จากสังโยชนเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหระคต ด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตชั้นอาศัยโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่ วิปยุตจากสังโยชนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐาน-รูปอาศัยโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๓)

[๔๒] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนอาคัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน และที่วิปยุตจากสังโยชนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาคัยชั้น ๑ และ โมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาคัยชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนอาคัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่ วิปยุตจากสังโยชนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาคัยชั้นที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและอาคัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาคัยชั้นและโมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชนอาคัยสภาวะธรรมที่ สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาคัยชั้น ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาคัยชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๔๓] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนอาคัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน เกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ... อาคัยชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน ฯลฯ อาคัยชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนอาคัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะอาคัยชั้นที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชนอาคัยสภาวะธรรมที่ สัมปยุตด้วยสังโยชนเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และโมหะอาคัย ชั้น ๑ ที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาคัยชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๔] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนอาคัยสภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน เกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาคัยชั้น ๑ ที่วิปยุตจากสังโยชน

เกิดขึ้น ฯลฯ อาคัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชั้น อาคัยหทัยวัตถุ

เกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตชั้น์อาศัยโมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ

เกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ชั้น์ ๓ อาศัยชั้น์ ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น์ ๒ ฯลฯ (๑)

อธิปติปัจจัย

[๔๕] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ เกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่ วิปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑) (ย่อ)

๑. ปัจจัยานุโลม ๒. สังขยาवार

สุทถนัย

[๔๖] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๖ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ

สหาตปัจจัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ

อินทริยปัจฉัย มี ๙ วาระ
ฌานปัจฉัย มี ๙ วาระ
มัคคปัจฉัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจฉัย มี ๖ วาระ
วิปยุตตปัจฉัย มี ๙ วาระ
อัติปัจฉัย มี ๙ วาระ
นัตติปัจฉัย มี ๖ วาระ
วิคตปัจฉัย มี ๖ วาระ
อวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ
อนุลอม จบ

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจฉัย

[๔๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ โมหะที่สหาคตด้วยวิจิกิจฉาอาศัยขันธที่สหาคตด้วย วิจิกิจฉาเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ โมหะที่สหาคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธที่สหาคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนอาศัยสภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ ... อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปยุตจากสังโยชน ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังฺกตสูตรพรหม ย่อ) (๑)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยวาร

สุทธานัย

[๔๘] นเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอารัมมณปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ

นสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจฉัย มี ๗ วาระ

นปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจฉัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจฉัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจฉัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ
นอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ
นวิปยุตตปัจฉัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ
ปัจฉนียะ จบ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๔๙] นอาร์มมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอติปติปัจฉัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจฉัย	มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจฉัย	มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นกัมมปัจฉัย	มี ๔ วาระ
นวิปากปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย	มี ๓ วาระ
นวิปยุตตปัจฉัย	มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจฉัย	มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจฉัย	มี ๓ วาระ

๔. ปัจฉยปัจฉนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๕๐] อาร์มมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ ฯลฯ

วิปากปัจฉัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจฉัย	มี ๓ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจฉัย	มี ๒ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ
(สหชาตวาระเหมือนกับปฏิจจวาร)

๒๒. สัญโญชนสัมปยุตตทุกะ ๓. ปัจฉยวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจฉัย

[๕๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงปฏิสันธิ) ... ทำ

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ชั้นที่วิปยุตจากสังโยชน์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น โมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น สัมปยุตตชั้นทำโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปทำโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๓)

[๕๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชั้น ๓ ทำชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำ

ชั้น ๒ ฯลฯ ชั้น ๓ ทำชั้น ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจฉัย เกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะ

เหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำ ขั้นที่สัมปยุตด้วยสังโยชน และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูป ทำขั้น และโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชน ทำสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ ทำขั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขั้นที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขั้น ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๕๓] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนทำสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนทำสภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงปฏิสันธิ) ขั้นที่วิปยุตจากสังโยชนทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จักขวิญญานทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญานทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขั้นที่ วิปยุตจากสังโยชนทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนทำสภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ขั้นที่สัมปยุตด้วยสังโยชนทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตขั้นทำโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชน ทำสภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ ขั้นและโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๕๔] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนทำสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชนให้เป็นปัจจัยเกิด

ขึ้นเพราะอาร์มณปัจฉัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑ ที่สัมปยุตด้วย
สังโยชนและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำ

ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑ และโมหะที่สหคตด้วย
อุทัจจะให้เป็นปัจฉัย เกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนทำสภาวะธรรมที่สัมปยุต
ด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชนให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะ
อาร์มณปัจฉัย ได้แก่ โมหะที่สหคต ด้วยอุทัจจะทำชั้นที่สห
คตด้วยอุทัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชน
ทำสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชนให้
เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะอาร์มณปัจฉัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และโมหะทำ
ชั้นที่ ๑ ที่สหคตด้วยอุทัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิด
ขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ (๓)

อธิปัตติปัจฉัยเป็นต้น

[๕๕] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนทำสภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชนให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะอธิปัตติปัจฉัย ฯลฯ
เพราะอวิคตปัจฉัย ฯลฯ

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยาवार

สุทถนัย

[๕๖] เหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ

อาร์มณปัจฉัย มี ๙ วาระ

อธิปัตติปัจฉัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจฉัย มีปัจฉัยละ ๙ วาระ)

วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจฉัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจฉัย

[๕๗] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนทำสภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชนให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่
โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาทำชั้นที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาให้เป็น
ปัจฉัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยอุทถ์จะทำขันธที่สหระคตด้วยอุทถ์จะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

[๕๘] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปยุต จากสังโยชน์ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอัสัญญสัตตพรหม) จักขวิญญาณทำ

จักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัย

เกิดขึ้น ขันธที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปยุตจากสังโยชน์และโมหะที่สหระคตด้วยอุทถ์จะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

[๕๙] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และ ที่วิปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคต ด้วยวิจิกิจฉาทำขันธที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และ

ที่วิปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยอุทถ์จะทำขันธที่สหระคตด้วยอุทถ์จะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

(ย่อ) (๒)

๒. ปัจจัยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร
สุทถนัย

[๖๐] นเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ
 นปุเรชาตปัจฉัย มี ๗ วาระ
 นปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๙ วาระ
 นอาเสวนปัจฉัย มี ๙ วาระ
 นกัมมปัจฉัย มี ๔ วาระ
 นวิปากปัจฉัย มี ๙ วาระ
 นอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ
 นอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ
 นฌมานปัจฉัย มี ๑ วาระ
 นมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ
 นสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ
 นวิปปยุตตปัจฉัย มี ๖ วาระ
 โนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ
 โนวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ
 ๓. ปัจจยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๖๑] นอารัมมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๓
 วาระ

นอติปติปัจฉัย มี ๙ วาระ (ย่อ พึงทำ
 อย่างนี้)

๔. ปัจจยปัจฉนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๖๒] อารัมมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๖ วาระ
 (ทุกปัจฉัยมีปัจฉัยละ ๖ วาระ)

วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจฉัย มี ๖ วาระ ฯลฯ

มัคคปัจฉัย มี ๖ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจฉัย มี ๖ วาระ

(นิสสยวารเหมือนกัปปัจจยวาร)

๒๒. สัญโญชนสัมปยุตตทุกะ ๕. สังสัณฺฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๖๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดระคนกับ
 สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓

เกิดระคนกับชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วย สังโยชน ฯลฯ เกิดระคนกับชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเกิดระคนกับสภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ เกิดระคนกับชั้น ๑ ที่วิปยุตจากสังโยชน ฯลฯ เกิดระคนกับชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเกิดระคนกับสภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตชั้นเกิดระคนกับโมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเกิดระคนกับสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน และที่วิปยุตจากสังโยชนเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ เกิดระคนกับชั้น ๑ และโมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ ฯลฯ เกิดระคนกับชั้น ๒ ฯลฯ (๑) (ย่อ)

[๖๔] เหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
อาร์มมณปัจจัย	มี ๖ วาระ
อธิปติปัจจัย	มี ๒ วาระ
อนันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ
สมันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	มี ๖ วาระ
[๖๕] นเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๖ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๖ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๖ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
นวิปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ

(พึงเพิ่มการนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาระ)

๒๒. สัญโญชนสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย สังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ โดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัย แก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๖๗] สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่วิปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย โมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะจะเป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๖๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ ขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ ขันธและโมหะที่วิปยุตจากสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๖๙] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณา กุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณา

ฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรฏ โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่วิปยุตจากสังโยชน์ซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้

แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชันธและโมหะที่วิปยุตจากสังโยชน์ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพร้อมด้วยจิตที่วิปยุตจากสังโยชน์ด้วยเจโตปริยญาณ อากาसानัญญาตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ

ฯลฯ รุปายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ ชันธที่วิปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัย แก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ อนาคตังสญาณ อาวัชชนจิตและโมหะโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณา กุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชันธและโมหะที่วิปยุตจากสังโยชน์ เพราะปรารภความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปยุตจากสังโยชน์ โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชันธและโมหะที่วิปยุตจากสังโยชน์ ชันธและโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๐] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัย แก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภชันธและโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ ชันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็น

มูล) เพราะปรารภขันธและโมหะที่สหระคด้วยอุทถัจจะ ขันธและโมหะที่

วิปยุตจากสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธและโมหะที่สหระคด้วยอุทถัจจะ ขันธและโมหะที่สหระคด้วยอุทถัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๗๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย สังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ ให้เป็น อารมณ้อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินราคะเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ้อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่

สัมปยุตตขันธโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดย อธิปติปัจจัย (๓)

[๗๒] สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณา กุศลนั้นให้เป็นอารมณ้อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณาผล พิจารณา

นิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผล
โดยอธิปัตติปัจจัย

สหชาติอธิปัตติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์เป็น
ปัจจัยแก่

สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปัตติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยอธิปัตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อา
รัมมณาธิปัตติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทาน

ศีล รักษาอุโบสถแล้วยินดีเพิลิตเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิตเพลินกุศลนั้นให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น รากะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น ยินดี
เพิลิตเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากมาน

ฯลฯ ยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธที่วิป
ยุตจากสังโยชน์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดี
เพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะจึง
เกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

อนันตรปัจจัย

[๗๓] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่สัมปยุตด้วย สังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธที่
สัมปยุตด้วยสังโยชน์ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุต
ด้วยสังโยชน์ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
วิปยุตจากสังโยชน์ โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธที่สหระคตด้วย
อุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ
ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธที่สัมปยุตด้วย

สังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย
ได้แก่ ขันธที่สหระคตด้วยอุทธัจจะซึ่ง

เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจ
จะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

อุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจฉัยแก่ขันธและโมหะที่สหระคตด้วย
อุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจฉัย (๓)

สมนันตรปัจฉัยเป็นต้น

[๗๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่สภาว
ธรรมที่สัมปยุตด้วย สังโยชนโดยอนันตรปัจฉัย มี ๙ วาระ เป็น
ปัจฉัยโดยสหาตปัจฉัย มี ๙ วาระ เป็นปัจฉัยโดยอัญญมัญญ
ปัจฉัย มี ๖ วาระ เป็นปัจฉัยโดยนิสสยปัจฉัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจฉัย

[๗๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่สภาว
ธรรมที่สัมปยุตด้วย สังโยชนโดยอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ อา
รัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัย
แก่ขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชน โดยอุปนิสสยปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน เป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่
วิปยุตจากสังโยชน โดยอุปนิสสยปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูป
นิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัย
แก่ขันธและโมหะที่วิปยุตจากสังโยชนโดยอุปนิสสยปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชน และที่วิปยุตจากสังโยชนโดยอุปนิส
สยปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัย
แก่ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะโดยอุปนิสสยปัจฉัย (๓)

[๗๘] สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่สภาว
ธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนโดยอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ อา
รัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ
ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย ...
ทุกข์ทางกาย ... อุต ...

โภชนะ ... เสนาสนะและโมหะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติ
ให้เกิดขึ้น ศรัทธา

ฯลฯ เสนาสนะ และโมหะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผล
สมาบัติและโมหะโดย

อุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อา
รัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว มีมานะ
ถือทิฏฐิ อาศัย

ศีล ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุต ...
โภชนะ ... เสนาสนะและโมหะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะและโมหะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความ
ปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยอุปนิส
สยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย
ฯลฯ เสนาสนะ และโมหะเป็นปัจจัยแก่ขันธและโมหะที่สหระคตด้วย
อุทธัจจะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๗๙] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปยุตจาก
สังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอุป
นิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูป-นิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ
เป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปยุตจากสังโยชน์
เป็นปัจจัยแก่

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒
อย่าง คือ อนันตรูป-นิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธและโมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ
เป็นปัจจัยแก่ขันธและโมหะที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยอุปนิส
สยปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปยุตจากสังโยชน์
เป็นปัจจัยแก่

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชน
โดยอุปนิสสยปัจจัย มี

๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ชันธและโมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะ
เป็นปัจจัยแก่ชันธและโมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะโดยอุปนิส
ยปัจจัย (๓)

ปุเรชาตปัจจัย

[๘๐] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ
อาร์มมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อาร์มมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
โดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ฯลฯ เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วย
ทิพพโสตธาตุ รูปลายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ
โผฏฐัพพะตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
 ฯลฯ กายา-ยตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็น
ปัจจัยแก่ชันธและโมหะที่

วิปยุตจากสังโยชนโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชน โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อา
รมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อาร์มมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะ
จึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชันธที่สัมปยุต
ด้วยสังโยชนโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชน และที่วิปยุตจากสังโยชนโดยปุเรชาตปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณปุเรชาตะ และวัตถุปุเรชาตะ

อาร์มมณปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
ชันธ และโมหะที่สหระคตด้วยอุทถัจจะจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่ขันธและโมหะที่
สหระคตด้วยอุทธัจจะโดยปุเรชาตปัจฉัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจฉัย

[๘๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่
สภาวธรรมที่วิปยุตจาก สังโยชนโดยปัจฉาชาตปัจฉัย ได้แก่ ขันธ
ที่สัมปยุตด้วยสังโยชนซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจฉัยแก่กายนี้ที่เกิด
ก่อนโดยปัจฉาชาตปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิ
ปยุตจากสังโยชน โดยปัจฉาชาตปัจฉัย ได้แก่ ขันธและโมหะที่วิ
ปยุตจากสังโยชนซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจฉัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน
โดยปัจฉาชาตปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชน
เป็นปัจฉัยแก่สภาว-ธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนโดยปัจฉาชาต
ปัจฉัย ได้แก่ ขันธและโมหะที่สหระคตด้วย อุทธัจจะซึ่งเกิด
ภายหลังเป็นปัจฉัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจฉัย (๑)

อาเสวนปัจฉัย

[๘๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่สภา
วธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนโดยอาเสวนปัจฉัย มี ๙ วาระ (อาวัช
ชนจิตและวิญญาณะไม่มี)

กัมมปัจฉัย

[๘๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่สภา
วธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนโดยกัมมปัจฉัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุต
ด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่ขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชนโดย
กัมมปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิ
ปยุตจากสังโยชน โดยกัมมปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและ
นानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย เจตนาที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเป็น
ปัจฉัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูป โดยกัมมปัจฉัย

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัย
แก่ขันธที่เป็นวิบากและกฐัตตารูปโดยกัมมปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน และที่วิปยุตจากสังโยชนโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตันธ์ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจจัยแก่ขันธที่เป็นวิบากและ กฐัตตารูปโดยกัมมปัจจัย

วิปากปัจจัย

[๘๔] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัยเป็นต้น

[๘๕] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วย สังโยชนโดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตปัจจัย มี ๖ วาระ

วิปยุตตปัจจัย

[๘๖] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจาก สังโยชนโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน โดยวิปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยวิปยุตตปัจฉัย มีอย่างเดียว คือ
ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่

ขั้นที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยวิปยุตตปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยวิปยุตต
ปัจฉัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่
ขั้นและโมหะที่สหคตด้วยอุทถัจจะโดยวิปยุตตปัจฉัย (๓)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปยุตจากสังโยชน์
เป็นปัจฉัยแก่ สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยวิปยุตตปัจฉัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

อรรถิปัจฉัยเป็นต้น

[๘๗] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจฉัยแก่
สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอรรถิปัจฉัย มี ๑ วาระ
(เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่
วิปยุตจากสังโยชน์ โดยอรรถิปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและ
ปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขั้นที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจฉัยแก่จิต
ตสมุฏฐานรูปโดยอรรถิปัจฉัย ขั้นที่สหคตด้วยอุทถัจจะเป็นปัจฉัย
แก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถิปัจฉัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขั้นที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจฉัยแก่
ภพนี้ที่เกตก่อนโดยอรรถิปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยอรรถิปัจฉัย
ได้แก่ ขั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็น ปัจฉัยแก่ขั้น ๓ และจิต
ตสมุฏฐานรูปโดยอรรถิปัจฉัย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ ขั้น ๑ ที่สหคต
ด้วยอุทถัจจะเป็นปัจฉัยแก่ขั้น ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป
โดยอรรถิ-ปัจฉัย ฯลฯ (๓)

[๘๘] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจฉัยแก่สภาวะ
ธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์โดยอรรถิปัจฉัย มี ๕ อย่าง คือ
สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ (ย่อ ฟัง
ขยายให้พิสดาร) (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชน โดยอรรถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและ
ปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โมหะที่สหระตด้วยอุทธัจจะปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธโดยอรรถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น
 ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตด้วย
สังโยชนโดยอรรถิปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยสังโยชน และที่วิปยุตจากสังโยชนโดยอรรถิปัจจัย มี
๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โมหะที่สหระตด้วยอุทธัจจะปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธและ
โมหะที่สหระตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ
และโมหะที่สหระตด้วยอุทธัจจะโดยอรรถิปัจจัย (๓)

[๘๙] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจาก
สังโยชนเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนโดย
อรรถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและหทัยวัตถุ
เป็นปัจจัยแก่

ขันธ ๓ โดยอรรถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ ขันธ ๑ และโมหะที่
สหระตด้วยอุทธัจจะปัจจัยแก่ขันธ ๓ โดยอรรถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ
๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชน
เป็นปัจจัยแก่

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนโดยอรรถิปัจจัย มี ๕ อย่าง
คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจจชาตะ อาหาระ และอินทริยะะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธและโมหะที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและ
มหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถิปัจจัย ขันธและ
โมหะที่สหระตด้วยอุทธัจจะปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดย

อรรถิปัจจย ขัณัที่สหรคตด้วยอุทถัจจะและหทัยวัตถุเป็นปัจจยแก
โมหะโดยอรรถิปัจจย

ปัจจชาตะ ไต้แก ขัณัและโมหะที่สหรคตด้วยอุทถัจจะเป็น
ปัจจยแกกายนี้ที่เกิดก่อนโดยอรรถิปัจจย

ปัจจชาตะ ไต้แก ขัณัที่สัมปยุตด้วยสังโยชนัและกวพิงกา
ราหารเป็นปัจจยแกกายนี้โดยอรรถิปัจจย

ปัจจชาตะ ไต้แก ขัณัที่สัมปยุตด้วยสังโยชนัและรูป
ขีวิตินทริยัเป็นปัจจยแกกฐัตตารูปโดยอรรถิปัจจย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนัและทีวิปยุตจากสังโยชนั
เป็นปัจจยแก สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนัและทีวิปยุตจาก
สังโยชนัโดยอรรถิปัจจย มี ๒

อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ไต้แก ขัณั ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยอุทถัจจะเป็น
ปัจจยแกขัณั ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถิปัจจย ฯลฯ ขัณั ๒
ฯลฯ

สหชาตะ ไต้แก ขัณั ๑ ที่สหรคตด้วยอุทถัจจะและหทัยวัตถุ
เป็นปัจจยแก

ขัณั ๓ และโมหะโดยอรรถิปัจจย ฯลฯ ขัณั ๒ ฯลฯ เป็น
ปัจจยโดยนัตติปัจจย เป็นปัจจยโดยวิคตปัจจย เป็นปัจจยโดยอวิค
ตปัจจย (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทถันย

[๙๐] เหตุปัจจย มี ๖ วาระ

อาร์มมณปัจจย มี ๙ วาระ

อติปติปัจจย มี ๕ วาระ

อนันตรปัจจย มี ๙ วาระ

สมนันตรปัจจย มี ๙ วาระ

สหชาตปัจจย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจย มี ๖ วาระ

นิสสยปัจจย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจย มี ๙ วาระ

ปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ

ปัจจชาตปัจจย มี ๓ วาระ

อาเสวนปัจฉัย	มี ๙ วาระ
กัมมปัจฉัย	มี ๔ วาระ
วิปากปัจฉัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจฉัย	มี ๔ วาระ
อินทริยปัจฉัย	มี ๔ วาระ
ฌานปัจฉัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจฉัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจฉัย	มี ๖ วาระ
วิปยุตตปัจฉัย	มี ๕ วาระ
อรรถปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจฉัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจฉัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจฉัย	มี ๙ วาระ

อนุลอม จบ

๒. ปัจฉนียุทธ

[๙๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย และอุปนิสสยปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน โดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย ปัจฉาชาตปัจฉัย และกัมม-ปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน และที่วิปยุตจากสังโยชนโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย และอุปนิสสย-

ปัจฉัย (๓)

[๙๒] สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุต

จากสังโยชนโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย ปุเรชาตปัจฉัย ปัจฉาชาตปัจฉัย กัมมปัจฉัย อาหารปัจฉัย และอินทริยปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย

สังโยชนโดยอารัมมณปัจจัจย สหชาตปัจจัจย อุปนิสสยปัจจัจย และปุเรชาตปัจจัจย (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจจัจยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน และที่วิปยุตจากสังโยชนโดยอารัมมณปัจจัจย สหชาตปัจจัจย อุปนิสสยปัจจัจย และปุเรชาตปัจจัจย (๓)

[๙๓] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจจัจยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนโดยอารัมมณปัจจัจย สหชาตปัจจัจย และ

อุปนิสสยปัจจัจย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจจัจยแก่ สภาวะธรรมที่วิปยุตจากสังโยชนโดยอารัมมณปัจจัจย สหชาตปัจจัจย อุปนิสสยปัจจัจย และปัจจัจชาตปัจจัจย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชนเป็นปัจจัจยแก่ สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชนและที่วิปยุตจากสังโยชนโดยอารัมมณปัจจัจย

สหชาตปัจจัจยและอุปนิสสยปัจจัจย (๓)

๒. ปัจจยปัจจณียะ ๒. สังขยวาวาร

[๙๔] นเหตุปัจจัจย มี ๙ วาระ

นอารัมมณปัจจัจย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัจยมีปัจจัจยละ ๙ วาระ)

โนวิคตปัจจัจย มี ๙ วาระ

โนอวิคตปัจจัจย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยानุโลมปัจจณียะ

เหตุทุกนัย

[๙๕] นอารัมมณปัจจัจย กับเหตุปัจจัจย มี ๖ วาระ ฯลฯ

นสมนันตรปัจจัจย มี ๖ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัจย มี ๒ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัจย กับเหตุปัจจัจย มี ๖ วาระ ฯลฯ

นมัคคปัจจัจย มี ๖ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัจย มี ๒ วาระ

นวิปยุตตปัจจัจย มี ๓ วาระ

โนนัตถิปัจจัจย มี ๖ วาระ

โนวิคตปัจจัจย มี ๖ วาระ

๔. ปัจจัยปัจจนียานุโลม

[๙๖] อารัมมณปัจจัย กัมมเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปตติปัจจัย มี ๕ วาระ

(พึงนับบทที่เป็นอนุโลม)

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

สัญญาโยชนสัมปยุตตทุกะ จบ

๒๓. สัญญาโยชนสัญญาโยชนียทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๙๗] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และเป็นอารมณ์ของสังโยชน์ อาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และเป็นอารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์ และอวิชชาสังโยชน์ อาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์ อาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และเป็นอารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยสังโยชน์เกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นอารมณ์ของสังโยชน์และที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์ แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และเป็นอารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์ อวิชชาสังโยชน์ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) (๓)

[๙๘] สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรม ที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์

เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มความจนถึงมหาภูตรูป) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และเป็นอารมณ์ของสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สังโยชนอาศัยชั้นที่เป็นอารมณ์ของ
สังโยชนแต่ไม่เป็นสังโยชนเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนเป็นอารมณ์ของสังโยชนและที่เป็น
อารมณ์ของสังโยชน แต่ไม่เป็นสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่เป็น
อารมณ์ของสังโยชนแต่ไม่เป็นสังโยชนเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
ได้แก่ ชั้น ๓ สังโยชนและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่เป็น
อารมณ์ของสังโยชนแต่ไม่เป็นสังโยชนเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒
ฯลฯ (๓)

[๙๙] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนและเป็นอารมณ์ของสังโยชน
อาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนเป็นอารมณ์ของสังโยชนและที่เป็น
อารมณ์ของสังโยชนแต่ไม่เป็นสังโยชน เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย
ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน และอวิชชาสังโยชนอาศัยกามราค-สังโยชน
และสัมปยุตตชั้นเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของสังโยชนแต่ไม่เป็นสังโยชน
อาศัยสภาวะธรรมที่

เป็นสังโยชนเป็นอารมณ์ของสังโยชนและที่เป็นอารมณ์ของ
สังโยชนแต่ไม่เป็นสังโยชนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓
และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่เป็น อารมณ์ของสังโยชนแต่
ไม่เป็นสังโยชนและอาศัยสังโยชนเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ
(๒)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชนเป็นอารมณ์ของสังโยชนและที่เป็น
อารมณ์ของสังโยชน แต่ไม่เป็นสังโยชนอาศัยสภาวะธรรมที่เป็น
สังโยชนเป็นอารมณ์ของสังโยชนและที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน
แต่ไม่เป็นสังโยชนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓
ทิฏฐิสังโยชน อวิชชาสังโยชน และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑
ที่เป็นอารมณ์ของ สังโยชนแต่ไม่เป็นสังโยชนและอาศัยกามราค
สังโยชนเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจกกันย) (๓)

(เหมือนกับปลุมทุกะในสัญญาชนโคจกะ)

(พึงขยายทุกะให้พิสดารอย่างนี้ ไม่มีข้อแตกต่างกัน ยกเว้น
แต่โลกุตตระ)

สัญญาชนสัญญาชนนียทุกะ จบ

๒๔. สัญญาชนสัญญาชนสัมปยุตตทุกะ

๑. ปฏิจวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐๐] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์อาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็น

สังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธอาศัยสังโยชน์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์ อวิชชาสังโยชน์ และสัมปยุตตขันธอาศัย

กามราคสังโยชน์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกนัย) (๓)

[๑๐๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรม

ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ อาศัยขันธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สังโยชน์อาศัยขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ และสังโยชน์อาศัยขันธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ (๓)

[๑๐๒] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์อาศัยกามราคสังโยชน์
และสัมปยุตตฉันท์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัย
สภาวะธรรมที่เป็น

สังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่
ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น
๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์และอาศัยสังโยชน์เกิด
ขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุต
ด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์
สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์
เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ ทิฏฐิสังโยชน์ และอวิชชา
สังโยชน์อาศัยชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์
และอาศัย กามราคสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (พึงผูก
เป็นจกกันย) (๓)

๑. ปัจจัยานุโลม ๒. สังขยาอาร

สุทถนัย

[๑๐๓] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)

กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจัยปัจเจกนิยะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๐๔] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วย

สังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์
เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชาสังโยชน์ อาศัยวิจิกิจฉา
สังโยชน์เกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาอาศัยขันธที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวะธรรมที่เป็น

สังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชาสังโยชน์อาศัยวิจิกิจฉาสังโยชน์และสัมปยุตตขันธเกิดขึ้น (๑)

๒. ปัจจัยปัจจัยนี้ยะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๐๕] นเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปตติปัจจัย มี ๙ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นปัจจุชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้ และสหชาตวาร พึงทำอย่างนี้ ปัจจัยวาร นิสสยวาร สังสัจฉุวาร และสัมปยุตตวาร เหมือนกับ ปฏิจจวาร)

๒๔. สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตทุกะ

๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐๖] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะ-ธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ กามราคสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ ทิฏฐิสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย (พึงผูกเป็นจกกัน) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัย แก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ สังโยชน์และเหตุที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ สัมปยุตตขันธโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัย แก่สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุต ด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ กามราค สังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ทวิขันธ์สังโยชน์ อวิชชาสังโยชน์ และสัมปยุต ตขันธโดยเหตุปัจจัย (พึงผูกเป็นจกกันย) (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๑๐๗] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วย สังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะ-ธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วย สังโยชน์โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภสังโยชน์ สังโยชน์ จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภสังโยชน์ ขันธที่ สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่ เป็นมูล) เพราะปรารภสังโยชน์ ขันธที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วย สังโยชน์จึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เป็น ปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์โดย อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภ ขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ ไม่เป็นสังโยชน์ ขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็น สังโยชน์จึง เกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เป็น ปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอา รัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่ เป็นสังโยชน์ สังโยชน์จึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เป็น ปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่ สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์โดย

อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธที่สัมปยุตด้วย สังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์ ขันธที่เป็นสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วย สังโยชน์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดย

อาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ

อธิปติปัจจัย

[๑๐๘] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะ-ธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ

อาร์มมณาธิปติ มี ๓ วาระ

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม

ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ

อาร์มมณาธิปติและสหชาตาธิปติ มี ๓ วาระ

(ในวาระทั้ง ๓ นี้ เพียงเพิ่มอาร์มมณาธิปติปัจจัยและสหชาตาธิปติปัจจัย)

สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่

ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาธิปติ มี ๓ วาระ

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๐๙] สภาวะธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวะ-ธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ (ไม่มีข้อแตกต่างกัน ไม่มีการจำแนกไว้ เหมือนกับอาร์มมณปัจจัย) เป็นปัจจัยโดย

สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงเพิ่มตามนัยแห่งอาร์มมณปัจจัย) เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๑๑๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจฉัยแก่สภาว-ธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์โดยกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ เป็นปัจฉัย โดยอาหารปัจฉัย มี ๓ วาระ เป็นปัจฉัยโดยอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ เป็นปัจฉัยโดยฌานปัจฉัย มี ๓ วาระ เป็นปัจฉัยโดยมัคคปัจฉัย มี ๙ วาระ เป็นปัจฉัยโดยสัมปยุตตปัจฉัย มี ๙ วาระ เป็นปัจฉัยโดยวิปยุตตปัจฉัย มี ๙ วาระ เป็นปัจฉัยโดยอรรถปัจฉัย มี ๙ วาระ เป็นปัจฉัยโดยนัตถิปัจฉัย มี ๙ วาระ เป็นปัจฉัยโดยวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ เป็นปัจฉัยโดยอวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๑๑๑] เหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ

อาร์มมณปัจฉัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจฉัย มี ๙ วาระ

สมนันตรปัจฉัย มี ๙ วาระ

สหชาติปัจฉัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจฉัย มี ๙ วาระ

นิสสยปัจฉัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจฉัย มี ๙ วาระ

อาเสวนปัจฉัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ

อาหารปัจฉัย มี ๓ วาระ

อินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ

ฌานปัจฉัย มี ๓ วาระ

มัคคปัจฉัย มี ๙ วาระ

สัมปยุตตปัจฉัย มี ๙ วาระ

อรรถปัจฉัย มี ๙ วาระ

นัตถิปัจฉัย มี ๙ วาระ

วิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

อวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจฉนียุทธาร

[๑๑๒] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วย
สังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาว-ธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วย
สังโยชน์โดยอาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย
(ย่อ พึงทำเป็น ๙ วาระอย่างนี้ พึงเปลี่ยนได้แต่เฉพาะในบท
ทั้ง ๓ ไม่มีนานาชนิกะ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๑๓] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)

โนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยानุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๑๔] นอาร์มมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ

นสมันนตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ

นมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

โนนัตถปัจจัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๑๕] อาร์มมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

(พึงเพิ่มบทอนุโลม) ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

สัญญาโยชนสัญญาโยชนสัมปยุตตทุกะ จบ

๒๕. สัญญาโยชนวิปปยุตตสัญญาโยชนนิยทุกะ

๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยानุโลม ๑. วิกังควาร

[๑๑๖] สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์แต่เป็น
อารมณ์ของสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์แต่
เป็นอารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นท์ ๓
และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นท์ ๑ ที่วิปยุตจากสังโยชน์แต่เป็น
อารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นท์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิ
ขณะ ฯลฯ (พึง เพิ่มข้อความจนถึงอสังกตพรหมและมหาภูต
รูป)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์และไม่เป็นอารมณ์ของ
สังโยชน์อาศัยสภาวธรรม ที่วิปยุตจากสังโยชน์และไม่เป็น
อารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นท์ ๓ อาศัย
ชั้นท์ ๑ ที่วิปยุตจากสังโยชน์และไม่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์เกิด
ขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นท์ ๒ ฯลฯ

... อาศัยสภาวธรรมที่วิปยุตจากสังโยชน์และไม่เป็นอารมณ์
ของสังโยชน์ ฯลฯ (พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ)

(ทุกะนี้เหมือนกับโลกียทุกะในจุพันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่าง
กัน)

สัญญาโยชนวิปยุตตสัญญาโยชนียทุกะ จบ

สัญญาโยชนโคจจกะ จบ

๕. คันถโคจจกะ

๒๖. คันถทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑] สภาวธรรมที่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะเกิด
ขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อภิชฌาภคณคันถะอาศัยสีลัพพต-
ปรามาสภคณคันถะเกิดขึ้น สีลัพพต-

ปรามาสภคณคันถะอาศัยอภิชฌาภคณคันถะเกิดขึ้น อภิชฌา
ภคณคันถะอาศัย

อิทังสัจจาทินิเวสภคณคันถะเกิดขึ้น อิทังสัจจาทินิเวสภคณ
คันถะอาศัยอภิชฌา-

ภคณคันถะเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นคันถะเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย คันถะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นคันถะและไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจจัย ได้แก่ อภิชฌาภายคันถะ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย

สีลัพพตปรามาสกายคันถะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกนัย) (๓)

[๒] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธเกิดขึ้น ขันธอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นคันถะอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ คันถะอาศัยขันธที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ คันถะ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่ไม่เป็น คันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ (๓)

[๓] สภาวะธรรมที่เป็นคันถะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อภิชฌาภายคันถะ อาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะและสัมปยุตตขันธเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกนัย) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะ และอาศัยคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยคันถะและสัมปยุตตขันธเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่ เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ อภิชฌาภายคันถะและจิตต-

สมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะและสีลัพพตปรามาสกายคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ (๓)

(พึงผูกเป็นจกกนัย ย่อ)

เพราะอาร์มมณปัจฉัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจฉัย

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยาवार

สุทถนัย

[๔] เหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจฉัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจฉัย มีปัจฉัยละ ๙ วาระ)

วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจฉัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจฉัย

[๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคั่นละอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นคั่น
ละเกิดขึ้นเพราะ

นเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑
ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็น คั่นละเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในขณะที่
ปฏิสนธิที่เป็นอเหตุกะ (พึงเพิ่ม ข้อความจนถึงอสังญสัตตพรหม)
โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะอาศัยชั้น
ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น (๑)

นอาร์มมณปัจฉัยเป็นต้น

[๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคั่นละอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคั่นละ
เกิดขึ้นเพราะ

นอาร์มมณปัจฉัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยคั่นละเกิดขึ้น
(๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคั่นละอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นคั่นละเกิด
ขึ้นเพราะ

นอาร์มมณปัจฉัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่ไม่เป็น
คั่นละเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึง
อสังญสัตตพรหม) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันธะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นคันธะและที่ไม่เป็นคันธะเกิดขึ้น เพราะนารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยคันธะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (ย่อ)

... เพราะนอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
... เพราะนอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
... เพราะนสมันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
... เพราะนอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓

วาระ

... เพราะนอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๗] สภาวะธรรมที่เป็นคันธะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นคันธะเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาต- ปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ อภิชฌากายคันธะอาศัยอิทังสัจจาภินิเวสกายคันธะเกิดขึ้น อิทังสัจจาภินิเวสกายคันธะอาศัยอภิชฌากายคันธะเกิดขึ้น (ในอรุปาวจรภูมิไม่มีสีลัพพตปราคาส พึงเพิ่มเป็น ๙ วาระ อย่างนี้)

เพราะนปัจจชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
เพราะนอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
เพราะนกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
เพราะนวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
เพราะนอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
เพราะนอินทริยปัจจัย	มี ๑ วาระ
เพราะนฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
เพราะนมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
เพราะนสัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
เพราะนวิปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
เพราะโนนัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
เพราะโนวิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ

๒. ปัจจัยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

นเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
นารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ

นสนนัณตรป้จจ้ย	มี ๓ วาระ
นอัณญมัญญป้จจ้ย	มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยป้จจ้ย	มี ๓ วาระ
นปุเรชาตป้จจ้ย	มี ๙ วาระ
นป้จจชาตป้จจ้ย	มี ๙ วาระ
นอาเสวนป้จจ้ย	มี ๙ วาระ
นกัมมป้จจ้ย	มี ๓ วาระ
นวิปากป้จจ้ย	มี ๙ วาระ
นอาหารป้จจ้ย	มี ๑ วาระ
นอินทริยป้จจ้ย	มี ๑ วาระ
นฌานป้จจ้ย	มี ๑ วาระ
นมัคคป้จจ้ย	มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตป้จจ้ย	มี ๓ วาระ
นวิปยุตตป้จจ้ย	มี ๙ วาระ
โนนัตถิป้จจ้ย	มี ๓ วาระ
โนวิคตป้จจ้ย	มี ๓ วาระ

๓. ป้จจยานุโลมป้จจณียะ

[๙] นอาร์มมณป้จจ้ย กับเหตุป้จจ้ย	มี ๓ วาระ
นอธิปติป้จจ้ย	มี ๙ วาระ (ย่อ ฟังนับ

อย่างนี้)

๔. ป้จจยป้จจณียานุโลม

[๑๐] อาร์มมณป้จจ้ย กับนเหตุป้จจ้ย	มี ๑ วาระ ฯลฯ
อนันตรป้จจ้ย	มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตป้จจ้ย	มี ๑ วาระ

(สหชาตวาทเหมือนกับปฏิจจวาท)

๒๖. คัณถทุกะ ๓. ป้จจยวาท

๑. ป้จจยานุโลม ๑. วิกังควาท

เหตุป้จจ้ย

[๑๑] สภาวธรรมที่เป็นคัณถะทำสภาวธรรมที่เป็นคัณถะให้เป็นป้จจ้ยเกิดขึ้นเพราะเหตุป้จจ้ย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาท)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคัณถะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นคัณถะให้เป็นป้จจ้ยเกิดขึ้นเพราะ เหตุป้จจ้ย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป

ทำชั้น ๑ ที่ไม่เป็นคันฉะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำชั้นให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชั้นทำ หทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ชั้นที่ไม่ เป็นคันฉะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นคันฉะทำสภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันฉะให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ คันฉะทำชั้นที่ไม่เป็นคันฉะ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น คันฉะทำ

หทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นคันฉะและที่ไม่เป็นคันฉะทำสภาวะธรรมที่ไม่ เป็นคันฉะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ คัน ฉะและจิตตสมุฏฐานรูปทำชั้น ๑ ที่ไม่เป็นคันฉะให้เป็นปัจจัยเกิด ขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ คันฉะและสัมปยุตตชั้น ทำหทัยวัตถุให้ เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๑๒] สภาวะธรรมที่เป็นคันฉะทำสภาวะธรรมที่เป็นคันฉะและที่ไม่ เป็นคันฉะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อภิชฌา กายคันฉะทำสีลัพพตปารามาส-กายคันฉะและสัมปยุตตชั้นให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณีย) อภิชฌากาย-คันฉะทำสีลัพพต ปารามาสกายคันฉะและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็น จักกณีย) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันฉะทำสภาวะธรรมที่เป็นคันฉะและที่ไม่ เป็นคันฉะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูปทำชั้น ๑ ที่ไม่เป็นคันฉะและทำคันฉะให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ ชั้นที่ไม่เป็นคันฉะทำคันฉะ และหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นคันฉะและที่ไม่เป็นคันฉะทำสภาวะธรรมที่ เป็นคันฉะและที่ไม่เป็น คันฉะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อภิชฌากายคันฉะและจิตตสมุฏฐานรูปทำชั้น ๑ ที่ ไม่เป็นคันฉะและทำสีลัพพตปารามาสกายคันฉะให้เป็น ปัจจัยเกิด ขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกณีย) อภิชฌากายคันฉะ และ สัมปยุตตชั้นทำสีลัพพตปารามาสกายคันฉะและหทัยวัตถุให้ เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณีย) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาอาร

[๑๓] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจฉัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ
อนุลอม จบ
๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร
นเหตุปัจฉัย

[๑๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคั่นกะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นคั่นกะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำชันธ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นคั่นกะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังกตพรหม) จักขวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ชันธที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่ เป็นคั่นกะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคต ด้วยอุทถัจจะทำชันธที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหระคตด้วยอุทถัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็น ปัจฉัยเกิดขึ้น (ย่อ)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยวาร
[๑๕] นเหตุปัจฉัย มี ๑ วาระ
นอาร์มมณปัจฉัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)
๓. ปัจฉยานุลอมปัจฉนียะ
[๑๖] นอาร์มมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
โนวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ

๔. ปัจฉยปัจฉนียานุลอม
[๑๗] อาร์มมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ
(นิสสยวารเหมือนกับปัจฉยวารนั่นเอง พึงเพิ่มสังสังกตวารและ
สัมปยุตตวาร
เป็น ๙ วาระ ไม่มีรูป)

๒๖. คั่นถทุกะ ๗. ปัญหาวาร

เหตุปัจจัย

สภาวะธรรมที่เป็นคั่นละเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคั่นละ
โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคั่นละเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์
และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

[๑๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคั่นกะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคั่นกะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นคั่นกะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยเหตุปัจจัย ในปฐิสถิตินะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันคะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันคะ
และที่ไม่เป็นคันคะ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นคันคะเป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ คันคะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย
(๓)

เป็นคันฉะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันฉะและที่ไม่เป็น
คันฉะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตคันฉะโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นคณะและที่ไม่เป็นคณะเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นคณะและที่ไม่เป็นคณะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่

เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น ๓ คันถะ และจิตตสมภูฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๒๑] สภาวะธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น คันถะโดยอาร์มมณ- ปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภคันถะ คันถะจึงเกิด ขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภคันถะ ชั้นที่ไม่เป็นคันถะ จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภ

คันถะ คันถะและสัมปยุตตชั้น ๓ จึงเกิดขึ้น (๓)

[๒๒] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่ เป็นคันถะโดย

อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา อุโบสถแล้วพิจารณากุศล

นั่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณา ผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย พระ

อริยะพิจารณากิเลสที่ไม่เป็นคันถะซึ่งละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และชั้นที่ไม่เป็นคันถะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วย ทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็น คันถะ

ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่ วิญญูญานัญจายตนะ ฯลฯ

อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็น

ปัจจัยแก่จักขุวิญญูญาน ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่ กายวิญญูญาน ฯลฯ ชั้นที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญูญาน เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคณญาณ อนาคต ดังสัญญา และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะ โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา อุโบสถแล้ว ยินดีเพิลิตเพิลินกุศลนั้น เพราะ ปรารภความยินดี

เพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว ยินดีเพลิดเพลินฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขั้นที่ไม่เป็นคันถะ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินฌานเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะ โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว ยินดีเพลิด เพลินกุศลนั้น เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น คันถะและสัมปยุตตขั้น จึงเกิดขึ้น ยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วยินดีเพลิด เพลินฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขั้นที่ไม่เป็นคันถะ เพราะปรารภ ความยินดีเพลิดเพลินฌานเป็นต้นนั้น คันถะและสัมปยุตตขั้นจึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะโดยอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภด้วย)

อธิปติปัจจัย

[๒๓] สภาวะธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะโดยอธิปติ-ปัจจัย มี ๓ วาระ (ปัจจัยนี้เหมือนกับอาร์มมณปัจจัย พึงทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อาร์มมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขั้นที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปปติ ได้แก่ อธิบติธรรมที่ไม่เป็นคณกะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอติปปติปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคณกะ เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคณกะโดยอติปปติปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาทิปปติและสหชาตาทิปปติ

อารัมมณาทิปปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธที่ไม่เป็นคณกะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปปติ ได้แก่ อธิบติธรรมที่ไม่เป็นคณกะเป็นปัจฉัยแก่คณกะโดย

อติปปติปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคณกะ เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคณกะและที่ไม่เป็นคณกะโดยอติปปติปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาทิปปติและสหชาตาทิปปติ

อารัมมณาทิปปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินขันธที่ไม่เป็นคณกะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น คณกะและสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปปติ ได้แก่ อธิบติธรรมที่ไม่เป็นคณกะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ คณกะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอติปปติปัจฉัย (๓)

[๒๔] สภาวะธรรมที่เป็นคณกะและที่ไม่เป็นคณกะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น คณกะโดยอติปปติปัจฉัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาทิปปติ มี ๓ วาระ

อนันตรปัจฉัย

[๒๕] สภาวะธรรมที่เป็นคณกะเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคณกะโดย

อนันตรปัจฉัย ได้แก่ คณกะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจฉัยแก่คณกะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นคณกะ เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคณกะโดยอนันตรปัจฉัย ได้แก่ คณกะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจฉัยแก่ขันธที่

ไม่เป็นคณฺเฑซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันฺตรปจฺจย คณฺเฑเป็นปจฺจยแก่วุฏฺฐานะโดยอนันฺตรปจฺจย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคณฺเฑเป็นปจฺจยแกสภาวธรรมที่เป็นคณฺเฑและที่ไม่เป็นคณฺเฑโดย อนันฺตรปจฺจย ได้แก่ คณฺเฑที่เกิดก่อน ๆ เป็นปจฺจยแกคณฺเฑและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันฺตรปจฺจย (๓)

[๒๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคณฺเฑเป็นปจฺจยแกสภาวธรรมที่ไม่เป็นคณฺเฑโดยอนันฺตรปจฺจย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มอาวัชชนจิตทั้ง ๒ ไม่มีนัยที่ ๑)

สภาวธรรมที่เป็นคณฺเฑและที่ไม่เป็นคณฺเฑเป็นปจฺจยแกสภาวธรรมที่เป็นคณฺเฑโดย อนันฺตรปจฺจย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มวุฏฺฐานะอย่างเดียว ในท่ามกลางก็พึงเพิ่ม)

สมนันฺตรปจฺจยเป็นต้น

[๒๗] สภาวธรรมที่เป็นคณฺเฑเป็นปจฺจยแกสภาวธรรมที่เป็นคณฺเฑโดย

สมนันฺตรปจฺจย มี ๙ วาระ เป็นปจฺจยโดยสหชาติปจฺจย มี ๙ วาระ เป็นปจฺจย โดยอัญญมัญญปจฺจย มี ๙ วาระ เป็นปจฺจยโดยนิสสยปจฺจย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปจฺจย

[๒๘] สภาวธรรมที่เป็นคณฺเฑเป็นปจฺจยแกสภาวธรรมที่เป็นคณฺเฑโดย

อุปนิสสยปจฺจย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันฺตรูปนิสสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ คณฺเฑเป็นปจฺจยแกคณฺเฑโดยอุปนิสสยปจฺจย มี ๓ วาระ

[๒๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคณฺเฑเป็นปจฺจยแกสภาวธรรมที่ไม่เป็นคณฺเฑโดย

อุปนิสสยปจฺจย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันฺตรูปนิสสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ มีมานะ ถือ

ทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะ และที่ไม่เป็นคันถะ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่คันถะและสัมปยุตตขันธโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะโดย อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มไว้ตามนัยแห่งอารัมมณปัจจัย)

ปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๓๐] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ และวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปลายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาน ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายา-ยตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่ไม่เป็นคันถะโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะ โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น รากะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่คันถะโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะ และที่ไม่เป็นคันถะ โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะ ปรารภความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น คันถะและสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่คันถะและสัมปยุตตขันธโดย

ปุเรชาตปัจจัย (๓)

... เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย

มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย

[๓๑] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตต-สมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่ขันธที่เป็นวิบากและกภูตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะ โดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะ และที่ไม่เป็นคันถะ โดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ คันถะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๒๒] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดย

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

วิปยุตตปัจจัย

[๒๓] สภาวะธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดย

วิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ยอ)
(๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยวิปยุตต-ปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ยอ) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะโดยวิปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่คันถะโดยวิปยุตต-

ปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็น

คันถะโดยวิปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่คันถะและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะ เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

อัตถิปัจจัย

[๓๔] สภาวะธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวะธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ คันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ คันถะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

[๓๕] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ (ย่อ) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่คันถะโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภ ความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่คันถะโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็น

คันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ คันถะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น คันถะและสัมปยุตตชั้นฐจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่คันถะและสัมปยุตตชั้นฐโดยอรรถปัจจัย (๓)

[๓๖] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ สีสัพพตปรามาสกายคันถะและสัมปยุตตชั้นฐเป็นปัจจัยแก่อภิขฌมากายคันถะโดยอรรถปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกณีย)

สหชาตะ ได้แก่ สีสัพพตปรามาสกายคันถะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อภิขฌมากายคันถะโดยอรรถปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกณีย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็น คันถะ โดยอรรถปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจจชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นฐ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะและคันถะเป็นปัจจัยแก่ชั้นฐ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย ฯลฯ ชั้นฐ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ คันถะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นฐที่ไม่เป็นคันถะโดยอรรถปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ คันถะและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดย

อรรถปัจจัย

ปัจจชาตะ ได้แก่ คันถะและสัมปยุตตชั้นฐเป็นปัจจัยแก่ภายนี้ที่เกิดก่อนโดยอรรถปัจจัย

ปัจจชาตะ ได้แก่ คันถะและกวมังการาหารเป็นปัจจัยแก่ภายนี้โดย

อรรถปัจจัย

ปัจจชาตะ ได้แก่ คันถะและรูปชีวิตินทริย์เป็นปัจจัยแก่กภูตตารูปโดย

อรรถปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะโดยอรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะและสีลัพพตปรามาส
กายคันถะเป็นปัจฉัยแก่ชั้นที่ ๓ อภิขฌาภายคันถะและจิตต
สมุฏฐานรูปโดยอัติปัจฉัย ฯลฯ (พึง ผูกเป็นจักกณีย)

สหชาตะ ได้แก่ สีลัพพตปรามาสกายคันถะและหทัยวัตถุเป็น
ปัจฉัยแก่อภิขฌาภายคันถะและสัมปยุตตชั้นที่โดยอัติปัจฉัย (พึง
ผูกเป็นจักกณีย) (๓)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยาवार

สุทนต์

[๓๗] เหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจฉัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจฉัย มีปัจฉัยละ ๙ วาระ)

อุปนิสสยปัจฉัย มี ๙ วาระ

ปุเรชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ

ปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ

อาเสวนปัจฉัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ

วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจฉัย มี ๓ วาระ

อินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ

ฌานปัจฉัย มี ๓ วาระ

มัคคปัจฉัย มี ๙ วาระ

สัมปยุตตปัจฉัย มี ๙ วาระ

วิปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ

อัติปัจฉัย มี ๙ วาระ

นัตติปัจฉัย มี ๙ วาระ

วิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

อวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจฉินิยัตถาร

[๓๘] สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็น
คันถะโดย

อาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย และอุปนิสสยปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นคณฺเฑเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคณฺเฑ
โดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย และปัจฉาชาต
ปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นคณฺเฑเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคณฺเฑ
และที่ไม่เป็นคณฺเฑโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย และอุปนิสส
ยปัจฉัย (๓)

[๓๙] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคณฺเฑเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่
เป็นคณฺเฑโดย

อาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย ปุเรชาตปัจฉัย
ปัจฉาชาตปัจฉัย กัมมปัจฉัย อาหารปัจฉัย และอินทริยปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคณฺเฑเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคณฺเฑ
โดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย และปุเรชาต
ปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นคณฺเฑเป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นคณฺเฑ
และที่ไม่เป็นคณฺเฑ โดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสส
ยปัจฉัย และปุเรชาตปัจฉัย (๓)

[๔๐] สภาวะธรรมที่เป็นคณฺเฑและที่ไม่เป็นคณฺเฑเป็นปัจฉัยแก่
สภาวะธรรมที่เป็นคณฺเฑโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย และอุปนิ
สสยปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นคณฺเฑและที่ไม่เป็นคณฺเฑเป็นปัจฉัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นคณฺเฑ โดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสส
ยปัจฉัย และปัจฉาชาตปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นคณฺเฑและที่ไม่เป็นคณฺเฑเป็นปัจฉัยแก่สภาวะ
ธรรมที่เป็นคณฺเฑและที่ไม่เป็นคณฺเฑโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาต
ปัจฉัย และอุปนิสสยปัจฉัย (๓)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยาवार

[๔๑] นเหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอาร์มมณปัจฉัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจฉัย มีปัจฉัยละ ๙ วาระ)

โนอวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๔๒] นอาร์มมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

นสนนัณตรป้จจ้ย	มี ๙ วาระ
นอัณณณมัญญป้จจ้ย	มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยป้จจ้ย	มี ๙ วาระ
(ทุกป้จจ้ย มีป้จจ้ยละ ๙ วาระ)	
นมัคคป้จจ้ย	มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตป้จจ้ย	มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตป้จจ้ย	มี ๙ วาระ
โนนัตถิป้จจ้ย	มี ๙ วาระ
โนวิคตป้จจ้ย	มี ๙ วาระ

๔. ป้จจ้ยป้จจ้ยยานุโลม

[๔๓] อารัมมณป้จจ้ย	กับนเหตุป้จจ้ย	มี ๙ วาระ
อธิปติป้จจ้ย	มี ๙ วาระ	
(พึงเพิ่มบทอนุโลมให้บริบูรณ์)		
อวิคตป้จจ้ย	มี ๙ วาระ	

คัณถทุกะ จบ

๒๗. คัณถนียทุกะ ๑-๗. วารสัตตกนัย

[๔๔] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคัณถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคัณถะเกิดขึ้นเพราะเหตุป้จจ้ย ได้แก่ ... อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของคัณถะ (ย่อ)

(พึงจำแนกเหมือนโลกียทุกะในจุฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

คัณถนียทุกะ จบ

๒๘. คัณถสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ป้จจ้ยยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุป้จจ้ย

[๔๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคัณถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคัณถะ

เกิดขึ้นเพราะเหตุป้จจ้ย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคัณถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคัณถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคัณถะเกิดขึ้นเพราะเหตุป้จจ้ย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่ สัมปยุตด้วยคัณถะเกิดขึ้น โลกะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่ ส

หรรคด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทวิฏฐิเกิดขึ้น ปฏิฆะและจิตต
สมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรรคด้วยโทมนัสเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะอาศัย
สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์
๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้น
ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย
ขันธ์ ๑ ที่สหรรคด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทวิฏฐิ

เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ปฏิฆะ และจิตต
สมุฏฐานรูปอาศัย

ขันธ์ ๑ ที่สหรรคด้วยโทมนัสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ
(๓)

[๔๖] สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะอาศัยสภาวธรรมที่วิป
ยุตจากคันถะ

เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยขันธ์ ๑ ที่

วิปยุตจากคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตต
สมุฏฐานรูปอาศัยโลภะที่วิปยุตจากทวิฏฐิเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยปฏิฆะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ

ฯลฯ อาศัยขันธ์ ... (ยอ) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวธรรมที่วิปยุตจาก
คันถะเกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโลภะที่วิปยุต
จากทวิฏฐิเกิดขึ้น

สัมปยุตตขันธ์อาศัยปฏิฆะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะอาศัย
สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่
สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลภะที่วิปยุตจาก
ทวิฏฐิเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยปฏิฆะเกิดขึ้น
(๓)

[๔๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวธรรมที่
สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย
ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรรคด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจาก
ทวิฏฐิและอาศัยโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ อาศัย

ขั้น ๑ ที่สหรคตด้วยโทมณสและอาศัยปฏิษะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย
ขั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปปยุตจากคณะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วย
คณะและที่วิปปยุตจากคณะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ จิตต
สมภูฐานรูปอาศัยขั้นที่

สัมปยุตด้วยคณะและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมภูฐาน
รูปอาศัยขั้นที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทวิฏฐีและอาศัย
โลภะเกิดขึ้น จิตตสมภูฐานรูปอาศัยขั้นที่สหรคตด้วยโทมณสและ
อาศัยปฏิษะเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคณะและที่วิปปยุตจากคณะอาศัย
สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคณะและที่วิปปยุตจากคณะเกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ขั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูปอาศัยขั้น ๑
ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทวิฏฐีและอาศัย โลภะเกิดขึ้น
ฯลฯ อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ ขั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูปอาศัยขั้น ๑

ที่สหรคตด้วยโทมณสและอาศัยปฏิษะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น
๒ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจฉัย

[๔๘] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคณะอาศัยสภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยคณะ เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจฉัย ได้แก่ ขั้น ๓
อาศัยขั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยคณะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ
(๑)

สภาวะธรรมที่วิปปยุตจากคณะอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วย
คณะเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจฉัย ได้แก่ โลภะอาศัยขั้นที่สหรค
ตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทวิฏฐีเกิดขึ้น ปฏิษะอาศัยขั้นที่สหรค
ตด้วยโทมณสเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคณะและที่วิปปยุตจากคณะอาศัย
สภาวะธรรม

ที่สัมปยุตด้วยคณะเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจฉัย ได้แก่ ขั้น
๓ และโลภะอาศัย

ขั้น ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทวิฏฐีเกิดขึ้น ฯลฯ
อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ ขั้น ๓ และปฏิษะอาศัยขั้น ๑ ที่สหรคตด้วย
โทมณสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๙] สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นอะอาศัยสภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นอะ เกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัจย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่วิปยุตจากคั่นอะ

เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชั้น อาศัยหทัยวัตถุ

เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นอะอาศัยสภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นอะเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัจย ได้แก่ สัมปยุตตชั้น อาศัยโลภะที่วิปยุตจากทวิฏฐิเกิดขึ้น สัมปยุตตชั้น อาศัยปฏิฆะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นอะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นอะและที่วิปยุตจากคั่นอะเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัจย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทวิฏฐิและอาศัยโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคตด้วยโทมนัสและอาศัยปฏิฆะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาवार

สุทถนัย

[๕๐] เหตุปัจจัจย	มี ๙ วาระ
อาร์มมณปัจจัจย	มี ๖ วาระ
อธิปติปัจจัจย	มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัจย	มี ๖ วาระ
สมนันตรปัจจัจย	มี ๖ วาระ
สหชาตปัจจัจย	มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัจย	มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัจย	มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัจย	มี ๖ วาระ
ปุเรชาตปัจจัจย	มี ๖ วาระ
อาเสวนปัจจัจย	มี ๖ วาระ
กัมมปัจจัจย	มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัจย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัจย	มี ๙ วาระ
อินทริยปัจจัจย	มี ๙ วาระ

ฌมานปัจฉัย	มี ๙ วาระ
มัคคปัจฉัย	มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจฉัย	มี ๖ วาระ
วิปยุตตปัจฉัย	มี ๙ วาระ
อัติปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นัตติปัจฉัย	มี ๖ วาระ
วิคตปัจฉัย	มี ๖ วาระ
อวิคตปัจฉัย	มี ๙ วาระ
อนุลอม จบ	

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจฉัย

[๕๑] สภาวธรรมที่วิปยุตตจากคั่นอะอาศัยสภาวธรรมที่วิปยุตตจากคั่นอะ เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปยุตตจากคั่นอะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ ในขณะที่ปฏิสนธิที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังญูสัตตพรหม) โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกจจาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะอาศัยขันธที่สหระคตด้วยวิจิกจจาและที่สหระคตด้วย อุทถัจจะเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยวาร

สุทถนัย

[๕๒] นเหตุปัจฉัย	มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจฉัย	มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจฉัย	มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจฉัย	มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจฉัย	มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจฉัย	มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจฉัย	มี ๗ วาระ

(นปุเรชาตปัจฉัย เมื่อจะจำแนก พึงจัดอรุปไว้ก่อน พึงจัดรูปไว้ในที่ที่มีได้ภายในภายหลัง ส่วนในอรุปไม่มีปฏิฆะ)

นปัจฉาชาตปัจฉัย

มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นกัมมปัจฉัย	มี ๔ วาระ

นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
นอินทริยปัจจัย	มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
โนนัตถปัจจัย	มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยानุโลมปัจจัยนียะ

[๕๓] นอาร์มมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
(พึงนับอย่างนี้ ย่อ)	
โนวิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจัยนียานุโลม

[๕๔] อาร์มมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	มี ๑ วาระ
(แม้สหชาตวารก็พึงทำอย่างนี้)	

๒๘. คันถสัมปยุตตทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยानุโลม ๑. วิกังควาร
เหตุปัจจัย

[๕๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขั้น ๑ ที่วิปปยุตจากคันถะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำขั้นให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขั้นทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทามหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ขั้นที่วิปปยุตจากคันถะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้นที่สัมปยุต

ด้วยคันธะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธทำ
โลภะที่วิปยุตจากทัญญูให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ ทำ
ปฏิบัติให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะและที่วิปยุตจากคันธะทำ
สภาวะธรรมที่วิปยุต จากคันธะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุ
ปัจจัย ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วยคันธะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุต
ตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปทำโลภะที่วิปยุตจากทัญญูให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้น สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปทำปฏิบัติให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้น ขันธที่วิปยุตจากทัญญูและโลภะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้น ขันธที่สหระคตด้วยโหมณัสและปฏิบัติทำหทัยวัตถุให้เป็น
ปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๕๖] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะทำสภาวะธรรมที่สัมปยุต
ด้วยคันธะและที่วิปยุตจากคันธะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุ
ปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ ทำขันธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันธะและทำหทัย
วัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ ๒ ฯลฯ

ขันธ ๓ ทำขันธ ๑ ที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทัญญูทำ
หทัยวัตถุและโลภะให้ เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ ๒ ฯลฯ ขันธ
๓ ทำขันธ ๑ ที่สหระคตด้วยโหมณัสทำหทัยวัตถุและปฏิบัติให้เป็น
ปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันธะทำสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วย
คันธะและที่วิปยุต จากคันธะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย
ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธที่สัมปยุตด้วยคันธะและทำมหาภูต
รูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธที่สหระคตด้วย
โลภะซึ่งวิปยุตจากทัญญูและทำโลภะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตต-

สมุฏฐานรูปทำขันธที่สหระคตด้วยโหมณัสและทำปฏิบัติให้
เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โลภะทำขันธที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจาก
ทัญญูและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โลภะทำขันธที่สหระคต
ด้วยโหมณัสและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ปฏิบัติทำ

ขันธที่สหระคตด้วยโหมณัสและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิด
ขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะและที่วิปยุตจากคันธะทำ
สภาวะธรรมที่สัมปยุต ด้วยคันธะและที่วิปยุตจากคันธะให้เป็น

ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ ทำชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำ

ชั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะและทำมหาภูตรูปให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น ชั้น ๓ จิตตสมุฏฐานรูปทำชั้น ๑ ที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทัญญูและทำโลภะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ทำชั้น ๑ และปฏิขะที่สหระคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น ฯลฯ ทำ

ชั้น ๒ ฯลฯ ชั้น ๓ และโลภะทำชั้น ๑ ที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทัญญูและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ ชั้น ๓ และปฏิขะทำชั้น ๑ ที่สหระคตด้วยโทมนัสและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจัยานโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๗] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนโลม จบ

๒. ปัจจัยปัจจัยะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕๘] สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะทำสภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปยุตจากคันถะ ฯลฯ ใน ปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ... (พึงเพิ่มความจนถึงอสังยุตตพรม) จักข-วิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชั้นที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปยุตจากคันถะทำหทัยวัตถุ

ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วย
อุทธัจจะทำขันธ์ที่สหระคตด้วย

วิจิกิจฉาที่สหระคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้น (ย่อ)

๒. ปัจจัยปัจจัยนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๕๙] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

นอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ

นอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ

นฌมานปัจจัย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจัยานุโลมปัจจัยนียะ

[๖๐] นอาร์มมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

 นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

(พึงนับอย่างนี้)

๔. ปัจจัยปัจจัยยานุโลม

[๖๑] อาร์มมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

 อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ

(นิสสยวารเหมือนกันปัจจัยวาร)

๒๘. คณสัมปยุตตทุกะ ๕. สังสังฆวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ เกิดระคนกับชันธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันธะ

ฯลฯ เกิดระคนกับชันธ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันธะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะ เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โลภะเกิดระคนกับชันธที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจาก

ทิวฐิ ปฏิกะเกิดระคนกับชันธที่สหระคตด้วยโทมนัส (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะและที่วิปยุตจากคันธะเกิดระคนกับสภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยคันธะเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ และโลภะเกิดระคนกับชันธ ๑ ที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิวฐิ ฯลฯ เกิดระคนกับชันธ ๒ ฯลฯ ชันธ ๓ และปฏิกะเกิดระคนกับชันธ ๑ ที่สหระคตด้วยโทมนัส ฯลฯ เกิดระคนกับชันธ ๒ ฯลฯ (๓)

[๖๓] สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันธะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปยุตจากคันธะเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ เกิดระคนกับชันธ ๑ ที่วิปยุตจากคันธะ

ฯลฯ เกิดระคนกับชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปยุตจากคันธะ เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตชันธเกิดระคนกับโลภะที่วิปยุตจากทิวฐิ

สัมปยุตตชันธเกิดระคนกับปฏิกะ (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะและ ที่วิปยุตจากคันธะเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ เกิดระคนกับชันธ ๑ ที่สหระคต ด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิวฐิและเกิดระคนกับโลภะ ฯลฯ เกิดระคนกับชันธ ๒

ฯลฯ ชันธ ๓ เกิดระคนกับชันธ ๑ ที่สหระคตด้วยโทมนัสและเกิดระคนกับปฏิกะ ฯลฯ เกิดระคนกับชันธ ๒ ฯลฯ (ย่อ)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยวาร

[๖๔] เหตุปัจจัย	มี ๖ วาระ
อาร์มมณปัจจัย	มี ๖ วาระ
อธิปติปัจจัย	มี ๖ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๖ วาระ)	
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๖ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	มี ๖ วาระ
อนุลอม จบ	

๒. ปัจจัยปัจจัยนียะ ๑. วิกังควาร
นเหตุปัจจัย

[๖๕] สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นะ เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปยุตจากคั่นะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะเกิด

ระคนกับขันธ์ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ (ย่อ)

๒. ปัจจัยปัจจัยนียะ ๒. สังขยวาร

[๖๖] นเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๖ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๖ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๖ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
นวิปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ

๓. ปัจจัยยานุลอมปัจจัยนียะ

[๖๗] นอธิปติปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๖ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย		มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย		มี ๖ วาระ
นอาเสวนปัจจัย		มี ๖ วาระ
นกัมมปัจจัย		มี ๔ วาระ

นวิปากปัจฉัย

มี ๖ วาระ

นวิปยุตตปัจฉัย

มี ๖ วาระ

๔. ปัจฉัยปัจฉนิยานุโลม

[๖๘] อารัมมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๑ วาระ

อนันตรปัจฉัย

มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจฉัย

มี ๑ วาระ

(สัมปยุตตวาระเหมือนกับสังสังวาระ)

๒๘. คณสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจฉัย

[๖๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นกะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นกะโดยเหตุปัจฉัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยคั่นกะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชั้นธโดยเหตุปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นกะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นกะ

โดยเหตุปัจฉัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยคั่นกะเป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดย

เหตุปัจฉัย เหตุที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิวฏฐิเป็นปัจฉัยแก่โลภะและ

จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจฉัย เหตุที่สหระคตด้วยโทมนัสเป็นปัจฉัยแก่ปฏิฆะและ

จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นกะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นกะและที่วิปยุตจากคั่นกะโดยเหตุปัจฉัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยคั่นกะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชั้นธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจฉัย เหตุที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิวฏฐิเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชั้นธ โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจฉัย เหตุ

ที่สหระคตด้วยโทมนัสเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชั้นธ ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดย

เหตุปัจฉัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๗๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธที่สัมปยุตด้วยคันถะ ขันธที่สัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น (แม้ในวาระทั้ง ๓ ก็พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภ ขันธที่สัมปยุตด้วยคันถะ ขันธที่วิปยุตจากคันถะจึงเกิดขึ้น เพราะปรารภขันธที่

สัมปยุตด้วยคันถะ ขันธที่สหระตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิวฐีและโลภะจึงเกิดขึ้น ขันธที่สหระตด้วยโทมนัสและปฏิมะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๓] สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทานสมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณา

ฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่วิปยุตจากคันถะซึ่งละได้แล้วพิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธที่วิปยุตจากคันถะ โลภะและปฏิมะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะที่วิปยุตจากคันถะจึงเกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วย

ทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่วิปยุตจากคันถะด้วย

เจโตปริยญาณ อากาสาณัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ

อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ

โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดย

อารัมมณปัจจัย ขันธที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยคันถะโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน
สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ยินดีเพลิตเพลินกุศลที่เคยสั่งสม
ไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิตเพลินกุศลนั้น เพราะ
ปรารถนาความยินดีเพลิตเพลินกุศลนั้น ราคะที่สัมปยุตด้วยคันถะจึง
เกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น โทมนัสจึงเกิดขึ้น (ย่อ) (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยคันถะและ ที่วิปยุตจากคันถะโดยอาร์มมณปัจจัย
ได้แก่ เพราะปรารถนากิจฯ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขั้นที่วิปยุตจากคันถะ
โลภะ และปฏิฆะ ขั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ
โลภะ ขั้นที่สหระคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๔] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะ
เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอาร์มมณปัจจัย
ได้แก่ เพราะปรารถนาขั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ
โลภะ ขั้นที่สหระคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะ ขั้นที่สัมปยุตด้วยคัน
ถะจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารถนาขั้นที่สหระคต
ด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขั้นที่สหระคตด้วยโทมนัส
และปฏิฆะ ขั้นที่วิปยุตจากคันถะจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็น
มูล) เพราะปรารถนาขั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ
โลภะ ขั้นที่สหระคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะ ขั้นที่สหระคตด้วย
โลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขั้นที่สหระคตด้วยโทมนัสและ
ปฏิฆะจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๗๕] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาธิปติ
และสหชาตาธิปติ

อาร์มมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะให้
เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุต-ขั้นโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะ เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิป
ยุตจากคันถะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและ
สหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะให้
เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น โลภะที่วิปยุตจากทัญญูจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็น
ปัจจัยแก่จิตต-

สมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย อธิปัตติธรรมที่สหคตด้วย
โลภะซึ่งวิปยุตจากทัญญู

เป็นปัจจัยแก่โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย
อธิปัตติธรรมที่สหคตด้วย

โทมนัสเป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติ
ปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒
อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและ

สหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะให้
เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขั้นที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจาก
ทัญญูและโลภะจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิป
ยุตจากทัญญูเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น โลภะและจิตตสมุฏฐานรูป
โดยอธิปติปัจจัย อธิปัตติธรรมที่สหคตด้วยโทมนัสเป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้น ปฏิฆะและจิตตสมุฏฐานรูปโดย

อธิปติปัจจัย (๓)

[๗๖] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่วิปยุตจากคันถะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติ
และสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา
อุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้วให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พระ
อริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง

หนักแน่น นอกจากผลแล้วพิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอริปัตติปัจจัย บุคคลยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ชั้นที่วิปยุตจาก

คันถะและโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่วิปยุตจากคันถะจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอริปัตติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอริปัตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาติปัตติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทาน

ศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ชั้นที่วิปยุตจากคันถะ และโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่สัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะโดยอริปัตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาติปัตติ ได้แก่ เพราะทำจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ชั้นที่วิปยุตจากคันถะและโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ชั้นที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิและโลภะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๗] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอริปัตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาติปัตติ ได้แก่ เพราะทำชั้นที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิและโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ชั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะทำชั้นที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิและโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น โลภะที่วิปยุตจากทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะทำชั้นที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิและโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ชั้นที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิและโลภะจึงเกิดขึ้น (๓)

อนันตรปัจจัย

[๗๘] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ชันธที่สัมปยุตด้วยคันถะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชันธที่สัมปยุตด้วยคันถะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ชันธที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทัญญูที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โลภะที่วิปยุตจากทัญญูซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ชันธที่สหระคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปฏิมะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ชันธที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่ภูฏานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ชันธที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทัญญูที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชันธที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทัญญูที่เกิดหลัง ๆ และโลภะโดยอนันตรปัจจัย ชันธที่สหระคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชันธที่สหระคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดหลัง ๆ และปฏิมะโดยอนันตร-ปัจจัย (๓)

[๗๙] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันถะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โลภะที่วิปยุตจากทัญญูซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ โลภะที่วิปยุตจากทัญญูซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ปฏิมะที่เกิดก่อน ๆ เป็น ปัจจัยแก่ปฏิมะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ชันธที่วิปยุตจากคันถะซึ่งเกิด

ก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชันธที่วิปยุตจากคันถะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดย อนันตรปัจจัย ได้แก่ โลภะที่วิปยุตจากทัญญูซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชันธที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทัญญูที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ปฏิมะที่เกิด ก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชันธที่สหระคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย

อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ชันธที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โลภะที่วิปยุตจากทัญญูซึ่งเกิด ก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชันธที่สหระคต

ด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิที่เกิดหลัง ๆ และโลภะโดยอนันตรปัจจัย ปฏิฆะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่สหคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดหลัง ๆ และปฏิฆะโดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธที่สหคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะโดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๘๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะและทีวิปยุตจากคันธะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธที่สหคตด้วยโลภะ ซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิที่เกิดก่อน ๆ และโลภะเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธที่สหคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดก่อน ๆ และปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สหคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตร-ปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิที่เกิดก่อน ๆ และโลภะเป็นปัจจัยแก่โลภะทีวิปยุตจากทิฏฐิซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ ที่สหคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดก่อน ๆ และปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธที่สหคตด้วย โทมนัส และปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิที่เกิดก่อน ๆ และโลภะเป็นปัจจัยแก่ขันธที่ สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิที่เกิดหลัง ๆ และโลภะโดยอนันตรปัจจัย ขันธที่สหคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดก่อน ๆ และปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สหคตด้วยโทมนัส ซึ่งเกิดหลัง ๆ และปฏิฆะโดยอนันตรปัจจัย (๓)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๘๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะโดยสมนันตรปัจจัย สหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย และนิสสยปัจจัย

อุปนิสสยปัจจัย

[๘๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วยคันธะเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตด้วย คันธะโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล

พึงจัดอุปนิสสยปัจฉัยไว้ทั้ง ๓ วาระ) ชั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจฉัยแก่ชั้นที่วิปยุตจากคันถะโดยอุปนิสสยปัจฉัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล พึงจัดอุปนิสสยปัจฉัยไว้ทั้ง ๓ วาระ) ชั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะ เป็นปัจฉัยแก่ชั้นที่สหคตด้วยโลกะซึ่งวิปยุตจากทิกฺขณฺโณและโลกะโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยแก่ชั้นที่สหคตด้วยโทมนัสและปฏิกฺขะโดยอุปนิสสยปัจฉัย (๓)

[๘๓] สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะโดยอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ ... เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฅาสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจฉัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิกฺขณฺโณอาศัยศีล

ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ฯลฯ มานะ ... ความปรารถนา ฯลฯ เสนาสนะแล้ว

ฅาสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจฉัยแก่ ราคะ ... โทสะ

... โมหะ ... มานะ ... ทิกฺขณฺโณ ... ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะโดยอุปนิสสยปัจฉัย (พึงจัดอุปนิสสยปัจฉัยไว้ทั้ง ๓ วาระ) บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ...

ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ขั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุต จากทิฏฐิ โลภะ ขั้นที่สหระคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๘๔] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูป-นิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขั้นที่สหระคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ขั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะโดย

อุปนิสสยปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขั้นที่สหระคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ขั้นที่วิปยุตจากคันถะ โลภะที่วิปยุตจากทิฏฐิและปฏิฆะโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขั้นที่สหระคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ขั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขั้นที่สหระคตด้วย

โทมนัสและปฏิฆะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

ปุเรชาตปัจจัย

[๘๕] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันถะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตยะและวัตถุปุเรชาตยะ

อารัมมณปุเรชาตยะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ยินดีเพลิดเพลีน เพราะปรารถนาคความยินดีเพลิดเพลีนจักขุเป็นต้นนั้น ราคะที่วิปยุตจากคันถะจึงเกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่

จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตยะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายา-ยตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็น

ปัจจัยแก่ขันธที่วิปยุตจากคันธะ โลกะที่วิปยุตจากทัญญูและ
ปฏิฆะโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันธะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยคันธะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อา
รัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะ
ที่สัมปยุตด้วยคันธะจึง

เกิดขึ้น ทัญญู ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุต
ด้วยคันธะโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันธะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยคันธะและที่วิปยุตจากคันธะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒
อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
ขันธที่สหระตด้วยโลกะซึ่งวิปยุตจากทัญญู โลกะ ขันธที่สหระต
ด้วยโทมนัสและปฏิฆะจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สหระต
ด้วยโลกะซึ่ง

วิปยุตจากทัญญู โลกะ ขันธที่สหระตด้วยโทมนัสและปฏิฆะ
โดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัย

[๘๖] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่วิปยุตจากคันธะโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากคันธะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิป
ยุตจากคันธะโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะและที่วิปยุตจากคันธะเป็น
ปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่วิปยุตจากคันธะโดยปัจฉาชาตปัจจัย
ได้แก่ ขันธที่สหระตด้วยโลกะซึ่งวิปยุตจากทัญญู โลกะ ขันธที่ส
หระตด้วยโทมนัสและปฏิฆะซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่
เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจฉัย

[๘๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะโดยอาเสวนปัจฉัย (ปัจฉัยนี้เหมือนกับอนันตรปัจฉัย ไม่มีทั้งอาวัชชนจิตและวุฏฐานะ)

กัมมปัจฉัย

[๘๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะโดยกัมมปัจฉัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยคันธะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันธะโดยกัมมปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยคันธะเป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดย กัมมปัจฉัย เจตนาที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจฉัยแก่โลภะและ

จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย เจตนาที่สหระคตด้วยโทมนัสเป็นปัจฉัยแก่ปฏิกะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยคันธะเป็นปัจฉัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกภูตตารูปโดยกัมมปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันธะและที่วิปปยุตจากคันธะโดยกัมมปัจฉัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยคันธะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย เจตนาที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ์โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย เจตนาที่สหระคตด้วยโทมนัสเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ์ปฏิกะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย (๓)

[๘๙] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันธะเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันธะโดยกัมมปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่วิปปยุตจากคันธะเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ์และ

จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่วิปปยุตจากคันธะเป็นปัจฉัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกภูตตารูปโดยกัมมปัจฉัย (๑)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๙๐] สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นละเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นละโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นละเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นละโดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

วิปยุตตปัจจัย

[๙๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นละเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นละโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ พึงจำแนกไว้) (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นละเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นละโดย วิปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นละเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นละโดย วิปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขั้นที่สัมปยุตด้วยคั่นละโดยวิปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นละเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นละและที่วิปยุตจากคั่นละโดยวิปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขั้นที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทัญญู โลภะ ขั้นที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิกขะโดยวิปยุตตปัจจัย (๓)

[๙๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นละและที่วิปยุตจากคั่นละเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นละโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขั้นที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทัญญูและโลภะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปยุตตปัจจัย ขั้นที่สหคตด้วยโทมนัสและปฏิกขะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ชั้นที่สหระคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปยุตตปัจจัย (๑)

อัติถิปัจจัย

[๙๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอัติถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะโดยอัติถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ ฟังจำแนกไว้) (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะโดยอัติถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

[๙๔] สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะโดยอัติถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ (ย่อ ฟังจำแนกไว้) (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดย อัติถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โลภะที่วิปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นโดยอัติถิ-ปัจจัย ปฏิฆะที่สหระคตด้วยโทมนัสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นโดยอัติถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภ ความยินดีเพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะที่สัมปยุตด้วยคันถะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอัติถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะโดยอัติถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โลภะที่วิปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตต-สมุฏฐานรูปโดยอัติถิปัจจัย ปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ชั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ชั้นที่สหระคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ชั้นที่สหระคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะโดยอัติปัจจัย (๓)

[๙๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอัติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่

ชั้น ๓ โดยอัติปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็น ปัจจัยแก่ชั้น ๓ โดยอัติปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ ชั้น ๑ ที่สหระคตด้วย โทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ โดยอัติปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปยุตจากคันถะโดยอัติปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจจชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่สหระคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่จิตต-

สมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย ชั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิและ

หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่โลภะโดยอัติปัจจัย ชั้นที่สหระคตด้วยโทมนัสและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะโดยอัติปัจจัย

ปัจจชาตะ ได้แก่ ชั้นที่สหระคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ชั้นที่สหระคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัติปัจจัย

ปัจจชาตะ ได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัติปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะและรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปโดยอรรถปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะเป็น ปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะ โดยอรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจาก ทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดย อรรถปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัสและปฏิกะเป็น ปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่สหคตด้วยโลภะซึ่งวิปยุตจาก ทิฏฐิและหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และโลภะโดยอรรถปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัสและหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่

ชั้นที่ ๓ และปฏิกะโดยอรรถปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ (๓)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยาवार

สุทถนัย

[๙๖] เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
อาร์มมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
อินทรีปัจจัย	มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
วิปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัติปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อนุโลม จบ	

๒. ปัจจนียุทธธาร

[๙๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นกะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นกะโดยอาร์म्मณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นกะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นกะโดย อาร์म्मณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจจชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นกะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นกะ และที่วิปยุตจากคั่นกะโดยอาร์म्मณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๙๘] สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นกะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นกะโดยอาร์म्मณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจจ-ชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรีปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นกะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นกะโดยอาร์म्मณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากคั่นกะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นกะและที่วิปยุตจากคั่นกะโดยอาร์म्मณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๙๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะ
เป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอาร์มมณปัจฉัย
สหชาตปัจฉัย และอุปนิสสย-ปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะเป็น
ปัจฉัยแก่สภาวธรรม ที่วิปยุตจากคันถะโดยอาร์มมณปัจฉัย
สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย และปัจฉา-ชาตปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะเป็น
ปัจฉัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปยุตจากคันถะ
โดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย และอุปนิสสยปัจฉัย (๓)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๐๐] นเหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอาร์มมณปัจฉัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจฉัยมีปัจฉัยละ ๙ วาระ)

โนอวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๐๑] นอาร์มมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

นสมนันตรปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

นมัคคปัจฉัย มี ๙ วาระ

นสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ

นวิปยุตตปัจฉัย มี ๖ วาระ

โนนัตถิปัจฉัย มี ๙ วาระ

โนวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

๔. ปัจฉยปัจฉนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๐๒] อาร์มมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

(พึงขยายบทอนุโลมมาติกาให้พิสดาร) ฯลฯ

อวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

คันถสัมปยุตตทุกะ จบ

๒๙. คณคณนิกายทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

เหตุปัจจย

[๑๐๓] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็น คันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจย ได้แก่ อภิขฌากายคันถะ อาศัยสีลัพพตปราคาสกายคันถะเกิดขึ้น สีลัพพตปราคาสกายคันถะอาศัยอภิขฌา-กายคันถะเกิดขึ้น อภิขฌากายคันถะอาศัยอิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะเกิดขึ้น อิทัง-สัจจาภินิเวสกายคันถะอาศัยอภิขฌากายคันถะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็น

คันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยคันถะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นอารมณ์ของคันถะและที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะเกิดขึ้นเพราะ

เหตุปัจจย (๑)

(ปฏิจจวาร สหชาตวาร ปัจจยวาร นิสสยวาร สังสัจจวาร และสัมปยุตตวาร เหมือนกับคณทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

๒๙. คณคณนิกายทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจย

[๑๐๔] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะเป็นปัจจยแก่สภาว-ธรรมที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะโดยเหตุปัจจย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะเป็น ปัจจยแก่สัมปยุตตคันถะโดยเหตุปัจจย (พึงขยายวาระทั้ง ๙ ให้พิสดารอย่างนี้)

อารมณ์มณปัจจย

[๑๐๕] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะเป็นปัจจยแก่สภาว-ธรรมที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะโดยอารมณ์มณปัจจย ได้แก่ เพราะปรารภ คันถะ คันถะจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภคันถะ ขันธ์ที่เป็น อารมณ์ของ

คันถะแต่ไม่เป็นคันถะจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะ
ปรารภ

คันถะ คันถะและสัมปยุตตชั้นจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๐๖] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่
เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดยอา
รัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว
พิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจาก
ฌาน ฯลฯ พระอริยะพิจารณาโคตรภู พิจารณา

โวทาน พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้
แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ชั้น
ที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง
ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วย
ทิพพโสตธาตุ (พึงขยายให้พิสดารทั้งหมด) ... เป็นปัจจัยแก่อาวัช
ชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัย
แก่สภาวธรรม ที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะโดยอา
รัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว
ยินดีเพิลิตเพลินกุศลนั้น เพราะปรารภความยินดีเพิลิตเพลินกุศล
นั้น รากะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทัจจะ ฯลฯ โทมนัส
จึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพิลิตเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ
ออกจากฌานแล้ว ยินดีเพิลิตเพลินฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
ชั้นที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ เพราะปรารภความ
ยินดีเพิลิตเพลินฌานเป็นต้นนั้น รากะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัส
จึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัย
แก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นอารมณ์ของคันถะและที่เป็นอารมณ์
ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดย

อารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา
อุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน
แล้วยินดีเพิลิตเพลินฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุและชั้นที่เป็น
อารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ เพราะ ปรารภความยินดี

เพลิดเพลินฌานเป็นต้นนั้น คันถะและสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น (พึงขยายความทั้ง ๓ วาระนอกนี้ให้พิสดารอย่างนี้) (๓)

(พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภ ในทุกะนี้ไม่มีโลกุตตระ เหมือนกับคันถทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน พึงกำหนดแน่นอนว่า เป็นอารมณ์ของคันถะ ในมัคคปัจฉัยพึงเพิ่มเป็น ๙ วาระ)

คันถคันถนิยทุกะ จบ

๓๐. คันถคันถสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑ - ๔. ปัจฉยจตุกกนัย

เหตุปัจฉัย

[๑๐๗] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ อภิขฌากายคันถะอาศัย สีสัพพตปรามาสกายคันถะเกิดขึ้น สีสัพพตปรามาสกายคันถะอาศัยอภิขฌา-

กายคันถะเกิดขึ้น อภิขฌากายคันถะอาศัยอิทังสัจจาทินิเวสกายคันถะเกิดขึ้น

อิทังสัจจาทินิเวสกายคันถะอาศัยอภิขฌากายคันถะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธอาศัยคันถะ

เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ อภิขฌากายคันถะและสัมปยุตตขันธอาศัยสีสัพพตปรามาสกายคันถะเกิดขึ้น (พึงผูก เป็นจกกนัย) (๓)

[๑๐๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ขันธ ๓ อาศัย

ขันธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวะ
ธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย
ได้แก่ คันถะอาศัยขั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น
(๒)

สภาวะธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วย
คันถะแต่ไม่เป็นคันถะ อาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่
เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้นที่ ๓ และคันถะอาศัย
ขั้นที่ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้นที่
๒ ฯลฯ (๓)

[๑๐๙] สภาวะธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคัน
ถะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุต
ด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ คันถะ
อาศัยคันถะและสัมปยุตตวัตรเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวะ
ธรรมที่เป็นคันถะ สัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่
เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้นที่ ๓ อาศัยขั้นที่ ๑ ที่
สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะและอาศัยคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ
อาศัยขั้นที่ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วย
คันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคัน
ถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย
ได้แก่ ขั้นที่ ๓ และอภิขณิกายคันถะอาศัย

ขั้นที่ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะและอาศัยสี
ลัพพตปรามาสกายคันถะ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้นที่ ๒ ฯลฯ (พึงผูก
เป็นจักกณีย ย่อ) (๓)

[๑๑๐] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนีเย

[๑๑๑] สภาวธรรมที่เป็นคั่นและสัมปยุตด้วยคั่น
อะอาคัยสภาวธรรมที่เป็นคั่นและสัมปยุตด้วยคั่นเกิดขึ้นเพราะ
นอธิปติปัจจัย (ย่อ)

(ในที่นี้ไม่มีนเหตุปัจจัย)

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นปัจจาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

(โดยนัยนี้ การนับ ๒ อย่างนอกนี้ สหชาตวาระ ปัจจัยวาระ นิสส
ยวาระ สังสญญวาระ และสัมปยุตตวาระเหมือนกับปฏิจจวาระ)

๓๐. คั่นถคั่นถสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจัยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๑๒] สภาวธรรมที่เป็นคั่นและสัมปยุตด้วยคั่น
อะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นคั่นและสัมปยุตด้วยคั่นโดย
เหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคั่นและสัมปยุต ด้วยคั่นอะเป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตคั่นอะโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นคั่นและสัมปยุตด้วยคั่นอะเป็นปัจจัยแก่
สภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยคั่นอะแต่ไม่เป็นคั่นอะโดยเหตุปัจจัย
ได้แก่ เหตุที่เป็นคั่นและสัมปยุตด้วยคั่นอะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุต
ตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคั่นและสัมปยุตด้วยคั่นอะเป็นปัจจัยแก่
สภาวธรรมที่เป็นคั่นอะ สัมปยุตด้วยคั่นอะและที่สัมปยุตด้วยคั่นอะ
แต่ไม่เป็นคั่นอะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคั่นและสัมปยุต
ด้วยคั่นอะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และคั่นอะโดย

เหตุปัจจัย (๓)

[๑๑๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคั่นอะแต่ไม่เป็น
คั่นอะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยคั่นอะแต่ไม่เป็นคั่นอะ

เป็นคันถะจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภคันถะ ชั้น
ที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่สัมปยุต ด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดยอาร์มมณปัจจัย
ได้แก่ เพราะปรารภชั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ ชั้นที่
สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล)
เพราะปรารภชั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ คันถะจึงเกิด
ขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภชั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่
ไม่เป็นคันถะ คันถะและชั้นที่สัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น (๓)

(พึงเพิ่มเป็น ๓ วาระแม่นอกนี้ อย่างนี้เหมือนกับอา
รัมมณปัจจัย อธิปัตติปัจจัย อนันตรปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย ไม่มี
การจำแนกไว้)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาवार

สุทถนัย

[๑๑๖] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปัตติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สหชาติปัจจัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

อินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ

ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ

นัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ

วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อวิคตปัจจัจย มี ๙ วาระ

(อรุบทาณันเป็นปัจจัจย พึงจัดไว้ปัจจัจยละ ๓ วาระ พึงเปลี่ยน
อาร์มณปัจจัจย สหชาติปัจจัจย และอุปนิสสยปัจจัจยให้เป็นปัจจัจยละ
๙ วาระ แม้ในปัญหาวาร ก็พึงเพิ่มทั้งหมดอย่างนี้)

คณคณคณสัมปยุตตทุกะ จบ

๓๑. คณวิปยุตตคณณียทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

เหตุปัจจัจย

[๑๑๗] สภาวธรรมที่วิปยุตตจากคณณะแต่เป็น

อาร์มณของคณณะอาศัย

สภาวธรรมที่วิปยุตตจากคณณะแต่เป็นอาร์มณของคณณะเกิด
ขึ้นเพราะเหตุปัจจัจย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้น
๑ ที่วิปยุตตจากคณณะแต่เป็นอาร์มณของคณณะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย
ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหา-

ภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงขยายให้พิสดารเหมือนโลกียทุกะ ใน
จุฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

คณวิปยุตตคณณียทุกะ จบ

คณโคจจกะ จบ

๖- ๗. โอม - โยคโคจจกะ

๓๒ - ๔๓. โอมทุกะเป็นต้น

[๑] สภาวธรรมที่เป็นโอมะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นโอมะเกิด
ขึ้นเพราะเหตุปัจจัจย ฯลฯ

[๒] สภาวธรรมที่เป็นโยคะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นโยคะเกิด
ขึ้นเพราะเหตุปัจจัจย ฯลฯ

(โคจจกะแม้ทั้ง ๒ เหมือนกับอาสวโคจจกะ ไม่มีข้อแตกต่าง
กัน)

โอม-โยคโคจจกะ จบ

๘. นีวรณโคจจกะ

๔๔. นีวรณทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัจย

[๑] สภาวธรรมที่เป็นนิรณเฑาะฐสภาวธรรมที่เป็นนิรณเฑาะฐ
เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ถีนมิทธนิรณเฑาะฐ อุทัจจนนิรณเฑาะฐ และ
อวิชชานิรณเฑาะฐกามฉันทนิรณเฑาะฐ

เกิดขึ้น อุทัจจนนิรณเฑาะฐและอวิชชานิรณเฑาะฐกามฉันทนิรณเฑาะฐ
เกิดขึ้น ถีนมิทธนิรณเฑาะฐ อุทัจจนนิรณเฑาะฐ และอวิชชานิรณเฑาะฐ
พยาบาทนิรณเฑาะฐเกิดขึ้น อุทัจจนนิรณเฑาะฐ และอวิชชานิรณเฑาะฐ
พยาบาทนิรณเฑาะฐเกิดขึ้น ถีนมิทธนิรณเฑาะฐ อุทัจจนนิรณเฑาะฐ กุกกุจ-
จนนิรณเฑาะฐ และอวิชชานิรณเฑาะฐพยาบาทนิรณเฑาะฐเกิดขึ้น อุทัจจน
นิรณเฑาะฐ กุกกุจจนนิรณเฑาะฐ และอวิชชานิรณเฑาะฐพยาบาทนิรณเฑาะฐเกิด
ขึ้น อุทัจจนนิรณเฑาะฐวิจิกิจฉานิรณเฑาะฐ

เกิดขึ้น อวิชชานิรณเฑาะฐอุทัจจนนิรณเฑาะฐเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเฑาะฐสภาวธรรมที่เป็นนิรณเฑาะฐเกิด
ขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัสนิรณเฑาะฐเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิรณเฑาะฐและที่ไม่เป็นนิรณเฑาะฐสภาวธรรมที่
เป็นนิรณเฑาะฐเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ถีนมิทธนิรณเฑาะฐ อุทัจจน
นิรณเฑาะฐ อวิชชานิรณเฑาะฐ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัสนกาม
ฉันทนิรณเฑาะฐเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) (๓)

[๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเฑาะฐสภาวธรรมที่ไม่เป็น
นิรณเฑาะฐเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัสนขันธ ๑ ที่ไม่เป็นนิรณเฑาะฐ

เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัสนขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิรณเฑาะฐสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเฑาะฐเกิด
ขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ นิรณเฑาะฐอาศัสนขันธที่ไม่เป็นนิรณเฑาะฐเกิดขึ้น
(๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิรณเฑาะฐและที่ไม่เป็นนิรณเฑาะฐสภาวธรรมที่
ไม่เป็นนิรณเฑาะฐเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ขันธ ๓ นิรณเฑาะฐและจิต
ตสมุฏฐานรูปอาศัสนขันธ ๑ ที่ไม่

เป็นนิรณเฑาะฐเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัสนขันธ ๒ ฯลฯ (๓)

[๓] สภาวธรรมที่เป็นนิรณเฑาะฐสภาวธรรมที่เป็นนิรณเฑาะฐ
และที่ไม่เป็นนิรณเฑาะฐเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ถีนมิทธนิรณเฑาะฐ
อุทัจจนนิรณเฑาะฐ และอวิชชานิรณเฑาะฐกามฉันทนิรณเฑาะฐและสัมปยุต
ตขันธเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกันย) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณาสัยสภาวะธรรมที่เป็นนิรณาสัยและที่ไม่เป็นนิรณาสัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่ไม่เป็นนิรณาสัยและอาศัยนิรณาสัยเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยนิรณาสัยและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณาสัยและที่ไม่เป็นนิรณาสัยสภาวะธรรมที่เป็นนิรณาสัยและที่ไม่เป็นนิรณาสัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ ถีนมิทธานิรณาสัย อุทัจจนิรณาสัย และอวิชชานิรณาสัยอาศัยชั้น ๑ ที่ไม่เป็นนิรณาสัยและอาศัยกามฉันทานิรณาสัยเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกณีย ย่อ) (๓)

๑. ปัจจัยานโลม ๒. สังขยวาร

สุทถนัย

[๔] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปัตติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนโลม จบ

๒. ปัจจัยปัจจัยนัย ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕] สภาวะธรรมที่เป็นนิรณาสัยสภาวะธรรมที่เป็นนิรณาสัยเกิดขึ้นเพราะ

นเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิรณาสัยวิจิกิจฉานิรณาสัยเกิดขึ้น อวิชชานิรณาสัย

อุทัจจนิรณาสัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณาสัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณาสัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุ-ปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นนิรณาสัย เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒

ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่ม ข้อความจนถึง
อสังฺกตพรหม) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณเฑาะว์สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณเฑาะว์
ขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิรณเฑาะว์ขั้นที่สหคตด้วย
วิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะ

เกิดขึ้น (๒)

[๖] สภาวะธรรมที่เป็นนิรณเฑาะว์สภาวะธรรมที่เป็นนิรณเฑาะว์
และที่ไม่เป็นนิรณเฑาะว์ขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิรณเฑาะว์
อสังฺกตพรหมและสัมปยุตต-ขั้นที่เกิดขึ้น อวิชชานิรณเฑาะว์
อุทธัจจนิรณเฑาะว์และสัมปยุตตขั้นที่เกิดขึ้น (๑)

นารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๗] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณเฑาะว์สภาวะธรรมที่เป็นนิรณเฑาะว์
เกิดขึ้นเพราะ

นารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอสังฺกตพรหมเกิดขึ้น
(๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณเฑาะว์สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณเฑาะว์
เกิดขึ้นเพราะ

นารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอสังฺกตพรหมขั้นที่ไม่เป็น
นิรณเฑาะว์เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึง
อสังฺกตพรหม) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณเฑาะว์สภาวะธรรมที่เป็นนิรณเฑาะว์และที่
ไม่เป็นนิรณเฑาะว์เกิดขึ้น เพราะนารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐาน
รูปอสังฺกตพรหมและสัมปยุตตขั้น

เกิดขึ้น (ย่อ) เพราะนอภิปติปัจจัย เพราะนอนันตรปัจจัย
เพราะนสมันตรปัจจัย เพราะนอญญมัญญปัจจัย เพราะนอุปนิส
ยปัจจัย

นปุเรชาตปัจจัย

[๘] สภาวะธรรมที่เป็นนิรณเฑาะว์สภาวะธรรมที่เป็นนิรณเฑาะว์
เกิดขึ้นเพราะ

นปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรุปาวจรภูมิ ถีนมิททนิรณเฑาะว์ อุทธัจ
จนิรณเฑาะว์ และ

อวิชชานิรณเฑาะว์อสังฺกตพรหมขั้นที่เกิดขึ้น ในอรุปาวจรภูมิ
อุทธัจจนิรณเฑาะว์ และอวิชชานิรณเฑาะว์ อสังฺกตพรหมขั้นที่เกิดขึ้น ในอ

รูปาวจรภูมิ อุทัจจนีวรรณ์ และอวิชชานีวรรณ์อาศัยวิจิกิจฉานีวรรณ์
เกิดขึ้น ในรูปาวจรภูมิ อวิชชานีวรรณ์อาศัยอุทัจจนีวรรณ์เกิดขึ้น
(๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิวรรณ์อาศัยสภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณ์เกิด
ขึ้นเพราะนปฺเรชาต-ปัจจย ได้แก่ ในรูปาวจรภูมิ สัมปยุตตขันธ
อาศัยนิวรรณ์เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนิวรรณ์เกิดขึ้น (พึงขยาย
วาระที่เหลือแม่ทั้งหมดให้พิสดาร พึงจัดรูปไว้ก่อน จัดรูปไว้ตาม
ที่จะมีได้ในภายหลัง)

[๙] สภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณ์อาศัยสภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณ์
และที่ไม่เป็น

นิวรรณ์เกิดขึ้นเพราะนปฺเรชาตปัจจย ได้แก่ ในรูปาวจรภูมิ ถีน
มิตฺถนิวรรณ์ และอุทัจจนีวรรณ์อาศัยขันธที่ไม่เป็นนิวรรณ์และอาศัย
กามฉันทนิวรรณ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจกกนัย) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิวรรณ์อาศัยสภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณ์และที่
ไม่เป็นนิวรรณ์

เกิดขึ้นเพราะนปฺเรชาตปัจจย ได้แก่ ในรูปาวจรภูมิ ขันธ ๓
อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรรณ์และอาศัยนิวรรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย
ขันธ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยนิวรรณ์และสัมปยุตตขันธเกิดขึ้น
จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยนิวรรณ์และมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณ์และที่ไม่เป็นนิวรรณ์อาศัยสภาวะธรรมที่
เป็นนิวรรณ์

และที่ไม่เป็นนิวรรณ์เกิดขึ้นเพราะนปฺเรชาตปัจจย ได้แก่ ในรูป
าวจรภูมิ ขันธ ๓ ถีนมิตฺถนิวรรณ์ อุทัจจนีวรรณ์และอวิชชานีวรรณ์
อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรรณ์และอาศัยกามฉันทนิวรรณ์เกิดขึ้น (พึง
ผูกเป็นจกกนัย ย่อ) (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร
สุทถนัย

[๑๐] นเหตุปัจจย มี ๔ วาระ

นอาร์มมณปัจจย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ

นสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัจย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัจย มี ๙ วาระ
นปัจจจาชาตปัจจัจย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัจย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัจย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัจย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัจย มี ๑ วาระ
นอินทริยปัจจัจย มี ๑ วาระ
นฌมานปัจจัจย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัจย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัจย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัจย มี ๙ วาระ
โนนัตถิปัจจัจย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัจย มี ๓ วาระ
๓. ปัจจยานุโลมปัจจัจนียะ

[๑๑] นอาร์มมณปัจจัจย กับเหตุปัจจัจย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัจย มี ๙ วาระ (ย่อ)

๔. ปัจจยปัจจัจนียานุโลม

[๑๒] อาร์มมณปัจจัจย กับนเหตุปัจจัจย มี ๔ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัจย มี ๓ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัจย มี ๔ วาระ
(พึงขยายสหชาตवारให้พิสดารอย่างนี้)

๔๔. นีวรรณทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร
เหตุปัจจัจย

[๑๓] สภาวธรรมที่เป็นนิวรรณทำสภาวธรรมที่เป็นนิวรรณ
ให้เป็นปัจจัจยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัจย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรรณทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรรณให้
เป็นปัจจัจยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัจย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐาน
รูปทำชันธ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรรณให้เป็นปัจจัจยเกิดขึ้น ฯลฯ (พึงเพิ่ม
ข้อความจนถึงมหาภูตรูปที่เป็นภายใน) ชันธที่ไม่เป็นนิวรรณทำ
หทัยวัตถุให้เป็นปัจจัจยเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณทำสภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณให้เป็น
ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ นิรณทำขั้นที่ไม่เป็นนิรณ
ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น นิรณทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณทำสภาวะธรรมที่ไม่
เป็นนิรณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓
นิรณและจิตตสมุฏฐานรูปทำขั้น ๑ ที่ไม่เป็นนิรณให้เป็นปัจจัย
เกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ นิรณทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิด
ขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น นิรณและ
สัมปยุตตขั้นทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๑๔] สภาวะธรรมที่เป็นนิรณทำสภาวะธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่
เป็นนิรณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ถินมิต
นิรณ อุทัจจนิรณ และอวิชชา-นิรณทำกามฉันทนิรณและ
สัมปยุตตขั้นให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณ) ถินมิต
นิรณ อุทัจจนิรณ และอวิชชานิรณทำกามฉันทนิรณและหทัย
วัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณ) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณทำสภาวะธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่
เป็นนิรณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทำขั้น ๑ ที่ไม่ เป็นนิรณและทำนิรณให้เป็น
ปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ สัมปยุตต-

ขั้นทำนิรณและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตต
สมุฏฐานรูปทำนิรณและ

สัมปยุตตขั้นให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำนิรณ
และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณทำสภาวะธรรมที่
เป็นนิรณและที่ไม่เป็น นิรณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย
ได้แก่ ขั้น ๓ ถินมิตนิรณ อุทัจจ-นิรณ และอวิชชานิรณทำ
ขั้น ๑ ที่ไม่เป็นนิรณและทำกามฉันทนิรณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น
ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกณ) ถินมิตนิรณ อุทัจจ
นิรณ อวิชชานิรณและสัมปยุตตขั้นทำกามฉันทนิรณและหทัย
วัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกณ ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยวาร

[๑๕] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจฉัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจฉัย มีปัจฉัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ
อนุลอม จบ

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร
นเหตุปัจฉัย

[๑๖] สภาวธรรมที่เป็นนิรณทำสภาวธรรมที่เป็นนิรณให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ อวิชชานิรณทำวิจิกจฉานิรณให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น

อวิชชานิรณทำอุทถัจฉนิรณให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตตสมมภูฐานรูปทำชันธ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่ เป็นนิรณเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชันธ ๒ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังญสัตตพรม) จักขวิญญานทำจักขายตนะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญานทำกายายตนะให้ เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ชันธที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่ เป็นนิรณทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิรณทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะ นเหตุปัจฉัย ได้แก่ อวิชชานิรณทำชันธที่สหรคตด้วยวิจิกจฉาและที่สหรคตด้วยอุทถัจฉจะเป็นปัจฉัยเกิดขึ้น อวิชชานิรณทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๒)

[๑๗] สภาวธรรมที่เป็นนิรณทำสภาวธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ อวิชชานิรณทำวิจิกจฉานิรณและสัมปยุตตชันธให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น อวิชชานิรณทำอุทถัจฉนิรณและสัมปยุตตชันธให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น อวิชชานิรณทำวิจิกจฉานิรณและหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัย

เกิดขึ้น อวิชชานิรณทำอุทถัจฉนิรณและหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยวาร
สุทถนัย

[๑๘] นเหตุปัจฉัย มี ๔ วาระ
นอาร์มมณปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ

นสมันนตรปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจฉัย มี ๙ วาระ

นปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจฉัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ

นวิปากปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ

นอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ

นฌมานปัจฉัย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ

นสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจฉัย มี ๙ วาระ

โนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

[๑๙] นอารัมมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ

 นอธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ (ย่อ)

๔. ปัจฉยปัจฉนียานุโลม

[๒๐] อารัมมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๔ วาระ

 อนันตรปัจฉัย มี ๔ วาระ

 สมันนตรปัจฉัย มี ๔ วาระ ฯลฯ

 มัคคปัจฉัย มี ๓ วาระ

 อวิคตปัจฉัย มี ๔ วาระ

๔๔. นีวรณทูกะ ๕. สังสังฆวาร์

๑-๔. ปัจฉยจตุกกนัย

[๒๑] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็น
นิวรณเพราะ

เหตุปัจจัย ได้แก่ ถีนมิทธนิรณ อุตัจฉนิรณ และอวิชชา
นิรณเกิดระคนกับกามฉันทนิรณ (พึงผูกเป็นจักกนัย พึงขยาย
นิรณทั้งหมดให้พิสดาร)

[๒๒] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อนุโลม จบ

[๒๓] สภาวธรรมที่เป็นนิรณเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็น
นิรณเพราะ

นเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิรณเกิดระคนกับวิจิกิจฉานิรณ
อวิชชานิรณเกิด

ระคนกับอุตัจฉนิรณ (ย่อ)
[๒๔] นเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกำมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นฌมานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
ปัจจัยนยะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตवार พึงเพิ่มอย่างนี้)

๔๔. นิรณทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร
เหตุปัจจัย

[๒๕] สภาวธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น
นิรณโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต
นิรณโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็น
นิรณโดยเหตุ-

ปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นและ
จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นนิรณ
และที่ไม่เป็นนิรณ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิรณเป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น นิรณ และ

จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็น
นิรณโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้นและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุ-ปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ
ฯลฯ (๑)

อาร์มมณปัจจัย

[๒๖] สภาวะธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
นิรณโดย

อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภนิรณ นิรณจึงเกิดขึ้น
(พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภนิรณ ขั้นที่ไม่เป็นนิรณจึง
เกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภนิรณ นิรณและ
สัมปยุตตขั้นจึงเกิดขึ้น (๓)

[๒๗] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่
เป็นนิรณโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล
รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศล

นั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน
แล้วพิจารณาฌาน

ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล
พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล
และอาร์มมณจิตโดยอาร์มมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่
เป็นนิรณซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ขมได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่
เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขั้นที่ไม่
เป็นนิรณโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคล
เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้
มีความพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นนิรณด้วยเจโตปริยญาณ อา
ภาส้านัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญานัญจายตนะ ฯลฯ อา

กัญญาญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โภกฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ชันธ ที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นนิรณโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และชันธที่ไม่เป็นนิรณ เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจจา ฯลฯ อุทัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และชันธที่ไม่เป็นนิรณ เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น นิรณและสัมปยุตตชันธจึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นนิรณโดยอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภ)

อธิปติปัจจัย

[๒๘] สภาวะธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นนิรณโดยอธิปติ-ปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำนิรณให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิรณจึงเกิดขึ้น มี ๓ วาระ (ปัจจัยนี้เหมือนกับอาร์มมณปัจจัย) (๓)

[๒๙] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อาร์มมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณา กุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค ฯลฯ พิจารณาผล

ฯลฯ พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปตติปัจจัย บุคคลยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธที่ไม่เป็นนิรณให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปตติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นนิรณโดยอธิปตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาทิปติและสหชาตาทิปติ

อารัมมณาทิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณาทุกสกลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากมาน ฯลฯ ยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธที่ไม่เป็นนิรณให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนิรณโดยอธิปตติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณโดยอธิปตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาทิปติและสหชาตาทิปติ

อารัมมณาทิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณาทุกสกลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากมาน ฯลฯ ยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธที่ไม่เป็นนิรณให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำ

ความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิรณและ

สัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ นิรณ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปตติปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นนิรณ โดยอธิปตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาทิปติ มี ๓ วาระ (มีเฉพาะ

อารัมมณาธิปติปัจจยเทอนัน)

อนันตรปัจจย

[๓๐] สภาวธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจจยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณโดยอนันตร-ปัจจย ได้แก่ นิรณที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจยแก่นิรณที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) นิรณที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจยแก่ชั้นที่มิเป็นนิรณซึ่งเกิด

หลัง ๆ โดยอนันตรปัจจย นิรณเป็นปัจจยแก่ภูฐานะโดยอนันตรปัจจย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) นิรณที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจยแก่นิรณและสัมปยุตตชั้นที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจย (๓)

[๓๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณโดย อนันตรปัจจย ได้แก่ ชั้นที่มิเป็นนิรณซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจยแก่ชั้นที่มิเป็นนิรณซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจย ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่าน

ผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจยแก่ผลสมบัติโดยอนันตรปัจจย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ชั้นที่มิเป็นนิรณซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจยแก่นิรณที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจย อาวัชชนจิตเป็นปัจจยแก่นิรณโดยอนันตรปัจจย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ชั้นที่มิเป็น นิรณซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจยแก่นิรณและสัมปยุตตชั้นที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตร-ปัจจย อาวัชชนจิตเป็นปัจจยแก่นิรณและสัมปยุตตชั้นโดยอนันตรปัจจย (๓)

[๓๒] สภาวธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจยแก่สภาวธรรมที่เป็น นิรณโดยอนันตรปัจจย ได้แก่ นิรณและสัมปยุตตชั้นที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจยแก่ นิรณที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) นิรณและสัมปยุตตชั้น ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจยแก่ชั้นที่มิเป็นนิรณซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจย นิรณและสัมปยุตตชั้นเป็นปัจจยแก่ภูฐานะโดยอนันตรปัจจย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) นิรณและสัมปยุตตชั้นที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจยแก่นิรณและสัมปยุตตชั้นที่เกิด

หลัง ๆ โดยอนันตรปัจจย (๓)

สมนันตรปัจจยเป็นต้น

[๓๓] สภาวธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจจยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณโดยสมนันตร-ปัจจย เป็นปัจจยโดยสหชาติปัจจย เป็นปัจจยโดยอัญญมัญญปัจจย เป็นปัจจยโดยนิสสยปัจจย

อุปนิสสยปัจฉัย

[๓๔] สภาวธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณโดย

อุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ นิรณเป็นปัจฉัยแก่นิรณโดยอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ

[๓๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณโดย

อุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ทำฌานให้เกิดขึ้น ฯลฯ ทำวิปัสสนา ฯลฯ มรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทักขลี อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ

ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ทิฏฐิ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุต ... โภชนะ ... เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสังข์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจฉัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรค ... ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณโดยอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทักขลี อาศัยศีล

ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสังข์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจฉัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณโดยอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ นิวรรณและสัมปยุตตขั้นโดยอุปนิสสยะปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณและที่ไม่เป็นนิวรรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณ โดยอุปนิสสยะปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ นิวรรณและสัมปยุตตขั้นเป็นปัจจัยแก่ นิวรรณโดย

อุปนิสสยะปัจจัย มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๓๖] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิวรรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิวรรณโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตยะและวัตถุปุเรชาตยะ

อารัมมณปุเรชาตยะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น ฯลฯ มี ๓ วาระ (ปุเรชาตปัจจัยเหมือนกับอารัมมณปัจจัย สำหรับสภาวะธรรมที่เป็นกุศลและอกุศลพึงจำแนกไว้)

ปัจจุชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๓๗] สภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิวรรณโดยปัจจุชาตปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ

กัมมปัจจัย

[๓๘] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิวรรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิวรรณโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตยะและนानาขณิกะสหชาตยะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นนิวรรณเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นและจิตต-สมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นนิวรรณเป็นปัจจัยแก่ขั้นที่เป็นวิบากและกฐัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เจตนาที่ไม่เป็นนิวรรณเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนิวรรณโดยกัมมปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เจตนาที่ไม่เป็นนิวรรณเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น นิวรรณ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๓๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณโดย

วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอินทรีปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยฌานปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยมคคปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสัมปยุตตปัจฉัย

วิปยุตตปัจฉัย

[๔๐] สภาวธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณโดย

วิปยุตตปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (พึงเพิ่ม ๔ วาระที่เหลืออย่างนี้)

อตติปัจฉัย

[๔๑] สภาวธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณโดยอตติปัจฉัย ได้แก่ กามฉันทนิรณเป็นปัจฉัยแก่ถิ่นมิทธนิรณ อุทัจจนิรณ และอวิชชานิรณ โดยอตติปัจฉัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณโดยอตติปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (โดยนัยนี้ บทที่มีนิรณเป็นมูล มี ๓ วาระ) (๓)

[๔๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณโดยอตติปัจฉัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณโดยอตติปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณโดยอตติปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (ย่อ) (๓)

[๔๓] สภาวธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณโดยอตติปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ กามฉันทนิรณและสัมปยุตตขันธเป็นปัจฉัยแก่ถิ่นมิทธนิรณ อุทัจจนิรณ และอวิชชานิรณโดยอตติปัจฉัย

กามฉันทนิวรรณ์และหทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่ถีนมิทถนิวรรณ์ อุทัจจนิวรรณ์ และอวิชชานิวรรณ์โดยอัติปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณ์และที่ไม่เป็นนิวรรณ์เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่เป็นนิวรรณ์โดยอัติปัจฉัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ชันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรรณ์และนิวรรณ์เป็นปัจฉัยแก่ชันธ์ ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจฉัย ฯลฯ ชันธ์ ๒ ฯลฯ นิวรรณ์และหทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่ชันธ์ที่ไม่เป็นนิวรรณ์โดยอัติปัจฉัย นิวรรณ์และสัมปยุตตชันธ์เป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจฉัย นิวรรณ์และมหาภูตรูปเป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจฉัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ นิวรรณ์และสัมปยุตตชันธ์เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัติปัจฉัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ นิวรรณ์ สัมปยุตตชันธ์ และกวัฬงการาหารเป็นปัจฉัยแก่กายนี้โดยอัติปัจฉัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ นิวรรณ์ สัมปยุตตชันธ์ และรูปชีวิตินทริย์เป็นปัจฉัยแก่กวัฏตารูปโดยอัติปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณ์และที่ไม่เป็นนิวรรณ์เป็นปัจฉัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณ์ และที่ไม่เป็นนิวรรณ์โดยอัติปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรรณ์และกามฉันทนิวรรณ์เป็นปัจฉัยแก่

ชันธ์ ๓ ถีนมิทถนิวรรณ์ อุทัจจนิวรรณ์ อวิชชานิวรรณ์ และจิตตสมุฏฐานรูป

โดยอัติปัจฉัย ชันธ์ ๒ ฯลฯ กามฉันทนิวรรณ์และหทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่ถีน-

มิทถนิวรรณ์ อุทัจจนิวรรณ์ อวิชชานิวรรณ์ และสัมปยุตตชันธ์โดยอัติปัจฉัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยาवार

สุทถนัย

[๔๔] เหตุปัจฉัย มี ๔ วาระ

อาร์มมณปัจฉัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจฉัย	มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจฉัย	มี ๙ วาระ
สหชาตปัจฉัย	มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นิสสยปัจฉัย	มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจฉัย	มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจฉัย	มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจฉัย	มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจฉัย	มี ๙ วาระ
กัมมปัจฉัย	มี ๓ วาระ
วิปากปัจฉัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจฉัย	มี ๓ วาระ
อินทริยปัจฉัย	มี ๓ วาระ
ฌานปัจฉัย	มี ๓ วาระ
มัคคปัจฉัย	มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจฉัย	มี ๙ วาระ
วิปยุตตปัจฉัย	มี ๕ วาระ
อตถิปัจฉัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจฉัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจฉัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจฉัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจฉนียุทธาร

[๔๕] สภาวธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณโดย

อาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย และอุปนิสสยปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย และปัจฉาชาตปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย และอุปนิสสยปัจฉัย (๓)

[๔๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย ปุเรชาตปัจฉัย ปัจฉาชาตปัจฉัย กัมมปัจฉัย อาหารปัจฉัย และอินทริยปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย และปุเรชาตปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย และปุเรชาตปัจฉัย (๓)

[๔๗] สภาวธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย และอุปนิสสยปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิรณโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย และปัจฉาชาตปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิรณและที่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิรณ และที่ไม่เป็นนิรณโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย และอุปนิสสยปัจฉัย (๓)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยาवार

[๔๘] นเหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอาร์มมณปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจฉัย มีปัจฉัยละ ๙ วาระ)

โนวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

โนอวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

เหตุทุกนัย

นอาร์มมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๔ วาระ ฯลฯ

นสมนันตรปัจฉัย มี ๔ วาระ

นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๒ วาระ

นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๔ วาระ ฯลฯ

นมัคคปัจฉัย มี ๔ วาระ

นสัมปยุตตปัจฉัย	มี ๒ วาระ
นวิปยุตตปัจฉัย	มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจฉัย	มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจฉัย	มี ๔ วาระ

๔. ปัจฉัยปัจฉนียานุโลม

[๕๐] อารัมมณปัจฉัย กับนเหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ

อวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

นวิรณทุกะ จบ

๔๕. นวิรณียทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

[๕๑] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของนวิรณเฝ้าศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของนวิรณเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ฯลฯ (พึงเพิ่มนวิรณียทุกะไว้เหมือนโลกียทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

นวิรณประกอบกับนวิรณ ๘ ครั้ง คือ

กามฉันทะ ๒ ครั้ง ปฏิฆะ ๔ ครั้ง

อุททัจจะและวิจิกิจฉา ๒ อย่างนี้ อย่างละครั้ง

(ได้จัดมาติกาแห่งนวิรณทุกะไว้ในวาระนี้แล้ว)

นวิรณียทุกะ จบ

๔๖. นวิรณสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจฉัย

[๕๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนวิรณเฝ้าศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนวิรณเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยนวิรณเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากนวิรณเฝ้าศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนวิรณเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่สัมปยุตด้วยนวิรณเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนวิรณและที่วิปยุตจากนวิรณเฝ้าศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนวิรณเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยนวิรณเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๓] สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณเฑาะฏฐสภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณเฑาะฏฐ

เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้น ๑ ที่

วิปยุตจากนิรณเฑาะฏฐเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปที่เป็นภายใน) (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณเฑาะฏฐสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเฑาะฏฐและที่วิปยุตจากนิรณเฑาะฏฐเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่สัมปยุต ด้วยนิรณเฑาะฏฐและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยวาร

[๕๔] เหตุปัจฉัย มี ๕ วาระ

อาร์มมณปัจฉัย มี ๒ วาระ

อธิปติปัจฉัย มี ๕ วาระ ฯลฯ

นัตติปัจฉัย มี ๒ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจฉัย

[๕๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเฑาะฏฐสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเฑาะฏฐเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ อวิชชานิรณเฑาะฏฐอาศัยชั้นที่สหระคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหระคตด้วยอุทถัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณเฑาะฏฐสภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณเฑาะฏฐเกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจฉัย ได้แก่ ... ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปยุตจากนิรณเฑาะฏฐ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังญญัตตพรหม ย่อ)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยวาร

สุทธนัย

[๕๖] นเหตุปัจฉัย มี ๒ วาระ

นอาร์มมณปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจฉัย มี ๕ วาระ

นอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ

นสมันนตรปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ
 นอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ
 นปุเรชาตปัจจย มี ๔ วาระ
 นปัจจจาชาตปัจจย มี ๕ วาระ
 นอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ
 นกัมมปัจจย มี ๒ วาระ
 นวิปากปัจจย มี ๕ วาระ
 นอาหารปัจจย มี ๑ วาระ
 นอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ
 นฌมานปัจจย มี ๑ วาระ
 นมัคคปัจจย มี ๑ วาระ
 นสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ
 นวิปปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ
 โนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ
 โนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยानุโลมปัจजनियะ
 เหตุทุกนัย

[๕๗] นอาร์มมณปัจจย กับเหตุปัจจย มี ๓ วาระ
 นอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ
 นปุเรชาตปัจจย มี ๔ วาระ ฯลฯ
 นกัมมปัจจย มี ๒ วาระ
 นวิปากปัจจย มี ๕ วาระ
 นสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ
 นวิปปยุตตปัจจย กับเหตุปัจจย มี ๒ วาระ
 โนนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ
 โนนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจजनियानุโลม

[๕๘] อาร์มมณปัจจย กับนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ ฯลฯ
 มัคคปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ
 อวิคตปัจจย มี ๒ วาระ

(สหชาตวารพึงเพิ่มอย่างนี้)

๔๖. นีวรณสัมปยุตตทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๕๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณทำสภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่ ๑ ที่วิปยุต จากนิรณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ทำ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ชั้นที่วิปยุตจากนิรณทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณทำสภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยนิรณทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณและที่วิปยุตจากนิรณทำสภาวธรรมที่วิปยุต จากนิรณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยนิรณทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๖๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณและที่วิปยุตจากนิรณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิรณและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้นที่ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณและที่วิปยุต จากนิรณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่สัมปยุตด้วยนิรณและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณและที่วิปยุตจากนิรณทำสภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยนิรณและที่วิปยุตจากนิรณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ ทำชั้นที่ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิรณและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำ

ชั้นที่ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำชั้นที่สัมปยุตด้วยนิรณและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒) (๓)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยวาร

สุทถนัย

[๖๑] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อารัมมณปัจฉัย มี ๔ วาระ

อธิปัตติปัจฉัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจฉัย มี ๔ วาระ ฯลฯ

วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจฉัย

[๖๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณให้เป็น ปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ อวิชชา นิรณทำขั้นที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทถัจจะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณทำสภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณให้เป็นปัจฉัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุ ซึ่งวิปยุตจากนิรณให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังกต-พรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ขั้นที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปยุตจากนิรณทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณทำสภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณให้เป็นปัจฉัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทถัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณและที่วิปยุต จากนิรณให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหคตด้วยอุทถัจจะ ทำขั้นที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทถัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยวาร

สุทถนัย

[๖๓] นเหตุปัจฉัย มี ๔ วาระ

นอารัมมณปัจฉัย มี ๓ วาระ ฯลฯ

นปุเรชาตปัจฉัย มี ๔ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัจย มี ๙ วาระ
 นอาเสวนปัจจัจย มี ๙ วาระ
 นกัมมปัจจัจย มี ๔ วาระ
 นวิปากปัจจัจย มี ๙ วาระ ฯลฯ
 นสัมปยุตตปัจจัจย มี ๓ วาระ
 นวิปยุตตปัจจัจย มี ๒ วาระ
 โนนัตถิปัจจัจย มี ๓ วาระ
 โนวิคตปัจจัจย มี ๓ วาระ
 (การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๔๖. นิวรณสัมปยุตตทุกะ ๕. สังสังฆฐวาร

๑-๔. ปัจจยจตุกกนัย

[๖๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณเกิดระคนกับสภาวธรรม
ที่สัมปยุตด้วยนิวรณเพราะเหตุปัจจัจย ฯลฯ

เหตุปัจจัจย มี ๒ วาระ

อาร์มมณปัจจัจย มี ๒ วาระ

(ทุกปัจจัจย มีปัจจัจยละ ๒ วาระ)

วิปากปัจจัจย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัจย มี ๒ วาระ

อนุลอม จบ

[๖๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณเกิดระคนกับสภาวธรรม
ที่สัมปยุตด้วยนิวรณเพราะเหตุปัจจัจย ได้แก่ โมหะที่สหระคตด้วย
วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุททัจจะ เกิดระคนกับชั้นที่สหระคตด้วย
วิจิกิจฉาและที่สหระคตด้วยอุททัจจะ

... เกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปยุตจากนิวรณ (ย่อ)

นเหตุปัจจัจย มี ๒ วาระ

นอธิปติปัจจัจย มี ๒ วาระ

นปุเรชาตปัจจัจย มี ๒ วาระ

นกัมมปัจจัจย มี ๒ วาระ

นวิปากปัจจัจย มี ๒ วาระ

นฌานปัจจัจย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจจัจย มี ๑ วาระ

นวิปยุตตปัจจัจย มี ๒ วาระ

ปัจจัยยะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตवार พึงทำอย่างนี้)

๔๖. นิวรณสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยानุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยนิวรณเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์

โดยเหตุปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เหตุที่สัมปยุตด้วยนิวรณเป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เหตุที่สัมปยุตด้วยนิวรณเป็นปัจจัย

แก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิวรณเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิวรณโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่วิปยุตจากนิวรณเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตต-สมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อาร์มมณปัจจัย

[๖๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินราคะ เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินราคะนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิตเพลินทิฏฐิ เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินทิฏฐินั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เพราะปรารภวิจิกิจฉา วิจิกิจฉา ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เพราะปรารภอุทธัจจะ อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ... โทมนัสจึงเกิดขึ้น เพราะปรารภโทมนัส โทมนัสจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิวรณโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณาภิเลสที่สัมปยุตด้วยนิวรณซึ่งละได้แล้ว พิจารณาภิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้ภิเลสที่เคยเกิดขึ้น เห็นแจ้งขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา รู้จิตของบุคคลผู้มีความ

พรั่งพร้อมด้วยจิตที่สัมปยุตด้วยนิรณด้วยเจโตปริยญาณ ชั้นที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจจัยแก่อธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

[๖๘] สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิต โดยอารัมมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และชั้นที่วิปยุตจากนิรณโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอาวัชชนจิต) (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุและชั้นที่วิปยุตจากนิรณ เพราะปรารถนาคความยินดีเพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทัจจะ ฯลฯ

โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

อธิปติปัจจัย

[๖๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึง เกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น ยินดีเพลิดเพลินทิฏฐิให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่

สัมปยุตด้วยนิรณโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิป
ยุตจากนิรณ

โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตอธิปติ ได้แก่
อธิปติธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดย
อธิปติปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) อธิปติธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณ
เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย
(๓)

[๗๐] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่วิปยุตจากนิรณโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติ
และสหชาตอธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา
อุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว

ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออก
จากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพานให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน
มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย

สหชาตอธิปติ ได้แก่ อธิปติธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยนิรณโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อา
รัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทาน

ศีล ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ยินดี
เพเลิดเพเลินฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธที่วิปยุตจาก
นิรณให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะ ทำความยินดี
เพเลิดเพเลินฌานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึง
เกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

อนันตรปัจจัย

[๗๑] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่สัมปยุตด้วยนิรณโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วย
นิรณซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตด้วยนิรณซึ่งเกิด
หลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธที่สัมปยุตด้วย

นิเวศเป็นปัจจัยแก่วิถีฐานะโดยอนันตรปัจจัย (ในที่นี้ไม่มีคำว่า
เกิด ก่อน ๆ) (๒)

(พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ชั้นที่วิปยุตจากนิเวศซึ่งเกิดก่อน ๆ
เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่วิปยุตจากนิเวศซึ่งเกิดหลัง ๆ โดย
อนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่

โคตรภู ฯลฯ ผลสมบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากนิเวศเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยนิเวศโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาวัชชนจิตเป็นปัจจัย
แก่ชั้นที่สัมปยุตด้วยนิเวศโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สมันตรปัจจัยเป็นต้น

[๗๒] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิเวศเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่สัมปยุตด้วยนิเวศโดยสมันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติ
ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญ-ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย
อุปนิสสยปัจจัย

[๗๓] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิเวศเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่สัมปยุตด้วยนิเวศโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูป
นิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตุนิสสยะ ฯลฯ

ปกตุนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคาแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ
ทำลายสงฆ์ อาศัยโทสะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ
ความปรารถนาแล้ว ฆ่า

สัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ราคา ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัย
แก่ราคา ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิเวศเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิป
ยุตจากนิเวศโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ
และปกตุนิสสยะ ฯลฯ

ปกตุนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคาแล้ว ให้ทาน สมาทาน
ศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ทำมานให้เกิดขึ้น ฯลฯ ทำวิปัสสนา ฯลฯ
มรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ ทำสมบัติให้เกิดขึ้น อาศัยโทสะ ฯลฯ
ความปรารถนาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมบัติให้เกิดขึ้น ราคา ฯลฯ
ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย ...
ทุกข์ทางกาย ... มรรค ... ผลสมบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๗๔] สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ ทำมรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิอาศัยศีล

ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลาย

สงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ โทสะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ทิฏฐิ ... ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๗๕] สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วย

ทิพพโสตธาตุ รูปลายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพะายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายา-ยตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่วิปยุตจากนิรณโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปูเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เพราะ ปรรวคความยินดีเพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะ
 ฯลฯ โทสะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ

วัตถุปูเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่ชั้นที่สัมปยุต
ด้วยนิวรรณโดยปูเรชาตปัจฉัย (๒)

ปัจฉาชาตปัจฉัยและอาเสวนปัจฉัย

[๗๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรม
ที่วิปยุตจากนิวรรณโดยปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๒ วาระ เป็นปัจฉัยโดย
อาเสวนปัจฉัย มี ๒ วาระ

กัมมปัจฉัยเป็นต้น

[๗๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรม
ที่สัมปยุตด้วยนิวรรณโดยกัมมปัจฉัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วย
นิวรรณเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชั้นที่ โดยกัมมปัจฉัย (พึงเพิ่มบทที่
เป็นมูล) มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยนิวรรณเป็นปัจฉัยแก่จิตต
สมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยนิวรรณเป็นปัจฉัยแก่
ชั้นที่เป็นวิบาก

และกฐัตตารูปโดยกัมมปัจฉัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เจตนาที่
สัมปยุตด้วยนิวรรณเป็น ปัจฉัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูป
โดยกัมมปัจฉัย (๓)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิวรรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิป
ยุตจากนิวรรณโดย กัมมปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानา
ขณิกะ (ย่อ) เป็นปัจฉัยโดย

วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจฉัยเป็นต้น

[๗๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรม
ที่สัมปยุตด้วยนิวรรณโดยอาหารปัจฉัย อินทริยปัจฉัย ฌานปัจฉัย
มัคคปัจฉัย สัมปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ

วิปยุตตปัจฉัย

[๗๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรม
ที่วิปยุตจากนิวรรณโดยวิปยุตตปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ
สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากนิรณโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณโดย วิปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตด้วยนิรณโดยวิปยุตตปัจจัย (๒)

อรรถปัจจัย

[๘๐] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณโดยอรรถปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ โดย อรรถปัจจัย ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากนิรณโดย อรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอรรถปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณและที่วิปยุตจากนิรณโดยอรรถปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย ฯลฯ ขันธ ๒ เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย (๓)

[๘๑] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากนิรณโดยอรรถปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะะ (ย่อ) (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณโดย อรรถปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ฯลฯ ทิฏฐิ

ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุททัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตด้วยนิรณโดยอรรถปัจจัย (๒)

[๘๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณและที่วิปยุตจากนิรณ
เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณโดยอัติปัจจัย มี ๒
อย่าง คือ สหชาตและปุเรชาต

สหชาตได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิรณและหทัยวัตถุ
เป็นปัจจัยแก่

ชั้นที่ ๓ โดยอัติปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ และหทัยวัตถุเป็นปัจจัย
แก่ชั้นที่ ๒ โดยอัติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณและที่วิปยุตจากนิรณเป็น
ปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปยุตจากนิรณโดยอัติปัจจัย มี ๔ อย่าง
คือ สหชาต ปัจฉาชาต อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยนิรณและมหาภูตรูปเป็น
ปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย

ปัจฉาชาตได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยนิรณและกฬิงการา
หารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัติปัจจัย

ปัจฉาชาตได้แก่ ชั้นที่สัมปยุตด้วยนิรณและรูปชีวิตินทริย
เป็นปัจจัยแก่กฐิตตารูปโดยอัติปัจจัย (๒)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยวาร

สุทถนัย

[๘๓] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ

อินทรียปัจฉัย	มี ๔ วาระ
ฌมานปัจฉัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจฉัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจฉัย	มี ๒ วาระ
วิปยุตตปัจฉัย	มี ๓ วาระ
อัสติปัจฉัย	มี ๗ วาระ
นัตติปัจฉัย	มี ๔ วาระ
วิคตปัจฉัย	มี ๔ วาระ
อวิคตปัจฉัย	มี ๗ วาระ
อนุลอม จบ	

๒. ปัจฉนียุทธการ

[๘๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย และอุปนิสสยปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย ปัจฉาชาตปัจฉัย และกัมม-ปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณและที่วิปยุตจากนิรณโดยสหชาตปัจฉัย (๓)

[๘๕] สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาตปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย ปุเรชาตปัจฉัย ปัจฉา-ชาตปัจฉัย กัมมปัจฉัย อาหารปัจฉัย และอินทรียปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณโดยอาร์มมณปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย และปุเรชาตปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณและที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยนิรณโดยสหชาตปัจฉัยและปุเรชาตปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณและที่วิปยุตจากนิรณเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรม ที่วิปยุตจากนิรณโดยสหชาตปัจฉัย ปัจฉาชาตปัจฉัย อาหารปัจฉัย และอินทรีย-ปัจฉัย (๒)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธานัย

นเหตุปัจจัย		มี ๗ วาระ
นอาร์มมณปัจจัย	มี ๗ วาระ	
นอธิปติปัจจัย	มี ๗ วาระ	
นอนันตรปัจจัย	มี ๗ วาระ	
นสมนันตรปัจจัย	มี ๗ วาระ	
นสหชาติปัจจัย	มี ๕ วาระ	
นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๕ วาระ	
นนิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ	
นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๗ วาระ	
นปุเรชาติปัจจัย	มี ๖ วาระ ฯลฯ	
นมัคคปัจจัย	มี ๗ วาระ	
นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ	
นวิปยุตตปัจจัย	มี ๔ วาระ	
โนอัตถิปัจจัย	มี ๔ วาระ	
โนนัตถิปัจจัย	มี ๗ วาระ	
โนวิคตปัจจัย	มี ๗ วาระ	
โนอวิคตปัจจัย	มี ๔ วาระ	
ปัจจัยนียะ จบ		

๓. ปัจจัยานุลอมปัจจัยนียะ

เหตุทุกนัย

นอาร์มมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๔ วาระ
นอนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
นสมนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
นวิปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย	มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย	มี ๔ วาระ

๔. ปัจจัยปัจจัยนียานุลอม

[๘๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ
(พึงเพิ่มอนุโลมคณนา) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
นิวรรณสัมปยุตตทุกะ จบ

๔๗. นิวรรณนิวรรณียทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจัยอนุโลมเป็นต้น

[๘๙] สภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณและเป็นอารมณของนิวรรณอาศัย
สภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณและเป็นอารมณของนิวรรณเกิดขึ้นเพราะเหตุ
ปัจจัย ได้แก่ ถีนมิทธนิวรรณ อุทธัจจนิวรรณ และอวิชชานิวรรณอาศัย
กามฉันทนิวรรณเกิดขึ้น (พึงจำแนกคณนาทั้งหมดอย่างนี้
เหมือนกับนิวรรณทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

๔๗. นิวรรณนิวรรณียทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจัยอนุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๙๐] สภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณและเป็นอารมณของนิวรรณเป็น
ปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่เป็นนิวรรณและเป็นอารมณของนิวรรณโดย
เหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรรณและเป็น อารมณของนิวรรณเป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตนิวรรณโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณและเป็นอารมณของนิวรรณเป็นปัจจัย
แก่สภาวะธรรมที่เป็น อารมณของนิวรรณแต่ไม่เป็นนิวรรณโดยเหตุ
ปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรรณและเป็นอารมณของนิวรรณเป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นนิวรรณและเป็นอารมณของนิวรรณเป็นปัจจัย
แก่สภาวะธรรมที่เป็น นิวรรณเป็นอารมณของนิวรรณและที่เป็นอารมณ
ของนิวรรณแต่ไม่เป็นนิวรรณโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรรณ
และเป็นอารมณของนิวรรณเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ นิวรรณ และ
จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณของนิวรรณแต่ไม่เป็นนิวรรณเป็นปัจจัย
แก่สภาวะธรรมที่เป็นอารมณของนิวรรณแต่ไม่เป็นนิวรรณโดยเหตุ
ปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอารมณของนิวรรณแต่ไม่เป็นนิวรรณเป็น

ปัจจัยแก้สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อาร์มมณปัจจัย

[๙๑] สภาวะธรรมที่เป็นนิรณและเป็นอาร์มณของนิรณเป็น
ปัจจัยแก้สภาวะธรรม ที่เป็นนิรณและเป็นอาร์มณของนิรณโดยอา
รัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภ

นิรณ นิรณจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภ
นิรณ ขันธที่เป็นอาร์มณของนิรณแต่ไม่เป็นนิรณจึงเกิดขึ้น (พึง
อ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภนิรณ นิรณและสัมปยุตตขันธจึง
เกิดขึ้น (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นอาร์มณของนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัย
แก้สภาวะธรรมที่เป็นอาร์มณของนิรณแต่ไม่เป็นนิรณโดยอา
รัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว
พิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิตเพลิน เพราะปรารภความยินดี
เพลิตเพลินกุศลนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ
อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสม
ไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจาก

ฌาน ฯลฯ พระอริยะพิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน
พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่
เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธที่เป็นอาร์มณ
ของนิรณแต่ไม่เป็นนิรณโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดี
เพลิตเพลิน ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ
ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอาวัชชนจิต) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอาร์มณของนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัย
แก้สภาวะธรรม

ที่เป็นนิรณและเป็นอาร์มณของนิรณโดยอาร์มมณปัจจัย
ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณา
กุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิตเพลิน
จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธที่เป็นอาร์มณของนิรณแต่ไม่เป็น
นิรณ เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น

ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึง
เกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัย แก่สภาวะธรรมที่เป็นนิรณเป็นอารมณ์ของนิรณและที่เป็นอารมณ์ของนิรณแต่ไม่เป็นนิรณโดย อารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณา กุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ชั้นที่ เป็นอารมณ์ของนิรณแต่ไม่เป็นนิรณ เพราะปรารภความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น นิรณและสัมปยุตตชั้นจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่ม ๓ วาระแม่นอกนี้ อย่างนี้) (๓)

(อธิปัตติปัจจัยเหมือนกับอารัมมณปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย เหมือนกับอารัมมณปัจจัย ในอุปนิสสยปัจจัย ไม่พึงเพิ่มโลกุตตระย่อ พึงขยายให้พิสดารอย่างนี้ พึงพิจารณา แล้วจึงเพิ่มเหมือนนิรณทุกะ)

นิรณนิรณนิยทุกะ จบ

๔๘. นิรณนิรณสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๙๒] สภาวะธรรมที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณอาศัย สภาวะธรรมที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ถีนมิทธนิรณ อุทถัจจ-นิรณ และอวิชชานิรณ อาศัยกามฉันทนิรณเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย พึงเพิ่มนิรณเข้าทั้งหมด) (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตชั้นธอาศัยนิรณเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณสัมปยุตด้วยนิรณและที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ถีนมิทธนิรณ อุทถัจจนิรณ อวิชชานิรณ และสัมปยุตตชั้นธอาศัยกามฉันทนิรณ เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

[๙๓] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณอาศัย สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ อาศัย

ขั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเกิดขึ้น ฯลฯ
อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณอาศัยสภาวะ
ธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย
ได้แก่ นิรณอาศัยขั้นที่สัมปยุตด้วย นิรณแต่ไม่เป็นนิรณเกิด
ขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณสัมปยุตด้วยนิรณและที่สัมปยุตด้วย
นิรณแต่ไม่เป็นนิรณอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่
เป็นนิรณเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ และนิรณอาศัย
ขั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย
ขั้น ๒ ฯลฯ (๓)

[๙๔] สภาวะธรรมที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณอาศัย
สภาวะธรรมที่เป็นนิรณสัมปยุตด้วยนิรณและที่สัมปยุตด้วยนิรณ
แต่ไม่เป็นนิรณเกิดขึ้นเพราะ

เหตุปัจจัย ได้แก่ ถินมิททนิรณ อุทัจจนิรณ และอวิชชา
นิรณอาศัยกาม-

ฉันทนิรณและสัมปยุตตขั้นเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณอาศัยสภาวะ
ธรรมที่เป็นนิรณ สัมปยุตด้วยนิรณและที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่
เป็นนิรณเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่
สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณและอาศัยนิรณ เกิดขึ้น ฯลฯ
อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณสัมปยุตด้วยนิรณและที่สัมปยุตด้วย
นิรณแต่ไม่เป็นนิรณอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นนิรณสัมปยุตด้วย
นิรณและที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่ เป็นนิรณเกิดขึ้นเพราะเหตุ
ปัจจัย ได้แก่ ขั้น ๓ ถินมิททนิรณ อุทัจจนิรณ และ อวิชชา
นิรณอาศัยขั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณและอาศัย
กาม-ฉันทนิรณเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขั้น ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย
ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานโลม ๒. สังขยวาร

[๙๕] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจฉัย มีปัจฉัยละ ๙ วาระ)

กัมมปัจฉัย มี ๙ วาระ

อาหารปัจฉัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจฉัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจฉัย

[๙๖] สภาวธรรมที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณเอาจัย
สภาวธรรมที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณเกิดขึ้นเพราะนเหตุ
ปัจฉัย ได้แก่ อวิชชานิรณเอาจัย วิจิกจฉานนิรณเกิดขึ้น อวิชชา
นิรณเอาจัยอุทถัจฉนิรณเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณเอาจัยสภา
วธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย
ได้แก่ อวิชชานิรณเอาจัยชั้นที่สหคตด้วยวิจิกจฉาและที่สหคต
ด้วยอุทถัจฉจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณเอาจัยสภา
วธรรมที่เป็นนิรณ สัมปยุตด้วยนิรณ และที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่
ไม่เป็นนิรณเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ อวิชชานิรณเอาจัย
วิจิกจฉานิรณและสัมปยุตตชั้นเกิดขึ้น อวิชชานิรณเอาจัยอุทถ
ฉนิรณและสัมปยุตตชั้นเกิดขึ้น (ย๑) (๑)

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๒. สังขยวาร

สุทถนัย

[๙๗] นเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจฉัย มี ๙ วาระ

นปุเรชาตปัจฉัย มี ๙ วาระ

นปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจฉัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ

นวิปากปัจฉัย มี ๙ วาระ

นวิปปยุตตปัจฉัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉนียะ

[๙๘] นอธิปติปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

นวิปปยุตตปัจฉัย มี ๙ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานโลม

[๙๙] อารัมมณปัจจย กับนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ

อนันตรปัจจย มี ๓ วาระ

สมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ

(ทุกปัจจย มีปัจจยละ ๓ วาระ)

มัคคปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจย มี ๓ วาระ

(โดยนัยนี้ สหชาตวาระ ปัจจยวาระ นิสสยวาระ สังสัญญวาระ และ
สัมปยุตตวาระ เหมือนกับปฏิจจวาระ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

๔๘. นีวรณนีวรณสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจย

[๑๐๐] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณและสัมปยุตด้วย

นิวรณเป็นปัจจยแก่สภาวธรรม ที่เป็นนิวรณและสัมปยุตด้วยนิวรณ
โดยเหตุปัจจย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรณและ

สัมปยุตด้วยนิวรณเป็นปัจจยแก่สัมปยุตตนิวรณโดยเหตุ
ปัจจย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณและสัมปยุตด้วยนิวรณเป็นปัจจยแก่
สภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยนิวรณแต่ไม่เป็นนิวรณโดยเหตุปัจจย
ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรณและสัมปยุตด้วยนิวรณเป็นปัจจยแก่สัมปยุต
ตขันธโดยเหตุปัจจย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณและสัมปยุตด้วยนิวรณเป็นปัจจยแก่
สภาวธรรมที่เป็นนิวรณสัมปยุตด้วยนิวรณ และที่สัมปยุตด้วยนิวรณ
แต่ไม่เป็นนิวรณโดยเหตุปัจจย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรณและสัมปยุต
ด้วยนิวรณเป็นปัจจยแก่สัมปยุตตขันธและนิวรณโดยเหตุปัจจย (๓)

อารัมมณปัจจย

[๑๐๑] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณและสัมปยุตด้วย

นิวรณเป็นปัจจยแก่สภาวธรรม ที่เป็นนิวรณและสัมปยุตด้วยนิวรณ
โดยอารัมมณปัจจย ได้แก่ เพราะปรารภนิวรณ นิวรณจึงเกิดขึ้น
(พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภนิวรณ ขันธที่สัมปยุตด้วยนิวรณ
แต่ไม่เป็นนิวรณจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภ
นิวรณ นิวรณและสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณโดยอาร์มณปัจจัย
ได้แก่ เพราะปรารภขันธที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณ ขันธ
ที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็น
มูล) เพราะปรารภขันธที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณ นิรณ
จึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธที่สัมปยุตด้วย
นิรณแต่ไม่เป็นนิรณ นิรณและสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นนิรณสัมปยุตด้วยนิรณและที่สัมปยุตด้วย
นิรณแต่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นนิรณ และ
สัมปยุตด้วยนิรณโดยอาร์มณปัจจัย มี ๓ วาระ (๓)

อธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๑๐๒] สภาวะธรรมที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วย
นิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่เป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ
โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อาร์มณอธิปติ มี ๓ วาระ (พึง
เพิ่มคำว่า ทำให้เป็นอาร์มณอย่างหนักแน่น)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณโดยอธิปติปัจจัย มี
๒ อย่าง คือ อาร์มณอธิปติ และสหชาตอธิปติ

อาร์มณอธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่
ไม่เป็นนิรณให้เป็นอาร์มณอย่างหนักแน่น ขันธที่สัมปยุตด้วย
นิรณแต่ไม่เป็นนิรณจึงเกิดขึ้น

สหชาตอธิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่
เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธโดยอธิปติปัจจัย (พึงอ้างบท
ที่เป็นมูล)

อาร์มณอธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่
ไม่เป็นนิรณให้เป็นอาร์มณอย่างหนักแน่น นิรณจึงเกิดขึ้น

สหชาตอธิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่
เป็นนิรณเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนิรณโดยอธิปติปัจจัย (พึงเพิ่ม
บทที่เป็นมูล)

อาร์มณอธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่
ไม่เป็นนิรณให้เป็นอาร์มณอย่างหนักแน่น นิรณและสัมปยุต
ขันธจึงเกิดขึ้น

สหชาติาธิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจยแกสัมปยุตตขันธ์และนิรณโดยอติปัตติปัจจย (๓)

[๑๐๓] สภาวธรรมที่เป็นนิรณสัมปยุตด้วยนิรณและที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจยแกสภาวธรรมที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณโดยอติปัตติ-ปัจจย มีอย่างเดียวคือ อารัมมณาธิปติ มี ๓ วาระ (๓)

... เป็นปัจจยโดยอนันตรปัจจย (อาวัชชนจิตและวุฏฐานะไม่มีทุก ๆ แห่งพึงเพิ่มคำว่า ที่เกิดก่อน ๆ) เป็นปัจจยโดยสมันตรปัจจย มี ๙ วาระ เป็นปัจจยโดยสหชาติปัจจย มี ๙ วาระ เป็นปัจจยโดยอัญญมัญญปัจจย มี ๙ วาระ เป็นปัจจยโดยนิสสยปัจจย มี ๙ วาระ เป็นปัจจยโดยอุปนิสสยปัจจย มี ๙ วาระ (ปัจจยนี้เหมือนกับอารัมมณปัจจย วิบากไม่มี) เป็นปัจจยโดยอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระกัมมปัจจย

[๑๐๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจยแกสภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณโดยกัมมปัจจย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจยแกสัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เจตนาที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจยแกสัมปยุตตนิรณโดยกัมมปัจจย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เจตนาที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจยแกสัมปยุตตขันธ์และนิรณโดยกัมมปัจจย (๓)

อาหารปัจจยเป็นต้น

[๑๐๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณเป็นปัจจยแกสภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณโดยอาหารปัจจย มี ๓ วาระ เป็นปัจจยโดยอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ เป็นปัจจยโดยฌานปัจจย มี ๓ วาระ เป็นปัจจยโดยมัคคปัจจย มี ๓ วาระ เป็นปัจจยโดยสัมปยุตตปัจจย มี ๙ วาระ เป็นปัจจยโดยอตติปัจจย มี ๙ วาระ เป็นปัจจยโดยนัตติปัจจย มี ๙ วาระ เป็นปัจจยโดยวิคตปัจจย มี ๙ วาระ เป็นปัจจยโดยอวิคตปัจจย มี ๙ วาระ

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาอาร

สุทถนัย

[๑๐๖] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
 อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
 อธิปตปัจจัย มี ๙ วาระ
 อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
 สมันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
 สหชาติปัจจัย มี ๙ วาระ
 ัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
 นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
 อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
 อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
 กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
 อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
 อินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
 ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
 มัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
 สัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
 อัตถปัจจัย มี ๙ วาระ
 นัตถปัจจัย มี ๙ วาระ
 วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
 อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
 อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธสาร

[๑๐๗] สภาวธรรมที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วย
 นิรณเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณ
 โดยอารัมมณปัจจัย สหชาติปัจจัย และอุป-
 นิสสยปัจจัย (โดยนัยนี้ ในบททั้ง ๓ พึงเปลี่ยนไปทั้ง ๙
 วาระ)

๒. ปัจจยปัจจัยนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๐๘] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
 นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
 โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยอนุโลมปัจจัยนียะ

[๑๐๙] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปัตติปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอนันตรปัจจัย	กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมันนตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
โนนัตถปัจจัย	มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ

๔. ปัจจัยปัจจัยนิยานุโลม

[๑๑๐] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
 อธิปัตติปัจจัย มี ๙ วาระ
 (พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ
 อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

นิวรณนิวรณสัมปยุตตทุกะ จบ

๔๙. นิวรณวิปปยุตตนิวรณียทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยानุโลมเป็นต้น

[๑๑๑] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณแต่เป็น
 อารมณของนิวรณอาศัยสภาว-ธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณแต่เป็น
 อารมณนิวรณเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ และจิตต
 สมภูฐานรูปอาศัยชันธ ๑ ที่วิปปยุตจากนิวรณแต่เป็นอารมณของ
 นิวรณเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ)
 (พึงเพิ่มเหมือนโลกียทุกะในจุพันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่าง
 กัน)

นิวรณวิปปยุตตนิวรณียทุกะ จบ

นิวรณโคจจกะ จบ

๙. ปรามาสโคจจกะ

๕๐. ปรามาสทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยानุโลม ๑. วิกังควาร
 เหตุปัจจัย

[๑] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสภาวธรรมที่เป็น
ปราคาสภาวธรรมเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธและจิตต
สมุฏฐานรูปอาคัยปราคาสภาวธรรมเกิดขึ้น (๑)

[๒] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสภาวธรรมที่ไม่เป็น
ปราคาสภาวธรรมเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐาน
รูปอาคัยขันธ ๑ ที่ไม่เป็นปราคาสภาวธรรมเกิดขึ้น ฯลฯ อาคัยขันธ ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังขยสัตตพรหมและ
มหาภูตรูป) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นปราคาสภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสภาว
ธรรมเกิดขึ้นเพราะ

เหตุปัจจัย ได้แก่ ปราคาสภาวธรรมขันธที่ไม่เป็นปราคาสภาว
ธรรมเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นปราคาสภาวธรรมและที่ไม่เป็นปราคาสภาว
ธรรมที่ไม่เป็นปราคาสภาวธรรมเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓
ปราคาสภาวธรรมและจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยขันธ ๑ ที่ไม่เป็นปราคาสภาว
ธรรมเกิดขึ้น ฯลฯ อาคัยขันธ ๒ ฯลฯ (๓)

[๓] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสภาวธรรมที่เป็น
ปราคาสภาวธรรมและที่ไม่เป็นปราคาสภาวธรรมเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ
๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาคัยขันธ ๑ ที่ไม่เป็นปราคาสภาวธรรมและอาคัย
ปราคาสภาวธรรมเกิดขึ้น ฯลฯ อาคัยขันธ ๒ ฯลฯ จิตต-

สมุฏฐานรูปอาคัยปราคาสภาวธรรมและมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

๑. ปัจจยानุโลม ๒. สังขยวาร

[๔] เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ

(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๕ วาระ)

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจัยนิยะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสภาวธรรมที่ไม่เป็น
ปราคาสภาวธรรมเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐาน
รูปอาคัยขันธ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่ง ไม่เป็นปราคาสภาวธรรมเกิดขึ้น ฯลฯ อาคัย

ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังฺกตพรหม) โมหะที่สหระตด้วยวิจิกิจาและที่สหระตด้วยอุทฺธจะอาศัยชั้นที่สหระตด้วยวิจิกิจาและที่สหระตด้วยอุทฺธจะเกิดขึ้น (๑)

นอารัมมณปัจจัย

[๖] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นปราคาสเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยปราคาสเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสอาศัยสภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเกิดขึ้นเพราะ

นอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่ไม่เป็นปราคาสเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังฺกตพรหม) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นปราคาสและที่ไม่เป็นปราคาสเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยปราคาสและสัมปยุตตชั้นเกิดขึ้น (๑)

๒. ปัจจัยปัจจนียะ ๒. สังขยวาร

สุทฺธนัย

[๗] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นสมันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ

นกำมมปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ

นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ

นอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ

นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจฉัจฉ มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจฉัจฉ มี ๓ วาระ
นวิปยุตตปัจฉัจฉ มี ๕ วาระ
โนนัตถิปัจฉัจฉ มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจฉัจฉ มี ๓ วาระ
๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉัจฉ

เหตุทุกนัย

[๘] นอารัมมณปัจฉัจฉ กับเหตุปัจฉัจฉ มี ๓ วาระ
 นอธิปติปัจฉัจฉ มี ๕ วาระ ฯลฯ
 นวิปากปัจฉัจฉ มี ๕ วาระ ฯลฯ
 นสัมปยุตตปัจฉัจฉ มี ๓ วาระ
 นวิปยุตตปัจฉัจฉ มี ๕ วาระ
 โนนัตถิปัจฉัจฉ มี ๓ วาระ
 โนวิคตปัจฉัจฉ มี ๓ วาระ

๔. ปัจฉยปัจฉัจฉยานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๙] อารัมมณปัจฉัจฉ กับนเหตุปัจฉัจฉ มี ๑ วาระ
 อนันตรปัจฉัจฉ มี ๑ วาระ
 (ทุกปัจฉัจฉมีปัจฉัจฉละ ๑ วาระ)
 อวิคตปัจฉัจฉ มี ๑ วาระ
(สหชาตวาระเหมือนกับปฏิจจวาร)

๕๐. ปราสาททุกะ ๓. ปัจฉยวาร

๑. ปัจฉยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจฉัจฉ

[๑๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราสาททำสภาวธรรมที่เป็น
ปราสาทให้เป็นปัจฉัจฉเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัจฉ ได้แก่ สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทำปราสาทให้เป็นปัจฉัจฉเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราสาททำสภาวธรรมที่ไม่เป็นปราสาท
ให้เป็นปัจฉัจฉเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัจฉ ได้แก่ ขันธ ๓ และจิตต
สมุฏฐานรูปทำขันธ ๑ ที่ไม่เป็นปราสาท ให้เป็นปัจฉัจฉเกิดขึ้น ฯลฯ
ทำขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสันธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มความ จนถึง

มหาภูตรูปภายใน) ชันท์ที่ไม่เป็นปราคาสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัย
เกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นปราคาสทำสภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสให้
เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ปราคาสทำชันท์ที่ไม่เป็น
ปราคาสให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ปราคาสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิด
ขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นปราคาสและที่ไม่เป็นปราคาสทำสภาวะธรรม
ที่ไม่เป็นปราคาส ให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชันท์
๓ ปราคาส และจิตตสมุฏฐานรูป ทำชันท์ ๑ ที่ไม่เป็นปราคาสให้
เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชันท์ ๒ ฯลฯ ปราคาส ทำหทัยวัตถุให้
เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจฉัยเกิด
ขึ้น ปราคาสและสัมปยุตตชันท์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น
(๑)

[๑๑] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสทำสภาวะธรรมที่เป็น
ปราคาสและที่ไม่เป็นปราคาสให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย
ได้แก่ ชันท์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ทำชันท์ ๑ ที่ไม่เป็นปราคาส
และทำปราคาสให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชันท์ ๒ ฯลฯ จิตต
สมุฏฐานรูปทำปราคาสและสัมปยุตตชันท์ให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น จิต
ต-

สมุฏฐานรูปทำปราคาสและมหาภูตรูปให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น
ชันท์ที่ไม่เป็นปราคาสทำปราคาสและหทัยวัตถุให้เป็นปัจฉัยเกิดขึ้น
(ย่อ) (๑)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยวาร

[๑๒] เหตุปัจฉัย มี ๕ วาระ

อาร์มมณปัจฉัย มี ๕ วาระ

อธิปัตติปัจฉัย มี ๕ วาระ

(ทุกปัจฉัยมีปัจฉัยละ ๕ วาระ)

วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ

๒. ปัจฉยปัจฉนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจฉัย

[๑๓] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสทำสภาวะธรรมที่ไม่
เป็นปราคาสให้เป็นปัจฉัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจฉัย ได้แก่ ชันท์ ๓

และจิตตสมภูฐานรูปทำขั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุ ซึ่งไม่เป็นปราคาสให้
เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นเหตุ
กะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังขยัตตพรหม) จักขวิญญาณ
ทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายต
นะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขั้นที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นปราคาสทำหทัย
วัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหระคตด้วย วิจิกิจจาและที่สหระ
คตด้วยอุทถัจจะ ทำขั้นที่สหระคตด้วยวิจิกิจจาและที่สหระคตด้วย
อุทถัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ)

๒. ปัจจัยปัจจัยนยะ ๒. สังขยาवार

สุทธนัย

[๑๔] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ

นกำมมปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ

นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ

นอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ

นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจัยานุโลมปัจจัยนยะ

[๑๕] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ

(ทุกปัจจัยพึงเพิ่มอย่างนี้)

๔. ปัจจัยปัจจนียานุโลม

[๑๖] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจัยวาร)

๕๐. ปราสาทุกะ ๕. สังสัณฺฐวาร

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราสาทุกะเกิดระคนกับสภาวะธรรมที่เป็น
ปราสาทุกะเพราะ

เหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธเกิดระคนกับปราสาทุกะ (พึง
เพิ่มเป็น ๕ วาระอย่างนี้ เฉพาะในอรุปาวจรภูมิ สังสัณฺฐวารและ
สัมปยุตตวาร พึงเพิ่มไว้อย่างนี้)

๕๐. ปราสาทุกะ ๗. ปัญฺหาวาร

๑. ปัจจนยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๗] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราสาทุกะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
ไม่เป็นปราสาทุกะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นปราสาทุกะเป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตต-

สมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราสาทุกะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
ปราสาทุกะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นปราสาทุกะเป็นปัจจัยแก่
ปราสาทุกะโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราสาทุกะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
ปราสาทุกะและที่ไม่เป็นปราสาทุกะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็น
ปราสาทุกะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ ปราสาทุกะ และจิตตสมุฏฐานรูป
โดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๘] สภาวะธรรมที่เป็นปราสาทุกะเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรม
ที่เป็นปราสาทุกะโดย

อารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภปราสาทุกะ ปราสาทุกะจึงเกิด
ขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภปราสาทุกะ ขันธที่ไม่เป็น
ปราสาทุกะจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภปราสาทุกะ
ปราสาทุกะและสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๙] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นปราคาส โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน
สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณา กุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน
เพราะปรารถนาคความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น รากะ ฯลฯ วิจิกจจา
ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคย
สั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ พระ
อริยะออกจากมรรค แล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณา
นิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรฏ โวทาน มรรค ผล และอาวัช
ชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย พระอริยะพิจารณาภิเลสที่ไม่เป็น
ปราคาส ซึ่งละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณาภิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้
ภิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธที่ไม่
เป็นปราคาสโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะ
ปรารถนาคความยินดีเพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ฯลฯ วิจิกจจา
ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคล เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ
ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่ง

พร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นปราคาสด้วยเจโตปริยญาณ อากาสา
นัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่ วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อา
ภิกขุจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญา-

ยตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ
โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธที่ไม่เป็น
ปราคาสเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ

เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ
อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
ปราคาสโดย

อาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา
อุโบสถ ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น เพราะปรารถนาคความยินดี
เพลิดเพลินกุศลนั้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินกุศลที่
เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักขุ
ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธที่ไม่เป็นปราคาส เพราะปรารถนาคความยินดี
เพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
ปราคาสและที่ไม่เป็น ปราคาสโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้

ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ยินดีเพลิตเพลินกุศลนั้น เพราะปรารถนาคความยินดีเพลิตเพลินกุศลนั้น ปรามาสและสัมปยุตตชั้นจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิตเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออก จากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุและชั้นที่ไม่เป็นปรามาส เพราะปรารถนาคความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ปรามาสและสัมปยุตตชั้นจึง

เกิดขึ้น (๓)

[๒๐] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอาร์มณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารถนาคปรามาสและสัมปยุตตชั้น ปรามาสจึงเกิดขึ้น มี ๓ วาระ

อธิปติปัจจัย

[๒๑] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอธิปติปัจจัย ได้แก่ เพราะทำปรามาสให้เป็นอาร์มณอย่างหนักแน่น ปรามาสจึงเกิดขึ้น มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มเฉพาะอาร์มณาธิปติปัจจัย)

[๒๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาส โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาร์มณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อาร์มณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ พิจารณาคุศลนั้นให้เป็นอาร์มณอย่างหนักแน่น ยินดีเพลิตเพลิน เพราะทำคความยินดีเพลิตเพลินคุศลนั้นให้เป็นอาร์มณอย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น พิจารณาคุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรคให้เป็นอาร์มณอย่างหนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอาร์มณอย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอาร์มณอย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และชั้นที่ไม่เป็นปรามาสให้เป็นอาร์มณอย่างหนักแน่น เพราะทำคความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอาร์มณอย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิปติธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
ปราคาสโดยอธิปัตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาทิปติและ
สหชาตาทิปติ

อารัมมณาทิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา
อุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน
 ฯลฯ ยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธที่ไม่เป็น
ปราคาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดี
เพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ทิฏฐิจึง
เกิดขึ้น

สหชาตาทิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัย
แก่ปราคาสโดยอธิปัตติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
ปราคาสและที่ไม่เป็นปราคาสโดยอธิปัตติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อา
รัมมณาทิปติและสหชาตาทิปติ

อารัมมณาทิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา
อุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน
 ฯลฯ ยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธที่ไม่เป็น
ปราคาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดี
เพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ปราคาส
และสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขันธ ปราคาส และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปัตติปัจจัย
(๓)

สภาวะธรรมที่เป็นปราคาสและที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่เป็นปราคาสโดยอธิปัตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อา
รัมมณาทิปติ ได้แก่ เพราะทำปราคาส และสัมปยุตตขันธให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น ปราคาสจึงเกิดขึ้น มี ๓ วาระ

อนันตรปัจจัย

[๒๓] สภาวะธรรมที่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
ปราคาสโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ปราคาสที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัย
แก่ปราคาสที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล)
ปราคาสที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่ไม่เป็นปราคาสซึ่งเกิด
หลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ปราคาสเป็นปัจจัยแก่ภูฏานะโดย

อนันตรปัจจัย (พึงเพิมบทที่เป็นมูล) ปรามาสที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาส และสัมปยุตตขันธที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธที่ไม่เป็นปรามาสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่ไม่เป็นปรามาสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิมบทที่เป็นมูล) ขันธที่ไม่เป็นปรามาสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ปรามาสโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิมบทที่เป็นมูล) ขันธที่ไม่เป็นปรามาสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสและสัมปยุตตขันธที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ปรามาสและสัมปยุตตขันธโดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๕] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นปรามาสโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ปรามาสและสัมปยุตตขันธที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิมบทที่เป็นมูล) ปรามาส และสัมปยุตตขันธที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่ไม่เป็นปรามาสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ปรามาสและสัมปยุตตขันธเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิมบทที่เป็นมูล) ปรามาสและสัมปยุตตขันธที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาส และสัมปยุตตขันธที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๖] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๗] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดย

อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ปรามาสเป็นปัจฉัยแก่ปรามาสโดยอุปนิสสยะปัจฉัย มี

๓ วาระ

[๒๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาส โดย อุปนิสสยะปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ รากะ ฯลฯ โทสะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ขมา สัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจฉัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... รากะ ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยะปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอุป-นิสสยะปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว ถือนิธิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ รากะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ถือนิธิ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจฉัยแก่ปรามาสโดยอุปนิสสยะปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็น ปรามาสโดยอุปนิสสยะปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว ถือนิธิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ถือนิธิ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจฉัยแก่ปรามาสและ

สัมปยุตตขันธโดยอุปนิสสยะปัจฉัย (๓)

[๒๙] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอุปนิสสยะปัจฉัย ได้แก่ ปรามาสและสัมปยุตตขันธเป็นปัจฉัยแก่ปรามาสโดยอุปนิสสยะปัจฉัย มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัจย

[๓๐] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัจยกสภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นปราคาสโดยปุเรชาตปัจจัจย มี ๒ อย่าง คือ อา
รัมมณปุเรชาตเตและวัตถุปุเรชาตเต

อารัมมณปุเรชาตเต ได้แก่ บุคคลเห็นแจ่งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิตเพลิน เพราะปรารภความ
ยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ
 ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วย
ทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัจยก

จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพะายตนะเป็นปัจจัจยกกาย
วิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตเต ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัจยกจักขุวิญญาณ
 ฯลฯ กายา-ยตนะเป็นปัจจัจยกกายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็น
ปัจจัจยกขันธที่ไม่เป็น

ปราคาสโดยปุเรชาตปัจจัจย (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัจยกสภาวะธรรมที่เป็น
ปราคาสโดยปุเรชาต-ปัจจัจย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตเตและ
วัตถุปุเรชาตเต

อารัมมณปุเรชาตเต ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น
ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตเต ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัจยกปราคาสโดย
ปุเรชาตปัจจัจย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัจยกสภาวะธรรมที่เป็น
ปราคาสและที่ไม่เป็น ปราคาสโดยปุเรชาตปัจจัจย มี ๒ อย่าง คือ
อารัมมณปุเรชาตเตและวัตถุปุเรชาตเต

อารัมมณปุเรชาตเต ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เพราะ ปรารภความยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น
ปราคาสและสัมปยุตตขันธจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตเต ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัจยกปราคาสและ
สัมปยุตตขันธโดยปุเรชาตปัจจัจย (๓)

ปัจจัจยชาตปัจจัจยและอาเสวนปัจจัจย

[๓๑] สภาวธรรมที่เป็นปราคาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสโดยปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มปัจฉาชาตปัจฉัย) เป็นปัจฉัยโดยอาเสวนปัจฉัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจฉัย

[๓๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสโดยกัมมปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตต-สมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจฉัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฐัตตารูปโดยกัมมปัจฉัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เจตนาที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจฉัยแก่ปราคาสโดยกัมมปัจฉัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เจตนาที่ไม่เป็นปราคาสเป็น ปัจฉัยแก่ปราคาสสัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย (๓)

วิปากปัจฉัยเป็นต้น

[๓๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสโดยวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย มี ๓ วาระ เป็นปัจฉัยโดยอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ เป็นปัจฉัยโดยฌานปัจฉัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นปราคาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสโดยมัคค-ปัจฉัย ได้แก่ องค์มรรคที่เป็นปราคาส ฯลฯ (โดยนัยนี้ พึงเพิ่มเป็น ๕ วาระ) เป็นปัจฉัยโดยสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ
วิปยุตตปัจฉัย

[๓๔] สภาวธรรมที่เป็นปราคาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสโดยวิปยุตตปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสโดยวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปราคาสโดย

วิปยุตตปัจฉัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่ปราคาส โดยวิปยุตตปัจฉัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
ปราคาสและที่ไม่เป็น ปราคาสโดยวิปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ
ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ปราคาสและสัมปยุตตชั้น
โดยวิปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นปราคาสและที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่
สภาวะธรรมที่ไม่เป็น ปราคาสโดยวิปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ
สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

อรรถปัจจัย

[๓๕] สภาวะธรรมที่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่ไม่
เป็นปราคาสโดยอรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉา
ชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ปราคาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตต
สมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ปราคาสเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดย
อรรถปัจจัย (๑)

[๓๖] สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่ไม่เป็นปราคาสโดยอรรถปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ
ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ (ย่อ) (๑)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
ปราคาสโดยอรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่ปราคาส
โดยอรรถปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
เพราะปรารถนาคามยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น
หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ปราคาสโดยอรรถปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็น
ปราคาสและที่ไม่เป็นปราคาสโดยอรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ
สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่ชั้น
๓ ปราคาสและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอรรถปัจจัย ฯลฯ

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ
เพราะปรารถนาคามยินดีเพลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ปราคาสและ

สัมปยุตตชั้นจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ปรามาสและ
สัมปยุตตชั้นโดยอัติปัจจัย (๓)

[๓๗] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเป็น
ปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยอัติปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ
สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

สหชาตะ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่เป็นปรามาสและปรามาสเป็น
ปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัติปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒
ฯลฯ ปรามาสและสัมปยุตตชั้น เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดย
อัติปัจจัย ปรามาสและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
โดยอัติปัจจัย ปรามาสและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ไม่เป็น
ปรามาสโดยอัติปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ปรามาสและสัมปยุตตชั้นเป็นปัจจัยแก่
ภพนี้ที่เกิดก่อนโดยอัติปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ปรามาสสัมปยุตตชั้นและกฬิงการอาหาร
เป็นปัจจัยแก่ภพนี้โดยอัติปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ปรามาส สัมปยุตตชั้น และรูปชีวิตินทริย์
เป็นปัจจัยแก่กัฏฐัตถารูปโดยอัติปัจจัย (๑)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยาवार

สุทถนัย

[๓๘] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
อินทรีปัจจัย มี ๓ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
วิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัฐปัจจัย มี ๕ วาระ
นัตถปัจจัย มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ
อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธสาร

[๓๙] สภาวธรรมที่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปราคาสโดย

อาร์มมณปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสโดย

อาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปราคาสและที่ไม่เป็นปราคาสโดยอาร์มมณปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๔๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรีปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปราคาสโดย

อาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปราคาสและที่ไม่เป็น ปราคาสโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๔๑] สภาวธรรมที่เป็นปราคาสและที่ไม่เป็นปราคาสเป็น
ปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปราคาสโดยอาร์มมณปัจจัยและอุปนิส
ยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นปราคาสและที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่
สภาวธรรมที่ไม่เป็น ปราคาสโดยอาร์มมณปัจจัย สหชาติปัจจัย อุป
นิสยปัจจัย และปัจฉาชาติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นปราคาสและที่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่
สภาวธรรมที่เป็นปราคาสและที่ไม่เป็นปราคาสโดยอาร์มมณปัจจัย
และอุปนิสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๔๒] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยानุโลมปัจจนียะ

[๔๓] นอาร์มมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ

นอนันตรปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

นสมันนตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ

นอุปนิสยปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ

นมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๔๔] อาร์มมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

ปราคาสทุกะ จบ

๕๑. ปราหมัญญทุกะ ๑-๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจัยานโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๕] สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปราคาสอาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปราคาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของปราคาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปภายใน)

... อาศัยสภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปราคาส ฯลฯ (พึงเพิ่มปราคาสทุกะ เหมือนโลกียทุกะในจุฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

ปราคาสทุกะ จบ

๕๒. ปราคาสสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจวาร

๑. ปัจจัยานโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๖] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาส เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่สัมปยุตด้วยปราคาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปราคาสอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่สัมปยุตด้วยปราคาสเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสและที่วิปยุตจากปราคาสอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่สัมปยุตด้วยปราคาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๗] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปราคาสอาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุตจากปราคาส เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่วิปยุต จากปราคาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยชั้นที่เกิดขึ้น ชั้นที่อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปราคาสอาศัยสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสและที่ วิปยุตจากปราคาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่สัมปยุตด้วยปราคาสและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒) (๑)

๑. ปัจจยानุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๔๘] เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ
สหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
อุปนินสสยปัจจัย มี ๒ วาระ
ปุเรชาติปัจจัย มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๕ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
วิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๒ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๒ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ
อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิกังควาร

นเหตุปัจจัย

[๔๙] สภาวะธรรมที่วิปยุตตจากปรามาสอาศัยสภาวะธรรมที่วิปยุตตจากปรามาส เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปยุตตจากปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มความจนถึงอสังขยสัตตพรหม) โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะอาศัยชั้นที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

นารัมมณปัจจัย

[๕๐] สภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส เกิดขึ้นเพราะนารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้นที่สัมปยุตด้วยปรามาสเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาสเกิดขึ้น เพราะนารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขั้นที่วิปยุตจากปรามาสเกิดขึ้น (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังกตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่ วิปยุตจากปรามาสเกิดขึ้นเพราะนารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัย ขั้นที่สัมปยุตด้วยปรามาสและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจัยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๕๑] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

นารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นสมันนตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ

นกำมมปัจจัย มี ๒ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ

นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ

นอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ

นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

โนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนิยะ

[๕๒] นอาร์มมณปัจจย กับเหตุปัจจย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

๔. ปัจจยปัจจนิยานุโลม

[๕๓] อาร์มมณปัจจย กับนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ (ย่อ)

อวิคตปัจจย มี ๑ วาระ

(สหชาตวาระเหมือนกับปฏิจจวาร)

๕๒. ปรามาสสัมปยุตตทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจย

[๕๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสทำสภาวธรรมที่
สัมปยุตด้วยปรามาสให้เป็นปัจจยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจย มี ๓
วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจาก
ปรามาสให้เป็นปัจจยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจย ได้แก่ ชันธ ๓ และ
จิตตสมภูฐานรูปทำชันธ ๑ ที่วิปปยุตจากปรามาสให้เป็นปัจจยเกิด
ขึ้น ฯลฯ ทำชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความ
จนถึงมหาภูตรูปภายใน) ชันธที่วิปปยุตจากปรามาสทำหทัยวัตถุให้
เป็นปัจจยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจาก
ปรามาสให้เป็นปัจจยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจย ได้แก่ ชันธที่สัมปยุต
ด้วยปรามาสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาส
ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสให้เป็นปัจจยเกิดขึ้นเพราะเหตุ
ปัจจย ได้แก่ ชันธที่สัมปยุตด้วย ปรามาสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจย
เกิดขึ้น จิตตสมภูฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจยเกิดขึ้น (๓)

[๕๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสทำสภาวธรรมที่
สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาสให้เป็นปัจจยเกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจย ได้แก่ ชันธ ๓ ทำ ชันธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยปรามาส
และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำ

ชั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปราคาสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วย
ปราคาสและที่วิปยุตจากปราคาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุ
ปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขั้นที่สัมปยุตด้วยปราคาสและ
ทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสและที่วิปยุตจากปราคาส
ทำสภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสและที่วิปยุตจากปราคาสให้
เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ ทำขั้น ๑ ที่
สัมปยุตด้วยปราคาสและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัย

เกิดขึ้น ฯลฯ ทำขั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขั้นที่
สัมปยุตด้วยปราคาสและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ)
(๓)

๑. ปัจจัยานโลม ๒. สังขยวาร

สุทธนัย

[๕๖] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สมันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สหชาติปัจจัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ

ปุเรชาติปัจจัย มี ๔ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจัยปัจจัย ๑. วิกังควาร

[๕๗] สภาวธรรมที่วิปยุตจากปราคาสภาวธรรมที่วิปยุตจากปราคาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูปทำ

ชั้น ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปยุตจากปราคาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นนเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสังยุตตพหุ) จักขวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ชั้นที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปยุตจากปราคาสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ทำชั้นที่สหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

๒. ปัจจัยปัจจัยนี้ยะ ๒. สังขยวาร

สุทนต์

[๕๘] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นสมันนตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกำมมปัจจัย มี ๔ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ

นอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ

นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๕๙] นอาร์มมณปัจจัจย กับเหตุปัจจัจย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัจย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๖๐] อาร์มมณปัจจัจย กับนเหตุปัจจัจย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัจย มี ๑ วาระ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๕๒. ปรามาสสัมปยุตตทุกะ ๕. สังสัณฐวาร

๑ - ๔. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๖๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเกิดระคนกับ
สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเพราะเหตุปัจจัจย (ย่อ)

สุทถนัย

[๖๒] เหตุปัจจัจย มี ๒ วาระ
(ทุกปัจจัจยมีปัจจัจยละ ๒ วาระ)

วิปากปัจจัจย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัจย มี ๒ วาระ

นเหตุปัจจัจย มี ๑ วาระ

นอธิปติปัจจัจย มี ๒ วาระ

นปุเรชาตปัจจัจย มี ๒ วาระ

นปัจจจาชาตปัจจัจย มี ๒ วาระ

นอาเสวนปัจจัจย มี ๒ วาระ

นกำมมปัจจัจย มี ๒ วาระ

นวิปากปัจจัจย มี ๒ วาระ

นฌมานปัจจัจย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจจัจย มี ๑ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัจย มี ๒ วาระ

(การนับทั้ง ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงเพิ่มอย่างนี้)

๕๒. ปรามาสสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัจย

[๖๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัจยแก่
สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย ปรามาสโดยเหตุปัจจัจย ได้แก่ เหตุที่
สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัจยแก่สัมปยุตต- ชันธโดยเหตุปัจจัจย

(พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่สัมปยุตด้วยปรามาส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปรามาส โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นธ์และ

จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อาร์มมณปัจจัย

[๖๔] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วย ปรามาสโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินราคะ เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินราคะนั้น ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิตเพลินชั้นธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาส เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินชั้นธ์นั้น ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปรามาส โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณาภิเลสที่สัมปยุตด้วยปรามาสซึ่งละได้แล้ว รู้ภิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งชั้นธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิตเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินชั้นธ์นั้น ราคะที่ วิปยุตจากปรามาส ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคล รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่สัมปยุตด้วยปรามาสด้วยเจโตปริยญาณ ชั้นธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอาร์มมณปัจจัย (๒)

[๖๕] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปรามาสโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิตเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิตเพลินกุศลนั้น ราคะที่วิปยุตจากปรามาส ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน

ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล
พิจารณานิพพาน นิพพานเป็น

ปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอา
รัมมณปัจจัย พระ

อริยะพิจารณากิเลสที่วิปยุตจากปราคาสซึ่งละได้แล้ว
พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็น
แจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธที่วิปยุต

จากปราคาสโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน
เพราะปรารถนาคความยินดีเพลิดเพลินจักขุเป็นต้นนั้น รากะที่วิปยุต
จากปราคาส ฯลฯ วิจิกิจจา

ฯลฯ อุทัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพ
จักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อม
ด้วยจิตที่วิปยุตจากปราคาส ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสาณัญจา
ยตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญูญาณัญจายตนะ ฯลฯ อา
กิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปา
ยตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญูญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัย
แก่กายวิญญูญาณ ฯลฯ ขันธที่วิปยุตจากปราคาสเป็นปัจจัยแก่อิทธิ
วิญญูญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพ-นิวาสนุสสติญาณ ยถากัมมุปก
ญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดย

อารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่
สัมปยุตด้วยปราคาส โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน
สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว
ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และ
ขันธที่วิปยุตจากปราคาส เพราะปรารถนาคความยินดีเพลิดเพลิน
จักขุเป็นต้นนั้น รากะที่สัมปยุตด้วยปราคาสจึงเกิดขึ้น (๒)

อธิปติปัจจัย

[๖๖] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะ
ธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อา
รัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินรากะให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินรากะนั้นให้
เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะที่สัมปยุตด้วยปราคาสจึงเกิดขึ้น

บุคคลยินดีเพลิดเพลินชั้นที่สัมปยุตด้วยปรามาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินชั้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่

สัมปยุตตชั้นที่โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปรามาส โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาติปติ และสหชาตาทิปติ

อารัมมณาติปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินชั้นที่สัมปยุตด้วยปรามาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินชั้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่วิปยุตจากปรามาสจึงเกิดขึ้น

สหชาตาทิปติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส และที่วิปยุตจากปรามาสโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตาทิปติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๖๗] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจาก ปรามาสโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาติปติและสหชาตาทิปติ

อารัมมณาติปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่วิปยุตจากปรามาสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณานิพพาน ฯลฯ นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรคและผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และชั้นที่วิปยุตจากปรามาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิด

เพลินจักษเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะที่วิปยุตจากปรามาส

จึงเกิดขึ้น

สหชาติปติ ได้แก่ อธิบัติธรรมที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่

สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิบัติปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส โดยอธิบัติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณชาติปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทาน

ศีล รักษาอุโบสถแล้ว ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะที่สัมปยุต ด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธที่วิปยุตจากปรามาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น (๒)

อนันตรปัจจัยและสมนันตรปัจจัย

[๖๘] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วยปรามาสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตด้วยปรามาสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปรามาส โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

[๖๙] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปรามาสโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธที่วิปยุตจากปรามาสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่วิปยุตจากปรามาสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลม ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาวัชชนจิตเป็น

ปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตด้วยปราคาสโดยอนันตรปัจจัย เป็นปัจจัย
โดยสมันตรปัจจัย (๒)

สหชาติปัจจัยเป็นต้น

[๗๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาว
ธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสโดยสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ เป็นปัจจัย
โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗
วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๗๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาว
ธรรมที่สัมปยุตด้วย ปราคาสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อา
รัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ราคะที่สัมปยุตด้วยปราคาส ฯลฯ โมหะ
ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ราคะที่สัมปยุตด้วยปราคาส ฯลฯ
โมหะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิ
ปยุตจากปราคาส โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูป
นิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคะที่สัมปยุตด้วยปราคาส
แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ อาศัยโมหะที่
สัมปยุตด้วยปราคาส ฯลฯ ความ ปรารถนาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำ
สมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลาย

สงฆ์ ราคะที่สัมปยุตด้วยปราคาส โมหะ ฯลฯ ความปรารถนา
เป็นปัจจัยแก่

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ โทสะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ
มานะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ผลสมาบัติโดย
อุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๗๒] สภาวธรรมที่วิปยุตจากปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาว
ธรรมที่วิปยุตจาก ปราคาสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อา
รัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ
ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ
ฯลฯ มานะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิด
ขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อาศัยสุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ

แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ผลสมบัติโดยอุปนิสัยปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาส โดยอุปนิสัยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสัยะ อนันตรูปนิสัยะ และปกตูปนิสัยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสัยะ ได้แก่ เพราะอาศัยศรัทธา ราคะที่สัมปยุตด้วยปราคาสจึงเกิดขึ้น เพราะอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะ ราคะที่สัมปยุตด้วยปราคาสจึงเกิดขึ้น ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะที่สัมปยุตด้วยปราคาส ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสัยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๗๓] สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่วิปยุตจาก ปราคาสโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพิลิตเพลิน เพราะปรารถนาความ ยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะที่วิปยุตจากปราคาส ฯลฯ วิภิกิจฉา ฯลฯ อุทัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วย ทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปลายตนะเป็นปัจจัยแก่

จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กาย วิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายา-ยตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่วิปยุตจากปราคาสโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาส โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารถนาความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ราคะที่สัมปยุตด้วยปราคาสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่ขันธที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยปุเรชาตปัจฉัย (๒)

ปัจฉาชาตปัจฉัยและอาเสวนปัจฉัย

[๗๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจาก ปรามาสโดยปัจฉาชาตปัจฉัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาส โดยปัจฉาชาตปัจฉัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยอาเสวนปัจฉัย มี ๒ วาระ

กัมมปัจฉัยเป็นต้น

[๗๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยกัมมปัจฉัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธโดยกัมมปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาส โดยกัมมปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย

นानาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจฉัยแก่ขันธที่เป็นวิบากและกภูตตารูปโดยกัมมปัจฉัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เจตนาที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย (๓)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาส โดยกัมมปัจฉัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนानาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธและ จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจฉัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจฉัยแก่ขันธที่เป็นวิบาก และกภูตตารูปโดยกัมมปัจฉัย (๑)

... เป็นปัจฉัยโดยวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย มี ๔ วาระ เป็นปัจฉัยโดยอินทริยปัจฉัย มี ๔ วาระ เป็นปัจฉัย

โดยฉนปจจย มี ๔ วาระ เป็นปจจยโดยมคคปจจย มี ๔ วาระ เป็น
ปจจยโดยสัมปยุตตปจจย มี ๒ วาระ

วิปยุตตปจจย

[๗๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสเป็นปจจยแกสภาว
ธรรมที่วิปยุตจาก ปราคาสโดยวิปยุตตปจจย มี ๒ อย่าง คือ
สหชาตและปจจาชาต (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากปราคาสเป็นปจจยแกสภาวธรรมที่
วิปยุตจากปราคาส โดยวิปยุตตปจจย มี ๓ อย่าง คือ สหชาต
ปุเรชาต และปจจาชาต (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากปราคาสเป็นปจจยแกสภาวธรรมที่
สัมปยุตด้วยปราคาส โดยวิปยุตตปจจย มีอย่างเดียว คือ
ปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปจจยแก

ขันธที่สัมปยุตด้วยปราคาสโดยวิปยุตตปจจย (๑)

อตถิปจจย

[๗๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสเป็นปจจยแกสภาว
ธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสโดยอตถิปจจย ได้แก่ ขันธ ๑ ที่
สัมปยุตด้วยปราคาสเป็นปจจยแก

ขันธ ๓ โดยอตถิปจจย ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสเป็นปจจยแกสภาวธรรมที่
วิปยุตจากปราคาส โดยอตถิปจจย ได้แก่ ขันธที่สัมปยุตด้วย
ปราคาสเป็นปจจยแกจิตตสมุฏฐานรูปโดยอตถิปจจย (พึงเพิมบทที่
เป็นมูล) (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสเป็นปจจยแกสภาวธรรมที่
สัมปยุตด้วยปราคาส และที่วิปยุตจากปราคาสโดยอตถิปจจย
ได้แก่ ขันธ ๑ ที่สัมปยุตด้วยปราคาสเป็น ปจจยแกขันธ ๓ และจิต
ตสมุฏฐานรูปโดยอตถิปจจย ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ (๓)

[๗๘] สภาวธรรมที่วิปยุตจากปราคาสเป็นปจจยแกสภาว
ธรรมที่วิปยุตจาก ปราคาสโดยอตถิปจจย มี ๕ อย่าง คือ
สหชาต ปุเรชาต ปจจาชาต อาหาระ และอินทริยะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากปราคาสเป็นปจจยแกสภาวธรรมที่
สัมปยุตด้วยปราคาส โดยอตถิปจจย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาต
ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิตเพลินจกษุ

ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารถนาความยินดีเพลิดเพลินจักสุข
เป็นต้นนั้น ราคะที่

สัมปยุตด้วยปราคาสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขั้นที่
สัมปยุตด้วยปราคาสโดยอรรถปัจจัย (๒)

[๗๙] สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสและที่วิปยุตจาก
ปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสโดย
อรรถปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตและปุเรชาต

สหชาต ได้แก่ ขั้น ๑ ที่สัมปยุตด้วยปราคาสและหทัยวัตถุ
เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ โดยอรรถปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปราคาสและที่วิปยุตจากปราคาส
เป็นปัจจัยแก่

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปราคาสโดยอรรถปัจจัย มี ๔ อย่าง
คือ สหชาต ปัจฉาชาต อาหาระ และอินทริยะ

สหชาต ได้แก่ ขั้นที่สัมปยุตด้วยปราคาสและมหาภูตรูป
เป็นปัจจัยแก่

จิตตสมภูฐานรูปโดยอรรถปัจจัย

ปัจฉาชาต ได้แก่ ขั้นที่สัมปยุตด้วยปราคาสและกฬิงการา
หารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอรรถปัจจัย

ปัจฉาชาต ได้แก่ ขั้นที่สัมปยุตด้วยปราคาสและรูป
ชีวิตินทริย์เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปโดยอรรถปัจจัย (๒)

๑. ปัจฉยานุโลม ๒. สังขยวาร

สุทถนัย

[๘๐] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ

อาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สมันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

อาเสวนปัจฉัย มี ๒ วาระ
กัมมปัจฉัย มี ๔ วาระ
วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจฉัย มี ๔ วาระ
อินทริยปัจฉัย มี ๔ วาระ
ฌานปัจฉัย มี ๔ วาระ
มัคคปัจฉัย มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ
วิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ
อตฺถิปัจฉัย มี ๗ วาระ
นตฺถิปัจฉัย มี ๔ วาระ
วิคตปัจฉัย มี ๔ วาระ
อวิคตปัจฉัย มี ๗ วาระ
อนุโลม จบ

๒. ปัจฉนียุทธธาร

[๘๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจฉัยแก่
สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาติ
ปัจฉัย และอุปนิสสยปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่วิ
ปยุตจากปรามาส โดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาติปัจฉัย อุปนิสส
ยปัจฉัย ปัจฉาชาติปัจฉัย และกัมม-ปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่
สัมปยุตด้วยปรามาส และที่วิปยุตจากปรามาสโดยสหชาติปัจฉัย
(๓)

[๘๒] สภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาว
ธรรมที่วิปยุตจาก ปรามาสโดยอาร์มมณปัจฉัย สหชาติปัจฉัย อุป
นิสสยปัจฉัย ปุเรชาติปัจฉัย ปัจฉาชาติปัจฉัย กัมมปัจฉัย อาหาร
ปัจฉัย และอินทริยปัจฉัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาสเป็นปัจฉัยแก่สภาวธรรมที่
สัมปยุตด้วยปรามาส โดยอาร์มมณปัจฉัย อุปนิสสยปัจฉัย และ
ปุเรชาติปัจฉัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปยุตจากปรามาส
เป็นปัจฉัยแก่

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยสหชาติปัจฉัยและ
ปุเรชาติปัจฉัย (๑)

สภาวะธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปยุตจากปรามาส
เป็นปัจฉัยแก่

สภาวะธรรมที่วิปยุตจากปรามาสโดยสหชาติปัจฉัย ปัจฉาชา
ตปัจฉัย อาหารปัจฉัย และอินทริยปัจฉัย (๒)

๒. ปัจฉัยปัจฉัยนิยะ ๒. สังขยาวาร

สุทถนัย

[๘๓] นเหตุปัจฉัย มี ๗ วาระ

นอาร์มมณปัจฉัย มี ๗ วาระ

นอธิปติปัจฉัย มี ๗ วาระ

นอนันตรปัจฉัย มี ๗ วาระ

นสมนันตรปัจฉัย มี ๗ วาระ

นสหชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ

นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๕ วาระ

นนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ

นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๗ วาระ

นปุเรชาติปัจฉัย มี ๖ วาระ

นปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ

(ทุกปัจฉัย มีปัจฉัยละ ๗ วาระ)

นมัคคปัจฉัย มี ๗ วาระ

นสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ

นวิปยุตตปัจฉัย มี ๔ วาระ

โนัตถิปัจฉัย มี ๔ วาระ

โนนัตถิปัจฉัย มี ๗ วาระ

โนวิคตปัจฉัย มี ๗ วาระ

โนอวิคตปัจฉัย มี ๔ วาระ

๓. ปัจฉยานุโลมปัจฉัยนิยะ

เหตุทุกนัย

[๘๔] นอาร์มมณปัจฉัย กับเหตุปัจฉัย มี ๔ วาระ

นอธิปติปัจฉัย มี ๔ วาระ

นอนันตรปัจฉัย มี ๔ วาระ

นสมนันตรปัจฉัย มี ๔ วาระ

นอัณณมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๔ วาระ)	
นมัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
นวิปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
โนนัตถปัจจัย	มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย	มี ๔ วาระ

๔. ปัจจัยปัจจนียานุโลม

[๘๕] อารัมมณปัจจัย	กัมมเหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย		มี ๕ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ		
อวิคตปัจจัย		มี ๗ วาระ

ปราคาสัมปยุตตทุกะ จบ

๕๓. ปราคาสปราคัมภูลทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๘๖] สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็น

ปราคาสอาศัยสภาวะธรรม ที่เป็นปราคาสและเป็นอารมณ์ของ
ปราคาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตต- ชันธและจิตต
สมุฏฐานรูปอาศัยปราคาสเกิดขึ้น (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาส
อาศัยสภาวะธรรมที่เป็น อารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาสเกิด
ขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชันธ ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชันธ
๑ ที่เป็นอารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย
ชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูต
รูป ภายใน) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นปราคาสและเป็นอารมณ์ของปราคาสอาศัย
สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาสเกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ปราคาสอาศัย ชันธที่เป็นอารมณ์ของ
ปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาสเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นปราคาสเป็นอารมณ์ของปราคาสและที่เป็น
อารมณ์ของปราคาส แต่ไม่เป็นปราคาสอาศัยสภาวะธรรมที่เป็น
อารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาสเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
ได้แก่ ชั้นที่ ๓ ปราคาส และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็น
อารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒
 ฯลฯ (๓)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาส
อาศัยสภาวะธรรมที่เป็น ปราคาสเป็นอารมณ์ของปราคาสและที่เป็น
อารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย
ได้แก่ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็น อารมณ์
ของปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาสและอาศัยปราคาสเกิดขึ้น ฯลฯ
อาศัย

ชั้นที่ ๒ ฯลฯ (ย่อ)

(วาระทั้งหมดพึงทำเหมือนปราคาสทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

๕๓. ปราคาสปราคัมภุททุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๘๗] สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็น
ปราคาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปราคาสแต่ไม่
เป็นปราคาสโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอารมณ์ของปราคาส
แต่ไม่เป็นปราคาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นที่๓และจิตต-สมุฏฐานรูป
โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาสเป็น
ปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่เป็นปราคาสและเป็นอารมณ์ของปราคาส
โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็น
ปราคาสเป็นปัจจัยแก่ปราคาสโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาสเป็น
ปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่เป็นปราคาสเป็นอารมณ์ของปราคาสและที่
เป็นอารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาสโดยเหตุปัจจัย ได้แก่
เหตุที่เป็นอารมณ์ของปราคาสแต่ไม่เป็นปราคาสเป็น ปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้นที่ ๓ ปราคาส และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อาร์มมณปัจจัย

[๘๘] สภาวะธรรมที่เป็นปรามาสและเป็นอารมณ์ของปรามาส เป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นปรามาสและเป็นอารมณ์ของปรามาส โดยอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภ เหมือนกับปรามาสทุกะ)

[๘๙] สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็น ปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่ เป็นปรามาสโดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดีเพิลิตเพลิน เพราะปรารภ ความยินดีเพิลิตเพลินกุศลนั้น รากะ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจาก

ฌาน ฯลฯ พระอริยะพิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน พิจารณาภิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณาภิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่ เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธที่เป็น อารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ (พึงเพิ่มบท ทั้งปวงจนถึงอาวัชชนจิต) (๑)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเป็น ปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่เป็นปรามาสและเป็นอารมณ์ของปรามาส โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษา อุโบสถ ฯลฯ ยินดีเพิลิตเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธที่เป็น อารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาส เพราะปรารภความยินดี เพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวะธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเป็น ปัจจัยแก่สภาวะธรรม ที่เป็นปรามาสเป็นอารมณ์ของปรามาสและที่ เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาส โดยอาร์มมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ยินดี เพิลิตเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดี เพิลิตเพลินจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธที่เป็นอารมณ์ของ ปรามาสแต่ไม่เป็น

ปรามาส เพราะปรารภความยินดีเพิลิตเพลินจักขุเป็นต้นนั้น ปรามาสและ

สัมปยุตตชั้นจึงเกิดขึ้น (๓)

(แน่นอนก็มี ๓ วาระอย่างนี้ เพิ่งเพิ่มคำว่า เพราะปรารภ ทุกะ
นี้เหมือนกับปรามาสทุกะ ไม่เพิ่มโลกุตตระเข้าในที่ซึ่งมีไม่ได้)

๕๔. ปรามาสวิปยุตตปรัมมัญญทุกะ

๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิกังควาร

เหตุปัจจัย

[๙๐] สภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาสแต่เป็นอารมณ์ของ
ปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาสแต่เป็นอารมณ์ของ
ปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐาน
รูปอาศัยชั้น ๑ ที่วิปยุตจากปรามาสแต่เป็นอารมณ์ของปรามาส
เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่วิปยุตจากปรามาสและไม่เป็นอารมณ์ของ
ปรามาสอาศัยสภาว-ธรรมที่วิปยุตจากปรามาสและไม่เป็นอารมณ์
ของปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย (ย่อ)

(พึงทำเหมือนโลกียทุกะในจุฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

ปรามาสวิปยุตตปรัมมัญญทุกะ จบ

ปรามาสโคจจกะ จบ